

ВАСИЛЬ
МИНКО

ВАСИЛЬ МИНКО

*Вибрані твори
в двох томах*

Том другий

КОМЕДІ

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
«Д Н І П Р О»
1981

Во второй том избранных произведений украинского советского драматурга вошли известные комедии «Не называя фамилий», «На хуторе близ Диканьки», «Жених из Аргентины», «На душу населения», «Притча о шлагбауме», высмеивающие потребительские настроения, собственническую психологию, утверждающие труд как благороднейшее призвание человека.

НЕ НАЗИВАЮЧИ ПРИЗВИЩ

Комедія на 3 дії, 5 картин

ДИЙОВІ ОСОБИ

Карпо Карпович.
Діана Михайлівна — його дружина,
жінка з слідами недавньої краси.
Поєма — їх дочка, дівчина давно на відданні.
Жапек (Ванько) — їх синок.
Карпо Сидорович — батько Карпа Карповича.
Івга — сестра Карпа Карповича.
Галя — дочка Івги.
Сашко — синок Івги.
Максим Кочубей }
Жора Поцілуйко } молоді інженери.
Василь Нетудихата — молодий агроном,
Іван Колосов — бригадир мулярів.
Пріся — молода робітниця.
Белла — подруга Поєми.
Поля.
Валя.
Дівчина-санітарка.
Робітничі і студентська молодь.
Діється у наші дні.

ДІЯ ПЕРША

Картина перша

Затишна дача. Крізь рідкі сосни і берези вдальні видно літній Київ. На передньому плані, у фруктовому садочку, гарний будинок з відкритою верандою. На веранді — стіл, застелений білою скатеркою, плетені стільці, піаніно в білому чохлі, радіола. На підвіконні стоїть телефон. Напроти будинку, з іншого боку сцени, — невелика, заросла диким виноградом альтанка. В ній — маленький столик, на якому лежить шахова дошка з розставленими фігурами. За дніпровськими горами щойно сховалося сонце, і здається, що над Києвом палає заграва.

Вона поволі згасає.

Поема в квітчастому халаті грає на піаніно, співає якусь бравурну пісню. З глибини сцени входить Белла з букетом квітів.

Белла. Здрастуй, Еммочко!

Поема. Беллочко! Золотко моє!

Цілюються.

Белла. Поздоровляю! Будь щаслива і красива, як ці квіти!.. *(Дає букет)*.

Поема. Дякую... Але... що з тобою? Ти плачеш?!

Белла. Ой, рятуй, Еммочко!.. Я щойно з інституту. Рятуй!

Поема. Що сталося?

Белла. Сталося те, чого боялася найбільше. І чому я така нещасна?

Поема. Але що саме?

Белла. На село посилають. *(Плаче)*. У західні області.

Поема. Бідненька моя!..

Входить Діана з вазою фруктів, ставить її на стіл.

Діана. Здрастуй, Беллочко!

Белла. Добри вечір, Діано Михайлівно!

Цілюються.

Діана. Щось давненько ти в нас не була.

Белла. Екзамени здавала... па свою біду.

Поема. На село її посилають, мамочко.

Діана. На село?.. Який жах!

Белла. Рятуйте, Діано Михайлівно!

Діана. Щось придумаємо, Беллочко. *(Іде в будинок).*

Поема. Усе буде в порядку!.. Бачиш Київ?

Белла. Ах, Київ!

Поема. Він буде наш! *(Б'є по клавішах, співає).*

Белла *(стоячи коло піаніно, бере з нього фото).* Хто він?..

Поема. Подобається?

Белла. Симпатичний.

Поема. Що симпатичний, Беллочко?.. Орел, богатир!

Белла. Але хто цей богатир?

Поема *(урочисто).* Винуватець сьогоднішнього торжества. Мій наречений!

Белла *(вражена).* Наречений?! А як же... Жора?

Поема. Жора?.. *(Відповідає словами романса).*

Пропать разрыва
Легла между нами.
Мы только знакомы...
Как странно...

Белла. Шедевральньо!.. Але ти погана, погана, погана!
Чому й досі не сказала?

Поема. Хочу здивувати світ!

Белла. Який же він? Кажі, розкажуй!

Поема. Кажу ж — богатир! На зріст — Петро Перший.
У плечах — Голяф. А очі...

Белла. Сині?

Поема. Пхі.

Белла. Голубі з обвідкою?

Поема. Чорні! Як ніч!

Белла. Ой! Єсть!

Поема. Що єсть?

Белла. Шедевральний сюрприз! *(Хоче йти).*

Поема. Куди ти?

Белла. Я швидко! *(Вибігає).*

Поема *(бере з піаніно фото, цілує).* Макс. Хлопчику мій!..

Входить Діана.

Діана. А де ж Беллочка?

Поема. Зараз повернеться... (*Крутнулася на каблучку*).
Як я виглядаю?

Діана (*обнімає її*). Ти у мене завжди красуня!

Поема (*відштовхує матір*). Зачіска!.. Ай, вічно ти з своїми обіймами! От і зіпсувала... (*Поправляє волосся*).

Діана. І зовсім не зіпсувала...

Поема. Іди собі... Або стривай. Яке мені плаття одягти на вечір?

Діана. Найкраще буде марокенове... Теракот.

Поема. Теракот... Пхі, воно мене старить.

Діана. Тоді одягни перванш реглан труакар... Без плечей.

Входить Поля, ставить на стіл бокали. Один падає, розбивається.

Поема (*скрикує*). Ой! Що ти наробила, що наробила!

Діана. Це на щастя, Емочко!

Поема. Яке щастя, яке щастя!.. Адже це Максимів бокал. Для нього приготувала. (*Тупає ногами на Полю*). Я тобі цього ніколи не прошу!

Поля. Можете вирахувати з жалування! (*Швидко збирає скалки, виходить*).

Діана. Кажу — на щастя. Хай краще бокали б'ються, аби ваше життя не розбивалося...

Поема. Ти завжди викрутишся... (*Оглядає стіл*). «Цимлянського» скільки пляшок купила?

Діана. Шампанського п'ять пляшок...

Поема. Ти з глузду з'їхала, мамо!

Діана. Нема в нашому магазині.

Поема. Знати нічого не хочу! Посилай на Хрещатик, куди хочеш, а щоб «Цимлянське» було!

З дерева на вірвовці спускається Жанек в самих трусах, кричить, наслідуючи Тарзана.

Діана. Жанеку!

Поема. Я збожеволію від цього крику! (*Затуливши вуха руками, схоплює книжку, іде до альтанки і там читає*).

Діана (*обнімає сина*). Тарзанчику мій! Ти ж майже не спав.

Жанек. Не хочу спати.

Діана. Після обіду корисно... Полеж хоч півгодинки.

Жанек. Не хочу! (*Кричить у садок*). Вова!

Голос Вови: «Я-а!»

Підемо в кіно?

Голос Вови: «Завжди готовий!»

Діана. Жанеку, ти ж уже п'ять разів бачив того «Тарзана».

Жанек. Хочу бачити шостий...

Діана. Завтра, завтра, синочку. Сьогодні ж гості в нас... (*Виймає термометр*). Давай температуру зміряємо.

Жанек (*виривається*). Не хочу.

Діана (*ловить його*). Послухай мамочку.

Жанек. Я здоровий.

Входить Поля, щось ставить на стіл.

Діана. Я тебе прошу, Жанеку! (*До Полі*). Ти приготувала какао?

Поля. Давно вже.

Жанек. Не хочу какао.

Діана. Тоді сметанки. З тортом.

Жанек. Не хочу. Нічого не хочу.

Діана. На ось гроші, тільки попоїж!

Жанек. Не хочу.

Діана. На карбованця!.. Благаю!

Жанек. Не хочу, не хочу, не хочу! (*Тікає в сад*).

Діана. Жанеку!.. Полю, лови його, доганяй!

Обидві біжать за ним.

Поема (*кричить з альтанки*). Мамо!

Діана (*повертається до неї*). Що, донечко?

Поема. Прийде хто — попередиш.

Діана. Добре... (*Біжить*). Жанеку!

Поля. Він ось... На березу заліз.

Діана (*жахнулась*). Ах, Жанеку! Упадеш!

Жанек. Тарзан не по таких деревах лазив.

Діана. Злізь, я тебе благаю! Пожалій маму!

Жанек. А будеш порошками мучити?

Діана. Не буду.

Жанек. Порви, порозкидай.

Діана (*тупче порошки ногами*). Ось, дивись, дивись.

Жанек. А какао даватимеш?

Діана. Ні, ні.

Жанек. І сметаною не мучитимеш?

Діана. Ой боже!.. Таж сказала, що ні! Злазы! Полю, допоможи йому.

Жанек. Не хочу. Я сам...

З глибини сцени йде Василь Нетудихата.

В а с и л ь. Добривечір, Діано Михайлівно!

Д і а н а. Василь Петрович?!

В а с и л ь. Даруйте, Поема Карпівна дома?

Д і а н а (*розгублено*). Не знаю... Пробачте, зараз узнаю...
(*Іде в будинок, стежить за Василем крізь розчинені двері*).

Ж а н е к (*злазячи вниз, до Полі*). Тікай! Я сам, тікай.
(*Стрибає*). Ось!.. (*Побачив Василя*). Товариш Нетудихата!
От здорово!.. Здрастуйте, майбутній Мічурін!.. (*Обнімає його за талію*).

В а с и л ь (*скрикує*). Жанеку!.. Геть-чисто помідори пода-
вив! Дослідні!.. (*Вивертає кишені, викидає з них розчавлені помідори*).

Ж а н е к (*сміється*). А хіба Мічурін носив у кишенях по-
мідори?

В а с и л ь. Не знаю. А яблука й груші носив... Полю, де
руки помити?

П о л я. Ось тут умивальник...

Василь, Поля і Жанек ідуть за будинок.
Швидко входить Д і а н а, йде в альтанку.

Д і а н а. Ховайся, Еммочко! Швидше!

П о е м а. Чого? Що сталося?

Д і а н а. Чорт Нетудихату приніс!

П о е м а. Який жах! Чого йому треба?

Д і а н а. Не знаю. Ховайся, кажу.

П о е м а. Але куди?.. Та й гості зараз сходитимуться...

Д і а н а. Пересидь десь. Залазь отуди в кущі й сиди.

П о е м а. Там вогко. Гадюки!..

Д і а н а. Ай, боже мій, боже!.. Уже йде... Сиди тут і не
дихай! Я його зараз спроваджу...

Повертаються Василь і Жанек.
Діана йде їм назустріч.

Пробачте, Василю Петровичу... Нема Еммочки дома...

Ж а н е к. Як нема? Таж досі була.

Д і а н а (*щипає Жанека за руку*). Нема...

Ж а н е к. Ой, не щипайся!

Д і а н а. Хлопчику мій, хто ж тебе щипає... А Еммочка в
Київ поїхала...

Ж а н е к (*заглядає в альтанку*). Таж вона ось, ось!..

Д і а н а (*ніяково*). Не бачила... Не бачила...

П о е м а (*виходить з альтанки*). Вася?! Пробач, я зараз...
Одягнуся... (*Іде в будинок*).

Жанек. Вона цілу годину одягатиметься. Давайте в шахи! *(Тягне Василя за руку в альтанку)*.

Діана. Перепрошую, Василю Петровичу...

Василь. Будь ласка, будь ласка, Діано Михайлівно... *(Сідає до столика)*.

Жанек. Прошу! *(Робить хід)*.

Василь *(теж ходить)*. Як твої справи, Жанеку?

Жанек. На сімдесят!

Василь. Як це розуміти?

Жанек. Чотиринадцять предметів, і всі здав на «п'ять»!

Діана *(обнімає сина)*. Учителі не нахваляться ним! Куди не кинь — і «п'ять»! А читає скільки! Батька заганяє на слизьке. По історії.

Жанек *(підохочений похвалою)*. Можна запитання?

Василь. Будь ласка, Жанеку.

Жанек. Скільки жінок мав Олександр Македонський?

Василь. Загнав на слизьке. Не знаю.

Жанек. Ставлю «двійку»! Можна й друге запитання?

Василь. Прошу.

Жанек. Хто і коли вигдав гральні карти?

Василь. Карти?

Жанек. Оті, що з тузами та королями.

Василь *(розводить руками)*. Винуватий! І цього не знаю.

Жанек. Друга «двійка»!..

Василь. А тепер дозволь і тобі запитання.

Жанек. Будь ласка.

Василь. Скажи, хто написав оці рядки: «Тиха українська ніч. Прозрачно небо, зvezди блещут...»

Жанек. Теж здивували. Кожен першокласник знає.

Василь. А все ж?

Діана *(тихо підказує)*. Гоголь.

Жанек. Без тебе знаю... Ясно — Гоголь.

Василь. А ти подумай.

Жанек *(зрозумівши свій промах)*. Про українську ніч писали і Пушкін, і Гоголь. *(До матері)*. А ти, якщо не знаєш, не підказуй!.. *(Робить хід)*. Шах королю!

Діана йде на веранду, зустрічає одягнуену Поєму.

Поєма. Що йому казати? Що?!

Діана. Скажи одразу — і все.

Поєма. Але незручно якось, мамочко...

Діана. А зручно буде, коли прийде Макс, а... цей тут?

Поєма *(непевно)*. А може, він мій суджений?

Діана. То їдь, їдь до нього! Будеш помідори з ним розводити. Чим не перспектива! Поема Нетудихата!.. Жанеку!

Жанек. Зараз, зараз, мамочко.

Поема. Забирайся, шаховий геній!

Жанек. І геній. Ось зараз буде мат!

Діана. Жанеку, я кому сказала!

Жанек. От іще приспичило... (*Неохоче йде*). Чого тобі?

Діана. Ходім одягатися...

Йдуть у будинок.

Василь. Здрастуй, Еммо! (*Подає руку*).

Поема. Здрастуй...

Василь. Ти наче збентежена?

Поема. Трошки.

Василь. Я приїхав.

Поема. Про віщо ти?

Василь. Забула?.. Нагадаю... Рік тому ми справили з тобою заручини. І умовились: ти їдеш лікарем на село, а я — на дослідну станцію писати дисертацію. Як ти раділа тоді!.. Я дисертацію закінчив. Учора захистив...

Поема. Поздоровляю.

Василь. Дякую... Ідемо, Еммо.

Поема. Куди?.. На село?

Василь. Коли це Полтава стала селом?

Поема. А коли вона була містом? Ні опери, ні музкомедії, ні навіть цирку.

Василь. Нещасна Полтава! І як вона живе без цирку?

На веранді з'являється Діана, подає якісь знаки Поемі.

Поема (*дратуючись*). Я тобі писала і зараз кажу: або я, або твоя Полтава.

Василь. Та зрозумій же ти: я — агроном. Мене ним зоблила держава, і я мушу працювати там, де вкаже держава.

Поема. А якщо тобі скажуть їхати в Кобеляки або якусь Захлюпанку? Теж поїдеш?

Василь. Поїду.

Поема. Ну й їдь, куди хочеш. А я з Києва не поїду! (*Іде на веранду*). Що я робитиму у твоїй Полтаві?

Василь. Ти закінчила медінститут, маєш чудову професію.

Поема. З Києва не поїду!

Василь. Але в Києві місць нема. Сама ж писала.

Поема. Байдуже. Восени піду в консерваторію.

В а с и л ь. Закінчиш консерваторію, а потім?

Поема. З Києва не поїду! Все! Що ти хочеш від мене? Щоб я заспівала оцю пісеньку? (*Грає на піаніно й співає*).

Козаче-соколе,
Де будемо жити —
В Полтаві далекій?

В а с и л ь. Грай далі, відповідаю. (*Співає*).

Удвох під вербою,
Аби, серце, з тобою...

Поема. Ха-ха-ха!.. Красненько дякую за таку романтику! Я ще якось проживу й без твоєї верби.

В а с и л ь. Під крильцем у батька — великого туза?

Поема. А хоч би й так?

В а с и л ь. Воно й видно. Доки твій батько ходив у заступниках міністра, ти не була такою.

Поема. Такою я була, така є і такою буду! Що далі?

В а с и л ь. Як я вірив тобі і твоїм листам! Чекав цієї весни, як великого свята! А потім довідався, що втекла з села. А ще потім дізнався й про інші речі.

Поема. Такі страшні?

В а с и л ь. Чого твоя мати приїжджала в Полтаву?

Поема. До знайомих їздила...

В а с и л ь. Неправда. Вона приїжджала на розвідки: як і де я живу, скільки заробляю... Мені все розповіли. І вам не сподобалося, що я займаюся якимись помідорами, живу з самої зарплати і їжджу не на «Волзі», а на звичайній бірдарці... Так?

Поема. Хай і так.

В а с и л ь. То спасибі, велике спасибі!

Поема. За віщо?

В а с и л ь. За правду, що ти мені вперше сказала!.. Шукай собі іншого. По образу своєму і подобію.

Поема. За тобою не побіжу, будь певен... (*Показує фото Максима*). Подобається?

В а с и л ь. Гарний. Але завчасно не радій: настане час, і він тебе розкусить.

Поема (*спалахнувши*). Як ти сказав? Як сказав?

В а с и л ь. А так, як почувал.. (*Ступив кілька кроків, уклонився*). Будь здорова і щаслива! (*Швидко виходить*).

Поема (*провівши його поглядом*). І я любила його. Отачого Нетудихату! (*Роздратовано б'є по клавішах*).

У глибині сцени з'являються Карпо Сидорович і Галя.
В руках у Галі чемоданчик, у старого — баульчик.

Карпо Сидорович. Гарний садочок!.. *(Наближається до веранди)*. Чи є хто дома?

Поема *(скрикнувши від несподіванки)*. Ай!.. Мамо, мамо! *(Біжить у будинок)*.

Карпо Сидорович. Отакої. Лякаються нас, онучко. Галя. Може, ми заблукали?..

Швидко з'являється Діана, теж ойкає від несподіванки.

Карпо Сидорович. І ця ойкає!.. Не впізнаєш, чи що? Діана. Карпо Сидорович?! Пробачте, тату, одразу не впізнала. *(Хоче поцілувати руку)*.

Карпо Сидорович. Не треба, невісточко. Ми з дороги... *(Показує на Галю)*. А її впізнаєш?

Діана. Невже Аллочка?

Карпо Сидорович. Вона, вона, наша Галя...

Діана. Боже мій, як виросла! *(Цілує її в щоку)*.

Карпо Сидорович. Десять класів закінчила. Приїхала до Києва в інститут вступати. Золоту медаль має.

Діана. Це така радість, така радість!.. Пік так часто згадує про вас.

Карпо Сидорович. Хто згадує?

Діана. Пік... Карпо.

Карпо Сидорович. А, Карпо... Де ж він?

Діана. День і ніч на роботі. Я зараз йому подзвоню... *(Набирає номер телефону)*. Пік?.. Тато приїхали...

Карпо Сидорович. І Галочка.

Діана. З Галочкою... *(Дає трубку Карпові Сидоровичу)*. Будь ласка! Хоче ваш голос чути.

Карпо Сидорович *(подмухавши в трубку)*. Це ти, Карпе?.. Здоров, здоров, сину!.. Півдня шукав тебе в Києві, а ти на дачу забрався... А звісно, добре. Як поживає наша Захлюпанка?.. Живе, хліб-сало жує, колгоспним винцем запиває... Що таке? *(Знову дмухає в трубку)*. Торохтить — і все...

Діана. То, мабуть, міжміська станція перебила. До нього ж уся Україна дзвонить.

Карпо Сидорович. Он як!.. Тоді хай дзвонить на здоров'ячко... *(Кладе трубку)*.

Входить Поема з платтям у руках.

Поема. Що це таке, що таке? *(Тикає матері платтям)*.

Діана. Плаття.

Поема. Сама знаю, що плаття. А що оце? Комірець зім'ятий, складка не розпрасована.

Діана. Одягни інше.

Поема. Я хочу це, тільки це! *(Кидає плаття матері на руки, іде до будинку)*.

Карпо Сидорович *(провівши її поглядом)*. Хто вона?

Діана. Донечка, Поема. Хіба не впізнали?.. Виросла... Як і Галя...

Карпо Сидорович. Виросла, але бачу — не туди виросла. Як вона з тобою розмовляє?

Діана. Вона дуже мила, така мила... А зараз у неї настрій...

Карпо Сидорович. А, настрої... Тоді зрозуміло...

Вбігає Жанек, він уже одягнений, з м'ячем у руках.

Жанек *(радо)*. Ой, хто це?

Діана. Дідусь твій, Жанеку. Вітайся, синочку.

Жанек. Дідусь із Захлюпанки?.. Здрастуйте! *(Подає руку)*.

Карпо Сидорович. Здоров, здоров, онучку!

Жанек. А в якому віці виникла ваша Захлюпанка?

Карпо Сидорович. Не знаю, опучку. Історії про неї ще не написано.

Жанек. Виросту — напишу! А чому вона так називається — Захлюпанка?

Діана. Потім, потім, Жанеку. Це твоя сестричка — Галочка. Поцілуйся з нею.

Жанек. Я з жінками не цілуюся. *(Подає руку)*.

Карпо Сидорович *(сміється)*. Бідовий хлопчина!

Діана. Такий бідовий, такий бідовий! *(Гладить сина по голові)*. Учителі в один голос кажуть — вундеркінд!

Карпо Сидорович *(не зрозумівши)*. Он як!.. Буває, буває... А це ж як воно?

Діана. Перший у класі по всьому. А по шахах — чемпіон.

Жанек *(до Галі)*. Умієш грати в шахи?

Галя. Не пробувала. Може, й умію.

Жанек. Давай навчу. *(Кидає м'яча, тягне Галю за руку в альтанку)*.

Діана. Пограй, пограй з сестричкою. А ви, тату, ідіть умиватися.

Карпо Сидорович. Постривай, невісточко, гостинця дістану онучкові. *(Копасться у баульчику)*.

Діана. Що у вас?

Карпо Сидорович. Коржики, вергунці!..

Діана. Ой ні! Та він у нас на дієті, нічого такого не можна.

Карпо Сидорович. На такі коржики ніякої дієти немає.

Діана. Хай потім, потім.

Карпо Сидорович. Хай і потім... (*Бере баульчик, іде за Діаною*).

Жанек (*раптом схоплюється*). То оце ти так не вміш у шахи?

Галля (*усміхаючись*). Не вмію.

Жанек. Але ж мат! Справжнісінький мат!

Галля. Може... Хочеш ще?..

Жанек. Е, ні, не піддуриш!.. Давай краще у вікторину. Назви мені, не зупиняючись, п'ять держав на букву «А».

Галля. Албанія, Англія, Аргентина, Афганістан, Андорра...

Жанек. Андорра? Де ти взяла таку задрипану державу?

Галля. А подивися в енциклопедію.

Жанек. Еге, то ти он яка!

Галля. Така.

Жанек. І такі всі у Захлюпанці?

Галля. Прііжджай — побачиш.

Жанек. Обов'язково приїду!.. Стривай! А ліс у вас є?

Галля. Є плавні.

Жанек. Та це ж здорово! (*Таємниче-захоплено*). Знаєш що? Ти бачила в кіно Тарзана?

Галля. Бачила.

Жанек. Чудово! Утечемо вдвох у ліс. Я буду Тарзаном, а ти — Джен. Побудуємо курінь на дереві, зробимо ліфт...

Галля (*сміється*). А їсти будеш що?

Жанек. Як що? Ти бачила Тарзана?

Галля. Бачила. Дуже дика і дурна картина.

Жанек. Як дурна?

Галля. Пришелелувата...

Входить Діана.

Діана. Галочко, іди вмиватися.

Жанек. Не пушу. З нею так цікаво.

Входить Поема.

Поема (*неприємно*). На хвилинку, мамочко.

Діана. Зараз, зараз...

Поема. Я кому сказала!

Діана (*услід синові*). Жанеку, проведи Галю.

Галя і Жанек виходять.

Що тобі?

Поема. Вони надовго приїхали?

Діана. Хто ж їх знає.

Поема. І чого я така нещасна? То Нетудихата припхався, а це — вони!

Діана. Не вирядиш же. Родичі.

Поема. А я, я?.. Через цих родичів і заручин не справиш.

Діана. При чому тут заручини?

Поема. Як це при чому?.. Ти ще, може, за стіл їх посадиш?

Діана. Батько посадить...

Поема. Хай ще дідусь, а вона... У ситцевому платті, у простих черевиках. У мене очі вилізуть від сорому!

Діана. А ти дай їй якийсь своє плаття. От і не вилізуть.

Поема (*радо*). Це ідея, мамочко! Яке їй дати?

Діана. Файдешинове, з білим комірцем.

Поема. Дай, хай одягає.

Діана виходить.

(*Підходить до піаніно, грає і співає*). «Прилинь, прилинь, Максиму мій!..»

Діана повертається з платтям.

Діана. Не хоче одягати.

Поема. Як не хоче?

Діана. Як затялася. Каже: «У мене є своє». Ще й образилася.

Поема. Осоромить, на весь Київ осоромить! Неси, хай одягає!

Діана йде і на порозі зустрічає Галя.

Вона в кремовому шовковому платті, розшитому квітами.

Галя (*ніяково*). Якщо не подобається, то я...

Діана. Гарно!

Поема (*вмикає електрику, веранду заливає яскраве світло*). О, та ти справжня красуня в цьому платті!

Галя. Яка там красуня...

Поема. Слово киянки! А киянки мають смак. Мамочко, як?

Діана. Справді, дуже гарно. (*Іде в будинок*).

Поема (*обкрутнула Галя*). Де шила?

Г а л я. У районі. А вишивала сама.

П о е м а (*улесливо*). Ти не сердься на мене, Галочко.

Г а л я. Я й не серджуся...

П о е м а. День у мене сьогодні такий... Надзвичайний...

Скажу по секрету: жениха жду!

Г а л я. Цікаво! І я його побачу?

П о е м а. Та я ж не ховатиму його. (*Сміється*).

Г а л я. І хто він?

П о е м а. Ти була на Хрещатику?

Г а л я. Проїжджала.

П о е м а. Бачила, які будинки виростають? Мій Макс там працює... Інженер! Талановитий, не сказати. Усі пророчать йому лауреата.

Г а л я. Ти щаслива, Еммочко?

П о е м а (*обнімає її*). Як ніколи досі. Він найкращий з усіх, кого я знала.

Чути сигнал автомашини.

Ой, може, він?.. Сідай отут.

Г а л я. Я краще піду.

П о е м а. Справді, іди.

Галя виходить. Поема сідає до піаніно, приймає замріяну позу, грає.
Входить Карпо Карпович.

Карпо Карпович. Ну, де вони, де?

П о е м а (*розчаровано*). Ти, папа?

Карпо Карпович. Таж бачиш... Де дідусь, Галя?

П о е м а (*показує рукою на двері*). Там. (*Іде в сад*).

Карпо Карпович іде і на порозі зустрічається з Карпом Сидоровичем та Галею.

Карпо Карпович. Тату! (*Радо обнімає батька, тричі навхрест цілується з ним*). Такі ж, як були! Справжній Ілля Муромець!

Карпо Карпович (*також замилювався сином*). Та й ти нівроку! (*Ляскає сина по плечу*). Тарас Бульба!

Г а л я. Здрастуйте, дядю!

Карпо Карпович. Здоровенька була, племінничко! (*Цілує її в голову*). Та ти вже дівкою стала!

Карпо Сидорович. Добре, що не постарілася. Ти ж зовсім дому відцурався, либонь, років п'ять не був.

Карпо Карпович. Цього року приїду, будь-що приїду!

Карпо Сидорович. Обіцянки — цяцянки, а батькові дуля під нісі!

Карпо Карпович. Винуватий, тату!

Карпо Сидорович. Винуватих б'ють. Великим начальником став, загордував.

Г а л я. Дідусю...

Карпо Сидорович. Мовчи, онучко! Для інших він велике цабе, а для мене — син! Хай знає честь!

Карпо Карпович (*подає палку*). Бийте, тату...

Карпо Сидорович (*добродушно*). Заслужиш — і поб'ю! (*Б'є, сміючись*). А це — аванс!

Карпо Карпович. Сідайте, розкажіть, що нового в нашій Захлюпанці? Як Івга?

Карпо Сидорович. О, Івга — герой! Найперша ланкова у районі!

Г а л я. Читали, дядю: мама орден одержали!

Дзвонить телефон.

Карпо Карпович (*бере трубку*). Слухаю!.. (*Невдоволено*). Скільки разів я просив не дзвонити на дачу!.. Що-о?.. (*Роздратовано*). Та як він сміє?.. Ну й що з того, що він голова місцевкому? Хай не суне носа, куди не слід!.. Все! (*Кладе трубку*). Чорт батька зна що! Критикан нещасний!..

Карпо Сидорович. А я, грішним ділом, думав, що великі чини не вміють лаятися.

Карпо Карпович. Хоч кого доведуть!.. Була в мене секретарка... Сиділа за столом, хихикала, очима стріляла. Прогнав. А в неї раптом заступники знайшлися, правдолюбці. І виходить, що я бюрократ, сякий-такий!..

Карпо Сидорович. А ти зваж. Може, людям збоку видніше?

Карпо Карпович (*сміється*). Я й забув, що ви давній правдолюб!.. Може, завтра поїдемо зі мною і займемося цим ділом?

Карпо Сидорович. Хай з тобою свята правда іде!

Г а л я. Дідусю...

Карпо Карпович. Кажіть, кажіть, тату... (*Сміється*).

Карпо Сидорович. Ні, ти краще скажи, за віщо тебе в газеті розписали? Думаєш, я не читав?

Карпо Карпович. Он ви про що!.. Було, було.

Карпо Сидорович. А мені серце боліло. Мій син — критики не любить.

Карпо Карпович (*сміється*). А хто її любить?

Карпо Сидорович. Її не треба любити — вона не дівка. Її поважати треба! А ти ось і зараз когось критиканом вилаяв...

Входить Діана.

Діана. Пік, ти вже дома?.. (Кличе голосно). Полю, Полю!

Вбігає Поля.

Поля (ще на порозі). Я тутечки!
Діана. Неси боржом! Швидко!

Поля вибігла.

Карпо Карпович (діловито). На льоду боржом?
Діана. Аякже. Сьогодні навіть Жанек турбувався: «Чи поставили для папи боржом?» (Іде до будинку).

Поля вносить кілька пляшок, ставить на стіл.

Карпо Карпович (відкриваючи пляшку). Золото — не водичка! Просто чудодійна! (Наливає в бокали). Будь ласка, призволяйтеся.

Карпо Сидорович. Та вона ж для хворих... (Надпиває).

Карпо Карпович. Ну як?

Карпо Сидорович. Аш два о... Горілка добріша.

Карпо Карпович (сміється). Не кажіть, тату. Я цією аш два о на світі держуся. Поздоровішав.

Карпо Сидорович. Та живіт, бачу, поздоровішав.

Галля. Дідусю, ви знову...

Входить Діана з галстуком в руках.

Діана. Пік, глянь, який я галстук тобі дістала! Іван Пилипович з самого Парижа привіз. (Зав'язує галстук на шиї чоловіка). Ось глянь у дзеркало!..

Карпо Карпович. Добре, добре, побуду і я сьогодні парижанином... (До батька). У садочку ще не були?

Карпо Сидорович. А покажи, покажи, сину...

Діана йде в будинок, усі інші — у садок. З глибини сцени швидко йде Белла.

Белла (низенько вкляючись Карпові). Добри вечір, Карпе Карповичу!

Поема (вбігає з альтарки). Беллочка, нарешті.

Белла (показує патефонну пластинку). Ось!.. Угадай що?

Поема. «Красуня з Колсрадо»?

Белла. Ні.

Поема. «Пам'ятаеш дні золотії»?

Белла (*патетично*). «Черные глаза»!

Поема. Ой, це ж такий сюрприз для Макса, такий сюрприз!

Белла. Давай програємо?

Поема. Ні, тільки для нього! (*Кладе пластинку на радіолу*).

Белла. Говорила з папою?

Поема. Про віщо?.. А-а, зараз поговоримо... Мамо, мамо!

Белла. Зробіть для мене цю послугу. Вік дякуватиму!..

Входить Діана.

Поема. Мамочко, коли краще з папою поговорити?.. Може, як вип'є?

Діана. Що ти! Тоді він розспівається, і не доступишся до нього. Тільки зараз.

Поема. То посидь десь, Беллочко, щоб на очах не була...

Белла зникає в будинку.

А ти, мамо...

Діана. Я тут поратимусь. (*Порається коло столу*).

Поема (*кличе*). Папа, можна на хвилиночку?

Із саду входить Карпо Карпович.

Карпо Карпович. Що тобі?

Поема. Папочко, золотий мій! (*Цілує*).

Карпо Карпович. Чого така улеслива? Щось хочеш?

Поема. Заради заручин зроби мені маленьку послугу. Тільки наперед скажи: зробиш?

Карпо Карпович. Не грайся в піжмурки, кажи.

Поема. Але зробиш?

Карпо Карпович. Постараюся.

Поема. Золотий мій! (*Цілує*). Влаштуй Беллочку в Києві.

Карпо Карпович. Дочко, у ці справі не сунь носа.

Поема. Папочко, дорогий, влаштуй! Її посилають не знати куди, у якесь дике село.

Карпо Карпович. От і добре. Поїде твоя Беллочка у те дике село — і воно перестане бути диким.

Поема. Адже вона найближча моя подруга.

Карпо Карпович. І не проси. Досить того, що ти втекла з села.

Поема (роздратовано). Виходить, свою дочку ти міг відстояти, а її не можна?

Карпо Карпович. Узяв гріх на душу.

Поема. То я — гріх на твоїй душі? Гріх?

Карпо Карпович. І перед державою, і перед власною совістю... (Хоче йти).

Діана (вона все чула). Не тікай!.. Ти що ж, хочеш поваритися з нами?

Карпо Карпович. Я часу не маю з вами сваритися.

Діана. От, от, ти ніколи не маєш часу для власної сім'ї.

Карпо Карпович. Не чіпляйся до слів, Діно.

Діана. Ти не зважаєш на наші просьби. Ти глухий до нас.

Поема. Ти безсердечний, папа! Мою найкращу подругу відривають від мене й посилають хтозна-куди.

Карпо Карпович. Її посилають не хтозна-куди, а туди, де вона потрібна. На неї держава витратила великі гроші, і нехай працює.

Діана. Вона й хоче працювати.

Карпо Карпович. В Києві?.. А в Києві місць нема. На кожного хворого по три лікарі.

Діана. Є місця!

Карпо Карпович. Де?

Діана. А хоч би в твоїй приймальній. Сам же кажеш, що секретарку звільнив.

Карпо Карпович (сміється). Якщо лікарка бажає займатися лісом, цеглою й цементом, то... будь ласка!

Поема. Папочка, золотий!.. Йй аби зачепитися! (Цілує).

Карпо Карпович. Годі, годі!.. (Іде в сад).

Вбігає Поля.

Поля. Діано Михайлівно, до вас прийшли! (Зникає).

Діана. Іду.

Поема. Клич Беллочку, мамо...

На порозі з'являється Белла.

Белла. Я тут, Еммочко!

Поема (б'є по клавішах). Танцюй!

Белла танцює, швидко повертається Діана з шматком матерії.

Діана. Дівчаточка, гляньте. (Розгортає тканину).

Белла. Ой, який чудовий нейлон!

Діана. По знайомству принесено... (Поемі). Клич батька!

Белла. Не матеріал, а мрія!

Поема. Іде.

Діана. Пробач, Беллочко, залиш нас ще на кілька хвилинок...

Белла йде в глиб сцени.
Входить Карпо Карпович.

Карпо Карпович. Ви дасте мені спокій?..

Поема. Папочка, глянь!..

Карпо Карпович. Ну, бачу...

Діана. Як він тобі подобається?

Карпо Карпович. Розкішний, чудовий, прекрасний, але... грошей нема!

Діана. Треба знайти!.. Ти тільки глянь, який матеріал. (Накидає йому на плече). Це просто щастя трапляється.

Карпо Карпович. Грошей зараз нема!

Діана. У тебе завжди нема! А ще на правах міністра!

Карпо Карпович. При чому тут мої права?

Діана. А при тому, що інші мають. Он Іван Пилипович... Його Явдошка хіба так одягнена, як я?

Карпо Карпович. Явдошка Івана Пилиповича...

Діана. Його ж дочки ходять у нейлонах і парчі, а ти єдиний...

Карпо Карпович. Дочки Івана Пилиповича, до речі, самі заробляють.

Поема (спалахнула). Знову дорікаєш?..

Карпо Карпович (береться за голову). Вас тільки зачепи...

Поема. То знай: ні їсти, ні пити не буду!..

Карпо Карпович. Грошей нема! (Іде в сад).

Діана (вслід). Ну постривай! Ти це запам'ятаєш!

Поема (мало не плаче). Такий чудовий матеріал!..

Повертається Белла, з нею дівчата.

Белла. Можна?

Діана. Будь ласка, будь ласка, дівчаточка!

1-а дівчина. Добри вечір, Діано Михайлівно!.. Поздоровляємо, Еммочко! (Дає квіти, цілує).

2-а дівчина. Від щирого серця. (Також цілує).

Поема. Дякую, дякую, подруженьки!

Діана. Прошу!..

Всі йдуть до будинку.
Здалека чується тиха хорова пісня.
З саду виходить Галя, спинилась замріяна, підспівує.
Входить Максим Кочубей.

Максим. Добри вечір!
Галя (*здригнувшись від несподіванки*). Здрастуйте.
Максим. Перепрошую, уперше тут... Це будинок номер
десять?

Галя. Так, десять...

Максим. Тоді давайте знайомитися. (*Подає руку*). Ко-
чубей, Максим Кочубей.

Галя (*догадавшись*). Інженер?

Максим. Припустимо...

Галя. Хрещатик будете?

Максим. Угадали.

Галя. Тоді все ясно.

Максим. Що ясно?

Галя. Все! (*Швидко йде до будинку*).

Максим (*дивиться їй услід*). Не розумію!.. (*Виймає за-
писну книжку, перегортає сторінки*).

Входить Поема.

Поема. Максим!

Максим. Емма?.. А я вже думав, що заблудився. Здра-
стуй! (*Подає руку*).

Поема. Ой!.. Ну й потиск у тебе...

Максим. Пробач. Від душі.

Поема. Богатир мій!.. Чого так запізнився?

Максим. Спішив. А хто спішить, той людей смішить: не
в той автобус сів...

Поема (*весело сміється*). Ну чого ти такий?

Максим. Який?

Поема. Незвичайний. Простий і... милий... Сідай. Розпо-
відай, що нового в Києві, що гарного в тебе... Або ні. Да-
вай краще посидимо мовчки. Отак...

В саду закувала зозуля.

Чуєш? Зозуля...

Максим. Така її служба.

Поема. Це вона нам. Нам!.. Гарно! Як гарно!.. А он ся
наш Київ, наш чудовий Київ!.. Чи є люди, які б не любили
їїго?

Купе зозуля.

Знову... Вона купе нам щастя.

Максим. Може. Бо я сьогодні вже зранку щасливий.

Поема. Кажі.

Максим. Що я досі робив? Збудував будинок на Хрещатику, почав другий...

Поема. Не скромничай, любий. Не будинок, а справжній палац. Веселий, сонячний!

Максим. А от тепер...

Поема. Ти будуватимеш перший у Києві висотний будинок?

Максим. Більше.

Поема. Що ж?.. Кажі, мій дорогий. Адже твоя радість — і моя радість... Або ні. Скажеш потім, потім...

Максим. Чому потім?

Поема. Скажеш там, за столом. Щоб усі почули! Папа, мама, усі. Щоб усі побачили, який ти (*засоромлено*) у мене..

Максим. Усім це не цікаво.

Поема. Ні, ні... Тільки за столом!

Максим. Хай і за столом... До речі, що це у вас? (*Показує на стіл*). Іменини, срібне весілля?..

Поема. Ні те, ні інше... Секрет!.. А зараз — глянь мені в очі.

Максим. Дивлюся...

Поема. Ой, забула... (*Ставить пластинку «Черные глаза» і приспівує*). Ну як?

Максим. І солодко, і кисло.

Поема (*знявши пластинку*). Розбити?

Максим. А чим вона винна?..

Поема (*зняковіло*). Пробач, любий... Хотіла очі твої оспівати і... пісні не знайшла кращої.

Максим. Заспівай мені краще ту, твою... Ні, нашу першу. Уяви собі, що ця веранда — корма на пароплаві, ми самі...

Поема (*продовжує*). Тільки ми та місяць — великий, жовтогарячий... Дивиться нам в очі, а ми на нього...

Максим. Плещуть дніпровські хвилі... І ти співаєш.

Поема. І ми співаємо...

Поема співає. Максим підтягує.

З саду чути голос Белли: «Еммо! Еммочко!»

Нас кличуть... Доганяй!

Обое біжать у сад.

На порозі з'являється Діана, замилувано дивиться їм услід.

Діана. Донечко моя!..

Дзвонить телефон.

(Бере трубку). Алло!.. Карпа Карповича? Його нема дома... Так, нема!.. *(Раптом мінє тон)*. А-а, це ви, товаришу редактор?.. Здрастуйте, здрастуйте!.. Вам його покликати?.. Тільки нагадати?.. Добре, добре... Обов'язково скажу... До побачення! До побачення!.. *(Кладе трубку, кличе)*. Пік! Пік!.. *(Пауза)*. Карпо Карпович!

Входить Карпо Карпович,

Карпо Карпович. Що сталося?

Діана. Ти чого й досі не написав статтю? Редактор удруге дзвонить.

Карпо Карпович. Мені не до статей... Доповідь готую на загальні збори.

Діана. А що та доповідь тобі дасть? Що?

Карпо Карпович. У сто перший раз прошу, Діано: не втручайся в мої справи!

Діана. А я тобі у сто другий раз кажу: газета — це ім'я, популярність, гроші.

З будинку вибігає Поля.

Поля. Жанек утік!

Діана. Як утік? Куди утік?

Поля. На піонерський костер...

Діана. Ой боже!.. Біжи за ним!

Карпо Карпович. Хай погуляє хлопець.

Діана. Не твоє діло! Командуй у себе на службі, а дома — я міністр! Біжи, Полю!

Входить Поема,

Поема. Полю!

Діана. Навіщо вона тобі?

Поема. Дуже потрібна, мамочко... *(Веде Полю до радіоли, показує їй кілька пластинок, дає якусь настанову)*.

Карпо Карпович. Може, пора вже за стіл?

Діана. Зараз, зараз... Ти довго там, Еммочко?

Поема *(до Полі)*. Ясно тобі?

Поля. Ясно...

Діана. Клич гостей, Еммочко.

Поема. Іду!

Діана *(спинила її)*. Він, Максим, уже в курсі, що в нас?

Поема. Ще ні... Дуже хвилююсь.

Діана. Нічого, донечко. Звірся на мене...

Поема пішла в сад.

(Підходить до чоловіка, улесливо). Ти що, сердишся на свою жіночку?

Карпо Карпович. А-а, облиш...

Діана. Прости, любий!.. Нерви... От нагрубила тобі я... самій гидко... *(Пригортається, цілує).*

Карпо Карпович. Ну гаразд, гаразд... Ідуть...

З саду йдуть Максим, Поема, Галя, Белла й дівчата.
Поля включає радіолу, звучить марш.

Максим *(підходить до Карпа Карповича).* Доброго здоров'я, Карпе Карповичу!

Вітаються.

Поема. Знайомся, мамо, Максим Павлович.

Діана. Дуже приємно, дуже приємно!

Карпо Карпович. Здрастуйте, дівчата!..

Галя. А де ж дідусь, дядю?

Карпо Карпович. Справді... Тату! Тату!

Входить Карпо Сидорович.

(До Максима). Мій тато! Першокласний муляр! З дореволюційним стажем.

Карпо Сидорович. Був кінь, та з'їздився. На пенсії сиджу. На селі у дочки.

Карпо Карпович *(Максимові).* Станцію Синельниково проїжджали?.. Тато будували! Театр в Одесі бачили?.. Тато мурували. А будинок Держбанку в Харкові — і я разом з ним.

Діана. Запрошуй до столу.

Карпо Карпович. За цим діло не стане... Прошу!

Діана. Максиме Павловичу, на почесне місце!..

Максим. Чому мене?

Діана. Ви — наше майбутнє, Максиме Павловичу! Молодим скрізь у нас дорога...

Максим. А старикам — шана!.. *(До Карпа Сидоровича),* Прошу!..

Всі сідають за стіл, крім Полі, яка залишається коло радіоли.

Карпо Карпович *(звівшись).* Прошу налити!.. І по повній.

Карпо Сидорович (*до Максима*). Ви що вживаєте, товаришу інженер?

Максим. А ви?

Карпо Сидорович. Я — «Московську».

Максим. Ну й я...

Карпо Карпович. Усі налили?.. Першу чарку я пропоную випити за людей, що нам щастя завоювали! До цих людей належить і мій тато, Карпо Сидорович. Скільки він будинків за життя змурував — не злічити! Скільки поту пролив — не зміряти. А коли в сімнадцятому році партія клич кинула — грати контрреволюцію! — він разом зі мною узяв гвинтівку і — в Червону гвардію! Отже, за тих, мої молоді друзі, що вам щастя завоювали!

Усі цокаються. Поля ставить «Застольну».

1-а дівчина. Живіть, дідусю, сто літ!

Карпо Сидорович. Що сто літ? Проживу півтораста.

Карпо Карпович (*тихо до Діани*). Чого ж Поля стоїть? Посади за стіл.

Діана. Не твоє діло! (*Голосно*). Закушуйте, дорогі гості!

Карпо Карпович. Що по одній закушувати?.. Прошу налити... Хочу випити цю чарку до дна, а за кого — самі догадайтеся. Він зараз сидить серед нас, серце його з нами, а душа...

Галля. Душа — не матеріалістичне поняття, дядю!

Карпо Карпович. Дуже матеріалістичне, Галю. Душа його зараз одягається в граніт і мармур, прикрашається керамікою, оформляється у великі чудові будинки на Хрещатику...

Поєма. Уже не на Хрещатику, папа.

Карпо Карпович. А де ж?..

Поєма. Душа його... Скажи, Макс!

Голоси. Просимо!

— Просимо!

Максим (*підвівся*). Якщо це так цікаво...

Галля. Дуже цікаво!

Максим. Я сьогодні дістав нове призначення. Мені до-
ручено будувати місто!

Діана. Місто!..

Максим. Нове місто!

Поєма (*насторожено*). Нове місто?

Діана. Де саме?

Максим. Точно не скажу, але знаю: десь на Дніпрі.

По е м а. Ай!..

Поля вмикає радіолу. Голосно, з надривом чується:

Ах, эти черные глаза
Меня пленили.

1-а д і в ч и н а. Що з тобою, Еммо?
Б е л л а. Води, води!

Німа сцена. Дехто кидається до Поеми, інші стоять, незрозуміло по-
глядаючи одне на одного.

М а к с и м (*розвівши руки*). Нічого не розумію!..

Глумливо звучать «Черные глаза»,

З а в і с а

ДІЯ ДРУГА

Картина друга

Типове селянське подвір'я. З одного боку хата, з другого — повітка. Коло хати палісадничок, у ньому цвітуть мальви, жоржини. За хатою садочок. Але дивні діла творяться на цьому подвір'ї. Посередині — намет, в ньому стіл, кілька табуреток, шафа, ліжко, телефон. Коло намету лежить товста труба. А за наметом, у глибині сцени, виростає великий кількаповерховий будинок, — він у рихтуванні. Чується звичайний виробничий гамір.

У наметі сидить за столом Г а л я, щось пише. На трубі верхи розсівся С а ш к о, майструє планер, захоплено співає.

С а ш к о.

Потому, потому, что мы пилоты,
Небо наш, небо наш родимый дом,
Первым делом, первым делом самолеты,
Ну, а девушки? А девушки потом...

Дзвонить телефон.

Г а л я (*знявши трубку*). Ясні Зорі слухають! Нема. Зараз пошукаю. (*Кладе трубку, виходить з намету*).

С а ш к о (*показує планер*). Бачила?

Г а л я. Ніколи, ніколи.

С а ш к о. Подумаєш, начальниця!

Г а л я (*гукає в глиб сцени*). Максим Павлович там?

Голос Колосова з риштувань: «На сусідньому будинку».

Галя виходить.

Сашко співає ту ж пісню, виробляючи планером різні пілотажні фігури.

Знову дзвонить телефон.

С а ш к о. Дзвони, дзвони... *(Співає)*.

Телефон не вгаває.

От же упертий... *(Йде до телефону, знімає трубку)*. Ясні Зорі слухають. Редакція? *(Озирається, кличе)*. Галю! Галю! *(У трубку)*. Хто я така? Я не така, а такий... Сашко! *(Намагається говорити басом)*. Які в нас новини? У нас усе нове! Усе... Хочете записати? Будь ласка. Пишіть: на цьому місці навесні була Захлюпанка... Село Захлюпанка... По буквах?.. Ага, розумію. Перша буква «зи»... Друга «а». А далі — «хлюп»... Як пройде дощ, люди ходять захлюпані. Розумієте?.. От, от. А тепер росте місто. Ясні Зорі.

Повертається Галя.

Галя. Ти чого тут?

Сашко. З редакції... *(Передає трубку)*.

Галя. Ніколи, підждуть... *(Натискує на важіль, набирає номер)*. Товариша Беркута! Швидко!..

Входить Максим.

Товариш Беркут!.. *(Дає трубку Максимові)*. Будь ласка!

Максим. Василь Васильович!.. Кочубей вас слухає... Так... *(До Галі)*. Запишіть: завтра о шостій ранку прибуде нова партія робітників... Можу доповісти: третій гуртожиток сьогодні заселяємо.

Входить Карпо Сидорович. Він у мулярському одязі.

Розпочали четвертий. Бригадир дав слово за десять днів вивести стіни...

Карпо Сидорович. Беру своє слово назад!

Максим. Звісно, крапля в морі... Добре, Василю Васильовичу. До побачення. *(Поклав трубку)*. Ви щось сказали, Карпе Сидоровичу?

Карпо Сидорович. Повертаюся на пенсію! Хіба це робота?

Максим. Що сталося?

Карпо Сидорович. Цегли залишилося на дві години.

Максим *(до Галі)*. Скільки його бригада вклала вчора?

Галя *(глянувши в таблицю)*. Двадцять чотири тисячі.

Максим *(добродушно посміхнувшись)*. Ну що з вами

робити, Карпе Сидоровичу! Викладаєте щоденно три норми, а нам цегли дають...

Карпо Сидорович. Нічого не хочу знати! Давайте цеглу!

Максим. Замучать ці постачальники... (До Галі). Де цей... Як його?..

Галя (кричить в глибину сцени). Товаришу Поцілуйко!

Карпо Сидорович. Начальників до біса, а діла чортма!

Галя. Дідусю...

Карпо Сидорович. Я уже сімдесят п'ять років дідусь.

Максим (усміхнувшись). Так і родились дідусем?

Карпо Сидорович. Яким дідусем?.. Давайте цеглу!

Швидко входить Жора Поцілуйко.

Жора (пристукнувши за каблуками). Я вас слухаю, Максиме Павловичу!

Максим. Інженер Поцілуйко, познайомтеся! (Показує на Карпа Сидоровича). Передовий бригадир мулярів Карпо Сидорович!

Жора. Жартуєте?.. Ми знайомі.

Карпо Сидорович. Від сьогодні не знайомий! (Виходить).

Максим. Чому знову почалися перебої з цеглою?

Жора. Розвантажують. Прибуло двадцять вагонів.

Максим. А що для нас двадцять вагонів?

Жора. Тридцять вагонів чекаємо з Мелітополя.

Максим. З Мелітополя?.. Галю, знайдіть телеграму. Прочитайте її товаришеві уповноваженому з Києва.

Галя (читає). «Ваших нарядів на цеглу досі нема. Прошу вжити заходів».

Жора. Єсть! (Пише в блокноті).

Максим. Що єсть?

Жора. Зараз даю телеграму. Блискавку.

Максим. І друге. Як сталося, що чотири вагони лісу, занаряджених для нашої будови, опинилися на станції Олексіївка?

Жора. Дивно!.. На станції Олексіївка? Дуже дивно!.. (Записує в блокнот). Узнаю, розслідую, доповім. (Пристукнув за каблуками). Дозвольте йти?

Максим. Усе забуваю спитати: ви ким були в армії?

Жора. Не служив... Але все люблю по-військовому — мій дядя генерал... До речі, анекдот на цю тему чули? (До Галі). Абсолютно культурний.

Максим (різко). Про цеглу?

Жора. Єсть, цегла! (Пристукнувши закаблуками, виходить).

Галя. Як він мені не подобається!

Максим. Такий красивий інженер і... не подобається. (Жартома). Ой дивіться, Галю...

Галя (засоромлено). Навіщо він мені потрібен!..

Максим (пройшовшись). Що я хотів вам сказати, Галю?.. Ага. Листа не було?.. Мені.

Галя (здогадавшись, дивиться спідлоба). З Києва?

Максим. Так... А чому з Києва?

Галя. Мені здалося, пробачте...

Максим. Що здалося?..

Галя. Пишуть. Йй-право, пишуть... Ой, на обід пора дзвонити...

Галя швидко виходить з намету, б'є в буфер, що висить на стовпі. Як відгук, чується такий же сигнал в інших місцях.

Максим (про себе). Щось довго пишуть... (Виймає зі спідньої кишені фотографію, милується). Посміхаєшся, люба моя!.. Ну як було в тебе не закохатися? Вогонь, не дівчина!.. Ану, заспівай мою любиму. (Тихо наспівує улюблену пісню Поєми).

Гамір на будові повільно стихає.
Швидко входить Іван Колосов.

Колосов. Максиме Павловичу... Товаришу начальник!

Максим. Слухаю вас, товаришу Колосов.

Колосов. Заберіть у мене дівчат. Вони процент мені тягнуть...

Максим. Не розумію.

Колосов. Було півтораєста, двісті, а тепер...

За Колосовим майже назирці прийшли дівчата.
Прісія дає їм знак зупинитися, заходить до намету.

Прісія. Чого ж замовк? Кажі, кажі, товаришу бригадир!

Колосов. Я своє сказав: або план, або квіточки та канарейки.

Прісія. І план, і квіточки та канарейки!

Колосов. Якщо план — я бригадир! А канарейки й квіточки — будьте здорові! (Виходить).

Максим. Чого не помирилися, Прісію?

Усі заговорили разом.

Та тихше!.. Говоріть по одній.

Пріся. Ось... (*Розгортає й показує трафарет, за яким розмальовують стіни*). Поганий? А ось і другий, третій...

1-а дівчина. Самі придумали. На цьому — квіточки, а на цьому — пташки.

2-а дівчина. Бо ми ж дівчата! Любимо красу.

Пріся. А бригадир під один трафарет усі кімнати розмальовує. Каже: команди не було.

1-а дівчина. Яка ж потрібна команда, коли гарно?

Пріся. Йому аби швидше, аби процент...

2-а дівчина. І виконроб за нього.

Пріся. Прийдіть — побачите.

Максим. Сьогодні ж розберуся!

Дівчата з гамором ідуть у повітку.

Галля. Помирить їх, Максиме Павловичу. Вони такі гарні. І любляться.

Максим. Хто любиться?

Галля. Колосов і Пріся.

Максим. Гарна любов!..

З-за хати виходить Івга з сапою через плече, заходить до намету.

Івга. Обідати будете, інженери?

Максим. Ще не заробили, Івго Карпівно...

Сашко (*підбігає до Івги*). Мамо, гляньте, який планер!

Івга. Молодець, синку! Справжній літак!

Сашко (*гордо*). Власної конструкції! Побіжу запускати! (*Вибігає*).

Чути сигнал автомашини і голос Карпа Карповича:
«Чи є хто дома?»

Івга. Хто б це міг бути? (*Іде на голос*).

Входить Карпо Карпович.

Карпо Карпович. Івго!

Івга (*кидається йому на шию*). Братику!

Галля (*вбігає з намету*). Дядю Карпо!

Івга (*плаче від радості*). Рідний мій, єдиний!

Карпо Карпович. Годі, сестро, годі...

Галля. Самі, дядю, приїхали?

Карпо Карпович. З усією фамілією.

Івга. То де ж вони? Де?..

Всі виходять.

З повітки виходять Пріся, дівчата.

Пріся. Дівчата, в садок! А ти, Марійко, гайда по обід!
1-а дівчина (*грайливо*). На бригадира брати?
Пріся (*свариться сміючись*). Спробуй не взяти, я тобі дам!

Дівчата йдуть.

З вулиці в'їжджає відкрита автомашина.

У ній Карпо Карпович, Діана, Жанек, Поема.
Повертаються Галя і Ївга.

Ївга. У хату, у хату прошу. Вибачайте тільки, тіснота.
У хаті інженери, у повітці — дівчата...

Максим (*виходить з намету*). З приїздом, Карпе Карповичу!.. Вітаю вас, Діано Михайлівно!

Жанек. Творцеві Ясних Зір — салют!

Максим. Салют, Жанеку!.. Здрастуй, Поемо!

Поема. Здрастуй, Максиме!.. (*Тисне руку*). Загорів! Змужнів!..

Десь узявся планер і влучив у Діану.

Діана (*скрикує від несподіванки*). Ай!

Поема. Що з тобою, мамочко?

Ївга. Це Сашко запустив! От шибеник! Я ж йому дам!

Жанек (*хапає планер*). Найновішої конструкції!

Діана. Нічого, нічого... Тільки налякав.

Ївга. Прошу до хати, дорогі гості.

Ївга, Діана, Жанек, Поема і Галя йдуть до хати.

У саду заспівали дівчата «Шумлять верби в кінці греблі».

Карпо Карпович (*прислухавшись*). І тут верба? На ударній будові?

Максим (*усміхнувшись*). Верба — скрізь верба, Карпе Карповичу.

Карпо Карпович (*гукає вглиб*). Звідки, дівчата?

Пріся. Я з Київщини.

Карпо Карпович. Землячка...

1-а дівчина. Ми з нею з Полтавщини.

2-а дівчина. А я курская...

Карпо Карпович. Молодці! (*Підтягує дівчатам. Потім оглядається навколо*). Значить, усю цю заплаву залле вода?

Максим. Дніпро підійде до Ясних Зір!

Карпо Карпович. Аж не віриться! Моя рідна Захлюпанка стане індустріальним містом на березі моря! Розповідайте! Усе. Усе...

Відчиняється хатне вікно, в ньому з'являється Діана.

Діана. Пік! Боржом у машині забули!

Карпо Карпович. Справді? Зараз принесу. (До Максима). Пробачте... (Іде до машини).

Максим повертається до намету. З глибини сцени йде Карпо Сидорович, прямує теж у намет.

Карпо Сидорович (піднявши вгору погану дверну ручку). Полюбуйтеся, товаришу інженер!.. Оцією ручкою будемо двері в комунізм відчиняти?

Максим. Не розумію, Карпе Сидоровичу.

Карпо Сидорович (до дівчат). Тихше там! (Максими). Чортзна-що! Будуємо такі гарні будинки! Люди при комунізмі в них житимуть. А ручки до дверей чіпляємо ось такі!.. Тьфу, та й годі!

Карпо Карпович несе ящик з боржомом.

Карпо Карпович. Тату!

Карпо Сидорович. Приїхав-таки? Здоров, сину! (Хотів обняти і спинився). Стривай... Чи не твої заводи оці ручки клепали?

Карпо Карпович. Залізними ділами не відаємо.

Карпо Сидорович. Тоді... давай чоломкатися!

Цілуються.

З хати виходить Поема.

Поема. Папа!.. До хати кличуть. (Побачила Карпа Сидоровича). Дідусь! Здрастуйте, дідусю!

Карпо Сидорович (задоволено). Уже не ойкаєш? Здрастуй, здрастуй, онучко! (Спіткнувся об ящик, до сина). Боржом?

Карпо Карпович. З Києва везу!

Карпо Сидорович. І досі, значить, не видужав!..

Пішли в хату. Дівчата заспівали іншої.

Поема, підспівуючи їм, заходить до намету.

Поема (ласкаво). Можна?

Максим (радо). Будь ласка, Еммочко.

Поема. Здрастуй, здрастуй, здрастуй — шістдесят раз.

Максим. Чому шістдесят?

Поема. За всі дні, що ми не бачилися...

Максим. Справді, вже два місяці.

Поема (окинувши оком намет). То оце твій капе?

Максим. І капе, і кабінет, і спальня. Усе разом.

Поема. Романтично! У військовому наметі сидить герої Вітчизняної війни і будує мир на землі, щасливе майбутнє!..

Дзвонить телефон.

Максим. Пробач... (*Бере трубку*). Кочубей слухає... Ще раз здрастуйте, Василю Васильовичу!.. Так. Негайно?.. Василю Васильовичу, дозвольте завтра літаком... Чому? До мене приїхала наречена... Так, моя наречена. (*Сміється*). Можу привезти від неї довідку... Без довідки вірите? Дякую, дуже дякую!.. До завтра! (*Кладе трубку*).

Поема (*зворушено*). Наречений мій! Скажи, ти трохи сердитий на мене?

Максим. Було.

Поема. А зараз?

Максим. Зараз ні.

Поема. Прости... Я була неправа, дуже неправа... Мені здавалося, що твоя висхідна зірка — Київ. А тепер бачу... Кажу це щиро: твоя висхідна зірка — ця будова! Тут ти виростеш, зміцнієш, збудеш собі справжнє ім'я.

Максим. Еммо!.. Це ти говориш, Еммочко!

Поема. Я, любий мій! Я, соколе мій ясний! (*Оглянулась, рвучко цілує його*).

У вікні хати з'являється Діана, дивиться на Максима і Поему.

Діана. Ромео і Джульєтта! (*Зникає*).

Вбігає дівчина-санітарка.

Дівчина. Нещастя, Максиме Павловичу! Вовченко ногу зламав!

Максим. Що зробили?

Дівчина. Перев'язали. Але що перев'язка? У район треба везти.

Поема (*зацікавившись*). Чому в район?

Максим. У лікарню. Досі не маємо свого лікаря.

Поема. То, може, я допоможу?

Максим. Ти?! Справді!.. (*До дівчини*). Та ось же лікар! Вона! (*Тисне Поємі руку*).

Поема. Ведіть!

Усі швидко виходять.

З хати вибігає Жанек з планером, за ним — Діана.

Діана. Не смій, Жанеку!

Жанек. Та я тільки планер запусчу!

Діана. Не смій, сказано!.. Сідай отут. (*Виймає з сумочки плитку шоколаду*). З'їж шоколадку.

Жанек. Не хочу!

Діана. Я тебе прошу, Жанеку!

Жанек. Але ж я їв масло, сало, сметану, мед...

Діана. Хлопчику мій, з'їж! Уваж мене. Хоч половинку...

З'являється Сашко, спиняється віддалік.

Сашко. Здрастуйте!.. Віддайте планер!

Жанек. Не дам. Це мій.

Сашко. Хи, звідки ти такий узявся? Я робив, а він...

Діана (*здогадавшись*). Ти Сашко? Так?

Сашко. Сашко. А що хіба?

Діана. То це ти мене перелякав планером? Іди-но ближче.

Сашко. Еге, щоб за вухо схопили!

Діана (*сміється*). Дурненький!.. На от шоколадку.

Сашко. Шоколадку? Не хочу.

Діана. Чому?

Сашко. Бо... не хочу.

Жанек. Бери, дурний.

Сашко. Сам ти дурний!.. Віддай планер!

Жанек. Давай мінька!.. Планер на шоколад.

Сашко. Мінька?.. Це можна.

Діана (*подає шоколад*). На.

Сашко. Киньте...

Діана (*сміється*). Лови!

Сашко (*зловивши на льоту*). Дякую!..

З хати виходить Карпо Карпович.
Він у спідній сорочці, у підтяжках, босий.

Під пахвою несе ковдру і подушку, в руці— пляшку боржому.

Карпо Карпович. Яка краса, Діно! Земля тепла, аж лоскоче.

Діана. Гляди не наколися... Ти задоволений?

Карпо Карпович (*мрійно*). Рідний край! У цій хаті я народився. По цьому подвір'ю бігав босий, у порваних штаненятах.

Діана. Не уявляю... Я тебе вперше побачила у хромових чоботях, у червоному галіфе і з отакенним чубом.

Карпо Карпович. Ех, не нагадуї!

Діана. Приїхав ти у наш Славгород. Баский кінь під тобою. При боці — шабляка, з другого — маузер...

Карпо Карпович. Зайшов у дім, брязнув шпорами і одразу: «Де ваша красуня? Хочу свататися!» (*Обняв її*).

Діана. Трохи не так, але хай...

Карпо Карпович. Ходімо в садок, на травичці посидимо.

Жанек. Мамо, я з Сашком пограюся. (*До Сашка*). Хочеш?

Сашко. А чого ж.

Діана. Грайся, але нікуди не йди. Чуеш? *(Іде за Карпом Карповичем у сад)*.

Жанек. Хочеш і мою шоколадку? *(Дає)*.

Сашко. Даром — ні. Давай знову мінька!.. *(Виймає з кишені дерев'яний свисток, свиснув у нього)*. Спробуй!

Жанек *(взяв свистик, свиснув)*. Здорово!

Сашко. Я їх сто можу зробити!.. Хочеш, навчу?

Жанек. Хочу... Але давай раніше познайомися. *(Подає руку)*. Жанек.

Сашко. Жанек?.. Чудно. Ти хіба з турків?

Жанек. Як з турків?

Сашко. Та що звешся так. Кумедно.

Жанек. Це мама прозвала. А папа кличе мене Іваном.

Сашко. Ванько?.. Оце по-нашому!.. То ходімо свищики робити?

Жанек. Ходім!

Сашко. Або знаєш що, Ванько?.. Ходімо краще по ка-
вуни!

Жанек. А далеко?

Сашко. Та ні. Баштан одразу за селом.

Жанек *(дивиться в садок)*. Тільки давай це місце пере-
біжками. Щоб мама не побачила...

На поріг хати вийшла Івга.

Івга. Сашко!

Сашко. Оці мені мамі! Чого вам?

Івга. Збігай до головної. Візьми оту штуку, що моро-
зиво роблять. *(Повертається до хати)*.

Сашко *(Жанекові)*. Посидь тут. Я — раз-два! *(Вибігає)*.

З глибини сцени йде Колосов.

З саду чути голос Прісі: «Бригадире, обідати йди!»

Колосов *(сердито)*. У мене свій обід є. *(Підходить до труби, нахилиється, хоче щось дістати з неї. Побачив Жане-
ка)*. Хлопчику, ти чий?

Жанек. Я з Києва.

Колосов. Земляк, значить? І я з Києва.

Жанек. А де живете?

Колосов. На Бессарабці.

Жанек. От здорово! І я на Бессарабці... Абсолютні зем-
ляки!

Колосов. То от що, абсолютний землячок, дістань мені
ось з труби торбинку.

Жанек. Яку торбинку?

Колосов. З яблуками. Кинув туди, та далеко кинув — не дістану.

Жанек (*заглянув у трубу*). Щось біліє... Я в одну мить! (*Лізе в трубу*).

Входить Діана.

Діана. Жанеку! (*Не бачачи його, кричить стурбовано*). Жанеку!

Жанек (*в трубі*). Я тут!

Діана (*ще більш стурбована*). Де? Де?

Колосов. Тут... Зараз вилізе...

Діана. У трубі? Ай! Рятуйте!.. Рятуйте!

Вбігають Карпо Карпович, Галя, Карпо Сидорович, Івга.

Карпо Карпович. Що сталося?

Діана. Он... Он... Жанек!

Жанек (*вилізши з труби*). Єсть!

Діана (*кидається до нього*). Жанеку! Як ти туди потрапив?

Жанек. Яблука діставав землякові. Натє. (*Дає Колосову*).

Діана (*накинулася на Колосова*). То це ви його послали? Ви?

Жанек. Та що ж тут такого, мамо?

Карпо Карпович. Справді, що такого... Молодець, Ванько!

Діана (*гнівно до чоловіка*). То ти привіз нас сюди по трубах лазити?.. Чого смієшся? Чого?

Карпо Карпович. Смішно, Діно...

Діана. Не смій з цього сміятися!.. Ходім, Жанеку! (*Майже потягла його в хату*).

Колосов. Пробачте!.. (*Іде в глиб сцени, сідає, їсть яблука*).

Карпо Сидорович. Комедія, та й годі!

Івга. І сміх, і гріх... (*Іде в хату*).

Галя б'є в буфер.

Карпо Сидорович. Ну, мені пора. (*До Карпа Карповича*). То приходь же, сину, на будову. З гвардією своєю познайомлю. (*Виходить*).

Карпо Карпович. Прийду, тату. (*До Галі*). Та ти тут наче начальник штабу?

Галя (*сміючись*). Старша, куди пошлють. (*Іде в намет*).
Карпо Карпович (*іде за нею*). Ану, покажуй, старша, що ви тут напланували. (*Сідає біля столу, розглядає проекти, креслення*).

З саду йдуть дівчата, серед них Пріся.

Пріся (*до Колосова*). Сбїдаєте, бригадире?
1-а дівчина. Смачного вам!
Колосов. Ідїть, ідїть, канарейки!

Дівчата з жартами йдуть на роботу. Незабаром іде і Колосов.
Почалася робота. Чується той же виробничий гамір.
Повертається Поема, На порозі хати її зустрічає Діана.

Діана. Де була?
Поема. З ним.
Діана. Ну й як?
Поема. Такий славний, такий хороший!
Діана. А не вдає?.. Ці славні та хороші...
Поема. Любить. Максим — не Нетудихата!
Діана. Дивись, Еммочко!.. Ладиком з ним, ладиком.
І про все не говори відразу. Про Київ мовчи, про консерваторію — теж. А коли розпишетесь...
Поема. Все буде в порядку, мамочко...

Обнявшись, ідуть у хату.
На сцені залишаються Карпо Карпович і Галя.

Карпо Карпович (*захоплено*). Як у казці, племінничко!.. Ось що ми, більшовики, створимо!
Галя (*наївно*). А хїба й ви... тут будете працювати?
Карпо Карпович. Ми — це всі, весь народ...

Швидко входить Жора Поцілуйко.

Жора (*шанобливо*). Не йшов, а біг... Дозвольте вітати, Карпе Карповичу, у ваших рідних місцях!

Карпо Карпович. Здрастуйте, здрастуйте, наш надзвичайний представник і уповноважений. (*Ляскає його по плечу*).

Жора. Надзвичайний представник надзвичайно ображений: чого ж не повідомили? Я б зустрїв, усе приготував.

Карпо Карпович. Нічого, нічого... (*До Галї*). Як працює наш представник?

Галя. Не дуже, так собі...

Карпо Карпович. Як це розуміти?

Галя. Спитайте Максима Павловича... (*Виходить*).

Ж о р а (*заминаючи неприємну розмову*). Дозвольте доповісти, Карпе Карповичу?

К а р п о К а р п о в и ч. Про що?

Ж о р а. Як надзвичайний представник і уповноважений.

К а р п о К а р п о в и ч. Завтра, завтра...

Ж о р а. Пробачте. Тоді, може, анекдот?

К а р п о К а р п о в и ч (*зацікавлено*). О, це інша справа. Розповідайте.

Ж о р а. Найновіший... Один генерал...

Входить М а к с и м.

М а к с и м. Продовжуйте, продовжуйте.

Ж о р а (*дуже ніяково*). Пробачте... Я вже закінчив. Дозвольте доповісти?

М а к с и м. По-військовому, якщо дозволить старший?

К а р п о К а р п о в и ч (*важно*). Будь ласка, будь ласка.

Ж о р а. Ось наряди на ліс. Увесь одержано, до одного кубометра!

М а к с и м. Але як чотири вагони потрапили в руки спекулянтів?

Ж о р а. Не знаю, нічого не знаю... Можете самі перевірити. (*Кладе наряди на стіл*).

М а к с и м. Добре... Залиште нас на кілька хвилин.

Ж о р а (*пристукнувши закаблуками*). Єсть, залишити!.. Я буду тут, близенько... (*Іде*).

З хати виходить П о е м а.

П о е м а. Жора?

Ж о р а. Емма!

П о е м а (*озирнувшись, тихо*). Ні слова більше!.. Потім поговоримо. (*Швидко зникає в хаті*).

Картина третя

Те ж подвір'я, але на ньому вже сталися зміни. Будинок у глибині сцени звільнився від риштувань, він радує око ясным виглядом, великими вікнами, веселими балкончиками. Труби коло намету немає. Автомашина зверху закрита марлею: так запинають коліски, щоб дітей не кусали мухи. У палісаднику сидить Діана, варить варення, час від часу позирає на автомашину. В хаті Поема займається постановкою голосу. Співаючи гаму, вона виходить на подвір'я.

Д і а н а. Тихше, Емочко... Жанек спить!

П о е м а. Жанек, усе Жанек... А я?

Д і а н а. Не впізнаю тебе, донечко...

Поема. Я сама себе не впізнаю!..
Діана. Сядь, Еммочко... Зі мною...

Поема сідає.

Отак. Тепер кажи.

Поема. Що казати? Лишається тільки заспівати. *(Співає)*,

Пропасть разрыва
Легла между нами...

Діана. Спокійно, донечко.

Поема. Годі. Твої «ладиком, ладиком» не діють.

Діана. Заспокойся, подіють.

Поема. Це тобі не тисяча дев'ятсот двадцять четвертий рік.

Діана. При чому тут двадцять четвертий рік?

Поема. А при тому, що минули ті часи. Максим — не папа!

Діана. Ну й грець з ним! Не тільки світу, що в вікні.
Є Жора.

Поема. Піжон твій Жора! Красивий піжон...

Входить дівчина-санітарка.

Дівчина. Поемо Карпівно, вас просять.

Поема. Куди?

Дівчина. До медпункту...

Поема. Не підуй!.. Я ж вам сказала, що більше моя нога там не буде. *(Іде в хату)*.

Дівчина. Але голова робіткому просить... Максим Павлович просить.

Діана *(фиркнувши)*. Подумаєш!

З хати швидко виходить Поема, в руках у неї білий халат.

Поема. Заберіть! Працювати в медпункті не буду! Так і скажіть... *(Іде в хату)*.

Дівчина. Скажу. *(Виходить)*.

Пауза. З'являється Жора.

Жора. Вітаю, Діано Михайлівно! *(Цілує руку)*.

Діана. Здрастуйте, здрастуйте, дорогий Георгію Савичу!

Жора. Як здоров'ячко?

Діана. Тс-с... Жанек спить.

Жора. Есть, тс-сі.. *(Озирається, виймає з-під поли пакунок, подає)*. Будь ласка, Діано Михайлівно! Обіцяне.

Діана. Але, Георгію Савичу!.. Я й так ваша вічна боржниця!

Жора. Що за рахунки, Діано Михайлівно! Дрібниці!.. Ви тільки гляньте, гляньте.

Діана *(розглядає)*. Боже мій! Яка чудова шерсть!

Жора. Букле! Люкє!.. *(Виймає другий пакунок)*. А це — Поемі Карпівні. Японський шифон!

Входить Карпо Карпович.
Діана швидко ховає пакунки під себе.

Діана *(ніби щойно зустрілась з Жорою)*. Добривечір, Георгію Савичу!

Жора *(ій у тон)*. Як здоров'ячко, Діано Михайлівно?! *(Цілує руку)*.

Діана. П'ятнадцять днів, що ми тут, — суцільна кара! Пилюка, мухи... Пекло!

Карпо Карпович. У цьому пеклі люди он за п'ятнадцять днів будинок закінчили. *(До Жори)*. Добре, що бачу вас...

Діана. О, вже починається! *(Б'є себе по щоці)*. Удень — мухи, а ввечері — комарі. *(До Карпа Карповича)*. Коли ми поїдемо звідси?

Карпо Карпович. Сама ж казала, що місяць проживемо тут.

Діана. Не хочу! Післязавтра ж їдемо! *(Знову б'є себе по щоці)*. Загризуть, кляті!.. *(Хоче йти до хати і враз сідає, ховаючи пакунки)*.

Карпо Карпович. Що з тобою?

Діана. Коліка!.. Ай! *(Стогне)*.

Карпо Карпович. Може, води?

Діана. Нічого, нічого... Мине. *(Сидить. Потім, скориставшись моментом, коли Карпо Карпович повернувся до неї спиною, кидає пакунки в куці)*.

Жора. Ви щось мали сказати, Карпе Карповичу?

Карпо Карпович. Так, так... *(Суворо)*. Цей Кочубей знову метає на вас громи й блискавки. Що сталося?

Жора *(благально)*. Відкличте мене звідси, Карпе Карповичу. Не могу з ним працювати.

Карпо Карпович. Отакої! Самі просилися сюди і раптом...

Жора. Не могу!.. Важка він людина! Кочубей.

Діана. Не дай бог! Я сама чула, як він розпікав Георгія Савича.

Карпо Карпович. Не твоє діло, Діно.

Діана. Як не моє? У Радянській країні кожен має право критикувати і самокритикувати!

Карпо Карпович (до Жори). Розповідайте, що сталося між вами?

Жора. Нову справу пришиває... З вашого дозволу я з'їздив у Запоріжжя. А повертаючись назад, заїхав у Славгород...

Карпо Карпович. Чого в Славгород?

Діана. Я просила. Поема забула там свою сумочку.

Жора. А Кочубеєві донесли, що я... Знову ліс, одне слово.

Карпо Карпович. Ліс?

Жора (гаряче). Ви ж самі перевіряли, слідчий перевіряв! А він...

Карпо Карпович. Не вірить? І мені вже не вірить?

Діана. А що ти для нього? Він тут цар і бог!

Карпо Карпович. Не втручайся, Діно!

Діана. Не втручаюсь! (Іде в хату).

Жора. Можете ще раз перевірити, Карпе Карповичу... наряди.

Карпо Карпович (рішуче). Ходіте!

Розмовляючи, виходять. Назустріч ідуть Галя та Івга.

Галя, побачивши Жору, круто повертає за намет,

Івга (не розуміючи). Що таке?

Жора. Ви до мене, Івго Карпівно?

Івга. Ні, ні. Сама з собою...

Жора. Пробачте... (Виходить).

Івга (підходить до Галі, яка вийшла з другого боку намету). Що з тобою, Галю?

Галя. Гидко і бридко. А ще дужче... прикро!..

Івга. За кого, донечко?

Галя. Гидко за Емму, а прикро за... Максима Павловича...

Івга. Та кажи, не тягни.

Галя. Аж соромно говорити... Учора ввечері Поема з ним... гуляла аж за садком!

Івга. З Поцілуйком?

Галя (гаряче). Мамо! Скажіть Максиму Павловичу! Скажіть!

Івга. Незручно якось... і родичка ж.

Галя. То й що? А як вона отака... Мамо, скажіть. Благаю!

Івга (злегка обнімає її). Слухай, донечко... А чого це ти так близько береш до серця?

Галя. Таж вона соромить його! Максима Павловича!

Івга. Ой дивися, Галю. Ти часом не закохалася у свого начальника?

Галя (обурено). Мамо, що ви кажете, мамо!

І в г а. А глянь мені в очі.

Г а л я. Ви... Ви... (*Обурена йде з намету*).

І в г а. Ой дівчинко...

Входить М а к с и м з халагом в руках.

М а к с и м. Галю!.. Танцюйте!

Г а л я (*не розуміючи*). Але... з якої радості?

М а к с и м. Ось. (*Подає повідомлення*). Поздоровляю, товаришко студентко будівельного інституту!

Г а л я (*радо, зворушено*). Дякую, дуже дякую!.. (*Кидається до Івги*). Прийняли!..

М а к с и м. Подякою не одбудетеся. Танцюйте! (*Б'є в долоні, приспівує*).

І в г а. Ну ж, доню!

Г а л я. Але... мамо!

І в г а. Танцюй. (*Теж б'є в долоні*).

Галя злегка притупує ногами.

М а к с и м. Жвавіше!.. Більше вогню!..

Галя танцює.

Г а л я. Досить, Максиме Павловичу...

М а к с и м. На цей раз хай досить, але на прощанні за-каблуки поб'ємо. Ідьте, Галю, вчіться! А влітку прошу на практику!

Г а л я. Ви такий добрий, такий... А вона... (*Враз закрила обличчя руками*).

М а к с и м. Що з вами, Галю?

Г а л я (*крізь сльози*). Мамо, скажіть, мамо!.. (*Вибігає*).

М а к с и м. Кажіть, Івго Карпівно...

З хати виходить П о е м а.

І в г а. Хай скаже краще вона, Поема... (*Також виходить*).

П о е м а (*провівши її довгим поглядом*). Наклепувала?.. Ті-тонька?

М а к с и м. Ні, ні... Що ти?

П о е м а. Кринешся?.. Усе криєшся від мене.

М а к с и м. Я ось — весь перед тобою!.. Готовий навіть за-бути нашу вчорашню сварку... Скажи: чому кинула працювати в медпункті?

П о е м а. Не можу! Не можу!

М а к с и м (*накидає їй на плечі халат, з яким прийшов*). Одягай і йди в медпункт... Ти тільки глянь, як тобі в ньому гарно!

Поема. Не піду...

Максим. Але чому?

Поема. Я тобі вже казала... Лікар — не мое покликання. Зрозумій це. На цьому поприщі я не проявлю себе, буду звичайною лікаркою, сірою посередністю! А тобі хіба потрібна дружина-посередність? Орлові не до пари синиця!

Максим (*усміхаючись, м'яко*). Якщо вже порівнювати, то ти — соловейко!

Поема. Дякую за комплімент, але... соловей пісню не ситий...

Максим. Не розумію.

Поема (*дуже мило*). Вислухай мене, Макс... Я давно хочу сказати тобі і не наважуся...

Максим. Слухаю.

Поема. Ти ось назвав мене соловейком, а не поцікавився: може, він хоче вчитися?

Максим. Вчитися? Дуже похвально!.. А де?

Поема. А де вчать соловейки?.. В консерваторії.

Максим. Так... Але тут консерваторії нема і в скорому часі, як кажуть, не передбачається.

Поема. І Академії наук нема, і ніяких інститутів...

Максим. При чому тут академія й інститути?

Поема. Бо й ти повинен учитися! (*Гаряче*). Любий мій, дорогий! Іди в аспірантуру! Тобі ж пропонували. Іди!.. Ти захистиш дисертацію, станеш молодим ученим...

Максим хоче щось сказати.

(*Перебиває, продовжує гаряче*). Вислухай мене і зрозумій. Іди, доки не пізно. Бо через рік-два ти видихаєшся, розгубиш свої знання по таких наметах, як оцей; просто кажучи, засохнеш інтелектуально... А ти ж — таланти!

Максим. Де ж той благородний край, де не сохнуть таланти?

Поема. Принаймні не Іртиш і не Ангара, куди тебе можуть послати.

Максим. Але де?

Поема. Там, де б'є джерелом наукове життя!

Максим. У Києві?

Поема. Є Москва, Тбілісі... Але в Києві нам буде найкраще. Там Академія наук, чудові інститути, лабораторії — для тебе; першокласна консерваторія — для мене... Зрозумій це!

Максим. Розумію. Але два тижні тому ти говорила, що моя висхідна зірка — це будова?

Поема. Для початку... Але не на роки... Тобі вже тридцять другий. Коли ти будеш думати про себе? Любий, зрозумій!.. Ти ж воював, двічі поранений, а для себе жив?

Максим. Для кого ж я живу?

Поема. Ось такий був і мій папа. Усе своє життя він горів, метався, як неприкаяний по всіх усюдах. Куди його тільки не кидали! Але він нарешті зрозумів і зараз живе по-людськи.

Максим. І він задоволений?

Поема. Він завоював це життя і зараз бажає того ж тобі... Зрозумій, що ми — я, папа, мама — усе для тебе зробимо. Перспектива яка, любий! Ти будуватимеш у Києві чудові палаци, писатимеш дисертацію. Я вчитимусь у консерваторії, співатиму... *(Наспівує тихо свою улюблену пісню)*. Краса! А в вільні вечори ходитимемо в оперу, театри... Щастя для багатьох — жар-птиця, а ми її впіймаємо!.. Чого так дивишся на мене?

Максим. Дивлюся й думаю: звідки в тебе такі поняття про щастя.

Поема. Які «такі»?

Максим. Ти вчилася, читала хороші книжки, була в комсомолі...

Поема. Була.

Максим. І Люба Шевцова була комсомолкою, і Зоя Комодем'янська. Ти читала її щоденник? Як Зоя розуміла, що таке щастя?

Поема *(спалахнувши)*. Це екзамен? Політперевірка?

Максим. Я тебе слухав... Послухай і ти мене... *(Йому важко говорити, але він вирішив сказати все)*. Послухай і зрозумій мене... Полюбив я тебе з першого погляду. Весела, цікава дівчина! Співачка... Я був так захоплений тобою, що не помічав навіть твоїх вад. А коли й помічав, мені здавалось, що ти жартуєш... Але це — в минулому... А тепер ти приїхала сюди і...

Поема. І ти розлюбив мене?

Максим. Втратив віру в тебе...

Поема *(кидається йому на шию)*. Вір, любий, вір, до-рогий! Я люблю тебе! Пристрасно, палко, до самозабуття! Вір!

Максим. Ти вбила в мені ту віру. Сама розтоптала її.

Поема. Що-бо ти кажеш, Макс?

Максим. А що говорила досі ти? Подумай тільки.

Поема. З любові до тебе. Тільки з любові. Адже мое щастя — твоє щастя!

Максим. Я не розумію такого щастя. Чому воно не тут, не на цій будові? Чому ти не хочеш працювати тут лікарем? Я так радів перші дні, і раптом...

Поєма. Не можу, Макс!.. Повір, що це — не моє покликання! І крім того... Чому ми гірші за інших? Хтось житиме в столицях, а ми...

Максим. Кажи, кажи...

Поєма (*зрозумівши, що говорить дурницю*). Я сказала все...

Максим. Не все. Дозволиш? Закінчу за тебе.. Інші по інститутах краси ходитимуть, а на цих будовах і путньої макіяжні нема. Інші...

Поєма. Я цього не казала!..

Максим. Не консерваторія та Академія наук тягнуть тебе в Київ, а комісійні магазини, пошивні ательє, перукарні. Не опера й театри, а фойє в них і київські вулиці та парки, де б ти могла показати свої нові плаття, сандалети й модні зачіски.

Поєма. Ти з глузду з'їхав, Макс!

Максим. Хто тебе виховав таку? Школа? Інститут?.. Хто загорнув тебе у вату і...

Поєма. Яку вату?

Максим. Звичайну, в яку загортають фарфорові ляльки, щоб не ламалися... І ти існуєш у тій ваті. Ти хочеш, щоб тобі збудували щастя інші. Ти шукаєш в мені не друга життя, а творця твого маленького щастячка, такого самого, як створив твоїй матері твій батько.

Поєма. Ти божевільний!

Максим. Ні! Я просто не хочу бути Піком! (*Виходить*).

Поєма (*Максимові услід, майже істерично*). Я... я сміюся з цього!.. Чуєш? Сміюся!..

Десь поблизу заграла гармонія задириливо і голосисто.

Що ж це таке?.. Мамо! Мамо! (*Кидається до хати*).

У повітку прямують Колосов і гармоніст.
Вони гарно одягнені,

Гармоніст (*рипнувши гармонією*). Можна?

Колосов. У ваш чарівний замок.

На порозі з'являється Пріся.

Пріся. Просимо, просимо...

Зникають у повітці.

Повертається Карпо Карпович, на порозі хати його зустрічає
Діана.

Діана. Хай побуде сама. Заспокоїться...

Карпо Карпович. Та що сталося?..

Діана. Який негідник! Який негідник!

Карпо Карпович. Хто негідник?

Діана. Твій перетворювач Захлопанки. Цей геній.. (Показує на намет). Подумати тільки: так обдурити нашу дочку, нашу єдину донечку.

Карпо Карпович. Але...

Діана. Що «але»? Ідемо звідси! Завтра їдемо!

Карпо Карпович. Але чому завтра?

Діана. Який ти пришелепуватий!.. Та він згав'явив нас! Усю нашу фамілію. Май же хоч крихітку гонору... (Іде до машини). Жанеку!.. Пора вставати, синочку!.. (Знімає марлю). Ай! Де Жанек?

Карпо Карпович. Як «де»?

Діана. Немає... Мішок з сіном лежить.

Входить Івга.

Івга. Побіг, мабуть, кудись. З дітьми.

Карпо Карпович. Справді, Діно.

Діана. Що «справді»? Може, його знову в якусь трубу запроторили... Біжи шукай!

Карпо Карпович. Не гарячкуй, повернеться.

Діана. Біжи, сказано! (Тупає ногами).

Івга. А ото вже й негарно на чоловіка тупати.

Діана (немов ужалена). А вам що? Яке діло!..

Карпо Карпович. Діно!

Діана. Біжи в той край, а я — сюди... Біжи! (Швидко виходить).

Пауза.

Івга. Чого ж не біжиш?

Карпо Карпович. А-а, не зважай... Характер такий: спалахне, а через п'ять хвилин — шовкова. Я вже звик.

Івга. Бачу, що звик. А мені, сестрі, прикро: отакий орел був, комісар! І дожився, що на нього славгородська вертихвістка пікає.

Карпо Карпович. Знаєш, сестро... Давай краще не говорити про це.

Івга. А я хочу поговорити!.. І про неї, і про дітей.

Карпо Карпович. А що ж діти? Діти як у всіх.

Івга. Паничами ростуть. За холодною водою не беруться.

Карпо Карпович. Досить того, Івго, що ми з тобою колись відпрацювали. Робили як прокляті, і голі, і голодні ходили. Годі! Не для того я кров проливав, щоб діти мої страждали.

Івга. А пам'ятаєш, що ти колись казав? «Не подобаються діти у мого начальника! Панички!..» А став сам козирним тузом — і забув.

Карпо Карпович. Та чим же поганий мій Ванько? Сама хвалиш.

Івга. А дівка?.. Ой дивися, Карпе! Твоя Поема й матір скоро переплюне.

Карпо Карпович. Що вона тобі зробила? Що?

Івга. Поема?.. Чого вона покрутила хвостом у медпункті і кинула? Чого вона нашого начальника, Максима Павловича...

Карпо Карпович (*перебиває*). Не згадуй мені про нього!.. Це раз. А друге — не втручайся, ради бога, в мої сімейні справи. Я вже не маленький — сам з вусами!

Івга. Он як!.. Якщо так, то хай. Хай тупають, хай соромлять тебе, хай хоч на голову тобі сядуть. Ти товстошкірий, потягнеш!.. (*Іде в хату*).

Карпо Карпович. Чортзна-що! Приїхав у гості, аж і тут критика і самокритика.

Входить Максим.

Максим. Добри вечір, Карпе Карповичу!

Карпо Карпович (*неприємно, навіть злісно*). Здрастуйте! (*Хоче йти в хату*).

Максим. На кілька хвилин, Карпе Карповичу... Маю поговорити.

Карпо Карпович. Про віщо? Якщо про Поцілуйка, краще не починайте.

Максим. Хочу поговорити про Поему.

Карпо Карпович (*насторожено*). Що про Поему?

Максим. Пробачте... Ви любите її?

Карпо Карпович. Що за дике питання? Вона моя дочка...

Максим. А моя наречена... І мені здається, що ви її не любите.

Карпо Карпович. Що таке? Та як ви смієте таке казати? Після того, як жорстоко обманули її.

Максим. Я її не обманював і не думаю обманювати. Я бажаю їй тільки добра, щастя! А ви...

Карпо Карпович. Що я?

Максим. Вислухайте мене... Ви губите її, занепащаєте. Ви віддали свою дочку на волю її примхам і Діани Михайлівни.

Ви коли-небудь розмовляли з Поемою як батько, як вихователь?

Карпо Карпович *(спалахнувши)*. Що вам потрібно від мене? Чого ви лізете в мою душу зі своїми моралями? Хто вам дав право?

Максим. Моя громадянська совість!

Карпо Карпович. Дуже багато ви берете на себе, молодий чоловіче! *(Хоче йти)*.

Максим. Прошу вислухати, Карпе Карповичу!

Карпо Карпович. Годі! Досить! *(Іде в хату)*.

З повітки виходять Колосов, Пріся, гармоніст.

Пріся. Дозвольте, Максиме Павловичу!

Максим. Прошу, заходьте.

Якусь хвилину всі мовчать, перезираються.

Пріся *(штовхає Колосова в бік)*. Кажі ж!

Колосов *(відкашлявшись)*. Максиме Павловичу... Ми прийшли. *(Штовхнув Прісю)*. Кажі краще ти.

Пріся. Він прийшов просити вас на заручини.

Максим *(ніби не знає)*. А з ким заручається?

Колосов. Та нібито з нею...

Пріся. Як це «нібито»? *(Наступає на нього)*.

Максим *(потискує обом руки)*. Поздоровляю!.. А весілля коли?

Пріся. Коли квартиру дасте.

Максим. Квартиру дам, коли цей будинок закінчите. *(До Прісі, кивнувши на Колосова)*. Йому яку? З канарейками, чи як?

Колосов. З канарейками, Максиме Павловичу.

Гармоніст. Весілля разом з новосіллям! *(Грає туш)*.

Колосов, Пріся й гармоніст повертаються в повітку.

Входить Галля, прямує до намету.

Максим *(якийсь час стоїть задуманий, потім до Галі)*. Знайдіть проект Палацу культури.

Галля *(риється в паперах на столі)*. Будь ласка.

Максим *(розстеляє проект на столі)*. Вам подобається, Галю, оця башта?

Галля. Подобається.

Максим. А як зробити її ось такою? *(Показує інший варіант)*. Щоб на десять-п'ятнадцять кілометрів її було видно...

Галля *(замріяно)*. А для тих, що плаватимуть на нашому майбутньому морі, щоб служила маяком!

М а к с и м. А тут насадимо парк!
Г а л я. Щоб було, як казав Тарас Шевченко:

...а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть!

М а к с и м (*замилувався нею*). То ви он яка, Галю?!
Г а л я (*ніяково*). Яка?
М а к с и м. Романтична!

З галасом прибігають Ж а н е к і С а ш к о.
Пазухи в обох повіддувалися від яблук, в руках — кавуни.

Ж а н е к. А от і не наздогнав!
С а ш к о. Бо в тебе один кавун, а в мене два!

З хати виходить К а р п о К а р п о в и ч.

К а р п о К а р п о в и ч. Ванько!.. Де ж ти бігав, сукин
котику?

Ж а н е к (*нідбігає*). Папа! Глянь!.. (*Показує кавун*). Сам
вибирав!

К а р п о К а р п о в и ч. А в пазусі що?

С а ш к о. Яблука! (*Біжить у хату*).

Ж а н е к. Ось на! (*Дає яблуко*). Добре!

К а р п о К а р п о в и ч (*обнімає Жанека, садить поряд*).
Чого ж ти нікому не сказав?

Ж а н е к. Мама б не пустила. А Сашко напхав сіна в мі-
шок і каже: «Хай Жанек спить, а ми, Ванько, ходімо по
кавуни!» (*Сміється*).

З хати виходить І в г а, за нею — С а ш к о, з великим
шматком хліба.

І в г а. От і прибіг. Живий, здоровий.

Ж а н е к. Тьотю Івго, нате яблуко!

І в г а (*бере*). Спасибі, племінничку!

С а ш к о (*відламає половину хліба, дає Жанекові*). Іж.
З хлібом добріші.

Ж а н е к (*апетитно їсть*). Дуже смачно!

І в г а. Вибігався, от і смачно. (*Погладила його по голові*).

Повертається Д і а н а.

Д і а н а. Є? Прийшов? (*Кидається до Жанека, обнімає
його*). Синочку мій!

Ж а н е к (*скрикує*). Ой, не дави! Яблука!

Д і а н а. Яблука? У пазусі?

Жанек. Нарвав у саду... (*Кусає хліб*).

Діана. А що ти їси? Хліб? Чорний хліб! Та в тебе ж і так переокисленість шлунка. Кинь, одразу кинь!

Жанек. Але смачно!

Діана. Кинь, кажу! (*Вириває хліб і кидає на землю*).

Саме нагодився Карпо Сидорович.

Карпо Сидорович. А хліба не кидай, дочко. (*Піднімає*).

Діана. Що вам треба від мене?

Карпо Сидорович. Не кидай хліба, кажу! Він — святий! Це праця людська!

Діана. Я ногою не можу ступити. На кожному кроці повчаєте!

Карпо Сидорович. Я батько, дочко. Можу й повчити, коли ти така.

Діана (*скипіла*). Яка «така»? Яка?.. Ви... Ви...

Карпо Сидорович. Що я?.. Злодій? Кажі, викладай усе начистоту.

З хати виходить Поема.

Діана. Ви не любите мене... Не любите Карпа, моїх дітей... Ви не любите городян!

Карпо Сидорович. А це вже брешеш, Домахо! Городян ми любимо! Вони он завод з нами будують, місто. А таких городян, які хліб кидають, людську працю зневажають, ми ніколи не любили, не любимо і любити не будемо!

Діана. Пік!.. Чуєш, Карпе Карповичу?

Карпо Карпович. Заспокойся, Діно... (*До батька*). І навіщо ото ви, тату?

Діана. Їдьмо звідси! Сьогодні ж їдьмо!

Жанек. Їхати?.. Я не хочу їхати!

Діана. Я тобі дам «не хочу»! Еммо, веди в хату, одягай!

Жанек (*пручається*). Пусти!.. Сашко, виручай!

Сашко (*підскакує*). Пусти його, пусти!

Поема. Геть! (*Силоміць тягне Жанека в хату*).

Діана (*Карпові Карповичу*). Готуй машину! Зараз! (*Іде за Поемою*).

Івга. Отакої.

Карпо Карпович. Не зважайте, тату... Перегорить, ще й прощення попросить.

Карпо Сидорович. Дожився... (*Іде до намету, розмовляє з Максимом*).

Івга. Сашко, піди помідорів нарви.

Івга йде до хати. Сашко і Галя — в сад.
Сутеніє. Швидко входить Жора.

Жора. Ідете, Карпе Карповичу?.. Чому так несподівано?
Карпо Карпович. Іду... Обставини...

Жора. А я?.. Як же я?.. Та він же з'їсть мене! *(Показує на намет)*. Живцем!

Карпо Карпович. Подавиться!

Жора. Прошу, заступіться!..

Карпо Карпович. Ідіть за мною. *(Заходить до намету)*. Давайте умовимося, Максиме Павловичу: нашого уповноваженого більше не терзати! Що вам потрібно від нього?

Максим. Хочу вивести на чисту воду.

Карпо Карпович. Значить, ви й мені вже не довіряєте? Мені? Та я сам особисто перевірів усю документацію на той злочасний ліс. Я знаю Поцілуйка як чесну й віддану людину...

Жора. Ось мої характеристики! *(Показує)*.

Максим. Ви краще покажіть поштову квитанцію на дві тисячі карбованців. Посиляли в Київ?

Жора. Посилав...

Карпо Карпович *(настороживсь)*. Де взяли тут такі гроші?

Жора. На облігацію виграв.

Карпо Карпович. Чому досі не казали?

Жора. Не питали... А Діані Михайлівні говорив.

Карпо Карпович *(до Максима)*. Вам ясно?.. Батько ось сотню виграли, і вони шахрай?

Карпо Сидорович. А мені ось не ясно! Я справді виграв. Про це знають усі. Моя бригада у неділю цілий день п'яна була! А він...

Жора. Я не п'ю, Карпе Сидоровичу!

Карпо Сидорович. Помовч! Я з сином розмовляю! *(До Карпа)*. Відповідай: чого захищаєш його?

Карпо Карпович. Бо брехня, наклеп, тату! Докази дайте, докази!

Максим. Докази будуть! Шила в мішку не сховати.

Карпо Карпович. Тоді й судить його! Моею рукою — прямо в тюрму. А зараз — не смійте! *(Б'є кулаком по столу)*.

Карпо Сидорович. Чого розкричався? Чого грюкаєш?.. Зятя вигороджуєш?

Карпо Карпович *(здивовано)*. Якого зятя?

З хати виходить переодягнена Діана.

Діана. Пік!.. Карпе Карповичу! Ми чекаємо!

Карпо Сидорович. Чуеш, Карпе, вже кличуть.

Карпо Карпович. Якого зятя, я вас питаю?!

Карпо Сидорович. Не знаєш?.. *(Показує на Діану).*

Ї он спитай. І свою Поему.

Карпо Карпович. Нічого не розумію... *(Іде в хату).*

Карпо Сидорович *(услід)*. Зрозумієш, та буде пізно.

Максим. Але й я нічого не розумію.

Карпо Сидорович. А вам, голубе, що? Баба з воза — кобилі легше!

Входять Галя і дівчина-санітарка, йдуть до повітки,
в руках у них подарунки.

Галя *(постукавши в двері)*. Можна до вас?

На порозі з'являються Прися і Колосов.

Колосов і Прися. Милості просимо!

Галя *(дає подарунок)*. Дарую пару тарілок, щоб не ходив Іван до чужих жінок!

Дівчина-санітарка *(підносить плюшевого ведмедика)*. Дарую сизого кобчика, щоб до року мали хлопчика!

З сміхом і жартами всі заходять у повітку.

Звідти потім чується веселі пісні.

З хати виходить Діана, ведучи Жанска за руку. Карпо Карпович і Івга несуть чемодани, великі бутлі з наливкою і банки з варенням. Жора їм допомагає.

З'являється Сашко з помідорами і трохи згодом Поема.

Жанек *(пручається)*. Не поїду! Не поїду!

Діана *(силоміць всаджує його в машину)*. Сідай отут, мовчи! Поємо, де твоя парасолька?

Карпо Карпович. Ось, ось... *(Вкладає речі)*.

Сашко *(крізь сльози)*. Тьютю... Хай Ванько зостанеться...

Івга. Сашко!.. Іди сюди...

Поема *(заходить до намету)*. Я їду, Максі.. Що скажеш на прощання?

Максим. На прощання кажуть: «Прощай!» *(Уклоняється)*.

Поема, злісно метнувши очима, круто повертається,
йде до машини.

Діана *(побачивши, в якому Поема настрої, накидається на чоловіка)*. Чого стоїш?.. Сідай, їдемо!

Карпо Карпович. Треба ж попрощатися... *(Іде до батька й сестри)*.

Діана *(тихо, з притиском)*. Хай з ними чорт-біс прощається!.. *(Сідає в машину)*.

Карпо Карпович. Вибачайте, тату!.. Вибачай, Івго.
(Чоломкається з ними).

Івга (крізь сльози). Братику! (Пішла в хату).

Карпо Сидорович. Ідь, сину!.. Та знай: далеко так не заїдеш. Спіткнешся і лоба поб'єш!

Карпо Карпович. Не турбуйтеся, тату!

Жанек. До побачення, Сашко!

Сашко. На ось помідорів! На дорогу... (Подає).

Діана (до Карпа Карповича, який сів за кермо). Рушай!

Сашко (біжить за машиною). То приїжджай, Ванько!

Жанек уже за сценою: «Приїду!» З хати вибігає Івга.

Івга (услід машині). Боржом, боржом забули!..

Карпо Сидорович. Що боржом, дочко! Вони сором забули!..

Завіса

ДІЯ ТРЕТЯ

Картина четверта

Гарно прибрана вітальня. У ній піаніно, велике дзеркало, широка м'яка канапа і такі ж крісла. На столі у вазі квіти, кілька пляшок з «Цимлянським». Двоє дверей: у коридор і до кімнати Поєми. За великим вікном видно вечірній зимовий Київ, У світлі ліхтарів мерехтять сніжинки. Входить Поля з платтям в руках.

За нею йде Жанек, одягнений по-зимовому і на ковзанах.

Жанек. Полю! Одімкни надвірні двері!..

Поля. Я нічого не знаю, Жанеку. (Іде до кімнати Поєми).

Входить Діана.

Діана. І не проси, і не благай.

Жанек. Пусту на півгодини! Мамо! Я тут, коло будинку, покатаюся.

Діана. І слухати не хочу! Надворі мороз!

Жанек. То ж добре. Мороз!

Діана. Роздягайся мені зараз. (Виштовхує його за двері).

Входить Поєма в новому вечірньому платті. Іде до дзеркала, причепурюється.

За нею — Поля з меншим дзеркалом у руках.

Поема. Потримай ззаду, Полю... Так, так... (*Повергається*). Ну як?

Поля. Гарно.

Поема. Що гарно? Чудово!.. (*Наспівує танго. Приглядається ближче, щось помітила*). Ой, а це що?

Поля. Наче нічого...

Поема. А покажи свої руки!

Поля (*показує*). Мила. Чисті!..

Поема. Ой! І тут!.. Що ти наробила? (*Кричить*). Мамо, мамо!

Вбігає Діана.

Діана. Що, донечко?

Поема. Глянь, мамо... Ось і ось.

Діана (*придивляється*). І нічого страшного. Капелька води потрапила.

Поема. Щоб більше вона не торкалася до моїх платтів. (*Полі*). Геть з очей!

Поля. Вам ніколи не догодиш...

Поема. Бо не здатна, ні на що не здатна! Геть з очей, сказала!

Діана. Іди!..

Поля. І піду!

Діана. Куди підсць?

Поля. Сама знаю куди!.. (*Виходить*).

Діана. Як ти смієш?

Поема (*крутнулась на каблучку*). «Цимлянського» дістала?

Діана. Таж бачиш, стоїть... (*Виходить*).

Поема (*співає*). Бачу, бачу, бачу... (*Сідає до піаніно, грає щось бравурне. Потім бере фото з піаніно*). Макс... Жора! Хлопчику мій!

Вбігає Жанек, роздягнений і босий.

Жанек. О, «Цимлянське»!.. (*Нюхає*). І пірижками пахне. З якої радості?

Поема. Таж заручини, Жанеку.

Жанек. А-а! (*Скаче на одній нозі*). Заручини, заручини!.. Це в який раз? У п'ятий чи десятий?

Поема. Жанеку! Вуха обірву!

Жанек. А що, неправда?.. Папа каже: «Набридло! Йшла б уже хоч за вола, аби дома не була».

Поема. Як ти сказав? (*Женеться за ним*).

Жанек. Лови, он полетіло! (*Тікає від неї*).

Поема. Мамо! Мамо!
Жанек. Ага, правда очі коле!..

Вбігає Діана.

Діана. Знову зчепилися?

Поема. Я його приб'ю! Він став просто неможливий.

Діана. Жанеку!

Жанек. Це ви вдвох неможливі! Ви! Через вас папа вдома ніколи не буває!

Діана. Як ти смієш, поганцю, як смієш? *(Падає в крісло, плаче).*

Жанек. Плач, плач, я тебе знаю. Придурюєшся!

Діана *(схоплюється)*. То мама придурюється? Мама придурюється? *(Розпачливо)*. Вигодувала, викохала на свою голову!

Жанек. Ви нам з папою життя не даєте. Ви не пускаєте мене навіть покататися. А я тікатиму!.. Ось роззுவся, і що ви мені зробите?

Діана. Ай, ти босий?

Жанек. Босий! І не боюся, не застуджуся. *(Бере лід з відерця, в якому стоїть «Цимлянське», натирає ним собі ноги)*. Ось! І поб'ю всі твої термометри! І шоколаду не їстиму! А влітку поїду до Сашка! От! *(Перекривляючи сестру, наспівує танго, виходить)*.

Діана *(опускаючись у крісло)*. Боже мій, боже!

Поема. А винна ти, мамо! Сама!

Діана. Вже я й винна...

Поема. Хто хвалив його, вихваляв: «Геній росте! Майбутній лауреат!»

Діана. І геній. Геній він! Усі п'ятірки в школі, чемпіон по шахах.

Поема. Усі п'ятірки?.. Та ти ж спокою не даєш учителям. Як тільки трійка, уже й дзвониш, уже й біжиш до директора.

Діана. То ти на трійках та на двійках училася. То заради тебе я до директора бігала. А в інституті як ти вчилася? Ледве-ледве витягла...

Поема. О, вже сіла на свого коника. Вішта, вйо! Коли то було?

Діана. А зараз? Зараз!

Поема. Що зараз?

Діана. За що тебе з консерваторії виключили?

Поема. А для чого її закінчувати? Щоб послали у якусь проскурівську філармонію?

Діана. Для нас, для Жори.

Поєма. Для вас і Жори я й без консерваторії таланти
Діана. Бо не хочеш вчитися. Бо ледача!

Поєма (*сміється*). А хто винен? Ти!.. Ти он Жанекові й
досі штани одягаєш.

Діана. Поємо!.. Ти не маленька... Тобі вже двадцять п'ять.

Поєма. В паспорті — двадцять два! Спасибі мамусі, по-
старалася!

Діана. Ти жорстока, Еммо! Ти... (*Плаче*).

Поєма. Прости, мамочко!.. (*Обнімає її*). Ми просто на-
бридли одна одній. Нам треба розстатися.

Діана. Ще такого не чула! Еммочко!

Поєма. От забере мене Жора — і розстанемося.

Діана. Золота моя, красунечко! (*Цілує Поєму*).

Поєма. У тебе вдалася, мамочко! (*Відповідає на поцілу-
нок поцілунок*).

Чути дзвоник.

Діана. Полю! Полю!

Вбігає Поля.

Поля. Таж ключ у вас... (*Вибігає*).

Діана. Еммочко, відчини. (*Дає ключ*). У мене очі запла-
кані.

Поєма виходить.

Діана пудриться перед дзеркалом, милується собою.

Донечка права: Карпо знав, кого брав... (*Наспівує те ж тан-
го*).

Повертається Поєма, з нею виряджена Белла з букетом квітів.

Белла. Поздоровляю! Будь щаслива і красива, як ці кві-
ти. (*Віддає букет*).

Поєма. Дякую!.. (*Ставить квіти у вазу*).

Белла. Добри вечір, Діано Михайлівно!

Цілюються.

Діана. О, та ти сьогодні розкішна, Беллочко!

Белла (*крутнувшись*). А що ж! Не тільки вашій Еммоці
в нейлонах ходити.

Поєма. А це бачила? (*Показує сережки*).

Белла. Ой, брильянти!

Поєма. Чистої води!

Белла. Добре тобі — у тебе батько...

Поєма. Батько? Три ха-ха! Подарунок нареченого!

Белла. Шедеврально!

Діана. Що нового на службі, Беллочко?

Белла. Я сьогодні вихідна.

Діана. Але вчора, позавчора?

Белла (*згадавши*). Про Тамару чули?

Поема (*зацікавлено*). Що?.. Що Тамара?

Белла. Її не перескочиш — секретарка міністра, таки досягла свого...

Поема. Виходить за лауреата?

Белла. За кандидата наук...

Поема. Щаслива!..

Белла. Не заздри, Еммочко. Того кандидата вже перекидають... Куди б ви думали?

Поема. У Харків?

Белла. У Донбас... (*Сміється*).

Поема (*плеще у долоні*). Тоді я щасливіша! Мого Жорку нікуди не перекинуть з Києва!..

Дзвоник у коридорі.

Діана. Полю!.. Полю!..

Вбігає Поля.

Поля. Принесли щось... Отакенне!

Поема (*радо*). Ой, від кого б це?.. Нехай несуть сюди.

Поля. Лаятиметься. Вони в чоботях.

Діана. В чоботях?.. Неси сама.

Поля. Не піднесу... Та й індик смажиться! Пиріжки пригорять...

Діана. Неси... Беллочко, допоможи.

Урочисто відчиняються навстіж двері.

Носії вносять здоровенну вазу, закутану в рогожу.

Ставлять, уклоняються й виходять.

Діана (*зриває рогожу*). Боже мій! Яка чудова!

Поема (*знімає з вази рожевий конверт, швидко розриває, урочисто читає*). «Найкращій з усіх квіток Києва. Жора».

Белла. Шедеврально!

Поема (*цілує листа*). Коханий мій! Соколе ясний!

Діана (*раптом*). Палешим несе... (*Хоче йти*).

Белла. Прохання маю, Діано Михайлівно...

Діана. Брата в Києві влаштувати?.. І не проси, і не благай.

Белла. На куренівській базі. Є вільна вакансія... Зовсім не відповідальна...

Діана. Це інша справа. Придумаємо... *(Пішла)*.
Белла. Один дзвоник Карпа Карповича — і все!

За сценою чути голоси Діани: «Що ти наробила?» — і Полі: «А чим я винна?» І знову Діани: «Замовкни!.. Бо не знаю, що зробилю!..»
Входить Діана.

Діана. Який жах!
Поема. Що сталося, мамочко?
Діана. Пиріжки погоріли!.. На вугіллі!
Поема. Я кому казала: давно треба прогнати!..
Діана. Прожени, а робитиме хто? Ти?
Поема *(спалахнувши)*. На що ти натякаєш? На що?
Діана. Мовчу, мовчу...

Знову дзвоник.

Поема. Полю!.. Полю!.. Хто? Ой, може, він?

Усі причепуюються перед дзеркалом. Входить Галля.

Галля. Добри вечір!..
Діана *(холодно)*. Здрастуй, Галю.
Поема. Здрастуй... *(До Белли)*. Ти знайома?
Белла. Як же, як же... З Захлюпанки.
Діана. Бери вище, Беллочко. Уже киянка! Студентка
будівельного інституту... *(До Галі)*. Ти до дяді?
Галля. Хочу побачити...
Діана. А він буде десь опівночі. Як завжди.

Входить Поля. Вона в зимовому пальті, у руці тримає чемоданчик,

Поля. Ось я йду від вас... Зачиніть за мною двері.
Діана *(не зрозуміла)*. Як зачинити?
Поля. Своїми білими ручками. До побачення!
Діана. Полю! Що ти кажеш, Полю?
Поля. Я була і буду Поля, а ви... Пропадуть ви пропадом,
п'явки в нейлонах! *(Виходить)*.
Поема. Яке нахабство!
Діана. Полю! *(Біжить за нею)*.
Поема *(також біжить)*. Полечко!

Пауза.

Белла *(запалила сигарету)*. Заздрю вам, Галочко. Ось ви
вивчитесь, закінчите інститут, і вам усі дороги відкриті.

Галля. Не розумію... Ви вже закінчили інститут.

Белла. А роботи в Києві за спеціальністю нема. Працюю
секретаркою...

Г а л я. Ідьте в Кіровоград, Вінницю...

Б е л л а. Дорога моя! Ви вирости в селі. Вам і Черкаси — місто. А я киянка! Мені й Одеса — село...

Входить Д і а н а.

Д і а н а. Яка невдячність! Як з рідною, панькалися!..

Г а л я. Діано Михайлівно... Що з дядею Карпом? Хвилююся.

Д і а н а. А чого тобі хвилюватися?

Г а л я (*ніяково*). Таж у газеті... Пробачте... Ви не читали?

Д і а н а. Що в газеті?

Г а л я. Про дядю Карпа...

Входить П о е м а.

Д і а н а (*стурбовано*). Еммочко, де наші газети?

П о е м а. А що? Новий тираж позики?

Б е л л а. Ой, аж тепер виграю! (*Дістає записку книжку*).

Г а л я. Я принесла... Ось... (*Вагається*). Тільки...

Д і а н а. Не муч, Галю, показуй!

Г а л я (*відводить Діану вбік*). Ось... (*Показує місце, де читати*).

П о е м а. Що у вас за секрети?

Д і а н а (*читає і раптом скрикує*). Ай! Ай! (*Падає в крісло*).

П о е м а (*кидається до неї*). Мамочко! Якась неприємність?

Д і а н а. Ой, дай віддихатися!.. Беллочко, вийди!

П о е м а. Іди в мою кімнату.

Белла виходить.

Що сталося?

Д і а н а. Пропали ми, пропали... Читай!

П о е м а (*читає*). «Рада Міністрів УРСР увільнила від обов'язків...» (*Скрикує*). Що? Папу увільнено?

Д і а н а. Пропали ми, пропали!

Белла прочиняє двері.

Б е л л а. Можна вже?

Д і а н а. Посидь ще, Беллочко!

Та причиняє двері.

П о е м а. Хай іде...

Д і а н а. Роздзвонить усім!

П о е м а. Але ж у газетах надруковано...

Д і а н а. Вона язикатіша за всі газети разом...

Поема (*роздратовано ходить по кімнаті*). І Жори немає!
Чого він так довго?..

Діана. Ганьба! Яка ганьба!

Дзвоник у коридорі.

Полю! Полю...

Поема. Яка «Поля»?.. (*Йде відчиняти*).

Діана. Якщо батько, клич сюди!

Поема виходить.

Яка ганьба! Яка ганьба!

Входять Карпо Карпович і Поема.

Карпо Карпович. Кликкала?

Діана. Кликкала, увільнений від обов'язків!

Карпо Карпович. О, ти навіть газети сьогодні читала?

Діана (*спалахнувши*). Ще й жартуєш? Жартуєш?

Карпо Карпович (*спокійно*). А що мені — плакати?

Діана. Галю, вийди!

Галя прямує до виходу.

Карпо Карпович (*зупиняє її*). Не поспішай, племіннице. Здрастуй! (*Вітається за руку*). Це раз. А друге...

Діана. Ти... Ти — кат, інквізитор!.. Що ти ганьбиш нас перед чужою дівчиною?

Карпо Карпович. По-перше, вона не чужа. А по-друге, я нікого не ганьблю.

Діана. Прогнали — і нікого не ганьбиш? Прогнали ж?

Карпо Карпович. Прогнали.

Діана. За що прогнали?

Карпо Карпович. Ет... (*Хоче йти*).

Діана. Не тікай! Відповідай на питання: за що прогнали?

Карпо Карпович. А за що проганяють поганих працівників? Думаєш, якщо велике начальство, то вже й цяця недоторкана?

Діана. Що ти мені критику й самокритику дома розводиш? Там (*показує вгору*) треба було самокритикуватися.

Карпо Карпович. Де «там»?

Діана. Нагорі.

Карпо Карпович. Там мені вже сказали і записали: який з тебе державний діяч, якщо навіть дома порядку не наведеш?

Діана. Не викручуйся. За що прогнали?

Карпо Карпович. А тобі від того полегшає?.. (Підходить до столу). Дайте чогось випити.

Поема. Ось твій боржом! (Подає пляшку).

Карпо Карпович. К бісу боржом!.. Дай горілки!

Поема. Скоро за стіл сядемо...

Карпо Карпович (наливає горілки). Сядемо?.. (Випиває залпом). Може, й сядемо...

Галля. Я піду. До побачення!.. (Виходить).

Карпо Карпович. Ходімо, проведемо!.. (Хоче також іти).

Діана. Стій!.. (Замикає двері). За що прогнали, кажи!

Карпо Карпович. Записуй у свій протокол... За записк критики — раз! За бюрократизм — два! За те, що не ріс вгору, а вшир, — три! За те, що став шляпою, ротозієм, — чотири! За те, що оточив себе жінчиними родичами і доччиними знайомими...

Діана. Я так і знала! Ми ще й винні!..

Поема. Кого ти маєш на увазі? Кого?

Карпо Карпович. Твоїх найкращих подруг — раз...

Діана. Посоромся... Белла тут.

Карпо Карпович. Тим краще. Хай скаже, які вона діла крутила з Поеминим нареченим.

Поема. Я не дозволю!.. Він п'яний, мамо!..

Вбігає Белла,

Белла. Неправда, неправда...

Карпо Карпович. То ти ще смієш мене брехуном робити?.. А хто був посередником між Поцілуйком і завбазою на Куренівці?.. Хто підсунув мені на підпис наряд на двадцять вагонів лісу і тридцять тонн цементу?

Діана. Боже мій, боже...

Карпо Карпович. Скільки тобі перепало на цій операції?

Белла. Не я, не я... То інженер Поцілуйко...

Поема. Що «інженер Поцілуйко»? (До батька). Як вона сміє?!

Карпо Карпович. Сміє, дочко, сміє... Твого милого нареченого дві години тому посадили.

Белла. Посадили?!

Діана. Як «посадили»?!

Карпо Карпович. А як садять пройдисвітів і хапуг? Прийшли, забрали й повели. Прямо в тюрму!

Поема. Ай!

Белла (кидається до дверей, кричить). Пустіть мене! Пустіть!..

Картина п'ята

Проста кімната в бюро загсу. Два столи, коло них крісла в білих чохлах. По кутках стоять квіти у вазах. Двоє дверей — вхідні і другі з табличкою: «Завідувач загсу». Прямо — широке розчинене вікно, за яким розкинувся сквер. Буйно цвітуть каштани.

В а л я сидить за столом, щось заклопотано пише.

П о е м а ходить по кімнаті, заклавши руки за шию, наспівує танго.

П о е м а. Нудота! Яка нудота! (*Дивиться на годинничок*),

В а л я. Що ви сказали?

П о е м а. Валю! Залиште нарешті свою тригонометрію. Гляньте!.. (*Показує у вікно*). Весна йде Києвом! Цвітуть каштани! Шебечуть пташки.

В а л я (*не відриваючись від роботи*). Гарно!.. Дуже гарно!..

П о е м а. Що гарно, Валю?

В а л я. А те, що ви сказали...

П о е м а. А що я сказала?

В а л я. Ой, забула...

П о е м а (*підходить до неї, піднімає її голову, повертає до вікна*). Дивіться!.. Там весна! Цвітуть каштани!

В а л я. Еге, вам каштани, а в мене завтра іспити...

П о е м а. Складете... А зараз залиште. Адже весна буває раз на рік!

В а л я (*замріяно*). Справді, весна буває раз на рік.

П о е м а. Каштани цвітуть тільки тиждень-півтора.

В а л я. Тільки тиждень-півтора...

П о е м а. А ми сидимо з десятої до п'ятої у цьому загсі і реєструємо людські нещастя.

В а л я. Чому ж нещастя? Ми з вами реєстратори людського щастя: народжень та одружень.

П о е м а. Реєстратори людського щастя!.. А що таке щастя, Валечко?

В а л я. Щастя — це... Та хіба ви самі не знаєте?

П о е м а. Знаю і не знаю. Щастя, по-моєму, це жар-птиця, за якою ганяються люди, але рідко хто зловить...

В а л я. От ви й знову...

П о е м а. Що знову?

В а л я. Сум наганяєте... Самі ж кажете: весна, каштани цвітуть. Гарно, а ви...

Поема знову ходить по кімнаті, наспівуючи танго.

Валя заглиблюється у тригонометрію.

Входить Василь Нетудихата.

В а с и л ь (*ще в дверях*). Можна?

Поєма (зіткнувшись з ним віч-на-віч). Васю?! Ти?.. Ви?..
Василь. Власною персоною!.. Привіт і найкращі побажання!

Вітаються.

Поєма. Яка несподіванка!.. Ти... В Києві?..

Василь. Повернувся.

Поєма. Назавжди?

Василь. Здається...

Поєма. Дуже приємно!.. Сідай!.. Ось тут, коло вікна...
Який ти? Зовсім не змінився, наче й не виїжджав. Скільки це часу минуло?

Василь. Та либонь, років зо два... Так, так, можна сказати, рівно два роки.

Поєма. Два роки... А ніби кілька місяців... (Помітила на його грудях медаль). О, та тебе можна поздоровити!.. Лауреат!

Василь. Та наче... Дякую!

Поєма. Приємно бути знайомою з лауреатом. Я знала, певна була, що ти підеш далеко... Розповідай: що, як, де?

Василь. За одним заходом дві радості маю...

Поєма. Одержав гарну квартиру? Так?

Василь. Відгадала...

Поєма. Звісно, лауреатську!.. А друга радість?

Василь. Синок народився! Чотири кілограми заважив.

Поєма. Синок? (Розчаровано). Поздоровляю!.. (Підводиться). Валю! Цей товариш по вашій лінії...

Валєя (дуже ввічливо). Будь ласка, товаришу!.. Сідайте!.. Хто у вас — синок, донечка?

Василь. Чотири кілограми важить!.. Синок! (Витягає з кишені довідку, одночасно витягає ненароком і дитячу целулоїдну іграшку). Пробачте!..

Валєя (сміється). Будь ласка, будь ласка. (Пробігає очима довідку). Поздоровляю. Сьогодні це вже дев'ятий син!.. Як думаєте назвати?

Василь. Пишіть: Тарас!

Валєя. Тарас?.. Сьогодні це вже другий Тарас... (Пише).

Входить Діана. Вона не помічає Василя, який сидить до неї спиною, мовчки вітається з Валею, майже навшпиньках підходить до Поєминоного столу.

Діана. Здрастуй, донечко!

Поєма (холодно). Ти?.. Чого приїхала?

Діана (*ображено*). Місяць не бачились — і так зустрічаєш?!

Поєма. Щось привезла з своєї Полтави?

Діана. Давай раніше привітаємось...

Цілюються.

Валя (*підводиться, забирає з собою документи*). Я зараз. Хвилиночку посидьте. (*Іде до кабінету завідувача*).

Василь. Хоч і дві!.. (*Повертається і бачить Діану*). Діана Михайлівна? Здрастуйте!

Діана. Товариш Нетудихата?! Здрастуйте! Багатим будете, одразу не впізнала.

Василь. Буває. Давненько не бачились...

Діана. Де ж ви тепер?..

Василь. У Києві. Працюю в Сільськогосподарській академії. Як і раніше, вирощую помідори та всяку петрушку. Хочу, щоб помідори росли ще більші, ніж оцей! (*Виймає з кишені величезний помідор*).

Діана. У таку пору такі помідори? Чудо!

Василь. Як бачите, Діано Михайлівно. Можу подарувати!

Діана (*бере помідор*). Дякую! Дуже дякую!

Повертається Валя.

Валя. Все. Будь ласка! (*Вручає Василю метрику*). Ще раз поздоровляю з сином! Хай росте ваш Тарас Васильович красен, як весна!..

Василь. Дякую, сердечно дякую!.. До побачення, Поємо Карпівно! Будьте здорові, Діано Михайлівно!..

Валя (*проводжаючи його*). Даруйте, товаришу Нетудихата... Хочу у сільськогосподарській інститут вступити. Розкажіть про нього.

Василь. Прошу, дорога товаришко.

Валя (*радо*). То сідайте, будь ласка... Чи ви, може, поспішаєте?

Василь (*усміхнувшись*). До Тарасика хочу! Я ж його тільки одну годину бачив...

Валя. То я вас трошки проведу.

Василь і Валя виходять.

Поєма (*провівши Василя поглядом, зло*). Лауреат!.. Подумаєш! (*Враз накинулась на матір*). Навіщо ти взяла помідор? Навіщо взяла?

Діана. Що ж у цьому поганого?

Поема. Та він же поглузував з нас. І з тебе, і з мене. Ось, мовляв, хто я! Ось кого ви втратили!

Діана. Я гадала... *(Кладе помідор на стіл)*.

Поема. Ти завжди гадаєш і завжди прогадуєш. Чого тобі більше: Нетудихата от у Києві, а ти — в Полтаві.

Діана. Не я ж винна...

Поема. Довго ще папа сидітиме на цегельному заводі? Чи вам сподобались полтавські галушки?

Діана. Еммочко, ти можеш з матір'ю поговорити спокійно?

Поема. А ти можеш мені сказати, доки я нудитимусь у цьому загсі? Доки стерегтиму квартиру в Києві?

Діана. Заради цього я й приїхала, донечко.

Поема. Заради чого?

Діана. Важко нам... На дві квартири жити... Хочемо по-міняти...

Поема *(аж підскочила)*. Київ на Полтаву?

Діана. На найкращу квартиру в Полтаві.

Поема. Аж тепер ти з глузду з'їхала, мамо! Та ти розумієш, що кажеш?

Діана. Полтава не таке вже погане місто... Нетудихата лауреатом з неї повернувся...

Поема. А-а, так ти от якої заспівала... А хто розсварив мене з Нетудихатою? Хто глузував: «Помідорний жених»? Кому не подобалось навіть його прізвище — Нетудихата? А вийшло, що — туди хата!

Діана *(образено)*. Я... все я...

Поема. Ти... Ти мене і з Ясних Зір потягла — від Макса. Ти мені й Поцілуйка нав'язала, мало не на руках носила того пройдисвіта... Ти мені життя, щастя розбила!

Діана. Боже мій, боже... *(Плаче)*.

Поема. Плач, реви!.. А я сміятимусь з твоїх сліз!.. Сама не пускала в Полтаву і сама ж тепер тягне. Що я там робитиму?

Діана. Може, Полтава щасливіша... Може, там хтось швидше трапиться...

Поема *(знову визвірилась)*. Хтось?! Уже хтось?.. То лауреата шукала, кандидата наук, доктора, а тепер — хтось? Красенько дякую! Такий «хтось» і в Києві знайдеться!

Діана. Якби-то, донечко...

Поема. Не «якби-то», мамочко. На таку квартиру, як наша, не один позаздриться... А тепер вона — моя!

Діана. Як твоя?.. А ми?!

Поема. Три ха-ха! Сидіть у своїй Полтаві!

Діана (*вражено*). Поемо!.. Що ти кажеш, Еммочко!

За вікном чути веселий гамір і сміх.

Алеєю проходить група студентської молоді з квітами.

Поема. До мене йдуть. Буду реєструвати дванадцять сьогодні щастя.

Діана. То я піду додому. Дай ключ!..

Поема (*хотіла дати, та передумала і схвала в сумочку*).

Почекай мене в скверику...

Діана. Еммочко!

Поема. Вийди, тобі сказано!

Діана, витираючи сльози, виходить. Пауза.

Вбігає радісно збуджена Вая.

Вая. Про все розпиталася... Поемо Карпівно, іду в сільськогосподарський інститут!

Поема. Ідіть у який хочете... Мені байдуже.

Вая (*ніяково*). Даруйте... даруйте... (*Сідає за стіл*).

Поема. Так, тільки так!..

Вая. Ви щось сказали, Поемо Карпівно?..

Поема. Це я сама собі...

Стук у двері і голос: «Можна?»

Вая. Будь ласка! Прошу!

Входять Максим і Гая. Вкрай уражена Поема затуляє обличчя руками, ховається за вазу з квітами.

Максим. Пробачте... Уперше в житті. До кого тут?

Вая. У вас синок? Дочка?

Максим. Поки що ні те, ні друге...

Вая. А-а, розумію, розумію... Поемо Карпівно! До вас! (*Виходить*).

Поема (*ледве стримуючи хвилювання, підводиться*). Прошу! До мого столу...

Гая (*від несподіванки спіткнулась об килим*). Емма? Здрастуй, Еммо!..

Максим. Здрастуйте, Поемо Карпівно!..

Поема. Здрастуйте!.. (*Офіційно*). Прошу сідати!.. (*Показує на крісла коло свого столу*). Що у вас?

Максим (*подає заяву*). Будь ласка, наша заява...

Поема (*швидко прочитавши*). Ваші паспорти!

Бере паспорти і заяву, йде до кабінету завідувача.

Максим. Ну й ну...

Г а л я. То вона буде нас реєструвати?.. Поема?!

М а к с и м. Як бачиш...

Г а л я. Вона так збентежилась... Мені аж жаль її.

М а к с и м (*усміхнувшись*). То, може, поміняєшся з нею місяцями?..

Г а л я. Не смійся з неї...

М а к с и м. Вона сама з себе посміялася... (*Озирається*). Куди ж це вона? Ще не розпише нас, Галюню, утече.

Г а л я. Бачиш — «Завідувач» на дверях написано...

М а к с и м. А помідор навіщо тут?

Г а л я (*сміється*). Таж, може, так треба?

М а к с и м (*нахиляється до неї, цілує*). Ось як треба!

Г а л я. Тс-с... Хтось іде!

Повертається В а л я,

В а л я. Даруйте... Вам не сумно?

М а к с и м. Поки що весело.

В а л я. От і добре. (*Хотіла сісти за стіл і не сіла*). Даруйте, можна вас запитати?

М а к с и м. Будь ласка. Про що завгодно.

В а л я. Даруйте... В якому інституті ви вчилися?

М а к с и м. У будівельному.

В а л я (*до Галі*). А ви?

Г а л я. І я... Ще вчуся.

В а л я. Ой, цікаво!.. Дозвольте до вас зайти. Хочу про все розпитати.

М а к с и м. Будь ласка.

В а л я. Дайте адресу.

М а к с и м. Прошу: місто Ясні Зорі, вулиця Перемоги, номер п'ять.

В а л я. Ой, це дуже далеко...

Г а л я. Заходьте до мене в гуртожиток...

Повертається П о е м а, сідає за стіл.

П о е м а (*стереотипно*). В який раз одружуєтесь?

М а к с и м. Я вперше.

П о е м а. А ви?

Г а л я. Уперше...

П о е м а (*пише, потім до Галі*). Яке хочете мати прізвище? Свое? Чоловікове?

Г а л я. Чоловікове...

П о е м а (*записує, підсовує книгу*). Прошу розписатися. Отут... І отут!..

Молоді розписуються. Поема подає Галі свідоцтво.

Поздоровляю з законним шлюбом! (*Тисне руку*).

Г а л я. Дякую!

П о е м а. Поздоровляю з законним шлюбом. (*Подає Макси-
мові руку*).

М а к с и м. Дякую! (*Вклоняється*). До побачення!

Г а л я. До побачення!.. (*Валі*). То заходьте!

В а л я. Обов'язково зайду. Я вас проведу. (*Виходить з
молодими*).

Поема глянула на годинник, склала папери й книги в шухляду стола,
збирається додому. Повертається В а л я.

Які вони обоє симпатичні! От пара!..

П о е м а (*роздратовано*). Ви завжди радієте! За всіх радіє-
те!

В а л я (*наївно*). Аякже!

М а к с и м і Г а л я проходять повз вікно. Їх проводжають друзі.
Чути голос Максима: «Куди ж, друзі? В «Театральний» чи на Дніпро?»
Голоси: «На лоно природи!..» Молодь співає. Поема підходить до
вікна, рвучко зачинає.

В а л я. Навіщо ви?

П о е м а. Надвечірні пахощі дуже п'янкі!.. (*Підходить до
телефону, знімає трубку, набирає номер*). Серж?.. Хлопчику
мій! Рівно о восьмій чекай мене в «Рів'єрі». (*Наспівуючи
те ж танго, виходить*).

В а л я (*вслід*). Ех ти, жар-птиця!

Відчиняє вікно. У кімнату вривається весела пісня. Валя махає хусточ-
кою.

З а в і с а

1952—1961

НА ХУТОРІ БІЛЯ ДИКАНЬКИ

*Комедія-бурлеск на 3 дії,
6 картин*

ДІЙОВІ ОСОБИ

Назар Вирвидуб, він же Вакула.

Марта — його сестра.

Геня, він же Гриць — її син.

Солопій Черевик.

Хівря — його жінка.

Оксана — їхня дочка.

Кум Цибуля.

Палажка — його жінка.

Басаврюк.

Богдан.

Алі.

Арсен Павлович.

Слава Василівна.

Ікс.

Ігрек.

Кореспондент.

Парубки й дівчата,

молоді робітники й робітниці.

Місце дії Київ і хутір Витребеньки на Полтавщині.

Час дії: наші дні і трошки колись.

ДІЯ ПЕРША

Картина перша

Невелика затишна кімната. В усьому почувується дбайлива жіноча рука. Двоє дверей — вхідні і до сусідньої кімнати. Просто — велике вікно, за яким сяє вечірній Київ.

Посеред кімнати у натхненній позі стоїть Геня, молодий, гарно одягнений, вродливий юнак.

Геня (*декламує із зошита*).

Я — поет, син народу...

Ні, краще буде так. (*Виправляє олівцем, продовжує*).

Я син народу, його романтик,
До зір я прагну і до сонця!

Ось так і почну завтра на комсомольських зборах. (*Стає за спинкою стільця, говорить ніби з трибуни*). Товариші комсомольці... Так, я пишу вірші, славлю ними наш великий романтичний народ. А мене за це назвали у «Вікні сатири» ледачим романтиком. За віщо? Адже романтиками були і Лермонтов, і Васко да Гама, і навіть Чапаєв... Так, я романтик, люблю все красиве, надзвичайне, оригінальне. А мене за це назвали Тарзаном. Що я маю спільного з Тарзаном? Хіба що чуба?.. Але ж і Джордж Байрон носив такого чуба...

З сусідньої кімнати навшпиньки входить Марта, мати Гені.
Сідає до швейної машини в кутку.

Марта. Я тобі не заважатиму, Геню?

Геня. Повністю називайте моє ім'я!

Марта. Не розумію, синку...

Геня. Повністю назвіть моє ім'я і прізвище.

Марта. Геній Шпонька...

Геня (*саркастично*). Красенько дякую за такий милозвучний титул: Геній Шпонька!.. А тепер усі глузують з мене.

Геній — і провалився при вступі в університет. Геній — і ніде не працює два роки... Ви думали щось, коли давали це ім'я?

М а р т а (*винувато*). Не я називала... Батько.

Г е н я. Батько... (*Ніби до зборів*). Товариші комсомольці! Багато хто з вас думає, що мій батько — академік або принаймні генерал. А насправді я не маю батька. Мій батько — негідник! Він пустив мене на світ, назвав Генієм і кинув напризволяще. Рости сам, Геній! Будь щасливий, Геній! (*До матері*). Від сьогодні не називайте мене цим паскудним ім'ям.

М а р т а. Добре, синку. Називатиму Геннадієм.

Г е н я. Не хочу. Таке ж сопливе ім'я, як Геній. Називайте Іваном, Василем... ні, Грицьком.

М а р т а. Добре, мій Грицю.

Г е н я (*ніби до зборів*). Товариші! Мій батько завівся, і моя мати працює зараз на фабриці звичайною швачкою. Вона шне вам сорочки, блузки, спідниці. А ви прозвали мене стилягою... Ось гляньте на мої підшви. (*Піднімає ногу*). Нормальні... Гляньте на мій костюм. Він зовсім дешевий. Моя мати-швачка допомогла, і я його перешив. Сам перешив, щоб краще на мені сидів. Бо я люблю красу. Що ж у цьому поганого?..

Стук у двері.

М а р т а. Будь ласка... Заходьте!

Входить Арсен Павлович, йому понад сорок.
Не красень, якийсь кострубатий, але гарно вдягнений.

А р с е н. Добри вечір, Марто Тарасівно!.. Здрастуй, Геній!
Г е н я (*найжачено*). Здрастуйте і до побачення! (*Демонстративно виходить у сусідню кімнату*).

А р с е н. Який його гедзь укусив?

М а р т а. Догадується...

А р с е н. І хай догадується. Ти ж не монашка, а я не католицький піп. Люблю тебе і хочу одружитися!

М а р т а. Ой Арсене... Хай потім, потім.

А р с е н. А чому потім? Доки ж будемо у піжмурки гра-
тися?

М а р т а. Благаю, Арсене!.. Може, він якось угамується?

А р с е н. Клич його, діло негайне маю... Я зараз з технікуму.

М а р т а (*радо*). Справді?.. Дякую, Арсене, повік цього не забуду. (*Кличе*). Геню... Ой, забула! Грицю!.. Зайди на хвилинку.

Входить Геня.

Геня. Ви дасте мені спокій! І взагалі — як вам не соромно! Ви вже старі, з вас порохня сиплеться, а ви... Чого знову збіглися?

М ар т а. Грицю, що-бо ти говориш?

Ар сен. Не турбуйся, прийшов не сваритися. Слухай.

Геня. Не хочу слухати!

Ар сен. Я щойно з технікуму. Директор каже: «Будь ласка!»

Геня. Що — «будь ласка»?

Ар сен. Можна вступити до технікуму. Завтра треба подати заяву і документи.

Геня. Технікум?.. Але який то технікум?

Ар сен. Кращого не може бути. Швейний технікум!

Геня. Що?.. Та ви глузуєте з мене! Ви ще б перукарський або манікюрний технікум мені порадили.

Ар сен. Технікум, а потім інститут.

Геня. Ганчір'яний?.. Спасибі! І взагалі — к чорту з порадами! Ад'ю! (*Виходить*).

Ар сен. Кручений якийсь! Що ж він хоче?

М ар т а. А я знаю?..

Ар сен. Йому вже двадцять, а він ні гудзик до штанів, ні до шинелі хлястик... Ех, не я йому батько!

М ар т а. Ради всього. Тихше... Почує!

Ар сен. Хай чує і хай знає: я таки буду його батьком! (*Раптом обнімає Марту*). Чуєш?

М ар т а. Иди... Благаю!

Ар сен. Іду, дурна мати!.. Будь здорова! (*Виходить*).

Повертається Геня.

Геня. Пішов добродійник?.. Якого чорта йому треба від нас?

М ар т а. Добра тобі бажає, синку.

Геня. Майстром голки хоче мене зробити?

М ар т а. Майстром краси його звать на фабриці.

Геня (*глузливо*). Дуже романтично: закройщик — майстер краси! Модистка в штанях!

М ар т а. Чого ти хочеш, врешті?

Геня. Уперед хочу! (*Декламує*).

Я син народу, його романтик,
До зір я прагну і до сонця!..
Щастя й долю хочу добувати
Всім людям, дівчатам і хлопцям.

Стук у двері і голос: «Можна заїхати, сестро?»

М а р т а (радо). Назар?.. (Відчиняє двері). Заходь, заходь, братику рідний!

Входить Н а з а р, молодий, років тридцяти чоловік.
Бадьорий, завжди веселий.

Н а з а р. Здрастуй, Марто!..

Цілються.

Здоров, Геній!

М а р т а. Не Геній він тепер... Гриша, Гриць...

Н а з а р. Хай буде й так. Здорово, Грицю!

Вітаються.

Ой, як тебе вигнало!

М а р т а. У наш рід пішов — робочий, вирвидубівський!.. Сідай, братику... Яким вітром занесло? У відпустку, чи як?

Н а з а р. Назовсім попрощався з сонячним Азербайджаном. Потягло на рідну Україну... Скарби приїхав шукати!

Г е н я. Які скарби, дядю?

Н а з а р. Не одразу, хай покортить, плем'яшку... Сестро, де руки помити?

М а р т а. Ходімо. (Веде в другу кімнату і одразу повертається). Геню... Ой, Грицю. Треба пригостити дядю, а грошей — ні копійки. Збігай до двірнички, позич.

Г е н я. Який молодий дядя Назар — немов юнак!

М а р т а. Такий рід у нас молодий!.. Біжи.

Геня виходить.

Повертається Н а з а р, витираючи руки.

Н а з а р. А де ж Гриць?

М а р т а. Зараз прийде, зараз.

Н а з а р. Гарний парубок. Здоровий, красивий!

М а р т а. Такий гарний, такий розумний. Романтик!

Н а з а р. Цікаво. Романи пише, чи як?

М а р т а. Вірші, поеми... Про сонце, зорі...

Н а з а р. А чого схудла? Хвора, чи що?

М а р т а. Старіюся, от і схудла.

Н а з а р. Ой не бреш, сестро. По очах бачу, що щось не так.. Була в мене сусідка. У Баку. Сама не їла, не пила, а все синкові... Геній он Тарзаном вибрикує, а ти... Чого його Тарзаном охрестили?

М а р т а. Я ж тобі писала.

Н а з а р. Що Тарзаном дражнять. А чого?

М а р т а. Ото як показували Тарзана в кіно, Геня, чи пак Гриша, й захопився. Утік у ліс і два тижні тарзанив. Слав у сні, їв печену картоплю та дикі груші... Я ледве не збожеволіла...

Н а з а р. Била, як повернувся?

М а р т а. Як «била»?

Н а з а р. А так, як нас мати била: ганчіркою, віником, чим траплялося.

М а р т а. Один він у мене. Єдина радість і втіха.

Н а з а р. Десь учитьсья?

М а р т а. Подавав в університет, провалився...

Н а з а р. А де працює?

М а р т а (*враз розплакалася*). Ой братику!.. Може, ти його напоумиш? Будь йому батьком!

Н а з а р. А чого нового батька не знайдеш? Ти ж ще молода.

М а р т а. Щоб докоряв сном? Не хочу... Допоможи, братику, поставити його на ноги!

Повертається Г е н я.

Г е н я. Усе в порядку, мамо. (*Дає гроші*).

М а р т а (*одягаючи жакет*). Погмоніть гут удвох, а я зараз у гастроном вискочу.

Н а з а р. Відставити!.. Тут я приїхав з власним гастрономом. (*Дістає з чемодана і кладе на стіл смажену курку, ковбасу, паляницю*).

М а р т а. Ой братику! Та хіба ми вже такі бідні...

Н а з а р. Сьогодні моє, а завтра — видно буде. (*Ставить на стіл пляшку*). Подай, сестро, якусь посудинку.

М а р т а. Даю, братику, даю. (*Ставить на стіл тарілки, чарочки*).

Н а з а р. Чарочки — відставити! Коли гуляти, так гуляти: подавай стакани. Щоб як у тій пісні. (*Співає*).

Ой сиджу я в миленької за столом,
П'ю горілку кришталевим стаканом...

М а р т а. Та ти ж раніше не пив, Назаре.

Н а з а р. Бо раніше був некультурний. А зараз п'ю, стаканами глушу, кляту. (*П'є*). Налити й тобі, плем'яшу?

Г е н я. Що ви, дядю Назар. То ж страшна отрута!

Н а з а р. Чи ти ба!.. То тоді заткну кляту, щоб дух не виходив.

Усі їдять.

Геня. Яка смачна ковбаса! На вірш проситься. (*Імпровізує*).

Наша гордість і краса —
Українська ковбаса!

Назар. Українська — дуже загально. Витребеньківська. Чув про такий хутір — Витребеньки?

Геня (*усміхнувся*). Цікава назва. Вперше чую.

Назар. Шкода. Дуже славний хутір. Лежить край шляху з Сорочинець на Полтаву. Поблизу Диканьки. Славиться зараз на всю Полтавщину. А які там зорі сяють!

Геня. Які зорі?

Назар. Дуже романтичні. Набагато яскравіші за ті, що ти тут, у Києві, оспівуєш!

Марта. Братку!.. Не треба зараз про це.

Назар. Ні, треба, сестро. Хай каже.

Геня (*найжачено*). Що казати, дядю Назар?

Назар. Про сонце і зорі. Про романтику, від якої твоя мати он як з хреста знята.

Геня. Я не дозволю глузувати з мене!

Марта. Синку!.. Назар!..

Геня. Дядя п'яні, мамо... (*До Назара*). Як ви смієте?

Назар. Пробач, плем'яшу. Я думав, щоб краще... Пробач, і давай вип'ємо на мирову. (*Наливає*). Будьмо!

Марта. Випий, синку.

Геня. Ні за які гроші. Я не люблю горілку, зневажаю п'яниці!

Назар. Але ж я прошу, на мирову... Ми ж, здається, з тобою рідня! Пробач, якщо не так сказав.

Марта. Геню... Грицю!

Геня. Якщо просите, то й мені пробачте... За ваше здо-ров'я! (*П'є і кривиться*). Та це ж звичайнісінька вода.

Назар. Не звичайнісінька, а романтична. Її оце недавно знайшли на Полтавщині. Назвали «Гоголівською». А в мене ще в Баку з шлунком щось сталося. Приїхав у Витребеньки, лікарі приписали «Гоголівську». Так я її цистернами глушу, кляту!

Геня (*наливає ще й п'є*). Чудова вода!

Назар. Тож-то! Не поступається перед боржомом і нар-заном. А ти кажеш — п'яний дядя.

Геня (*випнувато*). Пробачте...

Назар. Так ось, Грицю, давай без жартів поговоримо. Про Витребеньки і взагалі. Стоїть собі хутір над ставом. Ні Хрещатика там нема, ні тролейбуси не бігають. А які там

живуть романтики! Яка їх слава чекає завтра!.. У Витребеньках знайдено скарб!

Геня. Який скарб, дядю?

Назар. А отой, що його споконвіку шукали в ніч під Івана Купала... Ти читав «Вечори на хуторі біля Диканьки»?

Геня. Ви мене ображаєте, дядю Назар. Як живих уявляю Оксану і коваля Вакулу, Солопія Черевика і Хіврю, Басаврюка і кума Цибулю...

Назар. Дуже добре. А хочеш з ними ближче познайомитись?

Геня. Як «познайомитись»?

Назар. Приїжджай у Витребеньки, і будемо разом з ними скарби копати.

Геня. З ними?.. Та ви жартуєте... І які скарби, дядю?

Назар. Справжні, найкоштовніші, романтичні!.. (*Глянув на годинник*). Ой, забалакався! Мені пора.

Марта. Куди, братику?

Назар. На поїзд. Через сорок хвилин відходить.

Марта. Але чого так притьмом? І не насиділися, і не наговорилися!

Назар. Ось розгорну роботу, приїду, і наговоримося, сестро. (*До Гені*). То приїдеш, плем'яшу? Творити романтику, так, творити!

Геня. З радістю, дядю... Але дайте подумати, поміркувати.

Назар. Думай, міркуй, усе добре зваж і давай! А тим часом — будь здоровий і красивий! (*Ручкається*).

Марта. То я тебе хоч проведу, братику рідний.

Марта і Назар виходять.

Геня. Як цікаво, як цікаво!.. (*Дістає книжку, читає*). «Микола Гоголь. «Вечори на хуторі біля Диканьки». (*Сідає до столика в кутку*).

Світло гасне, горить тільки настільна лампочка під синім абажуром.

(*Продовжує*). «Який чарівний, який розкішний літній день на Україні... Років з тридцять буде тому, коли шлях, верст за десять до містечка Сорочинці, кипів народом, що поспішав з усіх околиць і далеких хуторів на ярмарок...»

Світло поволі гасне зовсім і потім, також поволі, починає світлішати. Задньої стіни в кімнаті нема, вона зникла. Геня, читаючи, заснув і бачить уві сні зелену галявину на березі ставу, чує широке степове:

«А гей-гей, круторогі!»

З'являється Оксана, молоденька дівчина, одягнена, як у часи Гоголя,

Оксана (радо). Наші!.. Ярмарчани повертаються!

У глибині сцени з'являється Солопій Черевик з батіжком, за ним іде великий віз, а на ньому велично возсідає Хівря. Раптом десь узявся гурт парубків, серед них Назар в образі Вакули. Оксана, побачивши його, зникає.

Вакула. Ой, та це ж не Оксана!

Парубок. Справді. Диявол замість неї сидить!

Хівря (свариться). Хто диявол?! Щоб ти подавився, пакудний бурлак! Щоб твого батька горшком по голові стукнуло! Я не бачила твоєї матері, та знаю, що погань! І батько погань, і тітка погань! Чого регочешся? (Схоплюється з воза, який уже зникає). Та я тобі, бісів вилупку! Ноги поперебиваю! (Хапає палицю, кидає).

Парубки з реготом розбіглися, а палиця потрапила в кума Цибулю, який саме з'явився з своєю жінкою Палажкою.

Цибуля. Ой, куди ж ви кидаєте, кумасю?

Хівря. Вибачайте, куме, я ж не на вас.

Цибуля. Дякувати богіві, що на коліні ока немає.

Палажка. З Купалою будьте здорові, кумасю! Як ярмаркувалося?

Хівря. Ой не питайтеся, кумасю. Розігнала ярмарок чортова свитка.

Цибуля. Свят, свят, свят! Знову червона свитка!

Хівря (гукає). Солопію! Де ти в біса запропастився? Кум і кума прийшли!

Входить Солопій.

Солопій. Таж не галасуй, чую.

Здалеку чується купальська дівоча пісня:

«На Івана Купала
Купався Іван та в воду впав,
Купала на Івана.
На Івана Купала!
Йшли дівочки по ягідочки,
Купала на Івана...»

Цибуля. З Купалою будьте здорові, куме!

Солопій. Будьте й ви здорові.

Цибуля. Ярмаркуєте, а тут таке робиться, таке робиться!

Солопій. Невже й тут червона свитка?

Палажка. Страшніше, куме.

Цибуля. Помовч, жінко, я скажу.

Палажка. Ні, я!

Ц и б у л я. Ні, я!

П а л а ж к а. Та ти ж від страху і слова не вимовиш.

Х і в р я. Ой не терзайте душу, кажіть швидше.

Ц и б у л я і П а л а ж к а (*разом*). Басаврюк об'явився!

Х і в р я. Свят, свят, свят!

С о л о п і й. Бий його сила божа!

Х і в р я. Отой, що в ньому сам чортяка сидить?

Ц и б у л я. Отой самий, що в нього вогонь з очей пашить.
Рогатий, кудлатий.

П а л а ж к а. Ходить по хутору і напарника шукає: скарб
копати.

Х і в р я. Ой людочки!

С о л о п і й. Тож недарма мені всю ніч рогата свиня сни-
лася.

З-за кущів з'являється Б а с а в р ю к, кудлатий, зарослий щетиною,
що в нього тільки очі світяться, ніби горять. У руках тримає велико-
го щупа.

Б а с а в р ю к (*гучно, немов у трубу*). Агов-гов!.. Чи й тут
живуть страхополохи?

Ц и б у л я (*перелякано*). Він!.. Басаврюк!

П а л а ж к а. Рятуйте!

Обое тікають,

Х і в р я. Ой людоньки! Ой добрі!

С о л о п і й. Рятуй, жінко!.. (*Пригнувшись, ховається за
нею*).

Х і в р я (*падає через нього*). Господи! Царице небесна!

С о л о п і й. Свят, свят, свят!

Б а с а в р ю к. Тремтите, боягузи!.. А чого?

С о л о п і й. Коли ж ти, кажуть, диявол у людській по-
добі...

Х і в р я. Тьху, геть щезни, сатано!

Б а с а в р ю к. А от і не щезну!.. Бачите, вечоріє. Ось-ось
зацвіте папороть у лісі. Зривай цвіт і копай скарб, загібай
золото!

Х і в р я. Золото?.. Ти чуєш, чоловіче?

С о л о п і й. Чую, жінко.

Б а с а в р ю к. А коли чуєш, то підводься, бери лопату і
гайда в ліс!

С о л о п і й. Хай краще вона... Жінка.

Х і в р я. Що таке?.. Ах ти ж, боягуз нещасний! Та я тобі
зараз... (*Хапає в руки лопату*).

С о л о п і й (*піднімає руки*). Здаюся... Не бийся тільки.

Хі вря. На лопату.

Солопій. Давай лопату.

Басаврюк. Гайда, Солопію! *(Йде в глиб сцени)*.

Солопій. Прощай, жінко!

Хі вря. Прощай, чоловіче! *(Втирає сльози)*. Прощай, Солопієчку!

Солопій. Якщо не повернуся, продай кобилу і отакенну свічку постав у церкві.

Хі вря. Що-бо ти, чоловіче любий. Повернешся зі скарбом, і не продамо кобилу, а й ще п'ять купимо.

Солопій. Авжеж, купимо. Не п'ять, а дев'яносто дев'ять кобил купимо. Та своя одна. Щоб було сто. І сало з салом будемо їсти, і чоботи дьогтем щодня мазатимемо!

Басаврюк. Агов-го, Солопію!

Солопій. Іду! *(Хоробриться)*. Ого-го, іду!

Виходять,
З'являється Оксана.

Оксана. Мамо, мамочко! Купили плахту і червоні чоботи?

Хі вря. А за якого чорта? Щербатого шага не вторгували на ярмарку.

Оксана. Дівчата на Купалу збираються. Багатійки он як вирядяться, а я?..

Хі вря. Потерпи трошки, усіх багатійок незабаром переплюнеш. У найдорожчих оксамитах ходитимеш.

Оксана. А за які гроші?

Хі вря. Гроші будуть. *(Таємниче)*. Батько пішов зараз з Басаврюком копати скарб.

Оксана. Ой леле!

Хі вря. Чого жахаєшся? Батько у нас їрой над їроями!

Повертається Солопій.

Солопій. Ой, рятуй, жінко! Рятуй, дочко!.. Там, там...

Хі вря. Що там?

Солопій. Чорти женуться!.. Рогаті, кудлаті... Рятуйте!

Хі вря *(хапає палицю)*. Ось я тебе порятую, боягузе! Стій отут і не ворущись.

Солопій. Стою. Не ворущусь.

Хі вря *(Оксані)*. Сідай зараз батькові на шию. Хай де хоче бере гроші на плахту і червоні чоботи. Кричи, лайся, верещи!

Оксана. Не вмю, мамо.

Хі вря. Ой боженьку, лятися не вмє! Та хто ж на тебе, отаку святу, гляне? Хто тебе, отаку задрипанку, заміж візьме?

Вакула. Я візьму, тітко Хівре!

Оксана. Ой! *(Ховається за батька)*.

Хівря *(остовпіла)*. Тн?! А хто ти такий?

Вакула. Коваль Вакула. Син Голопупенків.

Хівря. Сама знаю, що Голопупенко. *(Перекривляє)*.
«Я візьму!..» Що ж ти робитимеш з нею, як візьмеш? Старців з нею будете розплоджувати?

Оксана. Ой мамо!

Солопій. Жінко, угамуйся.

Хівря. А ти чого? Заткни свою вершу, телепню!.. *(Вакулі)*.
Чого стоїш і очі витріщив? Геть мені з очей, безштаньку не-часний!

Вакула. Дядьку Солопій, тітко Хівре! Дозвольте слово мовити?

Хівря. Геть з очей, сказано! Щоб і дух твій ковальський тут не смердів! *(Хапає палицю)*.

Вакула. Я піду, піду, тітко. Але знайте: не віддасте Оксану по добру, украду. Щоб моє ковадло тріснуло, украду! *(Виходить)*.

Оксана. Мамо!

Хівря. Чого мамаше? Хай викопає скарб, тоді й буде мамати. Так і скажи йому: «Викопай скарб, піду за тебе!»
А ти, чоловіче, гайда з ним.

Тим часом Солопій зникає.

Де ж наш батько? *(Гукає)*. Солопію! Солопію!.. Думаєш, що втечеш? Та я з тебе душу вимотаю, а пошлю зараз у ліс! *(Біжить і повертається до Оксани)*. А ти ж чого стоїш? Шукай зараз свого Голопупенка, жени його по скарб! *(Вибігає)*.

Співаючи, з'являються виряджені дівчата, несуть Купалу — невелике зелене деревце. Саджають його в землю, прикрашають квітами і зіллям. До них пристає і Оксана.

Дівчата:

Молодий Іванко Купалу рубає,

Молода Марися йому помагає,

Йому помагає, він питає:

«Чи любиш ти мене, чи підеш за мене?» —

«Хоч я тебе люблю, за тебе не піду —

Я твоїй матінці нічим не догоджу:

Ой що помню, вона переміє,

Ой що я зроблю, а вона переробить!..»

Входять парубки, з ними Вакула,

Вакула. Добривечір, дівчаточка, мальовані качаточка!

Дівчина. Добривечір, парубки, мальовані голубки!

Вакула. Чи ви часом не бачили нашого посланця — зайдиголову Сидорця?

Дівчина. Аякже, бачили: задрав хвіст та побіг у ліс.

Вакула (*гукає*). Агей, Сидоре! Де ти в біса запропастився?

Входить парубок з оберемком хмизу.

Парубок. Ой, рятуйте, хлопці, рятуйте, дівчата! За мною гнався вовк.

Вакула. То погано.

Парубок. Погано і не дуже. Я того вовка вбив.

Вакула. То це ж добре!

Парубок. Добре і не дуже. Пан шкуру з вовка забрав.

Вакула. То погано.

Парубок. Погано і не дуже. Пан ось хмизу за шкуру дав.

Вакула. Та це ж добре! (*Розкладає хмиз для вогнища*).

Парубок. Добре і не дуже. (*Шукає в кишенях*). Дівчата кресало вкрали.

Вакула. Хлопці-молодці, ану обшукати дівчат!

Дівчата з вереском розбігаються, парубки їх ловлять,

Вакула (*упіймавши Оксану*). Оксано, серденько! Найкраща в світі.

Оксана. Може, й найкраща, та не твоя! Пусти!

Вакула. А не будеш густи?.. Ось на квітку — у панському саду для тебе зірвав!

Оксана (*з викликом*). Що ця квітка! Ти мені оту зірви, що в лісі на папороті цвіте! (*Тікає*).

Тим часом запалало вогнище. Дівчата, побравшись за руки, ведуть навколо нього і Купали хоровод.

Дівчата (*співають*).

Ой на Купала вогонь горить,

А нашим хлопцям живіт горить.

Ой нехай болить, нехай знають,

Нехай дівчаток не займають.

Парубки (*співають*).

Ой летить черчик буйним вітром.

Не чули дівки зозулі літом.

А як почули, злякались,
Хлопцям в обійми припхались.

Оксана. Не дуже дотепно. *(Співає)*.

Ой наші хлопці стрільці, стрільці,
Та забили жабу на стільці.

1-а дівчина. Ой Іван каже: «Чня жаба?»

2-а дівчина. А Степан каже: «Моя жаба!»

1-а дівчина. Андрійко каже: «Переріжмо!»

Оксана. А Вакула каже: «Цілу з'їжмо!»

Вакула. Як ти сказала?

Оксана. А так, як почув. *(Стрибає через вогнище)*.

Вакула. Не втечеш! *(Стрибає за нею)*.

Стрибки через вогнище перетворюються в танок,
Сміх і гамір. З'являється Басаврюк,

Басаврюк. Агов-гов!

Дівчата *(злякано)*. Ой, Басаврюк!..

Танок припиняється.

Басаврюк. Купала справляєте, страхополохи! А там зацвіла папороть, земля аж благає: «Копай мене, копай скарб!»

Оксана *(Вакулі)*. Чуєш, боягузе! *(Кидає йому квітку)*.
Хіба такі квітки дарують у ніч під Івана Купала?

Вакула. Хто боягуз?

Басаврюк. Перший ти, парубче. Отакий здоровий, підкови в руках гнеш, а голій, як бубон.

Вакула. Боягуз?.. Та ще на світ той не народився, щоб я його злякався! Гайда, Басаврюче!

Дівчата. Ой, справді!

Вакула. Чуєш, Оксано? Я йду. Жди мене з квіткою, що цвіте на папороті! *(Йде за Басаврюком)*.

Затемнення.

Сон минув, видовище зникає.

Геня *(крізь сон, захоплено)*. Молодець, Вакула! Герой!
(Протираючи очі). А далі?.. Що ж далі?

Картина друга

Той самий майже патріархальний краєвид, який ми бачили уві сні, той ставок з вербами. Але на обрії з'явилися контури колгоспних новобудов.

На передньому плані старе селянське подвір'я: хата, тин з перелазом, ворота. В протилежній стороні від хати лежить ще не встановлений намет, яким користуються геологи в експедиціях. На цьому подвір'ї живуть Солопій і Хівря з донькою Оксаною. Як і всі учасники сну, вони не постаріли, лишлися такими ж самими, але одягнені по-сучасному.

З вулиці йде кум Цибуля. Він трохи напідпитку, наспівує якусь сучасну пісню на зразок «Катюші». З-за хати з'являється Солопій з невеликим оберемком ломаччя.

Солопій. Чого це ви такі веселі, куме?

Цибуля. З радощів. Син ось нового картуза прислав! *(Збиває набакир нового авіаційного картуза)*.

Солопій. Це той, що служить в льотчиках-молодчиках?

Цибуля. А той, той... Пише, що вже полковника дали! *(Виймає з кишені пляшку)*. Може, й ви, куме, хильнете трохи за полковника?

Солопій. Е, ні, ні. І не просіть.

Цибуля. Жінки боїтеся?

Солопій. Жінка на базар покотила, в Диканьку.

Цибуля. А моя в Полтаву. Доки не повернулися, і давайте той... Не хочете за картуза, є друга радість: прем'я одержав!

Солопій. Прем'я?

Цибуля. Атож. Оце викликав мене голова колгоспу. А в нього, знаєте, хто сидів? Сам секретар районної партії!.. Лягнули мене по руці, кажуть: «Молодець ви, товаришу Цибуля! Чотири і дві десятих кеге вовни настригли!»

Солопій. Е, що ваші кеге. А мене за моїх волів на виставку посилають! О!

Цибуля. На виставку? За волів?.. Та за це і ваша Хівря з радістю вип'є.

Солопій. Ні, ні... Ні за які гроші. Чули, яка постанова вийшла?

Цибуля. Так то ж для начальства. А ми ж з вами рядові... Призволяйтеся!

Солопій. Хіба тільки одненьку...

Цибуля. Та тут тільки одненька й зосталася. Допивайте...

Солопій. Спокуситель ви, куме, та й годі... Ну, за полковника! *(П'є)*.

Чується голос: «Агов-гов!»

Цибуля. Басаврюк!.. Тікаймо.

Солопій. Чого?

Цибуля. Таж, кажуть, у ньому чорт сидить.

Солопій. І досі вірите? (*Осудливо*). А ще у лікнеп ходили, премії одержуєте! Чорта вигадали жінки, а ви ж чоловік.

Цибуля. Ого, змалку чоловік!

Вбігає, немов навіжений, Басаврюк.

Басаврюк. Де вони? Де?

Солопій. Хто, Басаврюче?

Басаврюк. Та оті шукачі скарбу. Копачі.

Солопій. Живуть тут, а шукають там. (*Показує*).

Басаврюк. Ходив. Там нікого нема.

Солопій. То тоді, значить, там. (*Показує в інший бік*).

Басаврюк. А чого ж у полі? Чого не в лісі?

Солопій. А я знаю. Спитайся їх.

Басаврюк. І питаюся. Про все питаюся. (*Вибігає*).

За сценою чути його голос: «Агов-гов!»

Солопій. От, а ви злякалися, куме.

Цибуля. Не злякався, а пережиток заворушився всередині!..

За тином з'являється Геня з чемоданом.

Геня. Пробачте... Чи тут живе Назар Тарасович Вирвудуб?

Солопій. Отой, що шукач скарбів?

Геня. Отой... Геолог. Доброго вам ранку!

Солопій. Здоров, здоров, козаче! Заходь у двір.

Геня (*підійшов і якусь хвилю стоїть вражений, дивиться то на одного, то на іншого*). Пробачте! Я гадав, що мій дядько жартував, а ви й справді... Ви Солопій Черевик?

Солопій. Він самий. Не дивуйтеся, парубче, отак і всі, хто нас уперше побачить, очі витріщають.

Геня. А ви — кум Цибуля?

Цибуля. Я... Я... Кум Цибуля. (*Схлипує*).

Геня. Оті, що з «Сорочинського ярмарку»?

Солопій. Оті самі.

Геня. Але як же воно? Гоголь жив хтозна-коли — і раптом...

Солопій (*філософськи*). Нема нічого дивного, юначе. Отой самий Гоголь обезсмертив нас. Безсмертні ми тепер.

Цибуля (*схлипує*). Ой правда, правда. Безсмертні! Геня. А чого ж плачете? Це ж добре, що безсмертні!

Цибуля. Добре і не дуже. Ми з кумом ладні й мільйон років жити. (*Схлипує*). Але навіщо й моя Палажка живе? Навіщо той Гоголь і її зробив безсмертною?

Солопій. Годі вам, куме, годі. І моя Хівря живе. (*Філософськи*). Так воно все на світі створене: біле — чорне, добро — зло, чоловік — жінка...

Чути голос: «А бодай вам ноги повивертало! А щоб вам дихати було нікуди!»

Цибуля. Ваша Хівря!.. Я піду, піду...

Солопій (*затримує його*). Благаю, куме! Дайте підмогу хоч першу атаку відбити!

На велосипеді, обвішаному кошиками, в'їжджає Хівря.

Хівря. Тюхтії, лежебоки, бюрократи нещасні!

Цибуля. З добрим ранком, кумасю!

Хівря. Бодай вас ще до виборів автобусом переїхало!

Солопій. Тихше, жінко, не галасуй.

Хівря. А чого тихше? Якого біса тихше?

Солопій. Людина он приїжджа. Хоч поздоровкайся.

Хівря (*побачивши Геню*). Вибачайте і здрастуйте!.. З Полтави?

Геня. Ні, ні... З Києва.

Хівря. Ще краще! Скажіть мені, бога ради, що це за порядки? Іхала з Диканьки, як пава пливла. По асфальту. А в'їхала у наші Витребеньки — відразу гепнулася. Чого наша сільрада ям не позагортає на вулиці?

Геня. Не знаю... Про це не знаю.

Хівря. То тоді скажіть, чого це ніде тараньки нема? Ні в Диканьці, ні в Полтаві. (*Показує порожні кошики*). Ось дивіться: усю свою селянську продукцію спрдала, цілу торбу грошей наторгувала, а купила — чорта лисого. Чого тараньки нема? Море висохло, чи як? (*До Солопія*). Нарубав дров?

Солопій (*показує на оберемок*). Таж ось, дивися.

Хівря. Ой бідна ж моя голівонька! Та хіба цим ломаччям пирогів напечеш? Та ним і галушок не звариш. (*Наступає на чоловіка*). Де хоч діставай дрова!

Солопій. Добре, добре. Стару грушу зрубаю.

Хівря. Не смій! Груша ще родить.

Солопій. То тоді оту криву яблуню.

Хівря. Я тобі дам яблуню!.. *(Раптом потягла носом)*.
А стій, стій, чоловіче! Чого це від тебе, як з барила, несе?

Солопій. Тобі вчулося, жінко...

Хівря. А пройди-но отак по стежці. Прямо!

Солопій. Можна й прямо... *(Заточився)*.

Хівря. Я так і знала! Не встигла з дому виїхати, а він уже насмоктався. *(Наступає)*. Де насмоктався?

Цибуля *(заступає кума)*. Не винні ми, кумасю. Хрест нас перехрестиком!

Хівря. А хто ж винен? Я винна?

Цибуля. Чайна.

Хівря. Яка чайна?

Цибуля. Наша, ота, що край асфальту... Зайшов я тихо, мирно. Налийте, Кажу, стакан чаю, а вони мені оцю нагрузку... *(Показує пляшку)*. Не міг же я сам її подужати.

Хівря *(до Гені)*. Ви чуєте, чуєте? Чого це у наших чайних ніколи чаю нема? Чого вони чайними звуться, коли там сама нагрузка?

Вбігає П а л а ж к а.

П а л а ж к а. Куме!.. Кумасю!.. Новину чули?

Хівря. Про нового супутника?.. Ще вчора.

П а л а ж к а. Та ні, ні... Наливація!

Хівря. Яка наливація?

П а л а ж к а. Завтра гроші мінятимуться!

Хівря. Ой лишенько! А я ж зараз цілу торбу наторгувала!

П а л а ж к а *(тягне Цибулю)*. Ходімо! Швидше!

Цибуля. Куди ходімо?

П а л а ж к а. В кооперацію! Купувати, збувати гроші! *(Потягла Цибулю)*.

Хівря *(до Солопії)*. А ти ж чого стоїш і очима кліпаєш? Давай мішки на сіль, давай посуд на гас!

Солопій. Таж, може, кума панікує... Відсталий лемент. А ти ж передовичка в бригаді.

Хівря. То що ж по-твоему: хай відсталі все розкуповують, а ми, передовики,— облизня лови? А заськи! У всьому хочу бути передовичкою! Давай мішки, давай посуд!

Солопій пішов у хату.

Геня *(який досі зацікавлено стежив за всім і щось записував у блокнот)*. Пробачте... за всіма ознаками ви будете Хівря?

Хівря. Для кого Хівря, а для таких молокососів, як ти, Хавронія Ничипорівна!..

Повертається Солопій.

Солопій. Ось мішки, а ось пляшки.

Хівря. Ой телепень! Ти ще б пляшечки на ліки виніс. Давай бетони!

Солопій. Таж бетони з молоком.

Хівря. Зливай молоко у діжку. Швидше!

Солопій побіг.

Геня. Пробачте, Хавроніє Ничипорівно... Може, кума й справді панікує? Дядя Солопій має рацію.

Хівря. Яку рацію?.. Що має?.. І що ви ото записуєте?

Геня. Так собі. Беру дещо на заміточку...

Хівря. На яку таку заміточку? Хто ви такий? Чого тут вештаєтесь?

Геня. Я не вештаюсь... Я приїхав...

Хівря. То й їдьте своєю дорогою. Бачите ворота?

Геня. Бачу.

Хівря. Може, вам їх відчинити?

Геня. Ні, ні... Я сам... *(Бере чемодан і йде на вулицю)*.

Солопій виносить бідони.

Солопій. Спорожнив... Що далі?

Хівря. Він ще питає, що далі!.. Там кума, мабуть, уже усю кооперацію закупила. *(Хапає кошики й мішки)*. Гайда, швидше!

Виходять.

Геня *(повернувшись на подвір'я)*. Цікаво! Як цікаво!.. *(Записує)*. Не я буду, коли не напишу повість! Та що повість! Роман!.. А назву роман так: «Після сорочинського ярмарку»... Або ні. «На хуторі Витребеньки».

Чується одинока дівоча пісня.

Яка романтика!.. Став — немов дзеркало. Столітні верби над ним. Ллється дівоча пісня...

Входить Оксана з книжкою, прямує до хати.

Оксана. Мама!.. Ви дома?

Геня. Вона!.. Оксана!

Оксана *(гукає за хату)*. Та-ту!.. І тата нема... *(Сідає, читає з книжки)*. «Геологія — наука про історію розвитку Землі... Геологія вивчає склад, побудову і історію Землі...»

Геня (*підходить до Оксани*). Добридень!.. Пробач. Я не питаюся, хто ти. Я знаю — ти Оксана!

Оксана. Пробачте... А я, не питаючись, знаю вас. Ви — нахаба!

Геня (*отетерів*). Я?! Як вас розуміти?

Оксана. А дуже просто... Чого ви на мене «тикаєте»?

Геня. Тисячу разів пробачте!.. Я думав, я гадав, що на хуторі...

Оксана. Живуть мужики, яким усе байдуже?

Геня. Ой ні... Я знаю село лише з літератури і... Я з Києва.

Оксана (*зацікавлено*). З Києва?.. Ви, може, небіж нашого Назара Тарасовича?

Геня. Угадали. Він вам говорив, говорив?

Оксана. Три дні чекає на вас. Казав, що ви дуже начитаний... Чи не можете мені допомогти?

Геня. З радістю!

Оксана. От читаю і зіткнулась з одним ім'ям. Хто такий Уїстон?

Геня. Уїнстон Черчілль. Колишній прем'єр-міністр Англії.

Оксана. Та не Уїнстон, а Уїстон. Без літери «н».

Геня. Без «н»?.. Такого не чув.

Оксана. А що таке каротаж?

Геня. Каротаж?.. Одно «т» чи два?

Оксана (*глянувши в книжку*). По-французькому — два.

Геня. Пробачте, загнали на слизке... Запитайте краще щось з літератури. Ручаюся, на всі питання відповім.

Оксана (*швидко*). Як прізвище Акакія Акакійовича? З «Шинелі» Гоголя.

Геня. Акакій Акакійович Башмачкін. Гоголя знаю, як свої п'ять пальців. Але ось з вами трохи незрозуміло. У «Сорочинському ярмарку» Солопій Черевик мав дочку Парасю, а ви — Оксана!

Оксана (*сміється*). Так то ж у «Сорочинському ярмарку».

Геня. І уві сні бачив вас Оксаною.

Оксана. Ви бачили мене уві сні?

Геня. Отакою, як ви зараз. Я одразу у вас закохався... Тільки там були ви в корсетині і плахті. Щоправда, в цьому платті вам також гарно, але... Хто вам його шив? Навіщо влітку такі довгі рукави?

Оксана. А я про такі речі ніколи не замислювалась.

Геня. І даремно. Ви мені пробачте, звісно, але... Ви гляньте на природу. Кожна рослина, кожна квітка тягнуть-

ся до сонця, бо сонце — життя. А ви ховаєтесь від сонця. І друге: у вас голубі очі і плаття голубе...

Оксана. Це вже занадто... Яке вам діло до моїх очей?

Геня (*добродушно*). Та не до очей, а до кольору плаття. Дівчатам з голубими очима, але засмаглим, голубий колір не личить.

Оксана. Йй-право, розсерджуся... Замовкніть.

Геня. Коли ж правда. Я звик завжди говорити правду в очі. А проте я справді заговорив про біс зна що... Можна знати, що читає студентка Оксана?

Оксана. Заочна Оксана... Чи то пак заочна студентка.

Геня (*взявши в неї книжку*). О, геологія!.. Дуже цікава наука. Дядя розповідав, і я вже сам читав дещо... На Полтавщині, патріархальній українській землі, знайдено нафту! Їхав сюди і мріяв, мріяв і бачив: бурові вишки у Витребеньках, біля Сорочинець і Сагайдака, по всіх місцях, оспіваних Гоголем. Ви бачите їх?

Оксана. Уявляю. Назар Тарасович каже: будеш, Оксано, операторкою!

Геня. А я оператором! А потім станемо майстрами, інженерами. Ех, і життя настане, Оксано! Може, Гоголь мав на увазі саме наші чудові дні, коли писав (*декламує*): «Ех, тройка! Птиця-тройка, хто тебе вигадав? Знать, у енергійного народу ти могла тільки родитися, у тій землі, що не любить жартувати, а гладінню-рівниною розкинулась на півсвіту...»

Оксана (*продовжує*). «Чи не так і ти, Русь, як прудка, необігнана тройка, мчиш?.. Русь, куди мчиш ти, дай відповідь?»

Геня. «Дивним дзвоном заливається дзвіночок... і скоса поглядаючи, уступають і дають їм дорогу інші народи й держави...»

Десь близько рипнув баян чи акордеон і розрядився веселою музикою.

Оксана. Наші йдуть!

Геня. То й що?

Оксана. Нічого, але... До побачення! (*Йде в хату*).

Ідуть Назар, Богдан і Алі. Богдан здоровий, красивий парубок, одягнений по-сучасному, але в кептаріку наопашки. Алі трохи старший за Богдана, ходить у тубетейці.

Богдан (*переставши грати*). Що це наша Оксана так сполохалась?

Назар. А заграй своєї улюбленої, зараз вийде.
Богдан (*грає і співає*).

Сонні гори ніч покрила,
Полонину всю закрила.
І там постать сніжно-біла:
Гуцул Ксеню в ній пізнав.

Геня. Про Оксану співає... Чому саме цю пісню вибрав?
Богдан

Сумно спершись на соснину,
Він дивився в очі сині.
І слова ті безупинно
На трембіті вигравав:
«Гуцулко Ксеню, я тобі на трембіті
Лиш одній в цілім світі
Розкажу про свій жаль...»

Геня. Невже він її любить? (*Підходить ближче*). Дядю Назар! Здрастуйте!

Назар. Гриць!.. Приїхав!.. (*Радо обнімає*). Здрастуй, плем'яшу! І знайомся, голубе. Моя права рука, уста Алі.

Геня (*вітаючись*). Дуже приємно!.. Уста Алі! А що таке «уста»?

Алі (*говорить зі східним акцентом, часом неправильно вимовляє слова*). Уста — майстер. Ясна?.. Майстер.

Назар. Ну й Богдан. Син Карпатських гір.

Геня. Дуже приємно!.. (*Враз знітився від Богданового потиску*). Ой!

Богдан. Пробачте... Я ж зовсім тендітно.

Алі (*іронічно*). Теж мені «тендітно»!.. Сен кел, буйвол... (*Показує на себе*). Мен тікай від нього.

Геня (*записує*). Сен кел... Мен... Ви навчите мене по-азербайджанському?

Алі. Мова — не знаю. А пісня — можна. От Богдан уже співає.

Богдан. А чого ж. Хоч і сьогодні можу виступати в бакинській опері. (*Співає*).

Аршин мал алан,
Я ходжу по дворах
І співаю: «Ах! Ах!»

Алі. І зовсім не смішна. А я українська знаю! (*Співає якусь популярну українську пісню*).

Н а з а р. Ну що, Богдане? Утер носа нам, українцям, уста Алі!

Б о г д а н. Здорово утер! Пробач, йолдаш Алі.

З хати виходить Оксана.

О к с а н а. Та у вас тут справжній концерт!

Б о г д а н. Допіру починається. *(Грає і співає)*.

Або мене який уб'є, або я якого,

Я до своєї дівчиноньки не пущу нікого.

Ой любив я дівок сорок, а молодиць триста.

Ой у бога надієчка, що ще душа чиста!..

Н а з а р *(під час пісні)*. На секунду, Оксано!..

Назар відходить з Оксаною набік, подає їй конверт, якого вона одразу ж ховає. І в ту ж мить обоє розходяться.

Г е н я *(помітив це)*. Листа дав!.. Дядя! Чого так таємно?

С о л о п і й та Хівря тягнуть важкі бідони. На шиї в Солопія хомут, Хівря несе великий кольоровий абажур.

Х і в р я. Чого став? Тягни в сіни!

С о л о п і й. Та дай же перепочити...

Х і в р я. Уночі перепочинеш, тягни... Або хай стоять, грець їх не візьме. Біжи й ставай в чергу за сіллю.

Солопій біжить.

Та куди ти ото в хомуті?

Солопій скидає хомут, вибігає.

Геня щось говорить на вухо Назарові.

Н а з а р. Що це у вас, хазяєчко, в бідонах?

Х і в р я. Молоко... На трудодні одержала.

Н а з а р. Так багато?

Х і в р я. А що ж дивного? Самі ж бачили мене на Дошці пошани: перша доярка в бригаді.

Н а з а р. Ясно... А хомут і абажур — теж на трудодні одержали?

Х і в р я. А це вже, вибачайте, не ваше діло... На свої гроші купили.

Н а з а р. Та я що, я нічого... Знайомтеся ось, хазяєчко. Плем'яш приїхав.

Х і в р я. Отой, що казали?.. А я думаю: що воно за стерво тут вештається?.. Здрастуй, голубчику, здрастуй, соколику! *(Вітається з ним)*.

Швидко входить Б а с а в р ю к,

Б а с а в р ю к. Агов-гов, добрі люди!.. Хто тут буде головний копач?

Н а з а р. А хоч би й я. Що скажете?

Б а с а в р ю к (*розчаровано*). Ви?! Отакий молодий? Безвусий?

Н а з а р. Не в тому сила, що кобила сива, а в тому, що воза побила.

Б а с а в р ю к. Хи, меткий на язик! А на діло!

Н а з а р. Ставте літр горілки — одразу перескочу.

Б а с а в р ю к. То ви такий?

Н а з а р. Як бачите.

Б а с а в р ю к. А такі мені подобаються. (*Подає руку*). Я Басаврюк! Чули?

Н а з а р. Отой самий?

Б а с а в р ю к. Отой.

Н а з а р. Що в ньому сам чорт сидить, а тітка відьма?

Б а с а в р ю к. Ги-ги... То товариш Гоголь про мене вигдавав... Я теж копач. О! (*Підіймає вгору щупа*).

Н а з а р (*оглядає щуп*). Слабосильна техніка... На десять метрів можна залізти в землю?

Б а с а в р ю к. Чого ж на десять? Я й на тридцять залазив.

Н а з а р. А до нашого скарбу півтора, а то й два кілометри треба лізти.

Б а с а в р ю к. Глибоченько! Але з вами я й на п'ять полізу! Приймайте до компанії!

Х і в р я. Не приймайте, люди добрі. Усе життя скарби копає, а викопав дулю з маком.

Н а з а р. А з нами викопає. Богдане, туш новому геологу!

Богдан грає.

Завіса.

ДІЯ ДРУГА

Картина третя

Той же хутір. Углибині, на фоні зелених ланів, з'явилася висока буро-вишка. На підвір'ї встановлено намет. Світає. Ще до підняття завіси чуються позивні української радіостанції: «Реве та стогне Дніпр широкий...» Потім вони переходять у музику для ранкової фіззарядки. Богдан і Алі без сорочки марширують. Богдан у цій справі новачок, Алі дає йому урок.

Алі. Раз-два-три!.. Дихай не рот, а ніс...

Богдан. Можна й ніс.

Алі. Раз-два-три!.. Стій!

Богдан наскакує на нього.

Кел! Справжня буйвол... Сен не фізкультура, а дуби ламати.

Богдан (*добродушно*). Пробач, йолдаш... Не розрахував.

Алі. А тепер крок на місці... Раз-два! Раз-два!

Богдан (*маршируючи*). Слома — сяно! Слома — сяно!

Алі. Що?

Богдан. Це так колись у польській армії марширували. Слома — сяно! Слома — сяно!

Алі. Якші — добре! Якші — добре!.. Стій!.. А тепер ноги отак. Обидва рука вперед... Ляскай сен мене, мен тебе... Раз-два, раз-два! Ігід! Молодець!.. Раз-два!..

За якимсь разом Богдан перестарався і так лягнув, що Алі сів на ноги.

Кел!.. Кочі! Розбійник!..

Від ставу йде Назар, без сорочки, з рушником на плечі.

Назар. Що, знову посварилися?

Богдан. Хто?.. Ми?.. Та ніколи в світі!

Алі. Мен більше не хоче!

Богдан. Захоче! (*Цмокає Алі у вухо*). Пробач, йолдаш!

Назар (*заглянувши до намету*). А цей чого й досі спить? Богдане, пристав йому радіо до самого вуха — може, прокинеться.

Богдан. А я ось без радіо його розбуджу! (*Співає якусь голосисту гуцульську пісню*).

Геня виходить з намету, протирає очі.

Алі. Ну, купатися, слома — сяно!

Алі й Богдан беруть рушники, виходять.

Назар (одягаючись). Як спалося, плем'яшу?

Геня. Погано...

Назар. Знову погано?.. Що з тобою сталося, Грицю?! То був такий веселий, беручий до всього, а зараз... Чого так довго вилежуєшся?

Геня. Звечора довго не спав... Рука боліла. (*Притискує перев'язану руку до грудей*).

Назар. Щось довго вона в тебе болить. Значить, і сьогодні на роботу не підеш?

Геня. Коли ж болить... (*Бере рушник, хоче йти*).

Назар. А ліжко хто за тобою застелить?.. Невже однією рукою не можна?

Геня. Пробачте... (*Застеляє ліжко*).

Входить Оксана.

Оксана. Доброго ранку!.. Була я зараз біля нашої вишки, Назаре Тарасовичу.

Назар. Похвально! Будеш справжньою нафтовичкою, Оксано.

Оксана. Але мовчить вишка... Я слухала і так, і так... Тільки коники сюрчать у траві.

Назар. Заговорить. Не спіши поперед батька в пекло...

Геня йде на вулицю і якийсь час стежить за Назаром і Оксаною. Але вони розійшлися, і кожен мовчки робить своє: Назар розглядає якісь креслення, а Оксана порається біля хати.

Вулицею йдуть Солопій та Цибуля.

Цибуля. Ди, куме... Як швидко сонце, той... піднялося. Уже над димарями...

Солопій (*філософськи*). То вам здається, куме. Не сонце піднялося, а димарі той... (*Показує вниз*).

Цибуля. Та що ж я — сліпий, чи що?

Солопій. Авжеж, сліпі. На лекції треба ходити. Учора вчителька розповідала... Ота, що новенька і гарненька.

Цибуля. Знаю. Як херувим!

Солопій. Який херувим?

Цибуля. Ну як янгол.

Солопій. Янгол! А ви його бачили?

Цибуля. Бачив.

Солопій. Кого? Янгола?

Цибуля. Та ні, вчительку бачив. Така, хоч молися на неї.

Солопій. Дурман ви, куме, для народу! І досі в янголів вірите.

Цибуля (*сміється*). Спробуйте не повірити, коли така гарна. Ех, чому мені не двадцять!

Солопій. Тьху на вас!.. От і забув, про що пак почав.

Цибуля. Таж про сонце і димарі.

Солопій. Так от, учителька й говорила вчора на лекції. Земля, каже, крутиться, супутники крутяться, і все крутиться, а сонце стоїть на місці...

Назар. Доброго ранку, лицарі ночі! Як сторожувалося?

Солопій (*по-солдатському*). Можна сказати, що чепе ніяких не трапилось. Воли — скотинка смирна.

Цибуля. А в мене трапилось... Сміха! (*Сміється*).

Назар. Що саме?

Цибуля. Комісія якась приїхала. Оце ранком... Один низенький і товстий, як кавун. А другий — високий і тонкий... (*оглядається*) як той дрючок, що радіо ловить... Один усе балакає, а другий усе хахакає. Сміха!

Назар. Та чого ж сміха?

Цибуля. Той, що товстий, як кавун, і питає мене: «Скажіть, будь ласка, вода, яку ви п'єте, не смердить?» А той, тонкий, як дрючок, як захахакає... Сміха, та й годі! (*Аж залився від сміху*).

Чується гургова пісня.

Солопій (*Назарові*). Це на півгодини залився! Не знаю, як вам, а мені ніколи. (*Йде до хати*).

Назар. Мені теж ніколи, Солопію Оверковичу. (*Йде до намету*).

Цибуля, насміявшись вволю, пішов додому. З піснею входять робітники й робітниці, з ними Алі і Богдан. З хати виходить Оксана, трохи згодом повертається з купання Геня.

Богдан. Бригада в зборі, Назаре Тарасовичу. Який буде наказ?

Назар. А Басаврюк?.. Чого його не бачу?

Робітник. Басаврюк уже там.

Робітниця. Хоче першим викопати скарбі!

Сміх.

Назар. Сьогодні закладаємо нову свердловину. Командуеш ти, Алі. Ясно?

Алі. Ясна!.. Бригада, пісня!

Алі, робітники й робітниці, співаючи ту ж пісню, виходять.

Назар. Ти, Богдане, зі мною на стару вишку. А ти, плем'яшу, поїдеш на станцію...

Геня притискує руку до грудей.

Пробач, у тебе ж рука. На станцію поїдеш ти, Оксано. Там прибули для нас якісь ящики. На накладну. *(Дає)*. Пішли, Богдане!

Виходять.

Оксана *(до Гені, співчутливо)*. Дуже болить? Рука?

Геня. Зараз не дуже... Може, вдвох поїдемо на станцію?

Оксана. Ой ні, руку натрудиш.

Геня. Та я ж не рукою їхатиму.

Оксана. Негарно вдвох... Уже й так помічають...

Геня. То й що?.. Я з своєю любов'ю не ховаюся!

Оксана. Хай увечері... А зараз сідай краще за геологію. *(Виходить)*.

Геня *(дістає підручник, читає)*. «Каротаж — один із способів розвідки корисних копалин...»

З хати виходить Солопій, чуває коліно.

Солопій. А хрест вас перехрестиком! А бодай вас стояло і перестояло!

Геня. Чого лається, Солопію Оверковичу?

Солопій. Та як же не ляяться, коли коліна скоро попухнуть. Бетони з гасом стоять у снігах. Раз у раз б'юся об них.

Геня *(продовжує своє)*. «Каротаж застосовується при бурінні свердловин, зокрема в нафтовій і газовій промисловості...»

Солопій. Що кажеш?

Геня. Усякі методи вивчаю. Як добувати корисні копалини.

Солопій. Добувати?.. Що добувати?

Геня. Руду, вугілля, нафту і всяке таке.

Солопій. А там у книжці не написано, як добувати дрова? Усе вже попала жінка... *(Озирається)*. Хіба оцей тинок трохи надчепити? *(Виймає хворостину)*. Шкода, але що поробиш. *(Рубає хворостину об колоду)*.

Входить Хівря. Вона в білому халаті.

Хівря *(оторопіло)*. Я так і знала: уже тин рубає!

Солопій. А що ж рубати? Хату починати, чи як?

Хівря. Що хоч рубай. Ти хазяїн, ти всьому голова!

Солопій. Ноги я, а не голова... Який грець тебе знову вкусив?

Хівря. Ось який. *(Розгортає і дає гарно розмальований папір)*. Читай.

Солопій *(читає)*. «Похвальна грамота...»

Хівря. Голосніше читай. Хай усі Витребеньки чують!

Солопій *(читає голосно)*. «Видана ця похвальна грамота доярці Хавронії Ничипорівні Черевик за першість у соціалістичному змаганні. За п'ять місяців цього року вона надоїла по дві тисячі літрів молока від кожної корови...» Та це ж дуже здорово, жінко! Ура!

Хівря. Ура на мою голову! А де дівати зароблене молоко?

Солопій. Продавай.

Хівря. По п'ятаку за літр?.. А пляшка ситра — п'ятнадцять. Не хочу продавати! Ідь у Полтаву і купи бетоні. Сама буду масло робити!

Солопій. Купуй бетоні... Було б ці гасом не той... *(Чуває коліно)*. А гроші не міняються.

Хівря. Так поміняються. У Полтаві, кажуть, знову почали все розкуповувати.

Солопій. То на яку ж лиху годину масло робити?

Хівря. Щоб було більше грошей.

Солопій. Таж вони мінятимуться...

Хівря. Тьху на твою голову! Хіба з тобою збалакаєш! *(Іде в хату)*.

Солопій. Ну й жінка... Не жінка, а пережиток. *(Озирається)*. Де ж його в біса тих дров шукати?.. *(Іде за хату)*.

Геня *(читає)*. «Особливо великі заслуги в цій галузі має академік Губкін. Завдяки його теоретичним передбаченням, знайдено нові нафтові родовища...» Яка нудота!.. *(Перевертає кілька сторінок)*. І тут те ж саме. Мікропантеологія... Літологія... Тектоніка... Язик можна зламати. *(Кидає книжку)*. К чорту!

Геня дістає з чемодана під ліжком гарну модну сорочку, одягає і прямує до воріт. Назустріч входить Слава, вродлива дівчина років понад двадцять.

Слава. Добридень!.. Догадуюсь, ви будете Гриць?

Геня. Здрастуйте... А чому догадуєтесь?

Слава. Впізнаю по одягу... Мені казала Оксана. У вас дуже добрий смак!

Геня. Тоді й я догадуюсь... Ви — Слава Василівна. Вчителька.

Слава. Теж Оксана казала?

Геня. Впізнаю по одягу...

С л а в а. Мене по одягу?

Г е н я. Пробачте, що наше знайомство починається саме з цього... Мене називають крученим. Ось, ні сіло ні впало, хочу вас запитати. Дозвольте?

С л а в а. Будь ласка...

Г е н я. Ви закінчили університет, вивчали естетику... Що таке естетика?

С л а в а. Наука про красу. (*Усміхнувшись*). Що далі? Кажіть одверто.

Г е н я. І скажу... От ви викладаєте естетику в школі, прищеплюєте дітям любов до краси. А як вони у вас одягнені?

С л а в а. По формі, затвердженій міністром освіти.

Г е н я. Міністра б одягти у ту форму! Учора я проходив повз вашу школу і бачив. Бігають такі милі, красиві діти, а одягнені в незграбні попелясті лантухи. Адже одяг і краса — невіддільні. Це говорив ще Платон.

С л а в а. О, та ви філософ!

Г е н я. Який там філософ. Я просто констатую факт... Вигляньте навколо. Усе буяє барвами. Уся природа — суцільна веселка! А учні одягнені в лантухи. Та й ви, їхня вчителька...

С л а в а. Кажіть, кажіть...

Г е н я. Ще раз пробачте, я ж кручений... Може, на Марсі, де мало сонця, такий темний костюм, як у вас, і в моді. А ви ж живете на сонячній Полтавщині... Чи це у вас також форма?

С л а в а (*сміється*). Не затверджена міністром, але чомусь узаконена. Кажуть, вчителька мусить бути зразком скромності...

Входить О к с а н а. Вона в новому робочому комбінезоні, великому і незграбному.

О к с а н а. Слава Василівна! Яка я рада!..

С л а в а. Здрастуй, Оксаночко! (*Обнімає її, оглядає*). Як тобі гарно в цьому комбінезоні!

Г е н я (*обурено*). Та де ж гарно?.. Ви читали Тараса Бульбу? Пригадуєте, як старий Тарас зустрічав своїх синів?.. (*До Оксани*). «А повернись-но, синку! Що це на тобі за півський підрясник?»

О к с а н а. Ти теж одержиш такого підрясника. Оце щойно привезли з станції.

Г е н я. Не одягну! Це ж торба, а не комбінезон! Це... (*Славі*). Ось бачите, яка у нас естетика, яка чарівна краса!

С л а в а. Бачу, Грицю, і завтра спеціально прийду поговорити на цю тему... Оксанко, можна по секрету?

Слава відводить Оксану до воріт, щось тихо каже і непомітно для Гені дає їй конверт. Оксана одразу ж ховає його в кишеню комбінезона,

Так до вечора, Оксанко!

О к с а н а. До вечора, Славо Василювню!

С л а в а (до Гені). До побачення, філософе! (Виходить).

Г е н я. Знімай зараз цей підрысник!

О к с а н а. Чого ти причепився до нього? Навіщо?

Г е н я. Де ж у такій торбі ходити? Давай перешню.

О к с а н а. Якщо твоя ласка, перешивай... (Виймає з кишені хусточку, конверт і кладе назад). Але чому зараз? Хай потім.

Г е н я. А чому потім? І чому враз зніжковіла?.. Що за лист? Покажи.

О к с а н а. Лист як лист... Тобі що до нього?

Г е н я. Знаю, догадуюсь: той лист від нього. Чого смієшся?

О к с а н а. Бо смішно. До рідного дядька приревнував.

Г е н я. Він молодий, вродливий.

О к с а н а. Ой, умру!.. Молодий! Та йому вже тридцять.

Г е н я. Буває, що вісімнадцятки й сорокарічних люблять. Я знаю таких. Покажи листа. Що він там пише?

О к с а н а. Чорним по білому, а що саме — зась! Може ж він комусь щось написати?

Г е н я. Комусь?.. Але кому саме? Чого ховаєшся з цим?

О к с а н а. Значить, секрет. Чому всі повинні знати про нього? (Хоче йти).

Г е н я. Пробач, Оксано... Я дурний, бо люблю тебе. А любов і ревність — рідні сестри. (Усміхнувшись). Я навіть, згадуючи про отой сон, ревную: адже дядя тебе обнімав.

О к с а н а (сміється). А якби поцілував?

Г е н я. Тоді б збожеволів. Чуєш, моя мріє? Я так люблю тебе, так люблю!.. За всіх на світі! Чи ти, може, й цьому не віриш?

О к с а н а. Ну, вірю...

Г е н я. А чому «ну»? Хіба не можна без «ну»?

О к с а н а. Ну, можна й без «ну»... Як твоя геологія? Може, вдвох почитаємо?

Г е н я. З радістю! Сідай... (Злегка обнімає її). Ну, читай.

О к с а н а (знімає руку). Але й ти давай без «ну»!

Тихо читають.

З'являється Солопій. Побачивши молодят у парі, милується ними, кличе Хіврю. Входить Хівря.

Солопій. Ти бачиш, жінко?.. Як колись ми з тобою.

Хівря (*йому в тон*). Ой бачу, Солопійчку... Як голубів пара!

Солопій. Обніми мене на згадку.

Хівря. Сказився на старості літ!.. (*Кричить*). Оксано! А яка мати учила тебе отак робити?!

Оксана. Я... Ми... читаємо...

Хівря. Я тобі дам «читаємо»! Гайда мені в хату! (*Побачивши її в комбінезоні*). Ой людоньки! У штани вирядилася! Та ти з розуму звихнулася, чи що?

Оксана. Видали, мамо.

Хівря. Скидай мені зараз. Щоб мої очі не бачили такої страмоти!

Оксана зникає в хаті.

Солопій. А як на мої очі, то гарно.

Хівря. Що гарно?

Солопій. Нашій Оксані в штанях.

Хівря. Ось одягну тебе в спідницю, побачиш, як буде гарно!

Солопій (*показує в бік Гені*). Таж тихше, почує...

Хівря. І хай чує.

Солопій. А може ж, він суджений нашій Оксані? Бачила, як вони вдвох воркотіли?

Хівря. Хай раніше носа втре.

Солопій. Тобто як «носа»?

Хівря. Наша Оксана студентка, а він?.. Хочу Оксані тільки анжінер! (*Іде в хату*).

Входять Ікс і Ігрек.

Ікс (*милуючись*). Яка краса!.. Чому я не художник? Кожен куточок цієї благословенної землі так і проситься на полотно.

Ігрек. Ха-ха-ха!

Ікс (*помітивши Солопія*). Пробачте... Ви будете господар?

Солопій. Я буду господар.

Ікс. Дуже приємно!.. Здрастуйте! (*Подає руку*). З ким маю честь?

Солопій. Як, як?

Ікс. Ну... Хто ви будете?

Солопій. Я?.. Солопій Черевик.

Ікс. Чув, чув. Отой самий, що з «Мертвих душ»?

Солопій (*ображено*). Може, ви й з «Мертвих душ», а я — з «Сорочинського ярмарку».

Ігрек. Ха-ха-ха!

Ікс (*метнувши очима*). Не розумію, що за «ха-ха»? Ну, трохи помилився. Я не літератор... (*До Солопія*). Пробачте, ви тутешній?

Солопій. З діда-прадіда.

Ікс. Дуже добре. Скажіть, будь ласка: вода, яку ви п'єте, не смердить?

Солопій. Отакої. Чого ж їй смердіти?

Ікс (*задоволено*). Ясно!.. А в ставку? Не помічали, щоб на воді плавали якісь плями?

Солопій. Плями бувають.

Ікс. Хм... А які саме? На колір і шох!

Солопій. Та які ж. Зайдуть у ставок корови і... Корова ж несвідома, скотина по-простому, ну й плаває після неї.

Ігрек. Ха-ха-ха!

Ікс. Та я не про ті плями. Я про масні плями, вроді хтось гасу у воду налив.

Солопій. Гасу?.. Та який же дурень, вибачайте, його туди налле.

Ігрек. Ха-ха-ха!

Входить Назар.

Назар. Добридень, товариші! Комісія?

Ікс. Так, так. Комісія.

Назар. З міністерства?

Ікс. Беріть вище.

Назар. З Держплану?

Ікс. Ще вище.

Назар. Тоді з Ради Міністрів?

Ікс. Трохи нмжче, але не в цьому справа... Ви будете (*глянув у книжечку*) товариш Вирвидуб?

Назар. Я вас слухаю.

Ікс. Хочемо вас послухати. (*Показує на вишку*). Стоїть даремно? Вишка. Нафти, як такої, нема?

Назар. Нафта, як така, тут є!

Ікс. Теоретично нафта є і на Марсі.

Назар. При чому тут Марс!

Ікс. А при тому, що Марс і Полтава — одне і те ж. До Марса дуже далеко, а полтавська нафта — дуже глибоко.

Я... Ми підраховували: дешевше возити нафтопродукти сюди з Волги.

Назар. А ми за дешеву нафту на Україні. Увесь цей край — Сорочинці, Сагайдак, Санжари — багатіше, золоте дно!

Ікс. Прошу не агітувати, ми теж читали Гоголя. (*Декламує*). «Багат і славен Кочубей, его поля необозримы!»

Назар. По-нашому це не Гоголь, а Пушкін.

Ігрек. Ха-ха-ха!

Ікс (*роздратовано*). В Полтавщину закохані всі поети. Але ми з вами не поети, а люди діла. Я ось розмовляв з тутешнім населенням. (*До Солопії*). Що ви казали?

Входять Хівря і Оксана.

Солопій. Я нічого не казав...

Ікс. Як нічого? А про гас?

Хівря (*до Солопії*). Що ти казав про гас? Він тобі у печінках сидить, чи що?

Солопій. Я казав про коров'ячі плями, а не про гас.

Хівря. Не викручуйся!

Ікс. Пробачте, мадам... Він казав, що ніяких ознак гасу тут не помічав. Нема.

Хівря. Бо й нема.

Ікс (*Назарові*). Чуєте?.. От вам сам народ говорить. Народ!

Хівря. А хоч би й був, то яке кому діло. За свої гроші купили.

Ігрек. Ха-ха-ха!

Хівря. А ви чого хахакаєте? (*Наступає*). Чого?

Солопій. Жінко, вгамуйся!

Оксана. Мамо!.. (*Відводить Хіврю набік*).

Ікс. На підставі вищесказаного я пропоную одразу ж припинити даремні роботи! Одразу ж.

Назар. А я пропоную одразу ж залишити нас і не заважати працювати!

Ікс. Як ви смієте? Ми не залишимо вас! (*Сідає*).

Назар. Тоді я залишу вас. Сидить тут на здоров'ячко. (*Виходить*).

Ікс. Що ж це таке? (*До Ігрека*). Ти бачив?

Ігрек. Ха-ха-ха!

Ікс. Смієшся? Але сміється той, хто сміється останнім! (*Іде*).

Ігрек. Ха-ха-ха! (*Іде за ним*).

Х і в р я. Малахольні!.. (Солопіві). Де твої дрова? Давай швидше.

Солопій. Зараз принесу.

Обоє виходять.

Геня. Що ж це таке?.. Марс і Полтава — одне і те ж... (Помітив Оксану). Ти чула, що каже комісія?

Оксана. Нічого не розумію...

Геня. А я починаю розуміти... Що таке нафта? Продукт гір. А тут? Рівнина!.. Ми залізли в землю на два кілометри, а нічого нема. (Підвищивши голос). На два кілометри, розумієш?

Оксана. Чого ти на мене кричиш?

Геня. Я сам на себе кричу. Так надіявся, так мріяв — і раптом... Що далі? Яка тепер у нас перспектива?

Оксана. Працювати і вчитися!

Геня. Працювати?.. Копатися в землі, лізти вглиб ще на два кілометри! А чому не навпаки? Чому ми не можемо раніше навчитися, набути спеціальності, а потім уже працювати, копатися в землі? Чому ти вчишся заочно?

Оксана. Сам знаєш чому. Не витримала конкурсу на стаціонарі.

Входить Назар, зацікавлено прислухається до розмови Оксани і Гені.

Геня. А хіба це нормально, що при соціалізмі існують конкурси? Усі повинні вчитися в університетах та інститутах. Усі юнаки і юнки повинні мати вищу освіту! В Радянській Конституції золотими літерами записано: «Кожен громадянин СРСР має право на вищу освіту...»

Назар. А далі, далі, плем'яшу?

Геня. Що далі?

Назар. Про Радянську Конституцію кажи.

Геня. Я сказав усе...

Назар. Ні, не все. В Радянській Конституції золотими літерами записані не тільки права, а й обов'язки. А ти хочеш користуватися тільки правами. Який основний принцип соціалізму?

Геня (найжачено). Це кожен школяр знає.

Назар. Я не школяра, а тебе питаю: який основний принцип соціалізму?

Геня. Дядю... Ну навіщо так у лоб?

Назар. Бо таких, як оце ти, треба бити просто в лоб. Щоб знали. Таким, як оце ти, треба кожної хвилини втовкмачувати в свідомість: «Хто не працює, той не їсть!»

В цю хвилину проходить Хівря, вона чує розмову.

Хівря. Якраз!.. Наш зоотехнік уже три дні на корівник не показується, а жере і горілку дудлить за десятьох!
Назар. Оксано! (*Кивнув їй*).

Оксана виходить.

Геня (*скипів*). Що таке? Навіщо ще ця образа?

Назар. Яка образа?

Геня. Навіщо ви соромите мене в очах дівчини? Ви ладні змішати мене з багнукою... Навіщо ганьбите, зневажаєте?

Назар. Ти сам себе ганьбиш і зневажаєш. Навіщо про Конституцію раптом заговорив? Свое неробство хочеш виправдати, чи що? Покажи руку.

Геня (*простягає*). Дивіться.

Назар. Розв'яжи, зніми бинт.

Геня (*відкочує бинт*). Великий пухир!

Назар. Та такими пухирями люди пишаються. То трудовий пухир! Набіг і лопнув, як бульбашка... Давай краще не будемо, плем'яшу. (*Обнімає його*). Я ж тобі добра бажаю. Геологом будеш, нафтовиком!

Геня (*ухиляється*). Не хочу. Чули, що комісія каже? Нафти тут нема.

Назар. А якщо комісія скаже, що в мене замість голови — гарбуз на плечах? Ти теж їй повіриш?

Геня. Вона такої дурниці не скаже. Вона міркує діалектично, а ви...

Назар. Що я?

Геня. Самі щойно казали: «Хто не працює, той не їсть!» А навіщо даром працювати, коли нафти нема? Я теж вивчав марксизм-ленінізм. Я вам не робот! (*Хоче йти*).

Назар. Чого ж тікаєш? Філософствуй далі.

Геня. Я свое сказав і... завтра їду звідси!

Назар. Куди, матері на шию?

Геня. Не ваше діло! (*Виходить*).

Назар. Сказано, кручений!

Чути голос: «Агов-гов!» До намету біжать Ікс та Ігрек. За ними женеться Басаврюк. Він у спецівці.

Ікс. Рятуйте, товаришу Вирвидуб!

Басаврюк. Я зараз вас порятую! (*Кидається до нього*).

Ікс. Розбійник! (*Ховається за Назара*).

Ігрек. Ха-ха-ха!

Назар. Відійдіть, Басаврюче! Що сталося?

Басаврюк. Ви відійдіть, Назаре Тарасовичу! Я йому дам нюхати!

Назар. Що нюхати?

Басаврюк. Ходить навколо нашої вишки і землю нюхає. Оцей старий чаклун. Скарбу, каже, нема... Як це скарбу нема?

Ікс. Вислухайте, товаришу Вирвидуб...

Басаврюк. Ось я тебе вислухаю! (*Хапає Ікса за пельки*). Навіщо землю нюхаєш? Хочеш заворожити наш скарб?

Назар (*силою розводить їх*). Годі!.. Нашого скарбу ніяким чаклунам не заворожити!

Ігрек. Ха-ха-ха!

Картина четверта

Той же хутір. Намет відкритий, у ньому нікого нема. Біля хати — застелений стіл. З хати виходить Хівря.

Хівря (*тре коліно, лається*). А бодай тебе ставило й переставило! А бодай тебе купувало й перекуповувало!

З-за хати йде Солопій.

Солопій. А-а, і ти вже треш коліна!

Хівря. Зараз же винеси з сіней, щоб не стояли! Уся хата гасом просмерділася.

Солопій. Бачили очі, що купували, нюхайте тепер на здоров'я.

Входить Богдан.

Богдан. Доброго ранку!

Хівря. Чого це ніхто не снідав сьогодні, парубче? (*Показує на стіл*). Не до смаку прийшлося, чи що?

Богдан. Сьогодні такий день, вуйно, що не до сніданку. (*Лукає*). Грицю!

Солопій. Що чувати, парубче? Чи скоро землю наскрізь просвердлите?

Богдан. Оце прийшов за вашою допомогою, вуйку Солопію. Гриць десь запропастився, не вистачає робочої сили. Йдіть до нас на роботу.

Хівря (*зацікавлено*). На роботу?.. А плата яка?

Богдан. Від виробітку. Басаврюк, буває, й по п'ять карбованців на день має.

Хівря. Мало. У колгоспі заробляємо більше.

Богдан. Більше дати не можемо.
Хівря. То тоді й ми не можемо...
Богдан. Справа ваша, знайдемо іншого...

Хоче йти, назустріч входить Цибуля.

Богдан. О, добре, що нагодилися!..

Тихо розмовляють.

Хівря. Подумаєш, п'ять!.. Та я за саме молоко більше зароблю.

Солопій. Так то ж ти. Ти — молочна королева. А я?

Хівря. І королева! А хто тобі не дає бути королем?

Солопій. Таж я біля волів, а вони — не дояться...

Цибуля (*б'є по Богдановій руці*). Згода, парубче?

Хівря. Що?.. Так я незгодна!.. (*До Цибулі*). Ви чого це, куме, нам дорогу переходите? Який ви в чорта після цього кум?

Цибуля. Та я що... Я нічого.

Хівря. Як це нічого? Хапаєте у нас з рота заробіток і — нічого! Хоч би очей в сірка позичили. Самі ж бачите: копачі у нас на квартирі, я їм їсти варю.

Богдан (*сміється*). Годі вам! Так тому й бути — обох беремо на роботу!

Хівря. Обох?! Так би й казав! (*Легідно до Цибулі*). Вибачайте, кумцю! Доброго вам ранку!

Цибуля. І вам, кумасю!

Хівря. Як спалося? Як поживає кума Палажка?

Солопій. Годі, жінко, годі, куме! Якщо на роботу, то на роботу. Гайда, куме!

Богдан (*зупиняє*). Раніше гайда до колгоспу. Потрібен дозвіл. А тоді — будь ласка. (*Виходить*).

Солопій. Чули, бачили, куме?

Цибуля. Чув і бачив.

Солопій. Не ми будемо, як не докопаємось до того скарбу! Пішли в колгосп!

Виходять. Входить Геня. Він у самих трусах, з рушником на плечі.
Починає щось шукати в наметі.

Геня. Тьотю, ви часом не брали моїх штанів і сорочки?

Хівря. Отакої!.. Чого б це я їх брала!

Геня (*шукає під ліжком*). І чемодана нема... (*До Хіврі*). Знаю, догадуюсь: ви змовились з дядьком Назаром.

Хівря. Про що змовилися?

Геня. Про мене... Заховали мій чемодан, щоб я не поїхав. Але я однаково поїду!

Хівря. Куди поїдеш?

Геня. Знаю куди... Віддайте чемодан!

Хівря. Моя хата скраю, я нічого не знаю. (*Прямує до хати*).

Геня (*наздоганяє її*). Віддайте, сказано!

Хівря (*тепер тільки помітила*). Без штанів!.. Хоч старої жінки посоромся... Чого вибрикуєш без штанів?

Геня. Віддайте чемодан, не вибрикуватиму.

Хівря. Он висить твоє робоче... (*Показала на спецівку*). Одягнися, а то й балакати не хочу.

Геня (*накидає на плечі куртку*). Ну, одягся.

Хівря. А тепер гайда на роботу! Богдан уже прибігав за тобою.

Геня. Хай хоч і сам дядя прибіжить, не піду!.. (*Іде до намету, падає на ліжку і лежить*).

Хівря (*услід*). Ой парубче! Не бачив ти смаленого вовка!

Повертаються Солопій і Цибуля.

Солопій. Жінко, Хівре... Кричи «ура»!

Цибуля. Голова колгоспу дозволив. Зустріли тут, на до-розі.

Солопій. І ще знаєш, як нас назвав?.. (*Цибулі*). Як він нас назвав?

Цибуля. «Поздоровляю,— каже,— вас, товариші голо... голо...»

Хівря. Що «голо»?

Солопій. Щось на голе схоже... Голо... Голологи! Тобто ми з кумом тепер голологи. Ану, ставайте, куме. По-солдатському!

Цибуля. Можна й по-солдатському.

Солопій. Затягайте пісню і гайда! Ать-два! Ать-два!

Солопій і Цибуля (*марширують на місці, співають*).

— Солдатушки, браві реб'ятушки,

А де ваші жони?

— Наші жони — пушки заряджони,—

От де наші жони.

— Солдатушки, браві реб'ятушки,

А де ваші сьостри?

— Наші сьостри — штики й шаблі востри,—

Ось де наші сьостри...

Виходять. Вбігає Палажка.

Палажка. Пішли, пішли?

Хівря. З вистрибом пішли, кумасю.

Палажка. Ой, а чи ж викопають?.. Чули про оту комісію? Кажуть, телеграму в Київ ударила. Щоб заборонити скарб.

Хівря. Чула, щоб її комісило й перекомісило! Щоб її, кляту, в «Перці» розписали!

Палажка. Ану, давайте кинемо на карти, кумасю.

Хівря. Не вірю в карти, але сьогодні... давайте.

Палажка (*розкладаючи карти*). Ой, одразу винувий король випав!..

Хівря. А що винувий?

Палажка. Погано... Мабуть, комісія?..

Геня (*з намету*). Тьотю Хівре, чи скоро сніданок?

Хівря. Стривай, не заважай, Грицю... (*Кумі*). Що ще випадає, кумасю?

Палажка. Бубнова десятка — це гроші...

Хівря. Так то ж добре!

Палажка. І червона десятка!.. Радість, значить...

А зараз перевіримо... Ой кумасю! Винувий король відійшов!

Хівря. Так їй і треба, клятій комісії!

Чується дитячий голос з-за сцени: «Мамо, порося у погріб упало!»

Палажка. Ой лишенько!.. (*Побігла*).

Хівря. І радість, і гроші... Викопають! (*До Гені*). Ти щось казав, парубче?

Геня. Чи скоро сніданок? Їсти дуже хочеться.

Хівря. Хіба хочеться?.. А ти заробив?

Геня. Як то «заробив»?!

Хівря. Чув, що твій дядько казав?.. Хто не працює, той не їсть!

Геня (*приголомшений*). Що?!

Хівря. От тобі й шо!

Геня. Чорт знає що!.. І вона вже марксизм мені читає. (*Прямує до хати*).

Хівря. Куди ти?

Геня. Води нап'юся. Чи, може, й води не дасте?

Хівря. І не дам. Ти її набирав?

Геня. То наберу! (*Бере з призьби порожнє відро*).

Хівря. Постав цеберку! Ти її робив?

Геня. Але ж і ви не робили. Її зробили робітники на заводі.

Хівря. А я її купила, свою селянську працю за неї заплатила. Чого очі витріщив? Думаєш, як Хівря, то вже й

дурна? Та я ще в лікнепі колись учила: «Робітник селянинові косу, а селянин йому — ковбасу!» Чув таке?

Геня. Чув... Віддайте чемодан!

Хівря. Ой не скачи, парубче, послухай мене, старшу. (М'яко). Я і твій дядько добра тобі бажаємо! Ти ж хороший хлопець. Здоровий, розумний, начитаний... На ось сметанки, перекуси, доки варенички зварю...

Геня. Не хочу сметани, не хочу нічого. Віддайте чемодан, а то... однаково втечу!

Хівря. Отак-о в трусах?.. Тікай на здоров'я!

Геня. Голій утечу з цього пекла!

Геня іде до намету, включає радіо. Чується якась сумбурна музика, яку станція передає, ніби враховуючи настрої Гені. Він переключає приймач на іншу станцію, але та передає ще сумбурнішу музику. Входить Оксана. Вона в перешитій спеці, яка гарно сидить на ній.

Оксана. Вам допомогти, мамо? Зараз усі прийдуть снідати.

Хівря. Ти краще он йому допоможи... (Показала на Геню). Кажиться хлопець.

Оксана. Як допомогти?

Хівря. А я знаю... Вилай його добре чи як хочеш. Може, хоч тебе посоромиться. (Іде в хату).

Оксана (повагавшись, іде до намету). Грицю!

Геня (спідлоба). Ти?

Оксана. Я... (Кладе руку йому на голову). Яке в тебе м'яке волосся. Як льон.

Геня. Чув уже...

Оксана. І ще почуй. М'яке, і ти м'який, а ось... сердишся. На кого?

Геня. На всіх на світі. А найдужче — сам на себе.

Оксана. Але чого?

Геня. Бо не знайду дороги в житті. Бо все йду не туди, куди треба... От захопився був геологією. Мріяв: ось мій скарб! Викопаю і буду щасливий...

Оксана. Ти його викопаєш. Я вірю.

Геня. Богдан викопає, ти викопаєш... Бо ви живете нафтою, газом, вишками, каротажем, а я... Не можу! У голову не лізе той каротаж. Чужий він мені, немилий.

Оксана. Це спершу так. А потім полюбитися.

Геня. Ніколи. Я себе знаю... Чужа мені геологія. А я хочу знайти такий скарб, таку професію, щоб була рідною, любимою. Я хочу горіти на роботі, а не чадіти! Розумієш?.. Хочу робити велику радість і людям, і собі.

На велосипеді приїжджає С л а в а. Вона в світлому, веселому платті. Спинилась біля воріт, сигналить,

Вчителька... (*Пригнувшись, щоб не показати голих колін, ховається в наметі*).

О к с а н а (*іде до воріт*). Заходьте, Славо Васи́лівно!.. Здрастуйте!

С л а в а. Ану покажися!.. (*Милується*). Та ти зараз як королівський паж. Чудово!.. Де він, твій талант? Чого він раптом сховався?

О к с а н а (*ніяково*). А я знаю?..

С л а в а. Грицю, маю до вас негайну справу.

Г е н я (*з намету*). Говоріть, я звідси почую.

С л а в а. Але ж я хочу, щоб ви не тільки чули, а й бачили. Прошу сказати авторитетне слово про моє плаття.

Г е н я. Прошу не ображати! Який я авторитет?

С л а в а. Серйозно, Грицю... Маю справу.

Г е н я. А я цілком серйозно відповідаю: прошу не глузувати з мене!

С л а в а (*Оксані*). Що з ним?..

Оксана знизала плечима,

Тоді прошу тебе, Оксано. Передай йому, що при школі утворився гурток крою та шиття. Усі просять його завітати. Адже він проти нас просто майстер! Слово честі! Так і скажи.

О к с а н а. Обов'язково скажу.

С л а в а (*дає журнал*). А ось обіцяна «Визволена царівна». Дуже цікава поема! (*Подає руку*). До вечора! (*Іде*).

О к с а н а (*повернувшись до намету*). Як тобі не соромно, Грицю? Ти ж її образив.

Г е н я. Не я, а вона мене образила. Талант, авторитет, майстер! Я все чув, що вона казала.

О к с а н а. А може... Ти ось перешив комбінезон, і мені радість...

Г е н я. Що радість? Яка радість?

О к с а н а. Таж щойно казав: «Хочу робити радість!» От і зробив мені радість... Може, в цьому й захований твій скарб? Може, ти шукаєш скарб, а не помічаєш, що вже знайшов його?

Г е н я. Що таке?.. Модисткою хочеш мене зробити? Та ти розумієш, що пропонуєш?

О к с а н а. А що ж у цьому поганого? У нас кожна професія почесна.

Геня. На словах. А на ділі? Назви мені хоч один роман, щоб у ньому закройщик був героєм. Назви хоч одну постановку в театрі або хоч поганий кінофільм.

Оксана. Є... Зараз пригадаю.

Геня. В комедіях. Якщо треба когось висміяти, обов'язково беруть кравця, шевця або перукаря. Дякую за таку почесну професію!

Оксана (*усміхнувшись*). Не наполягаю. Адже я хочу, щоб ти був геологом. А про них гарно пишуть. Ось ціла поема. (*Показує в журналі*). «Визволена царівна!»

Геня. Догадуюсь, яка то царівна. Нафта.

Оксана. Слава Василівна дуже хвалить. Давай починаємо.

Геня. Давай, але не про нафту... (*Перегортає сторінки*). Ось. «Серця рвуться в політ!» Ти чуєш, Оксано? «Серця рвуться в політ!»

Оксана. Читай.

Геня (*захоплено читає*). «Першим побував на Місяці Жюль Верн. Але то була фантазія. А зараз ця фантазія стала дійсністю».

Входять Назар, Солопій, Богдан, Алі.
Солопій, як і всі, у спецвіці.

Солопій. Жінко, Хавроніє Ничипорівно, зустрічай геологів!

Оксана, зачувши голос, зникає. З хати виходить Хівря.

Хівря. Чи ти ба, як вирядився!.. А де ж твої піджак та штани?

Солопій (*тримає їх за спиною, вдає н'яного*). А навіщо мені тепер штани, навіщо піджак?.. Пропив їх у чайній к бісовому батькові. (*Співає*).

Тепер я гололог, не козак,
Здається, добре зодягнувся...

Хівря. Не дери горло натщесерце... Мийте руки й сідайте до столу. (*Іде до хати*).

Богдан (*лягнувши Алі по плечу*). Є ідея, уста Алі!

Алі. Мен знає твоя ідея: хто більше вареників сьогодні з'їсть?

Богдан. Ех ти, жодної в тебе фантазії!.. Чув, як вуйко Солопій співає?.. Та ти! Та я! Давайте створимо хор. Розже-не нас комісія — будемо хліб заробляти співами!

Солопій. Ого-го, я колись на криласі хіба ж так співав!
Ось підтягуйте. (*Співає якусь церковну пісеньку*).

Богдан. Цієї не знаю, а він (*показує на Алі*) магомет...
Давайте ось цю.

Співають утрюх якусь пісню з виводом.
Оксана, проходячи до хати, дає Назарові листа,

Геня (*стежить за нею*). Знову лист!.. Так ось яка ти! Під-
ступна обманщиця! Зрадниця!

Співаки мниють руки. Назар, проглянувши листа, йде до намету.

Назар. Ну, як справи, плем'яшу? Ти все дмешся? Ану,
годі... Чого мовчиш?

Геня. Зараз закричу. На весь хутір закричу. Віддайте че-
модан!

Назар. Який чемодан?

Геня. А той, що Хівря Ничипорівна сховала. Хай від-
дасть, я їду сьогодні.

Назар. Знову за рибу гроші. Не пущу, доки не скажеш
точно, куди й чого.

Геня. У Москву. Центр світової науки. (*Захоплено*).
Туди, де вирішується найбільша мрія людства.

Назар. А конкретніше?

Геня (*дає йому журнал*). Ось читайте. Готуються польо-
ти у міжпланетний простір. (*Фанатично*). Я молодий і здо-
ровий. Такі люди там потрібні. Я готовий хоч і сьогодні
летіти на Місяць, Марс, куди пошле мене любима Батьків-
щина!

Назар. Захотів бути Лайкою?

Геня. Якою Лайкою?

Назар. Піддослідною твариною, яку запустили в космос
на другому супутникові.

Геня. Як ви смієте!.. Я свідомо людина!

Назар. А чим же ти відрізняєшся від тої Лайки?.. На
інші планети полетять свідомі люди, які знають, що й до
чого. Спеціалісти, знавці космосу. А що знаєш ти?

Геня. Спеціалістами не родяться, а робляться.

Назар. Пробач... Я пак і забув: ти ж — Геній.

Геня. Прошу не ображати! Яке ви маєте право?.. Ви хо-
чете зробити з мене бездушного робота. Не вийде... Ви уявили
себе тут нафтовим богом, а ви не бог, а звичайний кріт, який
сліпо довбається в землі. Мовчить ваша вишка?.. І мовчатиме.
Бо тут нафти нема, газу нема, нічого нема!

Назар. Все?

Геня. Ви вбиваєте мрії, підрізуєте мені крила. Ви напросилися мені в батьки, а який з вас батько? Батьки бажають щастя своїм дітям, а ви крадете у мене останнє — любов.

Назар. Яку любов?!

Геня. Не прикидайтесь... Вам уже тридцять, а ви... З якими листами ви ховаєтесь? Думаєте, не бачу!.. Ви старий донжуан, розтлінник невинних дівочих душ!

Назар. Що?! Ти розумієш, що варнякаєш?

Геня. Не маленький, розумію. Я все добре розумію! Віддайте чемодан і будьте щасливі!

Тим часом Хівря і Оксана винесли сніданок.

Хівря. Назаре Тарасовичу, Грицю!.. Вареники захолонуть!

Геня. Хай задубіють ваші вареники. *(Кидається до Хіврі)*. Де мій чемодан? Зараз віддайте!

Оксана. Грицю!.. Заспокойся.

Геня. А тобі чого? Підступна зрадниця ти, Анна Кареніна!

Алі. Меджнун!

Богдан. Анциболот! Що з тобою?

Геня. Ідьте ви всі к чорту! *(Біжить до хати)*.

Хівря *(до Назара)*. Ви бачили?.. Що ж тепер?

Назар. Віддайте йому чемодан. Хай робить що хоче...

Хівря прямує до хати, назустріч їй вихоплюється Геня з чемоданом, закривається в наметі.

Солопій. Ну й клятий!

Хівря. Іж отам мовчки, а то вареником удавишся.

Входять Басаврюк, кілька робітників,

Басаврюк. Агов-гов!.. Комісія!

Назар. Що комісія?

Басаврюк. Прийшла... Кричить. А вони ось за нею руку тягнуть.

Робітник. Не тягемо, але навіщо ж її бити?

Робітниця. Ми ледве його відтягли. Як звір, накинувся.

Басаврюк. Хай не швендяє! Чого їй треба?

Назар. Сядьте, Басаврюче!.. Сядьте, сказано! *(До робітників)*. Усе, товариші?

Робітник. Хай не накидається на людей.

Робітники виходять.

Хівря. На ось, Басаврюче, вареником поласуй.

З намету виходить одягнений Геня з чемоданом.

Геня. Прощайте, дядю!.. Прощайте всі!

Назар. Чого ж: прощайте! Хіба не думаєш повернутися з Місяця?

Геня. Сам знаю, що мені думати.

Назар. А я кажу не прощай, а до побачення! Дай руку!.. Не хочеш? Тоді на гроші.

Геня. Не хочу я ваших грошей.

Назар. Не свої даю, а твої, зароблені. *(Кладе йому в кишеню)*. На квиток до Місяця вистачить, а назад — зайцем повертайся, завжди приймемо.

Геня. З Ціолковського теж сміялися! *(Оксані)*. І з ковала Вакули. А він дістав цариціні черевички. Чекай, Оксано: привезу черевички від самої цариці космосу! *(Швидко виходить)*.

Хівря. Пішов!.. Оксано, наздожени! Дай хоч хліба та сала на дорогу. *(Готує пакунок)*.

Оксана. Це я винна, я! *(Рвучко відводить Назара в бік)*. І ви винні. Це він з ревнощів!

Назар. З яких ревнощів!

Оксана. Приревнував мене до вас. За листи...

Коло воріт з'являється Слава.

...що ви передавали Славі Василівні, що вона передавала вам...

Хівря. Біжи, Оксано. *(Дає пакунок)*. Наздоганяй!

Оксана побігла.

Слава хотіла зникнути, Назар зупиняє її.

Назар. На одну хвилинку!

Слава. Що сталося?

Назар. Коли любиш — люби, а не любиш — не води! Чула таку приказку?

Слава. Тихше... Люди!

Назар. Набрідла мені ця романтика. Боком вилазить. От діждемось неділі і — в загс! Згодна?

Входять Ікс та Ігрек, з ними робітник і робітниця.

Ікс. Ми вимагаємо! Ми наказуємо!.. Ось телеграма!

Басаврюк *(схоплюється)*. Чуєте?

Назар. Сядьте, Басаврюче! *(До Ікса)*. Що наказуєте?

Ікс. Ось. *(Читає телеграму)*. «Начальнику експедиції Вирвидубу. Точка. Пропоную якнайважливіше поставитися до голосу народу. Точка. Бугаенко». Чуєте, сам Бугаенко підписав телеграму!

Назар *(до робітників)*. Що хоче народ?

Робітник. Щоб ви вислухали комісію... Набридла! Насточортіла!

Ігрек. Ха-ха-ха!

Назар (до Ікса). Слухаю, шановна комісіє!

Ікс. На підставі наших наукових спостережень і ваших... (повторює з притиском) ваших власних практичних дій, пропонуємо негайно припинити роботи! Нафти, як такої, тут не було, нема й не буде! Фантазія!

В цю мить мовчазна досі вишка раптом ожила, з неї ударив нафтовий фонтан. Весь обрій окутався темною хмарою, знявся рев, ніби стогін.

Богдан (радо). Фонтан!..

Алі. Нафта! Нафта!

Назар. За мною!

Назар вибігає. За ним—Басаврюк, Богдан, Алі, Ікс, Ігрек, робітники, Слава теж виходить.

Хівря. Рятуйте!.. Ой рятуйте, людочки!

За сценою галасує Палажка: «Рятуйте!»

Солопій. Свят, свят... (І опам'ягався). Тьху! Що воно таке?

Хівря. Таж бачиш — пожежа!.. Винось, викидай усе з хати!

Біжать у хату. З вікон летять подушки, різні хатні речі. Повертається Оксана.

Оксана. Фонтан!.. Невже фонтан! (Біжить назад). Грицю! Гришо!

Завіса

ДІЯ ТРЕТЯ

Картина п'ята

Та ж київська кімната, що й у першій картині. Той же вечірній Київ сяє за вікном.

Крізь розчинені двері сусідньої кімнати чується весільна пісня, гамір, виразно виділяються слова «гірко», «гірко». Потім з'являються винуватці торжества Марта і Арсен Павлович, зачиняють двері за собою.

Марта стала неспізнаною: округлилась на обличчі, поздоровішала, чепурно вдягнена.

Марта (щасливо). Ой, я умру від сорому!.. «Гірко!» Весільні пісні!..

Арсен. А чого ж. Адже ми сьогодні з тобою молоді!

Розчиняються двері і вбігає кілька молодниць, заходять Назар і Слава.

1-а молодниця. Не втечете, голуб'ята! Змусимо!

2-а молодниця. Гірко! Гірко!

Марта. Ой людочки!.. Змилуйтеся!

1-а молодниця. Пий тепер, мила, коли таке зварила!

Молодниці, побравшись за руки, ходять навколо молодих, співаючи ту ж пісню.

Арсен. Ну, Марто Тарасівно, де наше не пропадало!

Марта. То дай боже цілувати, аби не хорувати! (*Цілує молодого у вухо*).

Арсен. Але чого ж у вухо?

Марта. А щоб на совісті було сухо. (*Тікає*).

Арсен (*наздоганяє*). Е, ні, так дешево не відкупишся! (*Цілує Марту*).

Молодниця. Браво, браво, професоре!

1-а молодниця. Біс, професоре!

Марта. Ой годі, годі... Прошу до столу, дорогі гості!

Усі йдуть у другу кімнату.

Назар (*затримує Славу*). На одну хвилинку!

Слава. Який він втішний, молодий. Чого його називають професором?

Назар. А хіба не схожий?! Крій та шиття викладає в технікумі. (*Злегка обнімає*).

Слава (*ухилившись*). Помітять.

Назар. Ну й хай. Хіба наша любов крадена? Досить того, що у Витребеньках ховаємось... Скажи, нарешті, чого ховаємось?

Слава. Сам знаєш.

Назар. Знаю одне, що в тебе закохані і директор школи, і агроном, і навіть директор РТС за тобою бігає.

Слава. А я люблю того, хто за мною не бігає, хто носить свою любов глибоко в серці.

Назар. І доносилися з любов'ю до того, що Геній приревнував мене до Оксани. Ти винна в цьому.

Слава. Ну винна, ну побий мене.

Назар. І поб'ю. (*Раптом обнімає*). Ось тобі, ось! (*Цілує*).

Входить Марта.

Марта. Ой!..

Слава (*засоромлено*). Це нам треба ойкати...

М а р т а. Пробачте... Мій турбується, може, ви чимось не-
задоволені?

С л а в а. Що ви, що ви, Марто Тарасівно. Дуже задоволені.

Н а з а р. Признаюся, сестро, ми в твого Арсена Павловича
просто закохані.

С л а в а. Дуже славний!

М а р т а. А мені трохи не по собі: що скаже син?

Н а з а р. А що син?

М а р т а. І сама не знаю. Якось не по собі... Спасибі тобі,
братику, за сина! *(Хоче поцілувати йому руку)*.

Н а з а р *(ухилившись)*. Як тобі не соромно, Марто!

М а р т а. Адже ти так багато зробив для нього. Я ці міся-
ці була просто щаслива.

Н а з а р. Радий за тебе, сестро. Ти стала невізнанною, на-
віть рум'янці заграли на обличчі.

М а р т а. Бо пабагато легше стало. То було усе на нього
і на нього. Часом навіть недоїдала, щоб він краще поїв,
щоб костюмчик йому справити... Як він там? Не схуд, не
сумує?

Н а з а р. А чого ж йому сумувати?.. Герой!

З кімнати чується музика.

М а р т а. Пішли до гурту! Чуєте, як там весело?

Н а з а р. Зараз прийдемо, сестро.

Марта виходить.

С л а в а *(накинувшись на Назара)*. Навіщо ти обманюєш її?
Адже вона певна, що Геній у Витребеньках!

Н а з а р. А що ж по-твоему: сказати всю правду і зіпсува-
ти весілля, порушити її щастя?

С л а в а. Але ж вона врешті дізнається?

Н а з а р. То буде колись, а сьогодні хай буде щаслива!

Назар бере її за талію, вальсують. Відчиняються вхідні двері, і вхо-
дить Геня. Він у старенькому плащі-дошовику, простоволосий.

Г е н я. Ви?! Чого ви тут?

Н а з а р. А чого ж нам тут не бути?.. *(Подає руку)*. З при-
їздом, плем'яшу!

Г е н я *(з обуренням)*. Як у вас рука знімається? Ви... ворог
мій. Ви украли мое щастя. Ви розбили серце однієї, а тепер
другої... *(Славі)*. Тікайте від нього. Він розтлінник дівочих
душ!

Н а з а р *(ставши біля дверей до кімнати)*. Спокійніше, Гри-
цю, не кричи.

Геня. Я зараз на весь Київ закричу: негідник ви! Підлий донжуан!

Слава. Неправда!.. Ваш дядько — мій чоловік.

Геня (*вражений*). Чоловік?! Як чоловік? А Оксана?

Слава. Вона моя подруга... Просила передати вам найщиріший привіт. (*Виходить*).

Геня. Дурень!.. Який же я дурень...

У відчинені двері на мить увірвалася голосна музика, веселий гамір.

Геня. Що там?

Назар. Радіють, веселяться люди... Роздягайся.

Геня (*ще дужче закутується*). Ні, я краще піду, піду.

Назар. Нікуди ти не підеш. Сідай і розповідай... Чи ти, може, й зараз не хочеш розмовляти з дядьком?

Геня. Чого ж... Говоріть.

Назар. А не будеш скакати, як карась на сковорідці? Вислухаєш, що я тобі скажу?

Геня. Кажіть... Можете навіть побити.

Назар. Хай тебе краще совість поб'є... Де ти блукав два тижні — розпитувати не буду. Ясно й так: до космосу не долетів. А неясно одне: чого приперся сюди, а не у Витребеньки?

Геня. На глум і посміховисько?

Назар. А сюди — на нещастя рідної матері. Вона певна, що ти зараз у Витребеньках і щасливий. І сама від цього щаслива. Вона навіть поздоровішала, покрасивішала. Вона... Ти питаєш, що там? Відповідаю: у матері зараз весілля!

Геня. Весілля?! Мама виходить заміж?

Назар. А що ж. Ти гадаєш, що мами створені для того, щоб усе життя пелюшки прати дітям? Мама також хочуть жити... Роздягайся, й підемо — по чарчині вип'ємо.

Геня. Не піду... Я справді приїхав на її нещастя. (*Б'є себе в груди*). Я її мука, вічний неспокій!

Назар (*усміхнувшись*). Легше, Грицю, груди поб'єш.

Геня. Коли ж болить!.. Я два роки ходив бугаєм і погані вірші писав про щастя та зорі, а вона... Негідник я, дядю.

Назар. Це добре, що заболіло... І добре, що в космос злітав. Тепер швидше знайдеш собі місце на грішній землі. Ходімо. Зробиш радість матері.

Геня. Радість?.. Ви гляньте, який я. (*Знімає плащ, залишається у вицвілій майці*). Бачите, яка я радість!

Назар. Здорово долітався!.. Але нічого, буває й гірше. (*Виймає гроші, дає*). Гайда в крамницю і купи сорочку.

Геня. Гроші?... Не вартий, не заслужив... За ці два тижні я так багато зрозумів. Згадував вас і Хавронію Ничипорівну.

Ів хліб — і він кісткою ставав мені в горлі: його виростили колгоспники! Сидів на стільці — і він мені муляв: його зробили робітники! А що зробив я — вільний громадянин вільної Радянської держави?

Н а з а р. Ну, ну.

Г е н я. Ось я стою біля вікна і милуюся: який красивий мій Київ!.. А який він мій? Що я зробив для його краси?.. Я тільки ходив по красивих київських парках і топтав квіти, що їх посадили інші. А я не маю права навіть дихати пахощами тих квітів.

Н а з а р. Знову красиві слова?.. К чорту, плем'яшу! Кажі, що робити маєш?

Г е н я. Скажу, зараз скажу...

Входить Арсен Павлович.

А р с е н. Геня!.. Ти?

Г е н я. Я, Арсене Павловичу... Здрастуйте, тату!.. (До Навара). Ось при ньому скажу... Раніше я цурався його професії. Звичайна, неромантична. Навіть соромився її... От льотчик, архітектор, капітан дальнього плавання — професія! Або кіноартист. Зіграв роль якогось там царя, і йому — лауреата! Або от під нами живе футболіст. Забив за літо сім голів і став майстром спорту, одержав золоту медаль... А він? (Показує на Арсена Павловича).

А р с е н. Що ти, що ти, Грицю? Не дай бог. Читав у газеті, як наших заслужених майстрів футболу розгромили в Англії? П'ять — нуль.

Г е н я. Кривдно, Арсене Павловичу. За вас кривдно. Адже ви справжній майстер! Майстер краси, як вас називають. Ви за своє життя одягли в чудові костюми тисячі людей, а що заслужили?

А р с е н. За майстра краси — дякую. А що нічого не заслужив, не так уже й важливо.

Г е н я (гаряче). Ні, важливо, Арсене Павловичу, дуже важливо! Ось я, наприклад... Я, може, теж хочу бути майстром краси. Але я хочу, щоб мою професію прирівняли до льотчицької, капітанської, артистичної. Хочу, щоб справжнім майстрам — будь він швець, кравець чи кухар — давали хоча б залізну медаль!

А р с е н. Не бажаю залізної!

Г е н я. А я наздогад... (Осміхнувшись). Може, люди, від яких це залежить, самі догадаються, на яку медаль заслуговують майстри краси!

Арсен (*розчулено*). Дякую, Грицю. (*Обнімає його*). Дорогий мій!

Назар. Стривай, стривай, плем'яшу... А як же хутір біля Диканьки?

Геня. А хто сказав, що майстри краси потрібні лише в Москві чи Києві? Вони потрібні всюди.

Назар. Так і сказати їй? (*Тихо*). Оксани?..

Геня. Так і скажіть, дядю. Я знайду-таки свій скарбі

Стукіт у двері.

Назар (*притримуючи двері*). Одну хвилиночку.

Голос Марти. Але скільки ж можна, Назаре?

Назар. Зараз, сестро... (*Дає Гені гроші*). Марш у магазин!

Геня. Ой дядю...

Назар. Кругом! Кроком руш!

Геня виходить. Заходять Марта, Слава, гості.

Марта. Кому ти тут командував, братику?

Назар. Секрет, сестро... Музика, хочу танцювати!

Музика. Танець.

Картина шоста

Старий хутір Витребеньки своє віджив. Над тим же ставом виникло нове, соціалістичне селище. На передньому плані, ліворуч, гарненький житловий будинок на дві квартири з ганочками. Праворуч — більший будинок з великим вікном-вітриною. Вітрина закрита полотняною шторою. Ще далі — перукарня. А на обрії, скільки око сягне, — вишки і вишки, нафтові і газові, які рельєфно виділяються на фоні золотих пшениць, зелених ланів кукурудзи. Біля своєї нової оселі пораються Хівря і Палажка.

Входить кореспондент, фотографує.

Кореспондент. Добридень, тітоньки!.. З новосіллям вас!

Хівря. Спасибі на доброму слові!.. А ви з Купалою будете здорові! Чули про нове Купала?

Кореспондент. Аякже. Спеціально прилетів на ваше свято. (*Виймає блокнот*). Дозвольте інтерв'ю?

Хівря. Що таке?!

Кореспондент. Я з редакції...

Хівря. То так би й казали. Оце сьогодні ви вже третій з редакції... Слухайте й записуйте. (*Урочисто*). На цьому місці був хутір Витребеньки. А зараз бачите? (*Робить широкий жест*).

Кореспондент. Нове Баку біля Диканьки!

Хівря. А тут живемо ми: Солопій Черевик і кум Цибуля!
В робочий клас перейшли!

Палажка. Як пани тепер живемо! Так і надрукуйте в газеті. Підлога в нових хатах дощана, вікна — як у церкві. Електрика сяє, радіо співає!

Хівря. І гас на кухні!

Палажка. Не гас, а газ!

Хівря. «Зи» на хвості... Такого щастя, мабуть, і в раю нема! То, бувало, бігає мій Солопій, язика висолопивши, — палива шукає. А тепер крутнеш кнопку — і вже горить!

Палажка. Та ще як горить! Поставиш щось на плитку — і зразу кипить!

Солопій і Цибуля несуть бідони.

Солопій. Громадяночки жінки! Що з оцим гасом робити?

Хівря. Тю на вас з вашим гасом! Носитесь з ним, як з писаною торбою.

Солопій. Але ж стоїть добро посеред вулиці.

Цибуля. Не пропадати ж йому.

Хівря (*кореспондентові*). Ви бачите? Зніміть їх з дурним гасом на карточку, прославте в усіх газетах. (*Перекривляє Цибулю*). Не пропадати ж йому! А що ж по-вашому, у нову хату перти? Щоб нове життя засмердіти? Везіть кудись і продавайте.

Входить Назар, слухає.

Солопій. Таж сама знаєш — ніхто не купує.

Цибуля. Усюди нафта, усюди газ і електрика.

Хівря. Не забивайте нам памороків. Несіть його куди хочете. (*Виходить*).

Назар. Виходить, як у приказці: не мала баба клопоту, та купила порося!

Цибуля. Таке виходить, що хоч у ставок виливай.

Палажка. Я тобі дам у ставок! Щоб риба подохла... (*Виходить*).

Назар. Не в службу, а в дружбу, товариші куми! Там, біля контори, стоїть ящик. Принесіть швиденько.

Солопій. Можна й швиденько... (*Виходить*).

Цибуля йде за ним.

Кореспондент (*підходить до Назара*). Пробачте, товаришу Вирвидуб. Країна хоче знати про ваших героїв. Розповідайте, будь ласка.

Б а с а в р ю к. Агов-гов!.. Кликали, Назаре Тарасовичу?

На з а р (*показує на перукарню*). Бачите, Басаврюче?

Б а с а в р ю к. Бачу... Перукарня.

На з а р. Кроком руш!

Б а с а в р ю к. Але чому я перший? А Солопій Черевик?
А кум Цибуля?

На з а р. До них також дійде черга. Покажіть приклад.

Б а с а в р ю к. Приклад?.. Ех, двох смертей не буває, а одна не минає! (*Іде до перукарні*).

К о р е с п о н д е н т. Який цікавий тип! Він, може, також герой?

На з а р. Не може, а справжній герой!.. Але хай раніше помолодиться. Адже в нас сьогодні свято! Прошу до цього будинку! Хочу познайомити вас з організатором нашого свята!

Заходять до будинку з вітриною.

Повертаються Солопій і Цибуля, несуть чималий ящик.

Цибуля. І що воно в ньому таке важке?.. Давайте хоч одним оком глянемо. (*Заглядає в ящик і з жахом відскакує*).
Мамо рідна!

Солопій. Чого злякалися, куме? Як колись червоної свитки.

Цибуля. Там, там... Голова!

Солопій. Яка голова?

Цибуля. Людська... відрізана.

Солопій (*виймає голову манекена*). Тю на вас. Та це ж не справжня.

Цибуля. Ди... От сміхал.. (*Надіває на манекен свій картуз*). Знаєте що? Давайте налякаємо наших жінок.

Солопій. Моя жінка — не ви. Моя Хівря, як була в Москві на виставці, не такі голови бачила.

Цибуля. Ой правда, правда, куме. Тепер такі жінки настали, що вже нічим не злякаєш.

Солопій (*кладе голову в ящик*). О, та тут ще багато всякої всячини... (*Виймає свинячу карнавальну маску*).
Гляньте.

Цибуля. Ди, яка красива свиня!..

Входять Назар і кореспондент.

На з а р. Товариші куми, та на вас же чекають. Давайте швидше!

Солопій. Даємо.

Солопій та Цибуля несуть ящик у будинок.

Назар (*кореспондентові*). А тепер можна й до інших наших героїв. Пішли.

Назар і кореспондент виходять.

З'являється Хівря, підходить до будинку з вітриною, заглядає за вітрину. Входить Палажка.

Палажка. Ну що там?..

Хівря. Ой кумасю... Таке роблять, таке роблять!

Палажка. Хоч би швидше вечоріло...

З перукарні виходить Басаврюк. Пострижений і поголений, він став наполовину молодший.

Басаврюк (*співає*).

По дорозі жук, жук,
По дорозі чорний...
Подивіться, молодиці,
Який я моторний!..

Палажка. Хто воно такий веселий?

Хівря. Та ще який гарний!..

Басаврюк. Агов-гов! Упізнаєте, молодиці?

Хівря. Басаврюк! Чи ти не сказився на старості літ?

Басаврюк. Та який же я старий? Ану, виходь котра потанцюємо! (*Співає й пританцьовує*).

Який я моторний,
І в кого я вдався,
Хіба дасте купу грошей,
Щоб поженивався.

Хівря. Чого ж став? Ану, давай! (*Танцює*).

Басаврюк. Ех, танцюй, душа, без кунтуша, люби пана без жупана!

Танцюють.

З'являються Солопій і Цибуля.

Цибуля. Ди, куме, ди... Ваша жінка танцює!

Солопій. Окаянна... З ким це вона?.. (*Хочає Хіврю за руку*). Ти сказилася?

Хівря. А-а, це ти, чоловіче?.. Ану, гайда, туди! (*Тягне до перукарні*). До молодія!

Солопій. Куме, рятуйте!

П а л а ж к а (*тягне Цибулю*). Ось ми зараз вас порятуємо!
Гайда молодитися!

Раптом з дверей і вікон будинку завалував дим,

Б а с а в р ю к. Горить!.. Пожежа!
Х і в р я. Ой людочки!
П а л а ж к а. Ой мамочко!

Обидві біжать.

Б а с а в р ю к (*командує*). Куме Цибуля — пожежну коман-
ду! Куме Солопію — за мною!

Цибуля біжить вздовж вулиці. Басаврюк і Солопій — до будинку. На-
зустріч їм вибігає Хівря, відмахуючись від диму фартухом,

Х і в р я. Шалені, куди ви?

Б а с а в р ю к. Таж гасити!

Х і в р я. Сама погасила... Хай вийде дим.

С о л о п і й. Що ж таке горіло?

Х і в р я. Молоко на плиті збігло... (*Махає фартухом*).

Б а с а в р ю к. Тю на вас!.. Куме Цибуля, не треба пожеж-
ної команди! (*Виходить*).

Ц и б у л я повертається.

Х і в р я (*лається*). Це лиха година, а не газ! Не встигнеш
з кухні вийти, а все уже горить, усе шкварчить... Пекло якесь!
С о л о п і й. Уже й пекло. Таж казала: не газ, а рай.

Х і в р я. Тебе б посадити в цьому раю. Не можна й з ку-
мою побалакати... Ой, а там же пиріжки в духовці... (*Вибі-
гає*).

С о л о п і й. Ви бачили, чули, куме?

Ц и б у л я. Бачив і чув.

С о л о п і й. То лаялася, що каганець погано горить. А те-
пер свариться, що електрика очі сліпить. То галасувала, що
кізяки не горять у печі, а тепер репетує, що газ дуже горить.

Ц и б у л я. Ой не кажіть, куме. І моя Палажка така.

С о л о п і й. Та доки ж це буде? При капіталізмі — лаялася,
при соціалізмі — лається. Невже наші жінки отакими і в ко-
мунізм увійдуть?

Повертається Х і в р я.

Х і в р я (*лагідно*). Пиріжки не згоріли... Натє ось по од-
ненькому, покуштуйте. (*Дає пиріжки*). А що лаялася, то ви-
бачайте! То старий режим з мене виходить. (*Зникає*).

Солопій. Ви бачили, чули, куме?

Цибуля. Бачив і чув.

Солопій (*задоволено*). Скажу по правді, куме. Моя Жівря потроху струшує свої пережитки.

Цибуля. Як казати правду, то й моя Палажка струшує. Часом летять з неї пережитки, як ті груші.

Солопій (*нідкручуючи вуса*). Може, й справді вважимо жінкам? Трохи той...

Цибуля. Вважимо, куме! Гайда до молодія! (*Співає*).

Щоб і тіло, і душа

Були молоді, були молоді...

Йдуть до перукарні.

Тим часом звечоріло. У селищі спалахнули електричні вогні, чується вісня. З будинку з вітриною виходить Геня, він гарно одягнений, змужнів.

Геня (*радо*). Арсене Павловичу, мамо!.. Ідуть!

З'являються Арсен Павлович і Марта.

Марта. Але при чому тут ми, Грицю?

Арсен. Ти сьогодні герой дня, ти й порядкуй!

З'являються Хівря і Палажка.

Хівря. Що, вже починається?

Геня. Зараз, Хавроніє Ничипорівно...

З піснею входять хлопці і дівчата — робітнича молодь,
З ними Слава й Оксана.

Арсен. Давай, Грицю!

Геня піднімає штору. Відкривається художньо обладнана вітрина, на якій стоять гарно одягнені манекени юнака й дівчини.

Дівчина. Ой як гарно!

Слава. Ательє мод у Витребеньках!.. Чудово, Грицю!

Хівря. Йй-пра, як у Москві або Києві!.. Гляди, Грицю, щоб і мені отаке плаття пошив!

Геня. Ласкаво просимо, дорогі товариші!..

Дівчина. Я перша! (*Стає біля Гені*).

Хлопець. Я другий!

Хівря. Що таке?.. Та ми з кумою ще вчора чергу зайняли! (*Першою заходить до ательє*).

За Хіврею ідуть всі.

На сцені залишилися Оксана і Геня.

Оксана. Вакула мій!.. От ти й знайшов свій скарб! Про тебе говорить весь промисел!

Геня. «Ех, тройка, птиця-тройка!..» Здається, з цього почалася наша любов?

Оксана. З моїх довгих рукавів.

Геня. І з твоїх голубих очей. Глянь на мене... Такі ж, як були тоді. Ні, глибші, як бездонні кринички,— так і хочеться втопитися в них!.. Операторка моя!

Оксана. Мій майстер краси! Художник!

Геня. Незгодний. Я щасливіший за всіх художників світу! Художник намалює картину — і нею милуються десятки людей. А я пошю плаття дівчині — і ним милуються тисячі! На вулицях, у театрі, на стадіоні. Ходить та дівчина і цвіте, сєє від радості. А з нею разом цвіту й радію я — майстер краси, творець радості людської!

Входять Ікс та Ігрек.

Ікс. Яка краса!.. От вона — нова Полтавщина!

Ігрек. Ха-ха-ха!

Оксана. Комісія!

Геня. І завжди вона нам на заваді!..

Оксана і Геня виходять.

З іншого боку входять Назар, Богдан, кореспондент.

Назар. Кого я бачу?.. З приїздом, товариші комісія!

Ікс (*патетично*). Вітаємо вас, товаришу!..

Назар. Вирвидуб. Той самий Вирвидуб.

Ікс. Ні! Ми тепер охрестили вас — Вирвинафта! (*Робить жест*). Нове Баку вирросло біля Диканьки!

Назар. Занадто пишномовно. Від кореспондентів почули?

Ікс. Ні і ні!.. Ми люди не фантазії, а науки і практики. Ось! (*Подає Назарові розкішну папку з золотим тисненням*). П'ятирічка розвитку вашого нафто-газового промислу! Будь ласка!

Назар. Цікаво! (*Розглядає*). Скільки років ви над нею працювали?

Ікс. Рівно два. І вдень і вночі!

Назар. Шкода... При всьому нашому бажанні не можемо виконати вашу п'ятирічку.

Ікс. Як це не можемо?!

Назар. Дуже просто. Доки ви розробляли цю п'ятирічку, ми її вже виконали. За два роки!

Ікс. Як?..

І грек. Ха-ха-ха!

Входить Слава.

С л а в а. Усе готово, Назаре Тарасовичу!

Н а з а р. Дуже добре. *(Іскови)*. Пробачте, мушу йти... До речі, ви чули про свято Купала?

І к с. Не розумію... При чому тут церковне свято?

Н а з а р. Не церковне, а народне. Колись на Купала щастя — скарбів — шукали. А в нас у цей день забив перший нафтовий фонтан. *(Осмійнувшись)*. Пригадуєте, отой, що з Марса... І ось ми вирішили святкувати цей день. Назвемо його новим Купала, або Святом першого фонтана. Яка ваша думка?

І к с. Це справа серйозна, і треба поміркувати. Ми ось зараз все занотуємо, скличемо в Києві спеціальну нараду, усе зважимо і повідомимо.

Б о г д а н. Років за п'ять зважите?

І к с. Чого за п'ять?.. Раніше.

Б о г д а н. Дякуємо за ласку! А ми справляємо Свято першого фонтана сьогодні!

С л а в а. Ласкаво просимо: будьте нашими гостями!

Усі йдуть до ательє.

Н а з а р *(повернувшись)*. Пробачте, ваша п'ятирічка з золотим тисненням! *(Віддає папку й виходить)*.

І грек. Ха-ха-ха!

І к с. Що ж це таке?.. Та вони глумляться, регочуть з нас.

І грек. І правильно роблять.

І к с. О, заговорив нарешті!

І грек. Заговорив, щоб поставити деякі крапки над «і». Скажи, якого біса ти сюди притарагунився?

І к с. Як це чого? І що за мова — «притарагунився»! Так тільки перекупки розмовляють на базарі.

І грек. А ти на іншу мову й не заслуговуєш. Адже ти — ота палиця, яку стромляють у колеса. Ти — отой чиряк, що вискакує на чистому тілі. Ти — породження старого світу, якому бог не дає смерті.

І к с. Я палиця? Я чиряк? Я породження старого світу?... А хто ж тоді ти?

І грек. Залюбки розкриюсь. Я — твій антипод.

І к с. Який антипод?

І грек. Зараз розжую і в рот тобі покладу... Колись Гоголь казав, що роль позитивного героя в комедії грає сміх. Отой благородний, ясний сміх, який давить і разить усе тем-

не, эле, гниле. Отой вбивчий сміх, якого бояться навіть ті, що вже нічого на світі не бояться. А деякі критики — офіційні і неофіційні — з цим не погоджуються. Вони кажуть: за часів Гоголя було одне, а зараз друге. При капіталізмі сміх був для народу позитивним явищем, а при соціалізмі сміх можна зрозуміти по-різному. Вони категорично вимагають протиставлення.

І к с. Проти кого? Адже в цій комедії навіть Хівря позитивна.

І грек. А ти?

І к с. Що я?

І грек. Пройдись по Витребеньках і спитайся. Побачив тебе кум Цибуля і каже: «Ди... Знову цей дурноголовий телепень припхався!» А ти ж представник центру, науки. Так?

І к с. Ну, так...

І грек. І ось автор, щоб до нього ніхто не чіплявся, послав разом з тобою і мене. Для отого самого протиставлення! Щоб не дай бог хтось не подумав, що в науці та центрі сидять усі отакі телепні, як ти!

І к с. Як ти смієш?.. Це наклеп, образа! Я скаржитися буду!

Входять Басаврюк і Алі. З'являються також Назар, Богдан, Слава, Солопій і Цибуля.

Басаврюк. Агов-гов!.. Що за крик, а бійки не бачу!

І к с. Я зараз їду в Київ! У самісіньку Москву поїду! (*Виходить*).

Алі. Меджнун!

Богдан. Анциболот!

І грек (*вслід Іксові*). Скатертиною дорога! А якщо буде коротка, я доточу!

Солопій. От чудо-юдо! Хахакало забалакало...

Алі. Та ви справжня артист!

І грек. І артист! А яку роль змусив грати мене автор? Хахакала. Дозвольте показати себе хоч на вашому Купалі!

Всі. Просимо! Просимо!

І грек бере в Богдана акордеон, грає вступ до пісні, З ательє виходять Хівря і Палажка.

Хівря. Ой який став гарний! Солопійчку! (*Кидається до нього*).

Палажка (*кидається до свого чоловіка*). Цибулиночко моя!

І грек (*заспіває*).

Там, де Ворскла в лугах, де тиха Сула,
Вік небаченим цвітом легенда цвіла.
Там колись, в ночі дивні, на Івана Купала,
Скарб чарівний полтавці шукали...

Тим часом з ательє виходять в карнавальному одязі і масках хлопці й дівчата, Арсен Павлович, Марта, Геня і Оксана.

На темному вечірньому обрії з'являється світлове зображення нафтової вишки, з якої б'ють барвисті, як веселка, фонтани.

На за р. З Святom першого фонтана, **дорогі товариші!**
Всі (*відповідають йому приспівом*).

Нові купальські вогні і **зорі!**
Засяли нам у рідному краю,
Вони в коханім славному просторі
Всю Полтавщину залили мою! *

На за р. Честь і слава нафтовикам! А ще більша шана — передовикам! (*Викликає*). Богдан Іванчук!

Богдан. Я! (*Стає посеред сцени*).

На за р. Алі Ісіт-огли!

Алі. Мен! (*Стає поряд з Богданом*).

На за р. Іван Басаврюк!

Басаврюк. І я мен! (*Стає поряд з Алі*).

На за р. А четвертий...

Слава. Гриць!.. Наш майстер краси!

Геня (*вражений*). Я?! Але ж я не нафтовик!

На за р. Віднині ти в нас нафтовик!

Грає оркестр. Дівчата одягають на шиї чотирьох обранців вінки з квітів, ведуть навколо них хоровод. Святкове гуляння.

Завіса

1057

* Текст пісні О. Ющенка.

ЖЕНИХ З АРГЕНТИНИ

Комедія на 3 дії, 5 картин

ДИЙОВІ ОСОБИ

Ярина Черкас — молода удовиця.

Іван Савчук, він же Джон,
він же Хуан — репатріант з Аргентини.

Любов Василівна — голова колгоспу.

Санька — Ярина племінниця, підліток.

Адам Харитонович — колишній голова колгоспу.

Клим Климович — колишній завгосп.

Хима Кирилівна — його дружина.

Ніна — їхня донька.

Ганя

Наташа } дівчата.

Катя }

Дівчата-пасажирки.

ДІЯ ПЕРША

Картина перша

Село над Россю. На передньому плані — два подвір'я, розмежовані парканом і старим гіллястим кленом. На одному подвір'ї у старій хаті живе Ярина з племінничкою Санькою. В глибині видніється безверхий хлівець. На другому подвір'ї у новій хаті з верандою, зарослою хмелем, проживає Клим Климович із своїм сімейством. Вечоріє. На веранді своєї хати сидить Ніна, грає на мандоліні. Одягнена вона в щось картате, крикливе. На другому подвір'ї за невеличким столиком сидять такі ж молоді, як і Ніна, дівчата — Ганя, Наташа і Катя, пишуть у зошитах. Ярина, їхня старша подруга і наставниця, диктує з книжки.

Ярина. Ось як, наприклад, організувала свою роботу вдома доярка Оксана Богатирчук. Щоденно вранці...

Наташа (*тендітна дівчина*). Ой, не можу. Щоденно ввечері сидить он Нінка на веранді і бринькає на мандоліні.

Ганя (*бідова, гостра на язик*). Катю, ти її подруга. Скажи, хай нарешті перестане.

Катя. Сама й скажи...

Ганя. Ярино Іванівно, дозвольте подавити той музичний дзот!

Ярина. Так тому й бути — дави!

Ганя бере акордеон, голосно грає щось маршове.
Ніна, буркнувши, йде в гліб сцени.

Ганя. Дзот капітулював!

Ярина. Пишіть далі... (*Диктує*). Щоденно вранці Оксана Богатирчук...

Вбігає Санька.

Санька. Ура!.. Грайте, тьо, танцюйте, дівчата!

Ярина. Не заважай, Саню, йди звідси.

Санька. А ось і не піду. Грайте, кажу!

Ярина. Але з якої радості?

С а н ь к а. Ось! Про вас написано в газеті! (*Урочисто читає*). «Ярина Черкас та її подружки». Це заголовок. А далі ось. (*Читає*). «Уже шостий рік підряд доярка колгоспу «Україна» Ярина Черкас...»

Я р и н а. Таж не кричи на весь куток.

С а н ь к а. Хай усі чують! (*Продовжує*). «...Надоює по півтора пуда молока в день. Але енті... але ента...»

Г а н я. Що за «ента»?

С а н ь к а (*ледве вимовила*). «Ентузіастка... не заспокоїлась на цьому і організувала дівчат, які закінчили десятирічку...» А ось і ваша фотографія в газеті!

Н а т а ш а. Ой, покажи!

С а н ь к а. Дайте дочитати... (*Продовжує*). «З молодечим завзяттям дівчата взялися до роботи. Учотирьох вони доять зараз сто корів...»

На Климове подвір'я заходить Любо в Васи лівна, голова колгоспу.

Любо в Васи лівна. Чи дома господар? (*Через паркан*). Добривечір, Ярино Іванівно! Здорові будьте, дівчаточка!

Я р и н а. Просимо до нас, Любов Василівно!

З своєї хати виходить Клим Климович, жвавий веселий чоловігя років понад п'ятдесят. За ним виходить Хима Кирилівна, а трохи пізніше з'являється й Ніна.

К л и м. Мое шанування, Любов Василівно! Яким вітром?.. (*До жінки*). Химіє, той... запрошуй до хати.

Х и м а. Просимо, просимо!

Любо в Васи лівна. До вашої хати не заходила і не зайду. А чому — самі догадуєтесь... Поговоримо на подвір'ї.

Я р и н а. Читай далі, Сашо.

Санька й Ярина тихо читають.

Любо в Васи лівна. Ви про Аргентину чули? Є така країна в Америці.

К л и м. Аякже, чували...

Хима штовхнула його в бік.

(*Знітився*). Ні, нічого не чули. А хіба що?

Любо в Васи лівна. Тоді слухайте. Далеко вона, за морями-океанами. І живе там багато наших людей. Поїхали колись щастя шукати. А знайшли — нещастя.

К л и м. А чули, чули.

Х и м а. Що ти чув? Звідки чув?

К л и м. Таж каже товаришка головиха, от і чую.

Любов Василівна. І багатенько з них тепер повертаються на рідну землю. (До Кліма). Ви старші за мене і, мабуть, знавали Тадея Савчука?

Клім. Аякже. Добре знав.

Хіма. Що ти знав? Звідки знав?

Клім. Та я ж давно шостий десяток розміняв. Хоч і малий тоді був, але добре пам'ятаю, коли наші люди до Америки їхали.

Любов Василівна. Старий Тадей там і помер недовзі. А його син, він там і народився, оце приїхав у наше село.

Клім (до жінки). От бач, а ти кажеш.

Любов Василівна. Так ось і треба прийняти гостя з Аргентини, нашого земляка. У вас сімейка маленька, а хата простора.

Клім. Ого, на три кімнати!

Ніна щось шепнула матері.

Хіма. А він жонатий чи ні?

Любов Василівна. Ще парубок.

Хіма. Парубок?! Чоловіче, може, й справді приймемо?

Клім. Та я що, можна й прийняти земляка.

Ніна знову щось шепнула матері.

Хіма. А який він парубок? Красивий, ще молодий?

Любов Василівна. Як на мене, то красивий. А вік — років, мабуть, під сорок.

Ніна (розчаровано). Та який же то парубок?

Любов Василівна (посміхнувшись). А за кордоном буває, що парубкують і довше.

Хіма. Ой, ні! То вже дід!.. Хай іде до своїх родичів.

Любов Василівна. Але всі родичі роз'їхалися з села, а деякі повмирали.

Хіма. А як і він у нас помре? Навіщо нам рахуба. Хай шукає деінде.

Клім. Хімо!

Хіма. Чого химаєш? Он у нашої сусідки хатина давно лустує.

Любов Василівна. Що ж, підемо до сусідки. А ви як були жмикрутами, жмикрутами й повмираєте.

Хіма. А чого лається на чужому подвір'ї? Чого заїдається з колгоспниками?

Клім. Жінко, Хіме!

Х и м а. Замовч, телепню! (*До Любові Василівни*). Думаєте, якщо професорша, то й велике цабе?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Для вас я не професорша, а голова колгоспу! Чуєте, голова!

Х и м а. Двадцять сьома голова. Сьогодні тут, а завтра — фіть! — і вас перекинуть. А ми, колгоспники, тут вічні.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Заради вас постараюся також бути вічною. Зарубайте це собі на носі! (*Іде*). Можна до вас, Ярино Іванівно?

Я р и н а. Просимо, Любов Василівно!

К л и м. Ну, чого ти така скажена, жінко?

Х и м а. Сам ти скажений! Гайда в хату вечеряти!

Усі троє виходять.

Л ю б о в В а с и л і в н а (*обійшовши паркан*). Поздоровляю, Ярино Іванівно! Вітаю, дівчаточка!

Г а н я. З чим, Любов Василівно?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Ось! (*Показує газету*).

Д і в ч а т а (*хором*). Читали вже, Любов Василівно!

Г а н я. Напам'ять вивчили!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Ланка комуністичної праці! Здорово розхвалив вас кореспондент!

Я р и н а. Переборщив кореспондент. Ми тільки мріємо працювати по-комуністичному.

Н а т а ш а. Он Оксана Богатирчук по тридцять корів доїть!

Г а н я (*взявши в руки акордеон*). Дякуємо за премію, Любов Василівно!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Подякою не відбудетесь. На Святі пісні маєте взяти першість!

Д і в ч а т а (*хором*). Візьмемо, Любов Василівно!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Вірю, дівчаточка! Ярино, можна тебе на хвилиночку?

Ідуть в глиб сцени, розмовляють.

К а т я (*таємниче*). А знаєте, дівчата, що я чула про нашу професоршу?

Г а н я. Не професорша, а кандидат наук. Хоч ти не каркай.

К а т я. Хай і кандидат... Кажуть, що вона розбила глек з своїм професором.

Г а н я. Хто каже? Знову, мабуть, Нінка набрехала?

К а т я. І зовсім не Нінка. Усі кажуть: чому це він у Києві, а вона тут? Які це чоловік і жінка, що цілий рік не баються?

Г а н я. Вона їздить у Київ.

К а т я. А він?.. Кажуть, зовсім покинув її.

Г а н я (*сміється*). Ой, держи мене, Наташо, умру від сміху!.. Таж йому вже шістдесят.

Н а т а ш а. Тихше... Вона йде!

Л ю б о в В а с и л і в н а (*повертаючись*). Дякую, Ярино! А цим жмикрутам я так не подарую!... До побачення, дівчата!

Г а н я. Ходить здорові, Любов Василівно!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Саню, ходімо зі мною!

На Климовому подвір'ї з'являється Адам Харитонович, колишній голова колгоспу. Йому під п'ятдесят. Він абсолютна протилежність Кліма. Побачивши Любов Василівну, яка виходила з Санькою, він став за кленом. Потім підходить до Климової хати, стукає у вікно.

Я р и н а. Ну, на цьому ви вільні, дівчата.

Н а т а ш а. А може, пограємо трохи, Ярино Іванівно? (*Бере акордеон*). На оцій блискучій премії.

Я р и н а. Хай завтра.

Г а н я. До завтра, Ярино Іванівно!

Ярина проводить дівчат і потім іде до хати.

А д а м. Красуня!.. Яка красуня!

З'являється К л и м К л и м о в и ч.

К л и м. Це ви, Адаме Харитоновичу?

А д а м (*тихо*). Ну, що чув, бачив?

К л и м. Американець якийсь приїхав. Це чув. А бачити нічого не бачив.

А д а м (*нюхає*). Ти що, знову випив?.. Ану, хухни!

К л и м. Будь ласка! (*Хухає*). Сьогодні пахну, як букет моєї бабуні!

А д а м. Зрозумій нарешті, Кліме Климовичу: щезне з колгоспу ця професорша, і ми з тобою на коні.

К л и м. Знаю.

А д а м. Що знаєш?

К л и м. Ви знову будете головою, а я — завгоспом.

А д а м. Тс-с, тут і дерева мають вуха...

К л и м. Коли ж набридло, Адаме Харитоновичу. Цілий рік гуляю.

А д а м. Потерпи. Сьогодні я був у районі, і там запевнили: моє статус-кво так довго тривати не буде.

З хати виходить Я р и н а, сідає, тихо награв на акордеоні.

А д а м. Тс-с... Сама!

К л и м. Одна, як місяць у небі.

А д а м. Змотай на якийсь час вудочки! Швидко!

К л и м. Випаровуюсь, як роса на сонці! (*Виходить*).

А д а м (*обійшовши паркан, заходить на Яринине подвір'я*).
Добрий вечір, шановна Ярино Іванівно!

Я р и н а. Ви?!

А д а м. Власною персоною... Хочу мати з вами конфіденційну розмову.

Я р и н а. Яку?

А д а м. Ну, так би мовити, віч-на-віч... Дозвольте сісти?

Я р и н а. Будь ласка.

А д а м (*сів і враз звівся*). Ні, у мене така справа, що сидіти не гречно. Адже ви тепер перша доярка в районі і, так сказати, дама... Дозвольте говорити одверто?

Я р и н а. Якщо ваша ласка...

А д а м. Насамперед дуже приємно, що ви нарешті здійснили свою мрію і закінчуєте технікум. Дуже приємно також, що ваші дівчата-доярки також навчаються. Освіта — це все. Я все своє життя вчився... До речі, вам відомо, де саме я вчився?

Я р и н а. На жаль, вашої анкети не читала...

А д а м. У такому разі дозвольте заповнити її зараз усно. У свій час я закінчив кооперативний технікум. Мріяв потім піти до інституту, але мене було призначено директором плодозаводу. Тоді я почав учитися заочно у ветеринарному інституті.

Я р и н а. Цікаво, але... Навіщо ця анкета?

А д а м. Бо далі ще цікавіше. З ветеринарного я мріяв перейти в педагогічний інститут, але саме тоді мене було призначено директором швейної фабрики. Там я розгорнув дуже велику ініціативу, але в той час стався прорив в ідеології, і я був призначений директором театру.

Я р и н а (*ледве стримуючи сміх*). Директором театру?

А д а м. Можу показати трудову книжку.

Я р и н а. Ой, не треба, не треба...

А д а м. А потім пролунав бойовий клич: усі сили — на село! І я, не вагаючись жодної секунди, приїхав сюди, в колгосп «Україна». Всерйоз і до самої смерті. Найпереконливіший доказ цього є те, що я одразу побудував будиночок. До речі, ви були в моєму будиночку?

Я р и н а. Ні, не доводилося.

А д а м. Дуже шкода. Три кімнати, кухня і два нулі. Квартира за останнім словом техніки. Але моя колишня дружина... Пробачте, Ярино Іванівно. Дозвольте не говорити про мою колишню дружину.

Я р и н а. Не говоріть.

А д а м. Дякую... Ох, як я розумію вас!

Я р и н а. Про віщо ви?

А д а м. А про те, що одна ви тут — як місяць у небі. Страшна, неблаганна смерть забрала у вас чоловіка. Яка чудова людина був ваш Андрій Остапович!

Я р и н а (*похиливши голову*). Навіщо ви про це нагадуєте?

А д а м. Пробачте, дорога! Я знаю, що ви дуже любили свого чоловіка. Але ж і Богдан Хмельницький любив свою дружину.

Я р и н а. До чого тут Богдан Хмельницький?

А д а м. А при тому, що коли померла його дружина, то він одружився вдруге.

Я р и н а. То ви... сватати мене прийшли, чи що?

А д а м. Золота моя! Ви просто читаете мої думки!

Я р и н а. Цікаво. За кого ж ви мене сватаєте?

А д а м. Як за кого?.. Ви одна, і я... Хіба й досі не догадалися?.. У мене будинок на три кімнати... Чого ви так на мене дивитеся?

Я р и н а. Дивлюсь, бо очі маю. Дивлюсь, бо... (*Враз закрила обличчя руками*).

А д а м. Що з вами? Ви плачете чи... смієтеся?

Я р и н а. Сміюся, Адаме Харитоновичу. (*Плаче*). Бачите, як я сміюся!

Входять С а н ь к а і І в а н С а в ч у к — старий, але показний собою парубок. Одягнений по-південноамериканському, з гітарою за плечима, Санька несе його чемоданчик.

С а н ь к а. Що тут таке? (*До Адама*). Це ви, це тьотя через вас?

А д а м. Що через мене? Я нічого не знаю.

С а н ь к а. Як нічого?.. Ану, гетьте звідси!

А д а м. Як ти смієш, дівчисько?.. Я — Адам Харитонович!

С а н ь к а. Я зараз закричу. Люди добрі!

А д а м. Божевільна!.. Ярино Іванівно!

Я р и н а. Я вас благаю: йдіть звідси!

Адам точиться назад і зникає.

На Саньчин галас вибігають Х и м а, К л и м і Н і н а.

С а н ь к а (*до Івана, який стояв углибині*). Товаришу Джон-Хуан-Іван, заходьте!

І в а н (*дуже ввічливо*). Перепрошую, сеньйоро... Добрий вечір!

Н і н а. Ой, хто він?

Хи м а. А я знаю?

С а н ь к а. Любов Васи́лівна прислала. На квартиру до нас.

І в а н. Перепрошую, сеньйоро і сеньйорито... Мое прізвище не Джон-Хуан, а Савчук.

Я р и н а. Догадуюсь. Ви аргентінець.

І в а н. Не аргентінець, а українець, з діда-прадіда. Іван Савчук. А в Канаді і в Нью-Йорку я був Джон. А в Аргентіні й Парагваї — Хуан.

Я р и н а (*осміхнувшись*). То прошу до хати, товаришу Джон-Хуан-Іван. У нас через сіни вільна хатина. Чим багаті, тим і раді!

І в а н. Грас'яс, сеньйоро!

Ярина, Іван і Санька ідуть до хати.
В одному з вікон спалахує електрика.

Н і н а. Аргентінець!.. Та він же зовсім не старий!

Хи м а (*накинувшись на Кліма*). Це ти сказав, що він дід?

К л и м. Агій на тебе, жінко! Я нічого не казав.

Хи м а. Років тридцять п'ять, не більше.

Н і н а. Що ви, мамінко! Та йому й тридцяти нема.

К л и м. Ви добалакаєтесь, що йому тільки двадцять.

Хи м а. Бо молодий ще. І красивий.

К л и м. Може, й молодий. Я йому в зуби не заглядав...

Повертаються Іван, Ярина і Санька.

Клім, Хима і Ніна йдуть до себе, часом виглядають у вікно.

І в а н. Грас'яс... Пробачте, дякую! Забуваю, що я не в Аргентіні.

Я р и н а. Сумуете за Аргентіною?

І в а н. Що ви, сеньйоро! Хіба за злою мачухою сумують?..

А там сумував і все «Кобзаря» читав. (*Декламує*).

Україно, Україно, ненько моя, ненько,
Як згадаю тебе, краю, зав'яне серденько...

Я р и н а. Ви любите вірші?

І в а н. Навіть сам писав. У незабутні вісімнадцять літ.

С а н ь к а. А тепер?

І в а н. Було колись, минулося... Птахи не співають у неволі. (*Виймає з кишені блискучу коробочку, частує з неї*). Прошу вас, сеньйоро!

Я р и н а. Дякую!.. Не вживаю.

І в а н (*до Саньки*). Прошу, маленька сеньйорито!

С а н ь к а (*взявши в рот, одразу випльовує*). Ой, я думала цукерка. Що воно?

І в а н. Жувальна гумка... Уся Америка жує... (Ніяково).
Може, гадаєте, що це якась отрута? Так ось! (Кидає гумку
собі в рот, жує). Дуже приємно! Охолоджує в роті і взагалі...

Я р и н а. Дуже можливо. (Сміється). У нас є приказка: од-
ному подобається попова донька, а іншому — свинячий хря-
щик.

І в а н. Дивно... І в поїзді, коли їхав, ніхто не взяв. І в ав-
тобусі. А більш нічим похастувати.

Я р и н а. То й не треба.

І в а н (винувато). Але ви так гостинно мене приймаєте...
Моя покійна матуся завжди казала: українці — найгостинніші
в світі! (До Саньки). Натє хоч коробочку, а гумки... можете
викинути.

С а н ь к а. Дякую... чи пак як ви казали?

І в а н. Грас'яс!

С а н ь к а. Грас'яс за коробочку!

І в а н. Гарно тут у вас! Точнісінько, як писав Тарас Шев-
ченко.

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть...

Стривайте! А соловейки? Чого їх не чути?

Я р и н а. Запізнилися ви трохи. Соловейки тиждень тому
відспівали.

І в а н. Шкода, я ж зроду їх не чув. Адже соловейки в
Америці не водяться.

С а н ь к а. Бідні американці! Як же вони живуть без со-
ловейків?

І в а н (озирнувшись). Перепрошую... Нас тут ніхто не
підслуховує?

Я р и н а. Хто ж нас може підслуховувати?

І в а н. А московське енкаведе?.. Мені казано, що воно
скрізь і всюди має свої вуха.

Я р и н а (насторожено). Хто вам казав?

І в а н. Там, в Америці... Про енкаведе й слов'їв.

Я р и н а. Про слов'їв? Що?

І в а н. Що їх майже не залишилося на Україні. Москалі
вивезли на Сибір і в Москву.

С а н ь к а. Ой, сміхал.. А ще що вам казано?

І в а н. Що всі сеньйори й сеньйорити ходять тут стрижені.
А їхні коси...

Я р и н а (ледве стримуючи сміх, перекидає свою косу че-
рез плече). Що коси?

І в а н (*розгублено*). Буцімто йдуть на фабрики, і з них роблять величезні ковдри...

С а н ь к а. От сміхота! Навіщо ковдри?

І в а н. Щоб укриватися всім колгоспом...

С а н ь к а. А ще що?

Я р и н а. Годі тобі, Саню! (*До Івана*). Прошу до хати, будемо вечеряти.

І в а н. Ой, ні, грас'яс... Сердечно дякую!

Я р и н а. У нас дякують, коли наїдяться. Чи, може, вам і про нашу їжу щось казано?

І в а н. А так, так... Власне, не так... Я просто не голодний зараз.

С а н ь к а. Ще рано вечеряти. Хай дядя Джон-Хуан...

Я р и н а (*сердито*). Прикуси язичка, Саню! Дядя не Джон і не Хуан, а просто Іван.

І в а н (*радо*). Так, так... Іван.

С а н ь к а. Добре, дя Іван. У вас он гітара за плечима. Ви граєте?

І в а н (*знімає гітару*). Досі вона була найбільшою моєю радістю.

Я р и н а. То, може, заграєте щось?

І в а н. Для вас, сеньйоро і сеньйорито, з великою радістю. (*Грає і співає серенаду*).

С а н ь к а. Ой як гарно...

На веранді з'являються Х и м а і Н і н а.

Н і н а. Чуєте? От вам і дід, мамо!

Х и м а (*винувато*). Та хіба ж я знала, донечко?

Н і н а. Ви завжди нічого не знаєте.

Іван співає.

Картина друга

На тому ж місці. Яринина хата поновішала: Іван розмалював двері, вікна і віконниці у веселі кольори.

Коли завіса відкривається, Іван закінчує фарбувати столик, тихо щось наспівує. Під кленом на своєму подвір'ї стоїть Клим, хоче щось сказати Іванові і не наважується. З клена спускається С а н ь к а,

С а н ь к а. Тікайте, дядьку, стрибну!

К л и м. Агій на тебе, шалена! Чого по деревах лазиш?

С а н ь к а. По радіо передавали, що о сьомій нуль три мав пролетіти супутник.

К л и м. І що ж, пролетів?

С а н ь к а. Неозброєним оком нічого не побачила... (*Підходить до Івана*). Ой, та ви справжній чародій, дя Іван!

І в а н. Гарно?

С а н ь к а. Дуже, як у кіно! Ви і в Америці були маляром?

І в а н. Ти спитай, ким я тільки не був. І маляром, і кравцем, та шевцем, і будівельником.

С а н ь к а. А чого ж без роботи лишилися?

І в а н. Бо таких там мільйони.

С а н ь к а. А як же живуть ті мільйони?

І в а н. Отак і живуть. Місяць працюють, а два — роботи шукають. З Аргентини їдуть до Нью-Йорка, з Нью-Йорка — в Канаду...

С а н ь к а. А з Канади?

І в а н. У Парагвай або знову в Аргентину.

С а н ь к а. А хата була у вас?

І в а н. Хата!.. То жар-птиця. Ти знаєш, що таке жар-птиця?

С а н ь к а. Казку читала. Іван-дурачок ганявся за нею і впіймав.

І в а н. А я не впіймав. Майже двадцять років ганявся за нею — і ось... (*Озираючись*.) Чи правда тому, Саню, що у вас жар-птиць ловлять тільки комуністи?

С а н ь к а (*сміється*). І це вам казано?

І в а н. Казано...

С а н ь к а. Моя тьотя кажуть, що дурне вам казано.

І в а н. Може... А чого це тьоті так довго немає?

С а н ь к а. Вона завжди на фермі або в клубі.

І в а н. А твоя тьотя... комуністка чи ні?

С а н ь к а. Ні.

І в а н. Справді?

С а н ь к а. Чого ви так зраділи? Вона кандидатка.

І в а н. А що таке кандидатка?

С а н ь к а. Ну як би вам сказати?.. Майбутня комуністка. Ой, заговорилося, а мені ж сніданок готувати! (*Хоче йти*).

І в а н. Постривай, Саню... Твоя тьотя знову мене снідати впросять?

С а н ь к а. Аякже. Ви наш гість!

І в а н. То тоді ось... (*Виймає гроші*). Візьми.

С а н ь к а. Гроші? Ні за які гроші! Тьотя сваритиметься.

І в а н. То тоді купиш пляшечку вина.

С а н ь к а. І за пляшечку сваритиметься.

І в а н. А ти зроби так, щоб не сварилася. Я тебе прошу, Саню. Благаю!

С а н ь к а (*повагавшись*). Гаразд, зроблю так, що й комар носа не підточить! (*Йде до хати*).

І в а н. Бідова, як і тьотя!.. (*Мрійно*). Майбутня комуністка, а така добра, гарна!..

З своєї хати навшпиньках виходить Х и м а, заглядає у прочинене вікно, обережно зачиняє його.

Х и м а. Спи, моя голубонько! Спи, моя красунечко!.. (*До Кліма*). Ти й досі стоїш?

К л и м. А що я маю — лежати?

Х и м а. Іди зараз і попомони з ним!

К л и м. «Попомони»... Що ж йому казати?

Х и м а. Може, йому в Ярини недобре? Може, до нас переїде?

К л и м. Еге, треба було б тоді пускати. А то — дід, дід!

Х и м а (*тупнула ногою*). Іди, сказано тобі! Ти батько!

К л и м. А ти мати!

Х и м а. Та я ж на ферму іду, щоб вона згоріла. А ти байдики б'єш.

К л и м. Ну добре, добре, йду...

Х и м а. Постій!.. Прокинеться донечка, хай полуничок поїсть з сметаною, молочка поп'є. (*Виходить*).

К л и м. Батога б доброго їй, а не молочка!.. (*Обходить паркан, підходить до Івана*). Доброго ранку... От не знаю, як і величати вас.

І в а н. Іван Савчук.

К л и м. Це по-нашому, а по-американському? Там же товаришів нема. Моя донька каже, що ви сер чи містер.

І в а н. В Аргентині кажуть сеньйор. А ви називайте по-своєму — товариш.

К л и м. Ясно, так і казатиму... Кхи, гарно малюєте, товаришу суньйор!.. Чи всім малюєте?

І в а н. Як усім?

К л и м. Нам би той... димар розмалювати. Бачите: хата нова, а димар... Хочеться, щоб з якимись півниками був.

І в а н. Димар з півниками?

К л и м. А можна й з канарейками або соловейками... Хата у нас простора, на три кімнати. В одній проживає донечка — десять класів закінчила. У другій — я з старою. А третя гуляє, ну зовсім гуляє.

Входить Лю б о в В а с и л і в н а,

Лю б о в В а с и л і в н а. Хто гуляє?.. Ви, бачу, завжди гуляєте.

І в а н. Доброго ранку, сеньйоро... Перепрошую, ніяк не звикну казати товаришко.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Нічого, звикнете. *(Вітається за руку. До Кліма)*. А вам і руку подавати бридко. Ви ще довго гулятимете?

К л и м. Я ж вам казав: у мене печінка, селезінка...

Л ю б о в В а с и л і в н а. Поставимо на легку роботу. З вами розмовляв зоотехнік?

К л и м *(ображено)*. Дякую за честь! Чабаном хоче поставити.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Даю строку два тижні, інакше... Ви знаєте, що роблять бджоли з трутнями?

К л и м. Прошу не ображати! Я теж колись був...

Л ю б о в В а с и л і в н а. Знаю. Були колись і бригадиром, і завгоспом — помрете, пам'ятник поставимо! А зараз повторюю: даю строку два тижні. До побачення!

К л и м. Та я що... Можна й до побачення! *(До Івана)*. Будьте здорові, товаришу суньйор! *(Виходить)*.

І в а н. Чудний якийсь сеньйор!.. Він що — від роботи відмовляється?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Майже рік гуляє.

І в а н. Як?! Таж робота — щастя! За роботою в Америці черги стоять. Б'ються!

Л ю б о в В а с и л і в н а *(сміється)*. Ну що вам на це сказати? Поживете у нас — побачите. А тим часом... *(Тільки тепер помітила розмальовану хату)*. О, це ви так розмальовали? *(Милується)*. Гарно!

І в а н. Що це! Я в Парагваї палац президента малював!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Похвально! У вас золоті руки!.. Ви просили статут колгоспу. *(Дає книжечку)*. Будь ласка. Читайте й думайте.

І в а н. Дякую, сень... товаришко голова! А думати потрібно довго?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Скільки забажаєте *(осміхнувшись)*, але не більше, ніж ваш сусіда.

І в а н. А далі?

Л ю б о в В а с и л і в н а. А далі пишіть заяву в колгосп — і до роботи. Думаємо поставити вас у будівельну бригаду. Годі жити у хатах під стріхою! Дайош генеральну перебудову села!

І в а н. А що таке дайош?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Революцію згадала. Була я тоді отакенька... *(Показує)*. А й досі ніби бачу. Мчать через наше село червоні козаки. Блищать шаблі в їхніх руках, і стоголо-

са луна озивається отам, над Россю: «Бий гідру контрреволюції! Дайош Радянську владу!» А тепер: «Дайош водогін і газ у селянські оселі, дайош тротуари на вулиці!»

І в а н. Ви так гарно говорите! Дуже гарно... Завтра подаю заяву. Але скажіть: колгоспник і комуніст — це не одне і те ж?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Не одне і те ж.

І в а н. Це добре, дуже добре.

Л ю б о в В а с и л і в н а. А чому добре?

І в а н. Бо навіщо вмирати? Я хочу жити!

Л ю б о в В а с и л і в н а (*сміється*). А чому ж умирати?

І в а н. Бо ось у газетці написано... (*Виймає газетку*).
Смерть комуністам!

Л ю б о в В а с и л і в н а. А покажіть... (*Бере газетку, читає вголос заголовок*). «Гомін України».

І в а н. Отож, «Гомін України». Коли я сів на пароплав, роздавали і казали: «Не показуйте комуністам, ховайте. Хай «Гомін України» буде вашою провідною зіркою!»

Л ю б о в В а с и л і в н а. То навіщо ж ви показуєте? Я — комуністка!

І в а н (*недовіжливо*). Не може бути!.. Цього не може бути!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Чому?

І в а н. Бо комуністи ходять з пістолетами, з канчуками в руках... Ось самі гляньте, що пише «Гомін України».

Л ю б о в В а с и л і в н а. Це не гомін України, а собачий гавкіт. Не йому вірте, а своїм очам і серцю. Читайте статут, там усе сказано.

Входить А д а м з двома книгами під пахвою й згорненою географічною картою. Побачивши Любов Василівну, зупинився в глибині сцени.

І в а н. Дякую... Читатиму.

Л ю б о в В а с и л і в н а. А тим часом будьте здорові. До побачення! (*Виходить*).

І в а н. До побачення, товаришко голова!.. Дивно!.. Комуністка — і така гарна людина! Нічого не розумію!

А д а м. Громадянине, господиня дома?

І в а н (*уклонившись*). Доброго ранку, сеньйоре! Господині нема.

А д а м. Як ви сказали?

І в а н. Господині, кажу, нема дома.

А д а м. Не про це питаю. Як ви мене назвали? Я не дозволю, щоб мене величали по-капіталістичному!

І в а н. Перепрошую... Ніяк не звикну казати «товаришу».

А да м. І не товаришу. Я з вами свиней не пас. Я для вас і ви для мене — громадянин.

І в а н. Грас'яс... Дякую, товаришу громадянине!

А да м. Та не товаришу громадянине, а просто громадянине.

І в а н. Розумію, розумію, просто громадянине.

А да м. Тьху, та ви глузуйте з мене, чи що?

І в а н. Боронь боже! З такого поважного сеньйора!

А да м. Знову сеньйор! Який я в біса сеньйор?

І в а н (*не знаючи, як казати*). Перепрошую вельмиповажний, вельмишановний, вельми...

А да м. Що ви вельмикаєте? Я ж вам не гетьман і не круль польський.

І в а н. Боронь боже! Хіба такі гетьмани і королі бувають?

А да м. Тож-то! Краще ніяк мене не називайте. Це раз, а друге: хто вас поставив сюди на квартиру?

І в а н. Сама товаришка голова...

А да м. Тоді ясно.

І в а н. Що ясно?

А да м. Раджу вам, громадянине, не бути дуже цікавим. Тут вам не капіталістична Америка!

І в а н. Ясно.

А да м. Що вам ясно?

І в а н. Що ви... Ви, мабуть, справжній комуніст...

А да м. Не мабуть, а справді справжній! З року великого перелому, з року, коли наше селянство навіки попрощалося з феодальними і капіталістичними устоями... Ясно вам?

І в а н (*нічого не зрозумівши*). Ясно...

Входить Я р и н а. Побачивши Адама, круто повертає назад.

А да м. Ярино Іванівно! Куди ж ви?

Я р и н а (*спинившись*). Побачила вас тут і хотіла тікати світ за очі!

І в а н. Перепрошую, товариші... громадяни... (*Хоче йти до хати*).

Я р и н а. На хвилиночку, Іване Тадейовичу... Це ви так розмалювали? (*Показує на хату*).

І в а н. Хіба не гарно?!

Я р и н а. Хороше, але навіщо? Я ж незабаром покидаю цю хату.

І в а н. Як покидаєте?!

Я р и н а. Колгосп закінчує для мене нову.

І в а н. Перепрошую, я не знав... Перепрошую (*показує на свій одяг*), я переодягнуся. (*Виходить*).

А да м. Дивак якийсь!

Я р и н а. Ви ще тут?.. Я ж вас просила, благала. Що ви хочете від мене?

А да м. Пробачте, Ярино Іванівно, але я людина принципова. Ми вчора не закінчили дискусії.

Я р и н а. Якої дискусії?

А да м. Учора ви доводили, що любов міцна тільки тоді, коли любляться рівні. А ось великий поет О. Пушкін свідчить, що красуня Кочубеївна справді любила підстаркуватого гетьмана Мазепу. Ось слухайте, що він геніально пише. (*Розгортає одну з книг, читає*).

Марія нежними очами
Глядит на старца свого,
Она, обняв его колени,
Слова любви ему твердит...

Я р и н а. А мені самій можна почитати?

А да м. Будь ласка, Ярино Іванівно.

Я р и н а (*знайшовши місце в книзі, читає*).

Мария, бедная Мария,
Краса черкасских дочерей,
Не знаешь ты, какого змия
Ласкаешь на груди своей.

Ось що свідчить товариш О. Пушкін!

А да м. Та причому тут Пушкін? Змій в даному разі не Мазепа, а інший... Я хочу врятувати вас, Ярино Іванівно!

Я р и н а. Від чого?

А да м. Від підступів міжнародного капіталізму. Звідки прибув ваш квартирант?

Я р и н а. З Аргентини.

А да м. А вам відомо, де та Аргентина? Ось гляньте на карту. (*Розгортає*). Що оце?

Я р и н а. Південна Америка.

А да м. А ви знаєте, що написано про неї у Великій Радянській Енциклопедії? (*Розгортає другу книгу, читає*). Тут був великий вплив фашистських держав — Німеччини та Іспанії... Чуєте? А фашисти вбили вашого батька на війні, скалічили вашу маму, і вона померла... Тепер ви розумієте, кого пригріли у своїй хаті?

Я р и н а. Розумію. На вгороді бузина, а в Києві дядько! До побачення! (*Іде до хати*).

А да м. Що ж це таке?.. Невже вона встигла уже полюбити його?.. Але я в райком напишу, в обком партії.

На своєму подвір'ї з'являється К л и м. Він напідпитку,

К л и м (*співає*).

Дуже добре, дуже добре,
Як жінка маленька:
І полаєш, і поб'єш —
Вона веселенька.
Дуже зле, дуже зле,
Як жінка здорова...

У вікні хати з'являється заспана Н і н а, потягається.

Н і н а. Мамо!.. Маминько!.. Та ви оглухли, чи що?

К л и м. Ти вже прокинулась, Нінко?

Н і н а. Скільки раз вас просити, щоб не нінкали. Це ж некультурно... Де мама?

К л и м. Таж на роботу пішла... Там на столі сметана, полуниці — жери на здоров'ячко!

Н і н а. Свині жеруть, а не люди!.. Ви вже, бачу, надудлилися?

К л и м. Випив дев'яносто дев'ять грамів для настрою. (*Співає ту ж пісню*).

На Климовому подвір'ї з'являється А д а м.

Н і н а (*до Адама*). Помилуйтеся, Адаме Харитоновичу, моїм папінкою! (*Зникає*).

А д а м. І тобі не сором? Хоч би в сірка очей позичив!

К л и м. З горя, Адаме Харитоновичу! Знову прогоріла професорша чіплялася. Знищу, каже, як ту трутню!

А д а м. П'янюга й опортуніст ти! Сили волі не маєш.

К л и м. Коли ж нудота! Усі люди щось роблять, а ми той... Пикаємо, як неприкаяні. На стіну хочеться полізти з нудьги! (*Виймає карти*). Може, в дурня перекинемося для розваги? (*Сідає на веранді, здає*).

А д а м. Таж тут люди побачать!

К л и м. А що нам люди? Ми ж не краденими картами граємо, а своїми!

Чується Яринина пісня.

А д а м. Ярина співає чи хто?

К л и м. День і вечір на премії своїй грає. Вчиться. (*Здавши карти*). Чирва козир!

А д а м. Не можу! Кипить отут!

З хати виходить переодягнений І в а н. Якусь хвильку слухає пісню.

І в а н (зітхнувши). Вона!.. Іреніта! (Щось зміркувавши, іде в сад).

А д а м. Ти бачив, бачив?

К л и м. Ну, бачив. Бравий козарлюга!

А д а м. Який козарлюга? Шпигун!

К л и м. Агій на вас! Який шпигун?

А д а м. Міжнародний! Я в цьому переконаний! Треба одразу діяти.

К л и м. Що діяти?

А д а м. А те, що повинні діяти усі справжні патріоти!.. За мною!

Виходять.

З'являється І в а н з великим букетом квітів. Ховаючи букет за спиною, стукає в одне з вікон хати.

І в а н. Саню!.. На хвилинку!

Вибігає С а н ь к а.

С а н ь к а. Дя Іван. Я зараз побіжу!

І в а н. Куди побіжиш?

С а н ь к а (тихо). Таж по вино.

І в а н. Ще встигнеш, а зараз от... (Дає букет). Передай тьоті! (Повертається в садок).

С а н ь к а. Ой який гарний! (Гукає). Тьо Ярино!.. (Нюхає квіти). Ой, що це? (Виймає з букета конвертик). Ой, лист!

З'являється Я р и н а.

Я р и н а. Чого ти тут ойкаєш?

С а н ь к а. Бо гляньте!

Я р и н а. Квіти?

С а н ь к а. А в квітах бачите що! (Показує конвертик).

Я р и н а (збентежено). Поклади на місце!

С а н ь к а. На яке місце?.. Дя Іван сказав: «Передай тьоті!» І на конвертику написано: Іреніті Іванівні!.. Ой, у вас очі заблищали!

Я р и н а. Не вигадуй, Санько!

С а н ь к а. Щоб я супутника ніколи не побачила! Ось самі прочитайте.

Я р и н а. Поклади на столик! Зараз! І біжи... Ситра купиш до сніданку.

С а н ь к а. Ситра? Це я швидко! (Кладе квіти, іде тв, зробивши кілька кроків, зупиняється й з-за куща непомітно стежить).

Ярина. Очі заблищали... Навіть Санька вже помічає. (Виймає дзеркальце, дивиться). Ой Ярино! Невже він і справді тобі подобається? (Озирнувшись, підходить до столика, бере конвертика, вагається — читати чи ні?)

На своєму подвір'ї з'являється Ніна, бринькаючи на мандоліні. Ярина здригається, швидко кладе конвертик на букет, іде до хати.

Ніна (помітивши це). Чого вона злякалася? (Підходить до паркана, заглядає на Яринине подвір'я).

Музикою зацікавився Іван, швидко входить на подвір'я,

Ніна. Гуд дей, містере!

Іван (розгублено). Перепрошую. Я гадав...

Ніна. ...що у нас ніхто не вміє по-англійському?

Іван. Ні... Я гадав, що ви — не ви, а...

Ніна. Ол райт! Я дуже рада, що нарешті маю можливість особисто познайомитися з вами!

Іван. Я теж... Але ви мене не зрозуміли, сеньйорито.

Ніна. Сеньйорито? А це по-якому?

Іван. Так кажуть в Аргентині.

Ніна. О'кей, дуже цікаво! Я навіть пісеньку якусь чула. (Награв і наспівує).

Аргентіно, Аргентіно...

А далі забула. Може, нагадаєте?

Іван. Щось не пригадую такої.

Ніна. Тоді навчіть якоїсь іншої, аргентинської.

Іван. Й інших не пригадую. Я закоханий в українські пісні.

Ніна. Як?! Аргентінець закоханий в українські пісні?

Іван. Перепрошую, сеньйорито: я не аргентінець, а українець!

Ніна. Дуже шкода! Я так люблю все неукраїнське!.. Тоді навчіть отієї, яку співали, коли приїхали.

Іван. Залюбки, але я не маю часу... Хай іншим разом.

Ніна. Шкода! А коли?

Іван. Завтра, позавтра... через місяць.

Ніна. Ой, через місяць довго. Я поїду до Києва... Порадьте, до якого інституту мені вступити: театрального чи ветеринарного?

Іван. Перепрошую, але я в інститутах не розбираюся...

Ніна. Шкода!.. Ви, я бачу, кудись поспішаєте?

Іван (радо). А так, так, сеньйорито!

Ніна. Шкода!.. В такому разі — гуд бай, сер!

І в а н. До побачення, сеньйорито!

Н і н а. А як «до побачення» по-аргентинському?

І в а н. А ля віста, сеньйорито!

Н і н а. Дуже гарно, надзвичайно!.. А ля віста, сеньйоре!
(Виходить).

І в а н. Хух... Якась пришелепувата, а не сеньйорита!.. (Підходить до столика). Не взяла, чи що?.. І конверт лежить нерозірваний... Не взяла! (Зажурений іде до хати).

З-за куща виходить Санька,

С а н ь к а (підійшовши до столика). Яка безсердечна тьотя!.. (Кличе). Тьотю!.. Тітонько!! Та ви глухенькі стали, чи що?.. Ось візьму зараз і сама прочитаю. На весь голос! (Бере конвертик).

Входить Ярина.

Я р и н а. Ти знову?.. Поклади на місце!

С а н ь к а. Прочитайте, тітонько! Благаю!.. Він любить вас!

Я р и н а (озирнувшись). Замовч, шалена! Інакше не знаю, що з тобою зроблю!

С а н ь к а. Замовчу, а тоді... Тоді знаєте, що буде? (Таємниче). Він візьме та й полюбить Нінку. Сама бачила і чула, як вона оляйкала перед ним.

Я р и н а. Ти що, підглядала, безсоромна?

С а н ь к а. Заради вас, тьо! Нінка і те і се, а він: нуль цілих і дев'ять десятих уваги! Він любить тільки вас!

Я р и н а. Геть мені з очей! Зараз же!

Санька зникає.

Любить! А мені що до того? І хай собі любить. (Хоче йти до хати).

Входить Іван.

І в а н. Перепрошую, Іреніто Іванівно!

Я р и н а (гостро). Я — Ярина Іванівна!

І в а н. Перепрошую... У нас так кажуть.

Я р и н а. А у нас так не кажуть.

І в а н. Перепрошую... Ви чогось сердиті на мене?

Я р и н а. Можливо... (Показує на букет). Що ото?

І в а н. Квіти.

Я р и н а. А на квітах?

І в а н. Лист. Прочитайте, Іре... Ярино Іванівно! (Подає).

Я р и н а. Але навіщо читати? Кажіть так, своїми словами.

І в а н. Коли ж не можу, натура у мене така... Прочитайте, благаю!

Я р и н а. І в мене натура... Ходімте снідати.

І в а н. Не можу. Я зараз їду до Білої Церкви.

Я р и н а. До Білої Церкви?!

І в а н. Ось одержав повідомлення. Надійшов мій багаж. Забирати його чи...

Я р и н а. Ви казали, що приїхали на Україну назавжди.

І в а н. Але ж Україна велика... (*Опустивши очі*). Поїду туди, де мої листи читатимуть.

Я р и н а. Поснідаємо, тоді буде видніше. Прошу до хати.

І в а н. Грас'яс, але... Я ж вам вуха об'їм. П'ятий день снідаю, обідаю й вечеряю даром. Візьміть гроші! (*Простягає їй гроші*).

Я р и н а. Що ви? Ви наш гість! А втім... (*усміхнувшись*). Скільки там у вас грошей?

Іван показує.

Десять карбованців?.. Мало!

І в а н. То прошу ще десять.

Я р и н а. Також мало. Гонить тисячу!

І в а н (*ошелешено*). Тисячу карбованців за п'ять днів?

Я р и н а. Тисячу або ні копійки! Вибірайте.

І в а н. Тисячі зараз не маю, але... коли привезу багаж з Білої Церкви, тоді...

Я р и н а (*сміється*). Ой, не можу! Я пожартувала, а ви... До речі, Іване Тадейовичу, ви вмієте сміятися?

І в а н. Сміються несерйозні люди.

Я р и н а. Дякую за комплімент! Я сміюся і вдень і вночі.

І в а н. Ви — інша річ. Сміх таких гарних сеньйорит в Америці — капітал! А я... Мене в Америці прозвали «людина, що не сміється».

Я р и н а. А в нас засмієтеся. І дуже скоро.

І в а н. Ой ні! Хіба коли накажете.

Я р и н а. Без ніякого наказу. Вашу руку!

І в а н. На що йдете?

Я р и н а. На що завгодно!

І в а н. Ставлю п'ять... Ні, ставлю п'ятдесят пляшок шампанського! (*Подає Ярині руку і залишає в ній листа*). Прочитайте, Іре... Благаю, дозвольте називати вас Іреніта!

Тим часом на своє подвір'я прийшла Х и м а. Побачивши Ярину з Іваном, вона стала за кленом. Повертається С а н ь к а, помічає Химу, хапає паліччя й кидає.

С а н ь к а. А киш-киш, клятуша!

Х и м а. Ой, куди ж ти кидаєш, шалена? По голові вцілила!

С а н ь к а (*винувато*). Та я ж не на вас, а на шуліку. Така велика, як вертольот!

Х и м а. Шуліка?! Де шуліка?

С а н ь к а. Он на ваш город шугнула.

Х и м а. А киш-киш, проклята! (*Кидаючи вгору паліччя, вибігає*).

Я р и н а. І справді шуліка?

С а н ь к а. Та ні, я вигадала! Хай не шпигунить за вами, як той Пауер! (*Дає пляшку*). Натє ось ситро на сніданок.

Я р и н а. Таж тут написано: вино.

С а н ь к а. От же клятий продавець — обдунив!

І в а н. Обдунив на добре, Саню! (*До Ярини*). Перепрошую, дорога господине, — це я частую вас вином!

З а в і с а

ДІЯ ДРУГА

Картина третя

На тому ж місці. На своєму подвір'ї, підставивши голу спину сонцю, а голову сховавши під парасольку, загоряє Ніна. Входить Катя.

К а т я. Ой, що ти робиш? Люди побачать!

Н і н а. Загоряю. Зараз багато ультрафіолетового проміння. А люди... Усі ж на роботі.

К а т я. Зараз Ярина Іванівна прийде. І дівчата.

Н і н а. Знову зоотехніку зубритимете?

К а т я. Не знаю. Ярина Іванівна збирається їхати на іспити.

Н і н а. А я в Умань подамся. Кажуть, там садовий інститут.

К а т я. А як же театральний?

Н і н а (*зітхнувши*). Театральний для мене — як та Венера: закутаний хмарами.

К а т я. А якщо і в Умані провалишся?

Н і н а. Тоді... А тоді заміж вийду. Хіба нам, дівчатам, не однаково? Ти часом не чула, чого цей американець у Білу Церкву подався?

К а т я. За своїм багажем, чи що.

Н і н а. А люди кажуть — змотав вудочки від Ярини. Чого вона тільки не робила: і акордеоном чарувала, і вином споювала! А він...

К а т я. Брехня! Ярина Іванівна не така.

Ніна. А чого ти раптом заступаєшся за неї? Що вона тобі? Ярина премії одержує, а ти? Ярину в Київ на всілякі наради посилають, а тебе?

Катя. Вона старша, технікум закінчує. А що я?

Ніна. От-от, а ти остання на фермі. Тебе завжди критикують, ганяють. За віщо критикують?

Чується дівоча пісня.

Катя. Ідуть!.. Будь здорова, Нінусю!

Ніна. Тікаєш? Уже соромишся знатися зі мною?

Катя. Яка-бо ти. Краще я ввечері забіжу.

Ніна. На секундочку, Катю... *(Тихо)*. Якщо почуєш щось... Про нього!.. Скажеш?

Катя. Обов'язково, Нінусю. *(Переходить на Яринине подвір'я)*.

Ніна, загорнувшись простирадлом, іде в хату. Співаючи, входять Ярина, Ганя і Наташа.

Ярина. Ти вже тут, Катю?.. Сідайте, зараз усе обмір-куємо.

Ганя. А що тут засідати? Ідьте, Ярино Іванівно, складайте свої іспити, а ми втрюх доглянемо всіх корів.

Ярина. Але сто корів!

Ганя. Ми з Наташею згодні. А ти, Катю?

Катя. І я... Я теж згодна.

Вбігає Санька.

Санька. Приїхав!.. Дя Іван приїхав!

Ярина *(вщипнувши її, тихо)*. Не кричи, шалена!

Санька. Чого ж ви щипаєтесь? Адже самі виглядали його вранці.

Ярина. Хто виглядав?! Геть звідси, бо не знаю що зроблю!

Санька зникає.

Ганя. А ми заступимося за Саньку! Ми також уже помітили.

Ярина *(збентежено)*. Що помітили?

Ганя. А те, а те... Як ти казала, Наташо?

Наташа *(зняйковівши)*. Я нічого не казала...

Ганя. Не обманюй, казала: «От була б парочка — Іреніта та Іваночко!»

Ярина *(обнімаючи дівчат)*. Ой дівчата! Яка ж я йому пара? Мені вже тридцятий.

Г а н я. А йому сороковий.

Я р и н а. Ти що, на хрестинах у нього була?

Г а н я. А ми в сільраді довідалися...

К а т я (рантом). Я кочу зупатися!

Г а н я. Справді. Пішли, дівчата!

Дівчата швидко йдуть.

Я р и н а. Навмисне зникли... Любі мої, хороші! (Пройшла-ся). Гарна парочка... А може, й справді гарна? (Виглянула на вулицю). Іде! (Виходить).

І в а н та С а н ь к а починають носити на подвір'я великі і малі пакунки, на яких яскраво вирізняються латинські написи. На своїй веранді з'являється Х и м а, ревниво стежить за всіями.

Х и м а. От же щастить Ярині!.. (Кличе). Клим! Клим!

І в а н. Клади, Саню, тут.

С а н ь к а. А чому не в хату?

І в а н. Треба буде посушити на сонці...

З'являється К л и м.

К л и м. Чого климаєш?

Х и м а. Таж бачиш, носять.

К л и м. Що носять?

Х и м а. А тобі повилазило! (Підходить до паркана. Іванові).
Перепрошую, суньйоре... Я ваша сусідка, Химія... (Подає ружу). Що ото ви носите?

І в а н. Паки.

Х и м а. А в паках що?

І в а н. А в паках — ляна. (Проходить).

Х и м а. Яка «ляна»?

К л и м. Мабуть, щось по-американському.

Х и м а (до Саньки). Санько, ти вмієш читати по-американському?

С а н ь к а. А такої й мови нема.

Х и м а. Як нема? А ото по-якому написано на пакунку?

С а н ь к а (читає). Україна. Біла Церква. Іванові Савчукові... Брутто. (Проходить).

Х и м а. Яке «брутто»?

К л и м. А тобі не однаково?

Х и м а. Бо й не однаково. Отакого квартиранта прогавили!

К л и м. Назад раки не лазять.

Х и м а. Так мусять полізти! Заради нашої донечки.

З'являється Н і н а.

К л и м. То донечки он і питайся. Вона ж усілякі мови проходила.

Х и м а. Ніночко, золотенька! Що таке брутто?

Н і н а. Та не брутто, а брот, або бутерброд. Це кожен дурень знає.

Х и м а. А що ж воно?

Н і н а. Хліб з маслом.

Х и м а (розчаровано). Хліб з маслом! А навіщо ж так багато?

Н і н а. Чого багато?

Х и м а. Таж хліба з маслом.

Н і н а. Якого хліба з маслом? Я хочу вареників з вишнями!

Х и м а. Ти не второпала, донечко. Ось постій трохи і сама побачиш.

Н і н а (вередливо). Нічого не хочу бачити! Хочу тільки вареників з вишнями! (Іде в хату).

Х и м а (до Кліма). Стій тут і дивися. (Іде за дочкою).

К л и м. Стій і дивися! Що я — міліція?

Знову проходить І в а н. Наглядаючи за ним, до Кліма підходить А д а м.

А д а м. Ти бачиш?

К л и м. Бачу.

А д а м. Що він носить?

К л и м. Бутерброди.

А д а м. Які бутерброди?

К л и м. А оті, що лежать у буфетах і на них мухи пасу-ться.

А д а м. Ти що — знову насмоктався? Толком кажи: що і звідки?

К л и м. А я толком і кажу: хліб з маслом, а привіз з Аме-рики.

А д а м. Я ж казав — міжнародний шпигун! Ну навіщо нам хліб і масло з Америки? Ми повинні самі випередити Аме-рику!.. Треба негайно подати сигнал!

К л и м. Але ж то, може, й не бутерброди. Може, там...

А д а м. Бомби?! Ти маєш рацію, Кліме Клімовичу.

К л и м. Які бомби?

А д а м. Таж сам кажеш, що може... Давай папір, давай чорнило!

К л и м. Які папір і чорнило?

А д а м. А оті, що писати! Швидше!

Ідуть до хати.

І в а н вносить на подвір'я останній пакунок.

І в а н. Дякую, Саню, за послугу!

С а н ь к а. Немає за що, дя Іван. А тепер кажіть, що в пакунках?

І в а н. Хай покортить... Клич тьотю.

С а н ь к а (*кричить*). Тьо Ярино!

І в а н. Не кричи... Ти зайди до хати, уклонись і скажи: дядя Іван просить вас на оглядини!

На порозі хати з'являється Я р и н а.

С а н ь к а (*повторюючи Іванів рух*). Дядя Іван просить вас на оглядини!

Я р и н а. Дякую за запрошення!.. З приїздом, Іване Тадейовичу!

І в а н. Дякую, Іреніто Іванівно! (*Міцно тисне їй руку*).

С а н ь к а. Ой, швидше!

І в а н. Зараз, Саню... (*Розшиває пакунок, урочисто, ніби священнодіє, виймає кілька мітків вовняної пряжі*). Прошу! Біла, як сніг!.. Потримайте в руках.

С а н ь к а. Ой, яка легка і ніжна! Як пух!

Я р и н а. Красива!

І в а н. Перший гатунок! Люкс!.. А в цьому пакунку — жовтогаряча! А в цих зелена і голуба. (*Розшиває*).

Я р и н а. Навіщо ви?.. Я й так вірю.

І в а н. А може, я не вірю. Адже пакував не сам... Ось бачите? Я гадав, що в цьому пакунку пряжа, а воно... (*Виймає яскраву кофточку*). Це вироби з аргентинської пряжі. Подобається?

Я р и н а. Гарненька!

І в а н. Одягніть! Хочу помилуватися.

Я р и н а. Ой, навіщо?! Та й часу не маю.

С а н ь к а. Дайте я приміряю, дя!

Я р и н а. Не смій, Саню!

І в а н. А чому «не смій»? Прошу, Саню, ось якраз на тебе. (*Подає їй іншу кофточку*). Одягайся.

С а н ь к а. Я в одну мить! (*Біжить у хату*).

І в а н. Ви... Ти мене ображаєш, Іреніто! Примірій.

Я р и н а. Хай потім, потім, Іване Тадейовичу.

І в а н. А чому Іване Тадейовичу? (*Соромливо*). Коли провджала в Білу Церкву, ти казала Іванку.

Я р и н а (*винувато*). Сусідка он порається на веранді, почує.

І в а н. Я зараз на весь колгосп скажу: «Іреніта! Моя Іреніта!» А голові колгоспу уже сказав.

Повертається С а н ь к а, одягнена в аргентинську кофточку, Х и м а, яка ніби поралася на веранді, кличе Н і н у.

С а н ь к а (*крутнувшись на каблучку*). Ну як?

І в а н. Чудово! Ти в ній, Саню, справжня сеньйорита!.. Але хай тьотя скаже.

Н і н а (*зздвісно*). Яка розкішна кофточка! Мрія!

Я р и н а. Гарна, дуже, але... на тебе, Саню, завелика.

С а н ь к а. А я виросту, тьо!

Я р и н а. Пофорсила трошки — і годі. Скидай.

І в а н. Навіщо? Хай походить дівчина.

Я р и н а. Хай спершу заробить.

С а н ь к а. Тітонько, тьо, купить цю кофточку! (*Лащиться*).

Купіть!

Я р и н а (*обнімаючи її*). Зараз поторгуюся. (*До Івана*).

Продасте?

І в а н. З найбільшою радістю! Тисячу карбованців!

Я р и н а. Що?!

І в а н. Тисячу або ні копійки! Як ви запросили за обіди й вечері!

Входить Любов Василівна.

Х и м а (*тихо до Ніни*). Чорти головику принесли!

Хима і Ніна зникають.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Добридень, Ярино! Здрастуй, Саню! Ой як ти вирядилась!

С а н ь к а. Гарно, тьо Любов Василівна?

Л ю б о в В а с и л і в н а. Шик!.. (*До Івана*). А з вами ми вже бачилися.

І в а н. Так, так, дякую... Саню, може, підемо в садок? (*Підморгнув їй*).

С а н ь к а (*зрозумівши*). Я чо ж... Тьо Ярино, ми малини нарвемо на варення.

Іван та Санька виходять.

Я р и н а. Що за змова, Любов Василівно?!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Ніякої змови. Щойно заходив до мене твій квартирант. Подав урочисто заяву і каже: «Вступаю до колгоспу, але з умовою...»

Я р и н а. До колгоспу з умовою?!

Л ю б о в В а с и л і в н а. «Один я тут,— каже.— Не маю ні роду, ні плоду». Схопив мою руку і хотів цілувати. Ледве вирвала. «Люблю я,— каже,— Іреніту Іванівну, жити без неї не можу!»

Я р и н а (*засоромлено*). Як вам не соромно, Любов Василівно!

Л ю б о в В а с и л і в н а. От тобі й на. Хто кислоти поїв, а кого оскома напала. На нього й пеняй.

Ярина. То ви, виходить, знаєте?!

Любов Василівна (*обнімає її*). Голубонько моя! Що ж тут знати, коли прислав оце до тебе свахою...

Ярина. І ви послухалися?!

Любов Василівна. Не його, а тебе хочу послухати. (*Бере її голову, заглядає в очі*). Кажі як матері: він тобі **п**одобається?

Ярина (*вкрай засоромлено*). Ой, порадьте, Любов Васи-
лівно!

Любов Василівна. У серця свого поради питайся.

Ярина. А якщо серце дурне?

Любов Василівна. Тоді покладися на розум.

Ярина. А розум каже: не поспішай поперед батька в
пекло. Почекай.

Любов Василівна. Тоді не поспішай і чекай.

Ярина. Але на якого князя і доки?.. Мені вже тридцятий.

Любов Василівна. Ой, яка стара! А мені п'ятдеся-
тий — і ось живу.

Ярина. Але ж ви, кажуть, помирилися з своїм чоловіком?

Любов Василівна. Можу похвалитися: перемогла сво-
го старенького. На пенсію йде і переїжджає до мене.

Ярина. Справді? (*Обнімає*). Яка я рада за вас!

Любов Василівна. І я тобі радості бажаю! Великої й
кучерявої, як оцей клен!

Ярина. Ой, а як скажуть — за капіталіста заміж виско-
чила!.. Бачите, якого багатства навіз?

Любов Василівна (*сміється*). З нього такий капі-
таліст, як з мене японський імператор. Він розповідав тобі про
свою жар-птицю? Робота, котедж і гарна дружина. А ти **ж**
такі гарненька!

Ярина. Любов Василівно!.. Та ви й справді сватаєте за
нього?

Любов Василівна. Крапка! На цьому складаю пов-
новаження свахи, і давай говорити серйозно. Ти коли ідеш
на іспити?

Ярина. Завтра.

Любов Василівна. А він завтра хоче запросити тебе
до загу.

Ярина. Завтра?.. От бачите.

Любов Василівна. Нічого не бачу. Послухай, як **в**
ходила з своїм професором до загу. У тридцятому році,
Прийшли ми в сільраду, а голова одразу як гаркне: «Любите
одне одного?» — «Любимо!» — кажемо. «А хліб їсти люби-
те?» — «Якже», — відповідаємо. «То ось вам список куркулів,»

каже голова,— ідіть і шукайте в них хліб! Знайдете триста пудів, тоді зареєструю!»

Ярина. І ви пішли?

Любов Василівна. Два тижні з лопатою та ломом ходили і таки назбирали триста пудів. А як полюбили за той час одне одного!

Ярина. Але ж тепер куркулів нема.

Любов Василівна. Зате є технікум. Скільки ти будеш на іспитах?

Ярина. Тиждень, найбільше десять днів.

Любов Василівна. Ось і покладися на ті десять днів. Якщо по-справжньому любить, почекає й п'ять тижнів. А тим часом — щасливої дороги!

Ярина. Ви тікаєте?

Любов Василівна (*усміхнувшись*). Боюся, що зміню свою пораду. До побачення! (*Виходить*).

Ярина, провівши її, іде до хати. З'являються Іван та Санька.

Санька. Не падайте духом, дя Іван! (*Біжить до хати*).

Іван. Не падайте... А як гарбуза піднесе?.. (*Зітхнув*). Горда, як міліардерша!

З'являється Хима, підходить до паркана.

Хима. Суньйоре Тадейовичу!.. Ви чуєте?

Іван. Слухаю вас, донья Фізико!..

Хима. Що ви, я не фізика, а Химія... Химія Кирилівна. Зайдіть до нас хоч на часиночку.

Іван. Дякую, донья Химіє! Часу не маю.

Хима. То тоді хоч підійдіть ближче. Хочу сказаги по секрету.

Іван підходить.

Продайте пару кофточок. Моїй донечці так сподобалися!

Іван. Не можу продати, донья Химіє. У мене самого кілька.

Хима. Тоді хоч одну. Даю двадцять карбованців!

Іван. Не можу.

Хима. Дам тридцять!

Іван. Таж зрозумійте, донья Химіє...

Хима. То тоді кілька мітків пряжі. Я сама вив'яжу. А не хочете за гроші, давайте мінька: за сало і ковбаси — ми недавно кабана закололи, за качки або гуси — он у нас повне подвір'я.

З'являється Ярина. Вона по-святковому одягнена,

Хи м а (*побачивши її*). Подумайте, суньйоре Тадейовичу! (*Зникає*).

І в а н. Перепрошую, Іреніто... Ти кудись ідеш?

Я р и н а. До клубу на кілька хвилинок... Маєш щось сказати?

І в а н. Ти ще питаєш, Іреніто. Я так чекав на ці хвилини! (*Опустивши очі*). Можна знати, з чим пішла моя сваха? Може, з гарбузом?..

Я р и н а (*усміхнувшись*). Гарбузи ще не поспіли...

І в а н (*радо*). Іреніто! Щастя моє, доле моя! Ти дала згоду?

Я р и н а. З маленькою умовою, Іванку.

І в а н. Хоч і з трьома, я згоден на всі умови!

Я р и н а. Я завтра їду на іспити. На тиждень, а може, й більше. Отже...

І в а н. Ти просто вгадуєш мої думки, Іреніто. Я сам про це думав. Хай після іспитів — щоб дві радості разом! А я тим часом... Ось і забудь, що хотів сказати... З радості забудь... Ага, про свої мрії. Тобі нагадувала головиха про мою жарптицю?

Я р и н а. Натякала.

І в а н (*щасливо*). І ось нарешті я гарну дружину маю!.. Перепрошую, Іреніто,— матиму! Хай через тиждень, хай навіть через два — я терплячий. А ось котедж...

Я р и н а. А котедж побудує колгосп.

І в а н. В кредит?! Ой ні, Іреніто! Ради всього святого!

Я р и н а. Ти аж кинувся, Іванку. Що таке?

І в а н. Бо ти не знаєш, що таке кредит. Це павук, це страшний спрут! Він облутує людину і висмоктує з неї всю кров. Я будувався в кредит уже тричі і щоразу залишався голий, босий і голодний.

Я р и н а (*усміхнувшись*). Але ж то там, за океаном. А у нас зовсім інший кредит.

І в а н. Ой, ні, ні! Навіть не нагадуй.

Я р и н а. А як же інакше?

І в а н. Ось! Оця чудова пряжа! Її тут — сто кілограмів! А кожен кілограм — це дві кофточки й шарфік. А кожна кофточка... Ось сусідка вже давала тридцять карбованців.

Я р и н а. Але ж кофточки раніше треба вив'язати.

І в а н. Але ти, кажуть, чудова рукодільниця!

Я р и н а. Ой, не можу! Ой, умру від сміху!

І в а н (*ніяково*). Я сказав щось смішне?

Я р и н а. Дуже смішне, Іванку. За який же час я упораюся з цією пряжею? За десять років?

І в а н. Чому за десять? При бажанні — можна й за п'ять,
Я р и н а. І ти п'ять років будеш чекати на котедж?

І в а н. П'ять!.. Справді. Як же я цього не розрахував?..

Що ж тоді робити з пряжею?

Я р и н а. Продай.

І в а н. За безцінь?.. Ні, ні, так мені не вистачить на ко-
тедж... Але я такий, що знайду вихід! Тепер я вже не випущу
в рук свою жар-птицю! Іреніто! *(Хоче обняти)*.

Я р и н а *(ухиляється)*. Сусіди побачать...

І в а н. Справді... До речі, добре, що нагадала про сусідів.
Сусідка також стане в пригоді.

Я р и н а. В чому саме?

І в а н. Секрет, Іреніточко! *(Таємниче)*. Я такий, такий...
До речі, отой хлівець. Він тобі дуже потрібний?

Я р и н а. Аж ніяк.

І в а н. Ти не заперечуватимеш, коли я його відремонтую?

Я р и н а. Будь ласка. Але навіщо?

І в а н. Секрет, Іреніточко.

Я р и н а. І знову секрет?

І в а н. Я жартую. Можу сказати.

Я р и н а. Не треба, не треба. Я теж жартую. *(Глянула на годинничок)*. Ой, пробач, Іванку, на мене ж чекають.

І в а н. Я тебе проведу до клубу.

Я р и н а. Буду дуже рада, але... У тебе ж роботи багато.

І в а н *(глянувши на пряжу)*. Справді.

Я р и н а. А я швидко повернуся! *(Виходить)*.

І в а н *(щасливо)*. «Я швидко повернуся!..» Не сказала, а ніби проспівала! *(Наспівує)*. «Повернуся, не забарюся!..» Ой, що я? І пісні такої немає.

З'являються Х и м а і Н і н а.

Х и м а *(підійшовши до паркана)*. Суньйоре, чуєте? Може, вже надумали?

І в а н. Надумав, донья Химіе, надумав! Здрастуйте!

Х и м а. Та ми з вами вже здоровкалися.

І в а н. На радощах можна й сто раз поздоровкатися!

Н і н а. Гуд дей, містер Джон-Хуан!

І в а н. Можна й гуд дей, сеньйорито. Сьогодні все можна!

Х и м а. І пряжі можна? Хоч на одну кофточку!

І в а н. Можна й на п'ять, можна й на десять!

Х и м а *(радо)*. Ой, справді? А як — за гроші чи мінька?

І в а н. У вас є підсвинки?

Х и м а. Нема, суньйоре. Є кабан.

Н і н а *(штовхає матір)*. Кажіть, що є підсвинки. Купимо.

Хим а. Є підсвинки, е!..

Іван. Тоді й пряжа е! Прощу! (*Показує на пряжу*).

Хим а. Отак відразу?

Іван. А чого ж чекати? Я людина діла!

Хим а. То й я людина діла!

Заходять з Ніною на Яринине подвір'я.

Іван. Саню!.. Ти чуеш, Саню?

Ніна (*взявши пряжу в руки*). Ой, яка розкішна!.. Навіть пахне Америкою!

Вбігає Санька, обтрушується.

Санька. Що трапилося, дя Іван? Так крикнули, що я аж підситок упустила.

Іван. Який підситок?

Санька. З борошном. Саме діставала з полиці.

Іван. Винеси гітару! Заграю й заспіваю на radoшax!

Ніна. Ой, який о'кей! Ол райт!

Картина четверта

На тому ж місці. На Яринишому подвір'ї знову сталися зміни: **кап-**тально відремонтовано хлів, з'явився гриб від сонця, покритий полотном, яким була упакована пряжа. Яскраво вимальовуються латинські слова. На веранді Климової хати сидять Адам і Клим, грають у підкидного дурня. Часом чується кувікання голодних підсвинків.

Адам. А ще короля!

Клим. А на нього, монарха бісового, е туз!

Адам. А туз!

Клим. Туз на туз — і гроші в картузі!

Адам. А ще король!

Клим (*піднімає руки*). Хенде хох, як казали німці!

Адам (*торжествуюче*). Хох на клена! Раз-два!

Клим. Але ж не вилізу.

Адам. Тоді під стіл! Три-чотири!

Клим. Таж у мене апендицит недавно вирізали. Краще вже давайте щиглів! (*Підставляє лоба*).

Адам. Одержуй, дурню!.. Раз-два! Три-чотири!

Клим (*кривиться від болю*). Ну й ніготь у вас! Як залізний!

Тим часом звідкись прибігла Санька, забігла в хату і одразу ж повертається.

Санька (*гукає*). Дя Іван!.. Іван!.. Іване Тадейовичу!

А д а м. Санька! Ховай карти!
К л и м. А що мені Санька! Хочу відігратися!
С а н ь к а. Де ж він знову подався? От непосидючий!

Кричать підсвинки.

А бідні підсвинки голодні! *(Йде в сіни і повертається з помийним відром, несе в хлівець).*

К л и м. Бубна козир!

Входить Я р и н а з чемоданчиком і плащем на руці.
Одразу помічає гриб.

Я р и н а. О, приновка!.. *(Сідає під ним).* Як у бога за па-
зухою! *(Кличе).* Саню!.. Саню!

А д а м *(ховаючи карти).* Ярина! *(Бере газету, читає).*

К л и м. Думаєте відкритися? Не вийде!

Повертається С а н ь к а.

С а н ь к а *(радо).* Тьо Ярина!.. З приїздом! *(Ставить відро на землю, обнімає).* Склали іспити?

Я р и н а. Ти ще питаєш. Розповідай, що новенького?

С а н ь к а. Багато новенького. Бачите? *(Показує на гриб).*
Дя Іван зробив! Такий затінок під ним! *(Ставить відро у сіни).*

Я р и н а. А з помийним відром чого носишся?

С а н ь к а. Підсвинків годувала.

Я р и н а. Яких підсвинків?

С а н ь к а. Дя Іван наміняв за пряжу. І хлів он полагодив.
Став як картинка!

Я р и н а. Підсвинки... Хлів! Навіщо?

С а н ь к а. А щоб вам догодити. *(Тихо).* Ой, як він вас виглядає!

Я р и н а. Саню, прикуси язичка!.. Де дівчата, на фермі?

С а н ь к а. Вони тепер день і ніч на фермі. Покликати?

Я р и н а. Сама піду.

С а н ь к а. Та ви ж з дороги. А в них зараз перерва. Я раз-
раз! *(Вибігає).*

Я р и н а. Нічого не розумію... *(Іде до хліва, заглядає, потім іде в садок).*

А д а м. Рада повернулася чи сумна? Не розберу.

К л и м. По-моєму, рада.

А д а м. А чому рада?

К л и м. Бо казав Джон-Хуан, що одразу весілля буде.

А д а м. Весілля!.. А чого ж радієш?

К л и м. Бо я чесний собі чоловік і радію.

А да м. Чесний! Мені наперекір, своїй власній дочці наперекір!

К ли м. Усім наперекір! Бо яка пара ви і Ярина! Яка пара цей американець і моя донька? На добру половину старший за неї.

А да м. Нелюд ти, а не батько. Світової літератури не знаєш. А ти чув про Отелло і Дездемону? Знаєш, скільки було йому і скільки їй?

Швидко входить Х и м а.

Х и м а (*торжествуюче*). Новину чули? (*Підняла вгору вказівний палець*). Комісія приїхала! З самісінького Києва!

А да м. Нарешті!.. Не чула, в якій справі?

Х и м а. Кажуть, якусь анонімку розшуковують.

А да м (*озирнувшись*). Не мели дурниці! Яку анонімку?

Х и м а. Полюбовницю вроді — цього американця.

А да м. Тихше! Анонімка не жінчина, а заява. Розумієш — заява. То по якій саме заяві приїхала комісія?

Х и м а. А я знаю. Викликали нашу професоршу, викликають людей. Розпитують.

А да м. Це добре, дуже добре!.. Йди, нам з Климом Климовичем треба на самоті порадитися.

Х и м а. Господи! Якби то спихнули клятву професоршу! (*Іде до хати*).

А да м (*радо*). Чув, Климе Климовичу? Біжи зараз і понюхай, чим там пахне.

К ли м. А чому я?.. Ви писали ті анонімки, ви й нюхайте.

А да м. Ренегат ти! Я писав, а ти ж думав щось, коли я писав?

К ли м. Хто думав?.. Та я ніколи не думаю.

А да м. То хоч зараз подумай. Від цієї комісії залежить наше дальніше буття. «Бути чи не бути», як казав Гамлет.

К ли м. Ой ускочимо ми з тим Гамлетом у халепу!

А да м. А щоб не вскочити, іди й нюхай.

К ли м. Та йду вже, йду... (*Виходить*).

А да м. Страхополох! А я, дурень, в заступники хочу його брати!

Повертається Санька, з нею Ганя і Наташа.

С а н ь к а. Тьо Ярино?.. Де ви?

А да м зникає. Входить Я р и н а. Раді дівчата кндаються до неї, обнімають.

Г а н я. З приїздом, Ярино Іванівно!

Н а т а ш а. Дороженька ви наша! Тиждень не бачили, а ніби місяць.

Я р и н а. А мені здалося — цілий рік. Любі мої, хороші!..
А де ж Катя?

Н а т а ш а. Ой, краще не питайте, Ярино Іванівно...

Я р и н а. Що сталося? Кажіть швидше.

Г а н я. Хай краще сама скаже. Саню, поклич її.

Саня вибігає.

Н а т а ш а. Хто ж ви тепер, Ярино Іванівно?

Я р и н а. Тремтить, доярочки! Віднині я — молодший зоо-технік!

Н а т а ш а. Ой, радість яка!

Г а н я. Хай тремтить тепер Оксана Богатирчук! Не тільки наздоженемо, а на кілометр уперед побіжимо!

Я р и н а. Гречана каша хвалилася, що з молоком родилася. Знаєте, скільки зараз Оксана доїть корів?

Н а т а ш а. Знаю й відповідаю. *(Сніває)*.

Ой я дівчина Наталка,
А зовуть мене доярка,
Не боюся Оксаночки,
Бо я сама тридцяточка!

Я р и н а. Яка тридцяточка?

Повертається С а н ь к а,

С а н ь к а. Не хоче йти Катя. Лається.

Г а н я. Біжи ти, Наташо. Тягни її за коси!

Наташа виходить.

Я р и н а. За коси?! Кажі, Ганю, врешті, що з Катєю?

Г а н я. Сором на весь колгосп! Захворіла на бісову аргентінську пряжу...

Я р и н а. На яку аргентінську пряжу?

Г а н я. А далі нічого не скажу. Хай сама...

С а н ь к а. Я скажу, тьо!

Я р и н а. Не твоє діло, Саню. Йди до хати.

С а н ь к а. То я краще побіжу скупаюся. *(Вибігає)*.

Я р и н а. Таж кажи, не муч мене.

Г а н я. Дурна Катя... Нінки, мабуть, послухалася...

Я р и н а. Чого послухалася?

Г а н я. Були в неї підсвинки. Так вона взяла й проміняла на оту аргентінську пряжу.

Я р и н а. Ну!

Г а н я. А тепер сидить дома і кофточки в'яже... Сьогодні третій день і на корівник не показується.

Я р и н а. Як не показується? А хто ж доїть її корів?

Г а н я. Я з Наташею.

Я р и н а. Удвох сто корів?!

Г а н я. Удвох. Та ще Санька допомагає.

Входять Наташа і Катя.

Н а т а ш а. Привела.

Я р и н а (*лагідно*). Здрастуй, Катю!

К а т я (*похмуро*). Здрастуйте!.. З приїздом!

Я р и н а. Сідай... Ближче сідай... А тепер кажи.

К а т я. А що мені казати? Прогнали мене з корівника.

Я р и н а. Як «прогнали»?

Г а н я. Бо ти ганьбиш нас. На весь колгосп ганьбиш!

Н а т а ш а. Он ланки на буряках і кукурудзі — справді комуністичні, а ми?

Г а н я. Раз запізнилася на доїння, удруге, а втретє — наш терпець урвався!

Я р и н а. Це правда, Катю?

К а т я. Хай і правда... (*Крізь сльози*). Я теж хочу гарно одягтися. Чим я гірша за інших?

Г а н я (*до Ярини*). Чуєте?.. Вона на змагання з Нінкою стала.

К а т я. Нінка сама не в'яже. У неї мати.

Г а н я. Та мати — найперша прогульниця в колгоспі. А ти ж комсомолка!

К а т я. Набридло: комсомолка та комсомолка! Що в мене — душа з лопуцька?

Г а н я. Чого тобі ще треба? Ти ж краще одягаєшся, ніж ми з Наташею.

Н а т а ш а. Не вистачає тільки парасольки, як у Нінки.

К а т я. Що ви мені Нінкою в очі штрикаєте? Доки це буде?

Г а н я. Заплач, Гордійку, дам копійку!

Я р и н а. Годі, дівчата!.. Посоромтеся!

К а т я. Набридло все, наостобісіло! (*Плачучи, вибігає*).

Я р и н а (*кличе*). Катю!.. Наздоженить її, дівчата!

Г а н я. Хай її біс наздоганяє!

Входить Любов Василівна.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Що з Катею?.. Ледве з ніг мене не збила.

Ярина. Наздоженить і поверніть! Швидко!..

Дівчата виходять,

Доброго здоров'я, Любов Василівно!

Любов Василівна. Здрастуй, шановний молодший зоотехнік!

Ярина. Ви вже знаєте? Звідки?

Любов Василівна. Сорока на хвості принесла. Поздоровляю! *(Тисне руку)*.

Ярина. Дякую, Любов Василівно! Летіла додому на крилах, а тут... Невже я помилилася, Любов Василівно?

Любов Василівна. Про віщо ти?

Ярина. Хлів он відремонтував...

Любов Василівна. І добре відремонтував. Я бачила вже. І цю штучку майстерно зробив. *(Показує на гриб)*. Одразу видко — золоті руки!

Ярина. А підсвинки? А моїх дівчат посварив?

Любов Василівна. Справжній злочинець, Ярино! Уже навіть комісія приїхала в його справі.

Ярина. Яка комісія?

Любов Василівна. З Києва. Аж троє.

Ярина *(схвильовано)*. І що?

Любов Василівна. Розпитала мене, людей і сказала: «Один дурень написав анонімку, а нас аж троє дурнів приїхало її розслідувати!»

Ярина. А пряжа?.. Це ж спекуляція!

Любов Василівна. Справжня спекуляція американського сорту!

Ярина. Чого ви смієтеся?.. Ви глузуєте з мене!

Любов Василівна. Спокійно, Яриночко! Я сміюся з того, що смішно. І водночас радісно. Які люди у нас! Молодці! Я спершу сама занепокоїлася: накинуться на красиву пряжу і облишать корів, свиней, кукурудзу. А накинулися тільки твоя сусідка Химія та її кумоньки.

Ярина. А моя Катя?

Любов Василівна. Та й усі. А в посімействі твоїх сусідів стався навіть розкол: Клим Климович ледве не викинув аргентінську пряжу з хати...

Ярина. А він, Іван?.. Чому ви...

Любов Василівна. Не заборонила йому, чи що?

Ярина. Ви голова колгоспу, ви могли б навіть заборонити!

Любов Василівна. Не маю такого права. Ніякого криміналу він не чинить.

Ярина. Але ж може вчинити.

Любов Василівна. Тоді видко буде... А тим часом можу тебе порадувати. (*Виймає з кишені ключа*). Вручаю від твого нового будиночка!

Ярина. Закінчили?

Любов Василівна. Можеш перебиратися хоч і зараз.

Входить Іван з кошиком.

Іван. Іреніта!.. Повернулася нарешті! (*Радо тисне їй руку*). Вітаю, товаришко голова!

Любов Василівна. Здрастуйте! Вас теж можу порадувати: правління колгоспу затвердило вас заступником бригадира будівельної бригади.

Іван. Дякую за таку велику честь! Чуеш, Іреніто! Який я зараз щасливий! Найщасливіший в світі!

Любов Василівна. Коли станете до роботи?

Іван. Якнайшвидше. Дайте ще деякий порядочок навести. Думаю оцей парканчик пофарбувати, перегородочку в хлівці зробити.

Ярина. Навіщо, Іване?

Іван. Як навіщо?.. Ось глянь: курчаточок придбав! Глянь, які славні курчаточка! (*Виймає кілька з кошика*). Ціп-ціп-ціп!

Входить Катя з мітками пряжі.

Катя. Здрастуйте!.. (*До Івана*). Будь ласка... Ваша пряжа. (*Кладе на стіл*).

Іван (*здивовано*). В чому справа?!

Катя. Не маю часу... Пробачте!

Ярина. Молодець, Катю! (*Обнімає її*). Я була певна, що ти так зробиш.

Катя (*плаче*). Це вона, Нінка, мене намовила. А я, дурна, послухалась.

Ярина. Ну годі, не плач.

Катя. А як же тепер з роботою? Я тепер зайва на вашому корівнику.

Ярина. Чому зайва?

Катя. Бо Ганя й Наташа самі доїли сто корів. А тепер і ви приїхали.

Любов Василівна. Нічого, Катю, знайдемо й тобі місце. А зараз поклич цю, Химу... Та не бійся, вона ж не вовк! Іди.

Катя йде.

Іван (*ошелешено*). Товаришко голова!.. Іреніто! Я щось не так?.. Я в чомуся винен?

Любов Василівна. Ніхто вас ні в чому не винить. Ви просто дечого не розумієте.

Іван. Це правда, правда, не розумію... Але чого я не розумію?

Входять Катя і Хима.

Хима. Хто мене тут кликав?

Любов Василівна. А хоч би я. Чого ви зараз не на роботі?

Хима. За мене кума Настя сьогодні доїть. Хіба не однаково?

Любов Василівна. Якби однаково, то люди б дивилися вухами, а не очима. Скільки ваша Графиня давала молока тиждень тому і скільки тепер?

Хима. А я знаю? Я не бугалтерша.

Любов Василівна. То я знаю. На п'ять літрів удій одразу знизила. А тому — дякую за таку вашу роботу і давайте на цьому розпрощаємося... Катю, сьогодні ж ставай до її корів!

Хима. Ой, налякали! Баба з воза, кобилі легше.

Любов Василівна. А там побачимо, кому буде легше.

Хима. Догану запишете чи город відріжете? Не встигнете, полетите з колгоспу! На вас он уже комісія приїхала.

Любов Василівна. Комісія приїхала й поїхала. Доганяйте!

Хима. Не тепер, то в четвер, а полетите! В самісіньку Москву анонімку напишу! (*Виходить*).

Любов Василівна. Так отак-то, Іване Тадейовичу. Бути громадянином Країни Рад почесно, але й відповідально. Приглядайтесь до нашого життя і на вус мотайте.

Іван. Могатиму, товаришу голова!

Любов Василівна. До побачення на роботі! (*Подала руку*). Пішли, Катю, на ферму!

Любов Василівна і Катя виходять.

Іван. Іреніто!.. Як я чекав на тебе! А цієї ночі снилася. Повернулася ніби весела, радісна... А насправді...

Ярина. Стомилася в дорозі. В автобусі було жарко.

Іван. То йди до хати, відпочинь.

Ярина. Дякую, Іванку.

Іван (*радо*). Ти сказала «Іванку»? Як і раніше?

Ярина. А як же тебе ще називати?

Іван. Тільки так — Іванку!.. Ти так мило кажеш це, як ніхто на всьому білому світі!.. Посидь тут, у затінку.

Ярина. Під твоїм грибокком?.. (З усмішкою). Ну навіщо ти його зробив?

Іван. Гадав, що це тобі буде приємно... Сюрприз.

Ярина. А підсвинки? А оці курчаточка — теж сюрприз?

Іван (наївно). Чим багатий, тим і радий, Іреніточко. А завтра і теличку приведуть.

Ярина. Теличку?

Іван. Таку гарненьку підшукав. З білим місяцем на лобі.

Ярина не стрималася і враз пирснула від сміху, затулила лице руками.

Що з тобою, Іреніто?! Ти плачеш?

Ярина. Плачу, Іванку!.. Дивись, як я плачу. (Дала волю сміхові).

Іван. Яка ж бо ти мила і славна! Я так люблю, коли ти смієшся!

Ярина. Зараз сміятимусь, доки й ти засмієшся... Ну навіщо тобі та теличка з білим місяцем?

Іван. Я читав у статуті, що соціалізм — гармонійне поєднання. Що кожен колгоспник має право тримати корову, свиней і всіляких птахів. (Гордо). А я вже колгоспник!.. Ти знову смієшся...

Ярина. Згадала одного цигана. Коли його спитали, що таке соціалізм, він відповів: «Це багато сала плюс вареники!»

Іван. То хіба сало й вареники погано? Досить того, що я наголодувався там, по Америках. Я хочу нарешті наїстися!

Ярина. То ти й досі у нас не наївся?

Іван. Ще й як! Учора важився: нагуляв уже сім кілограмів!

Ярина. Ти посміхнувся, Іванку!

Іван. Я?! Тобі здалося, Іреніто! Повір, здалося!

Ярина. Все одно засмієшся. І, пробач, знаєш з кого?.. З своїх підсвинків, курчат та телички з білим місяцем... Ще раз хочу спитати: ну навіщо вони тобі?

Іван. Бо що я маю робити з своєю пряжею? А з підсвинків восени виростуть великі кабани, а з курчат — кури. А корова даватиме масло, сир... От і зберу капітал на котедж.

Ярина. Твій капітал — твої золоті руки!

Іван. Золоті руки я мав і в Америці, а що з того?

Ярина. То ти приїхав у країну соціалізму і не віриш у соціалізм?

Іван. Що ти, Іреніточко! Дуже вірю!

Ярина. А мені віриш?

І в а н. Як сам собі! Як своїй покійній матусі!

Я р и н а. Тоді дивися! (*Показує ключ*).

І в а н. Ключ! Від чого?

Я р и н а. Від котеджу. Я, наприклад, його вже маю!

І в а н. Так швидко?

Я р и н а. Гадаю сьогодні й переїхати.

І в а н. Сьогодні?! А як же я?.. Як весілля?

Я р и н а. А весілля справимо в новій хаті. Три радості разом!

І в а н. Так, так... Три радості.. Але... ти ж знаєш оту пісеньку... Стривай, нагадаю... Ніби про мене складена. (*Спиває*).

Постав хату з лободи,

А в чужую не веди, не веди...

Я р и н а. Але чого вона чужа? Адже ти сам недавно пишався: я тепер колгоспник!

Вбігає С а н ь к а.

С а н ь к а. Ой, і дя Іван дома!.. Тьо Ярино, там шофер питається: вам зараз машину чи потім?

Я р и н а (*до Івана*). Як, товаришу колгоспник,— зараз чи потім?

І в а н. Як хочеш, Іреніто... Як хочеш.

Я р и н а. Тоді готуйся тут, Саню, а я... Ти хотів щось сказати, Іванку?

І в а н. Ні, ні...

Я р и н а. А чого ніби засмутився?

І в а н. Що ти, Іреніто... Навпаки!.. Ось винеси гітару, Саню,— зараз заграю веселої!

С а н ь к а. А це я — раз-раз! (*Побігла до хати*).

Я р и н а. То грай тут, Іванку, а я швидко!.. (*Озирнувшись, цілує його*). Колгоспнику мій! (*Швидко виходить*).

І в а н (*щасливо*). Вона мене поцілувала!.. Поцілувала!

З своєї хати виходить Ні н а.

Н і н а. Гуд дей, сеньйоре!.. Мама казала, що ви наміняли курчат?

І в а н. Наміняв на свою голову!

Н і н а. Може, вам допомогти годувати?.. Я вмію.

І в а н. Дякую, я сам... (*Бере кошик з курчатами, йде в хлів*).

Н і н а (*крізь сльози*). Не сеньйор, а хам! Навіть розмовляти зі мною не хоче. (*Зникає*).

С а н ь к а. Де ж він подівся? Дя Іван, гітара осьдечки!
(Залишає гітару, повертається до хати).

На своє подвір'я входить підпилий К л и м. Його наздоганяє Ада м.

Ада м. Таж постривай, Климе Климовичу! Чого біжиш, як до скаженого на обід?

К л и м. Не до скаженого, а від скаженого!

Ада м. Постій, кажу! Слухай!

К л и м. Не хочу стояти, не бажаю слухати! Ваші анонімки — як горохом об стінку. А ваші обіцянки — цяцянки! Цілий рік чекаю, а чого чекаю?

Ада м. Правди!

К л и м. Якої правди? Я хоч і падлюка, але чесна!

Ада м. П'янюга ти чесна!

К л и м. Свого виробництва п'ю самогон. Я хоч самогон умію робити, а ви? Про одну тільки Отеллу вмієте базікати.

Повертається І в а н. Побачивши гітару, сідає і тихо грає мелодію пісні «Ой дівчино, шумить гай».

Ада м. Тихше!.. Про вовка помовка, а він на поріг. (Виймає конверт, озирнувшись, дає Климові). Передай йому — і все.

К л и м. Годі! Оголошую усім нейтралітет!

Ада м. Який нейтралітет?

К л и м (лірично). Зараз піду до хати і нап'юся — по самісіньку зав'язку! Востанне! А потім досчочу полаюся з своєю Химією, після того добре висплюся і... до професорші. Хай ставить на яку хоче роботу!

Ада м. Ренегат ти, гірше Каутського!

К л и м. Самі ви ренегад! (Виходить).

Зачувши музику, повертається Н і н а.

Н і н а. Як чудово грає!.. Жах!

Ада м. Ніночко!

Н і н а (махає на нього рукою). Не заважайте!

Ада м. На одну секундочку!.. На півсекундочки!

Ніна неохоче йде за ним.

І в а н (тихо співає).

— Ой дівчино, серце моє,
Чи підеш ти за мене, за мене?

— Не підуй за тебе!
Нема хати у тебе, у тебе.

Постав хату з лободи,
А в чужую не веди, не веди.

Чужа хата така,
Як свекруха лихая, лихая...

Повертається Ніна,

Ніна. Пробачте, сеньйоре!.. Вам лист,

Іван. Який лист?

Ніна. З пошти. Просили передати особисто вам... Плиз!

Іван. Дякую.

Ніна. Плиз... Гуд бай! (*Виходить*).

Іван. Лист?! Від кого? (*Розкриває конверт, читає*). «Любий, дорогий Хуаночку!.. Насамперед благодаю: хай ця таємниця лишиться тільки між нами... (*Щодалі починає хвилюватися*). Мое серце обливається кров'ю: ви любите Іреніту, а вона... не любить вас і ніколи не полюбить. Вона замає вас у страшну пастку. Щиро і палко люблячи вас, я попереджаю: Іреніта перманентна...»

Чути сигнал автомашини. З'являється Санька,

Санька. Машина приїхала! Зараз будемо переїжджати, дя Іван!

Іван (*розпачливо*). Саню, голубко! Що таке «перманентна»?

Санька. Зачіска така буває. На шість місяців.

Іван. Яка зачіска?

Входять Ярина, Ганя, Наташа і Катя.

Ярина. Заходьте до хати, дівчаточка!

Ганя. Можна з піснею?

Ярина. Заспіваємо в новій хаті.

Катя. А ми хочемо і в старій. Заспівуй, Наташо!

Дівчата, співаючи новосільної, йдуть до хати. З ними й Санька.

Ярина. Ти чуєш, Іванку? Зараз переїжджаємо!

Іван (*крізь зуби*). Помагай тобі боже. А я в пастку не полізу!

Ярина. В яку пастку, Іванку?

Іван. Який я Іванко? Я для тебе Джон-Хуан! Я для тебе — остання людина!

Ярина. Який тебе гедзь укусив?

Іван. Що гедзь? Блоха для людини. А ти... ти...

Ярина. Кобра, чи що?

Іван. Страшніше. Кобра жалить на смерть, а ти...

Ярина. Та-як ти смієш?

Іван. Смію! Ось докази! *(Розмахує листом)*. Тепер я розумію, чому ти сміялася з моїх підсвинків і безневинних курчаток. Тепер мені ясно, навіщо ти тягнеш мене у свою нову хату... Ось докази!

Ярина. І ти віриш тим доказам?

Іван. Вірю! Бо це пише найправдивіша в світі людина.

Ярина. Хто та людина?

Іван. Найдорожча, якій я безмежно вірю.

Ярина. Що ж, тоді вір... Вір тій найдорожчій людині! *(Рішуче йде до хати)*.

Іван. Куди ж тепер?.. Хіба до неї?.. Піду й скажу одверто, просто в очі: «Любов Василівно, грас'яс за листа!..» Або ні, скажу так: «Любов Василівно...»

Входить Любов Василівна.

Любов Василівна. Я вас слухаю!

Іван *(кидається до неї)*. Грас'яс! Найсердечніше дякую, Любов Василівно! *(Хоче поцілувати їй руку)*.

Любов Василівна. Не смійте цього робити. *(Вирвала руку)*. Як вам не соромно? За віщо дякуєте?

Іван. За ваше добре серце! За те, що дали притулок у колгоспі, а зараз попередили про страшну небезпеку.

Любов Василівна. Яку небезпеку?

Іван *(озирнувшись, тихо)*. Не турбуйтеся, я людина чесна! Хай ріжуть мене, катують, нікому не видам вашої таємниці! Ви найвірніший мій друг до самісінької смерті, але... Але...

Любов Василівна *(нічого не розуміючи)*. Голубе мій, що з вами? *(Бере його за руку)*.

Іван *(вирвавши руку)*. Ні, ні... Я дуже поважаю вас, але любити... Любов свята! Любов одразу не приходиться... Краще помириться з своїм чоловіком.

Любов Василівна. Що таке? Яке вам діло до мого чоловіка?

Іван. Як яке?.. Та ви ж пишете ось у листі.

Любов Василівна. Якому листі?..

Іван дає листа, Любов Василівна читає.

Ще цього бракувало!

Співаючи ту ж пісню, з хати виходять дівчата, Ярина, Санька, виносять радіоприймач, стільці, портрети, прямують на вулицю.

Ярина (*кидаючи ключа від хати*). На ключа, Іване!..

Кричать підсвинки.

Залишайся тут з своїми підсвинками та аргентинською пряжею!

Любов Василівна. Ярино, постривай! Що сталося?

Ярина. А те, що бачите, Любов Василівно. Перебираюся у новий будинок! (*Зникає*).

Любов Василівна (*до Івана*). А ви?.. Біжіть, наздоженіть її! Негайно!

Іван. Наздогнати?! Навіщо, Любов Василівно?

Любов Василівна. Скажіть, що цей лист непорозуміння, що вас обдурено.

Іван. Обдурено?

Любов Василівна. Як малого хлопчика. Якщо любите, наздоженіть її.

Іван. Люблю!.. (*Біжить*). Іреніто! Ярино Іванівно!

На своїй веранді з'являється підпиллий Клим.

Клим (*наспівує*).

Последній понішній діньочок

Гуляю з вами я, друззя...

Чути, що машина поїхала. Повертається Іван.

Іван. Поїхала!.. Навіть розмовляти зі мною не захотіла...

Любов Василівна. Погано, значить, ви її любите!

Завіса

ДІЯ ТРЕТЯ

Картина п'ята

Відкритий павільйон для пасажирів на автомобільному шляху. В ньому кілька столиків, стільці. Скляні двері ведуть до буфету. Автошлях угадується за павільйоном, трохи нижче; на ньому весь час відчувається рух.

За одним із столиків сидить підпийлий Іван, Біля його ніг стоять два чемодани.

Іван (*грає на гітарі і співає*).

Не питай, чого в мене заплакані очі,
Чого часто тікаю я в гай
І блукаю я там до півночі,
Не питай, не питай, не питай...
Не питай, бо нічого тобі не скажу я,
Бачила ти мої сльози і сум,
А нещирі слова та байдужі
Не розвіють тяжких моїх дум.

(*Наспівавшись*). Кельнер! (*Б'є кулаком по столу*). Гарсон!

З'являється Клим, одягнений буфетником.

Клим. Я вас слухаю.

Іван. Скажіть, будь ласка, як вас врешті кликати?

Клим. По всіх буфетах кажуть — дедушка!

Іван. Прошу келишок коньяку!

Клим. Я вже казав: коньяк не водиться.

Іван. Тоді хінебри, віскі... Горілки тобто.

Клим. Горілка й хінебра — заборонені.

Іван. Яка ж це свобода? В Аргентині не заборонено, в Парагваї не заборонено. Що ж тоді можна?

Клим. Пийте пиво і шампанське.

Чути, що спинилась автомашина.

Іван (*заметушився*). Куди це автобус? На Київ?

Клим. Якраз навпаки.

Іван. А коли ж буде на Київ?

Клим. Своєчасно...

Входять кілька дівчат-пасажирок.

1-а дівчина. Пробачте, як пройти до колгоспу «Україна»?

Клим. На ферму?

1-а дівчина. Так.

Клим. До нашої Ярини Черкас?

1-а дівчина. Так. Як ви догадалися?

Клим. Не ви перші, не ви останні. До нас тепер, як колись у Єрусалим, їздять.

2-а дівчина. Дуже цікаво! Невже Ярина справді сорок корів доїть?

Клим. Ого, уже навіть її дівчата випередили Оксану Богатирчук. Тільки ви поспішайте, а то Ярина поїде.

1-а дівчина. Ой, куди?

Клим. У район на Свято пісні.

2-а дівчина. А далеко до ферми?

Клим. Дуже далеко. За морем-окіяном та за отим дубом. Бачите?

Дівчата. Дякуємо вам!.. Спасибі!

Виходять.

Іван (*стукнувши по столу*). Девушка, пива!

Клим. Ну й грюк у вас, закордонний! (*Подає*). Пийте на здоров'я!

Іван (*наливши, частує Кліма*). Хочу з вами випити. Будьмо!

Клим (*зітхнувши*). Рада б душа в рай, але боюся: капут буде!

Іван. Який «капут»?

Клим. Антисамогонний укол мені зроблено.

Іван. Але хоч трошки. Мені аби цокнутися.

Клим. Ой, не спокушайте, сусіде. Скажюся і тоді вас покусую.

Іван. Що ж, тоді сам вип'ю. (*Випиває бокал залпом*). Уперше в житті п'ю сам. Бо болить!.. (*Б'є себе в груди*). Отут болить!.. А все це ваша донька!

Клим. Не вона, сусіде, не вона!

Іван. А хто ж? Хто написав брехню про мою Іреніту?

Клим (*озирнувшись*). Я ж вам казав...

Іван (*грюкнувши по столу*). Уб'ю! Покалічу! Набік носа йому зверну.

Клим. Не раджу, сусіде. Навіщо за таке падло під суд іти?

Іван. А я, дурень, повірив! Який же я дурень!

Клим. Нічого, любий сусіде. Бувають і більші дурні.

Іван. Хто більший? Немає більшого дурня від мене!

Клим. Ви краще йдіть і проспійтеся.

Іван. Не хочу спати, хочу в Київ!

К л и м. Але чого в Київ?

І в а н. А що мені тут робити? Грішник я великий, ось хто я.

К л и м. А грішники йдуть і каються.

І в а н. Ходив. А вона корів доїла.

К л и м. А ви б сходили до неї додому.

І в а н. Заходив. А вона була на репетиції. До Свята піснi готувалася... Постояв, подивився на її котедж і...

К л и м. Стривайте, здається, вона йде. *(Вглядається)*. Справді, вона.

І в а н. Іреніта!.. Подивіться тут за моїми чемоданами... Іреніто! *(Заточуючись, виходить)*.

К л и м *(дивиться йому вслід)*. Іч, які кренделі викидає ногами!.. Цирк, а не американець. *(Наспівуючи своєї улюбленої «Дуже добре, дуже добре», пораяється біля столиків)*.

Входить Любов Василівна.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Директору шляхового ресторану привіт і найкращі побажання!

К л и м. Здрів'я бажаю, товаришу генерал від колгоспу!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Дякую за честь! Але скажу: бути генералом в армії набагато легше, ніж у колгоспі. Там солдати, офіцери, а тут... Чого варті хоча б ви?

К л и м. Але ж перебудувався! На ходу перебудувався!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Задоволені роботою?

К л и м. Щоб дуже, то не дуже, Любов Василівно. Прислали ось два ящики шампанського. Тьху, дрібнокаліберна берданка! І горобця не звальть. Порядком критики й самокритики скажу: дурне діло, як те сало без хліба!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Що дурне, Климе Климовичу?

К л и м. Що в шляхових буфетах горілка заборонена. Виходить дуже антикультурно. То б пасажир випив собі сто грамів отут за столиком — і все. А так мусить випивати півлітра отам, під кущами.

Повертається І в а н.

І в а н. Не наздогнав...

К л и м. Ноги заплелися, чи що?

І в а н. Совість заплелася, товаришу сусідо... Ну як я можу отако розмовляти з такою сеньйорою? Це ж свиня отако тільки може... Подивився їй услід і оце повернувся... Пивал! *(Сідає до столу і тільки тепер помічає Любов Василівну)*. Сеньйора... товаришко голова?! *(Зводиться)*.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Сидіть, сидіть, сеньйоре.

І в а н. Я не сеньйор... Ось мій паспорт!.. Я — громадянин Української республіки!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Тим краще, громадянине Української республіки.

І в а н. Хочу поговорити з вами... *(Глянув на Кліма)*. Сам на сам.

К л и м. Випаровуюсь, як роса на сонці! *(Іде до буфету)*.

І в а н. Насамперед... ще раз прошу прощення! Я тому Адамові разом з його Євою... *(Стискує кулаки)*.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Цей Адам — холостяк.

І в а н. Тим більше скотина він... А друге — хочу випити з вами. Будьмо! *(Хоче цокнутися)*.

Л ю б о в В а с и л і в н а. У нас пивом не цокаються, але давайте.

І в а н *(випивши)*. Наболіло отут, товаришко Любов Васи́лівна! Усе своє життя бідував, останньою людиною був. Не їхав, а летів на рідну Україну. Ось де заживу по-людському! Ось де скуштую, що таке справжнє щастя...

Л ю б о в В а с и л і в н а. А що таке щастя?

І в а н. Я людина невимоглива. Щастя людини це — жити хоч у якомусь будиночкуві, вдосталь їсти, любити і бути любимим.

Л ю б о в В а с и л і в н а. А ви що — живете у нас під тинем?

І в а н. Дякую! Окремої кімнати, як тут, я ніколи не мав!

Л ю б о в В а с и л і в н а. Голодуєте у нас?

І в а н. Що ви, товаришко голова! На дев'ять кілограмів уже поправився!

Л ю б о в В а с и л і в н а. А щодо любові у нас є приказка: сама себе кума б'є, що недобре жне! Пеняйте на себе.

І в а н. Винен! Ось візьміть оцю пляшку і вдарте мене — винен! Благаю вас, скажіть їй: Джон-Хуан уже ліквідував свій капіталізм. І підсвинків, і курчат, і телицю з білим м'яцем.

Л ю б о в В а с и л і в н а. А пряжа?

І в а н. А пряжі не чіпайте, товаришко голова. Я роками складав пезо до пезо, щоб мати якийсь капітал. Я людина бідна, але горда. Я хочу бути принаймні рівним з майбутньою дружиною. А вона, Іреніта, знати не хоче мого капіталу.

Л ю б о в В а с и л і в н а. І вона, і я вам казали: ваш капітал — ваші руки. А ви байдики б'єте. Куди ви зараз їдете?

І в а н. У Київ.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Якого біса?

/ І в а н. Та ж з пряжею. Не пропадати ж їй.

Лю б о в В а с и л і в н а. Що ж, їдьте, допомагай вам бог...
(Кличе). Клим Климовичу!

З'являється К л и м.

К л и м. Може, шампанського? Хоч одну пляшечку. У мене ж план!

Лю б о в В а с и л і в н а. План будемо конати після Свята пісні. Та й то з умовою: якщо одержимо премію. (Шепнула щось, показуючи на Івана).

К л и м. Єсть, Любов Василівно!

Лю б о в В а с и л і в н а (до Івана). До побачення, торговцю пряжею. Щасливої вам дороги! (Виходить).

І в а н. Сердита на мене!.. І всі мною невдоволені. Хіба я вже такий поганий, сусіде?

К л и м. Чого ж, ви суньйор як суньйор.

І в а н. Ради бога, який я сеньйор?.. Я не хочу бути сеньйором!

К л и м. Вибачайте, зірвалося...

І в а н. А чому всі невдоволені? Що я — американець? (Майже кричить). Я не хочу бути американцем!

К л и м (співчутливо). Заспокойтеся, суньйоре... Ой, не буду, не буду!.. Заспокойтеся, дорогий сусіде, і йдіть трошки проспійся.

І в а н. А Київ, автобус?

К л и м. Я тоді розбуджу. І чемодани ваші постережу.

І в а н (розчулено). Які ви добрі, сусіде! І всі добрі! Один тільки я поганий...

К л и м. І ви добрі. (Подає йому плащ). Йдіть отуди, на зелену травичку, постеліть плащ і той...

І в а н. Добре, і той... Дайте я вас поцілую!

К л и м. Та я ж не дівка.

І в а н. Ви кращі за всіх дівок! Ви... (Цмокає).

К л и м. Пішли, пішли на травичку...

Виходять. Чути, що підійшов автобус. Входить Ніна з чемоданчиком. Одягнена вона в яскраво-крикливу кофточку.

Н і н а. Папа!.. Папінька!.. (Голосніше). Та ви оглухли, тату, чи що?

Повертається К л и м.

К л и м. Це ти, донечко?

Н і н а. Та ви ж не сліпі.

Клим. По очах бачу — і в Умані провалилася!
Ніна. Не встигла провалитися... Не допустили до іспитів.
Клим. Чому не допустили?
Ніна. Самі знаєте чому, — навіть в Умані виробничий стаж вимагають!.. Та ще оця кофточка, будь вона проклята! На сміх підняли...
Клим. Ага, не я тобі казав: підведе тебе ота Америка!
Ніна. Але ж мама, як смола, прилипла: одягайся й одягайся в американську... (*Крізь сльози*). Ну що я тепер робитиму?
Клим. Переодягайся в якесь платтячко і катай в Іванівку.
Ніна. Але ж там технікум.
Клим. А технікум теж непогано. Он Ярина закінчила і тепер — го-го!
Ніна. Але ж у довіднику сказано, що там головне — хімія! А я її в школі ледве на трійку витягла.
Клим. Ох та Химія! Всюди Химія!
Ніна. Та я не про маму, а про науку кажу.
Клим. І я про науку. А тому — плій на свою хімію, як я на свою. І ось бачиш — непогано вийшло. Сама Любов Василівна мене хвалить.
Ніна. Але як же без вищої освіти?
Клим. Та я ж ось живу!
Ніна. Вам добре. Вам не треба заміж виходити. А тепер без вищої освіти ніхто не візьме.
Клим. Ще й як візьмуть! Он за Яриною американець просто мре. І до Каті вчора тракторист Павло сватався.
Ніна. До якої Каті?
Клим. Таж до твоєї подружки.
Ніна. Але ж вона уславилась: на Дошку пошани потрапила, у газеті вдруге її намалювали.
Клим. А хто тобі не дає уславитися? Попрошу Ярину, вона й тебе в люди введе.
Ніна. На корівнику? Ні за які гроші.
Клим. Тоді йди на буряки. Там Івга Героїнею стала.
Ніна. Ой тату! Але ж засміють. Іздила, іздила, скажуть, по інститутах та й доїздилася!
Клим. З насмішки люди бувають, а насмішникам очі вилазять! Чула таку приказку?
Ніна. А мама?.. Вона ж не пустить мене на буряки.
Клим. Не нагадуй мені мами, бо зараз вип'ю — як свиня нап'юся.
Ніна. Що ви, таточку! Не дам, не дозволю!

К л и м (*радо*). Донечко моя! Кровиночко рідна! Батька пожаліла!.. А хімію к бісу — не всім же й ученим бути! А женихи знайдуться. І не один, а п'ять, десять. Ти ж у мене хоч з лица воду пий!

Н і н а (*зворушено*). Ви такі добрі зараз!

К л и м. Я буду ще добріший. У мене серце — отаке, донечко! (*Показує яке*). А зараз іди й відпочивай з дороги. Добре відпочивай, а потім...

Н і н а. Дякую, таточку! (*Цілує батька в лоб і швидко виходить*).

К л и м (*щасливо*). Кровиночко моя!.. Уперше в житті поцілувала! (*Насвистуючи веселий марш і відбиваючи такт у бляшаний піднос, крокує по сцені*).

Входить А д а м.

А д а м. Сказився чоловік на старості літ! (*Хотів іти назад*).

К л и м (*помітивши його*). Кого я бачу!.. Здравія бажаю, шановний товаришу пасажир. (*Розшаркується*). Вам чого — пива чи шампанського?

А д а м. Заткнися, пивна затичко!

К л и м. Якщо я затичка, то ви — номиклатурний нуль!

А д а м. Та краще бути абсолютним нулем, ніж пивом та оселедцями торгувати. Ти глянь на себе — на кого схожий? На опудало і бабу разом узятих.

К л и м. А що ж, баба — теж жінчина! (*Знімає ковпак, оголюючи лисину*). Бачите, який маю довгий волос.

А д а м. Клоун ти!

К л и м. Краще бути клоуном, ніж безробітним головою колгоспу.

А д а м. Тьху на тебе, блазню!

К л и м. А тут плювати заборонено! Бачите он напис?

А д а м. Ще раз тьху, дурню!

К л и м. Добре, що нагадали. Заходьте ввечері, зіграємо в підкидного.

А д а м. Ти замовчиш нарешті? Я пасажир, а ти тут — слуга! Чи скоро автобус на Київ?

К л и м. Своєчасно.

А д а м. Я хочу точно знати.

К л и м. Можна сказати й точно. Якщо шофер не п'яний і з ним у кабіні їде рідна теща — автобус буде через тринадцять з половиною хвилин... Дозволено запитати: а чого на Київ?

А д а м. То моя справа.

К л и м. Знаю, везете цілу купу анонімок. На Любов Васи-
лівну — раз, на американця — два, на мене — три...

А д а м. Як ти смієш так розмовляти з пасажиром? Подай
зараз Книгу скарг!

К л и м. А такої у нас не водиться. Є Книга подяк і поба-
жань.

А д а м. Байдуже, подавай таку.

К л и м. А для цього треба випити і закусити.

Входять Н а т а ш а і С а н ь к а, одягнені святково.

Н а т а ш а. Добридень!.. Нікого досі нема?

К л и м. Як це нема? А це вам хто — ніхто? (*Показує на
Адама*). Та він зараз на вас анонімку напише.

А д а м. Ти замовкнеш нарешті?

К л и м. А чого я маю мовчати? Не ви, а я тут генерал!

А д а м. Генерал над оселедцями й тюлькою! Тьху! (*Ви-
ходить*).

К л и м. Утекла-таки, вічна номиклатура! (*До дівчат*). Чо-
го це ви, дівчаточка, так вирядилися?

С а н ь к а. Таж на Свято пісні їдемо!

К л и м. Візьми он, Санько, пляшку і торохни мене по ма-
кітрі: забув!

Н а т а ш а. Ой парить!.. Дайте чогось випити, Климе Кли-
мовичу.

К л и м. З великим задоволенням! Вам чого, пива, шам-
панського?

Н а т а ш а. Та ні, нам би ситра.

К л и м. Агій на вас, дівчата,— забажали влітку смаженого
льоду.

С а н ь к а. Тоді квасу.

К л и м (*сміється*). Та ви з неба звалилися, чи що? Де це
ви бачили такий буфет, щоб у ньому в спеку було ситро чи
квас...

Несподівано захмарило і по даху павільйону заторохтів дощ.

Н а т а ш а. Ой, дощ!

С а н ь к а. Та який рясний! (*Простягла руки під дощ, на-
співує*).

Дощику, дощику, припусти
На бабині капусти...

Вбігає А д а м.

А д а м. Ну й дощило! (*Обтрушується*). Отак раптом,

Клим. Увага, увага! Товариші пасажери, провадиться посадка на автобус, який прямує на Київ.

Адам. Де? Що? *(Хоче бігти)*.

Санька *(сміється)*. Куди ви, дя? Дя Клим пожартував.

Адам. Ти в мене сьогодні дожартуєшся! Чого смієшся?

Клим. Сміх, кажуть, запорука здоров'я!

Вбігає Іван, накритий з головою плащем.

Санька. Дя Іван!.. Ой, як ви змокли!

Клим. Вибачайте, сусіде! З голови вилетіло, що ви спите.

Іван *(втираючи хусточкою лице)*. Нічого, нічого... Це навіть добре, дощик так освіжив! *(Помітив Адама)*. А, і ви тут, громадянине анонімнику! Нарешті я вас таки здибав! *(Наступає на нього)*.

Адам *(тікаючи навколо столу)*. Що вам потрібно від мене?

Іван. Хто мене заманює у пастку? Чому Іреніта перманентна?

Адам. Чого ви причепилися до мене, громадянине американцю?.. Климе Климовичу, заступись!

Клим. Де два б'ються, третій держи нейтралітет!

Іван *(схопивши Адама за руку)*. Навколішки!.. Просіть зараз прощення!

Адам. Перед капіталістом! Та як ви смієте?

Раптом ударив грім. Адам інстинктивно присів.

Іван. Страхополох! Навіть грому перелякався! Гетьте з моїх очей!

Адам кидається з павільйону і повертається.

Куди ви? Назад!

Санька. Ой, таж дощ лє як із відра!

Іван. Назад, кажу вам! *(Хапає з столу пляшку, заміряється)*. Ще один крок — і розвалю голову!

Адам зникає.

Клим. Здорово ви його того!.. Дозвольте потиснути вашу аргентінську руку!

Вбігає Хима з кошиком. Вона в новій яскравій кофточці,

Хима. Ой любочки! До самісіньких кісток промокла! *(Обтрушується)*. Климуся, дай у щось переодягтися!

Клим. Люди добрі, ви чули? Вона сказала «Климуся»!

Хи м а (*цокаючи від ознобу зубами*). Б-борщику тобі принесла! Д-дай щось, бо задубію!

К л и м. Там, у буфеті, мій піджак.

Хима зникає в буфеті.

Ой, держіть мене, люди добрі, бо зараз упаду! Усі мої печінки прокляла за цей буфет — і раптом: «Климусю!..» Борщику мені принесла! Янгол злетів з неба! Архангелиця!

Знову ударив грім, і одночасно з буфету вихоплюється Хи м а з мокрою кофточкою в руках.

Хи м а. Ой людочки добрі!

К л и м. Агій на тебе, Химусю! І ти грому перелякалася?

Хи м а. Та якого в біса грому? Лізе! Лізе!

С а н ь к а. Що лізе?

К л и м. Куди лізе?

Хи м а. Американська кофточка!.. (*До Івана*). Що ж це таке, суньйоре Тадейовичу? Дивіться!

І в а н. Не може бути!.. Не може бути!

Хи м а. То я ще й брехуха, по-вашому? А оце що? (*Показує відірваний рукав*).

І в а н (*ошелешений*). Не може бути!.. Аргентінська вовна — найміцніша в світі! Аргентінська вовна... (*Виймає з чемодана міток*). На ось, Саню, намочи на дощі.

С а н ь к а. Дощ уже перестав.

І в а н. Намочуй он у калюжі!

С а н ь к а. Таку красиву пряжу!..

К л и м. Якщо так, давайте я!

Хи м а. Якщо так, то я сама! (*Вискакує на мить і повертається з мітком, з якого стікає вода*). Нате вам!

І в а н. Аргентінська пряжа дивіться яка! (*Рве і стовпеніє з двома жмутками в руках*).

Хи м а. Тепер бачите яка!

Блиснуло сонце.

С а н ь к а. Сонечко!

Поблизу озвався акордеон і розрядився веселою музикою.

Н а т а ш а. Наші йдуть!

Входять Ганя, Катя, ще кілька виряджених на свято дівчат.

За ними йдуть Ярина і Любов Василівна.

К л и м. Тихше, дівчата, тут не до веселощів!

Г а н я. А що хіба?

Клим мовчки показує на Івана, який ніби закликає над своєю пряжею.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Що з вами, Джон-Хуан?

І в а н. Благаю!.. Ради всього святого!.. Я не Джон, я не Хуан, я — Іван!

Л ю б о в В а с и л і в н а (м'яко). Що трапилося, Іване?

Х и м а. Обдурив! Ось гляньте, Любов Василівно. (Показує подерту кофточку). Обдурив!

І в а н. Правду каже сусідка — обдурив!.. А мене ще дужче обдурили.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Хто?

І в а н. Вони, заокеанці! Усі сили висмоктали з мене, а на останку — останню копійку у мене вкрали! Бачите? (Рве пряжу). Красиве гнилля мені втелючили! Не аргентинську, а американську пряжу.

Чути, що підійшов автобус.

К л и м. Автобус на Київ. (До Івана). Ви їдете?

Х и м а. Куди? Хай раніше гроші поверне, що я заплатила за підсвинки!

К л и м. Таж не галасуй, янгол!

Х и м а. А що ж по-твому? Хай пропадають гроші!

Л ю б о в В а с и л і в н а. То роздягайте його зараз, знімайте останню сорочку.

Я р и н а. Я поверну вам гроші, Химо Кирилівно! А зараз — облиште його!

Любов Василівна жестом просить усіх вийти, виходить і сама. На сцені залишаються Іван і Ярина.

(Підходить до Івана, кладе руку на його пониклу голову). Ти плачеш?

І в а н. Плачу, Яринко... Але зараз я не буду плакати. Ось повір, не буду!

Я р и н а. Ти посміхнувся? (Радю). Іванку, ти посміхнувся!

І в а н. Не знаю... Мені стало раптом так легко. Йй-богу. Ніби щось важке і холодне звалилось з моїх пліч. Яринко! (Сміється). Щастя мое!

Я р и н а. Став шампанське! Ти програв, Іванку!

І в а н. Ні, я виграв! (Сміється ще радісніше). Я виграв, Яринко! (Кличе). Гарсон!..

Я р и н а. Який гарсон?!

З'являється К л и м.

К л и м. Я тут.

І в а н. Шампанського негайно!

К л и м. Хоч і два ящики! *(Ставить на стіл бокали)*.

І в а н. Де моя гітара? *(Бере акорд)*.

Вбігає С а н ь к а.

С а н ь к а. Дівчата, сюди!

Входить Л ю б о в В а с и л і в н а.

Л ю б о в В а с и л і в н а. Дівчата, на машину! *(До Івана)*.
Заграєте і заспіваєте на Святі пісні!

К л и м *(з пострілом відкривши пляшку)*. Стривайте,
а як же шампанське?

Я р и н а. Зараз нам і без шампанського весело. Хай завтра!.. Ганю, нашої!

Усі, крім Кліма й Хими, йдуть на шлях. Чується пісня.

К л и м. Жінко, Химіе!.. Конай хоч ти план! *(Наливає)*.

З а в і с а

НА ДУШУ НАСЕЛЕННЯ

Комедія на 2 дії, 9 картин

ДІЙОВІ ОСОБИ

Танас Явір.

Воля — його донька, студентка.

Сашко — його син, інженер.

Аглая — дружина Сашка, лікар.

Роман Шевченко — агроном.

Антін Лоб.

Кім — його синок.

Колодуб — професор.

Федь Пугач — завклубом.

Гриць Цаберябий — шофер.

Леся — ланкова.

Учасники карнавалу.

Діється в наші дні.

ДІЯ ПЕРША

Картина перша

Літній ідилічний вечір на селі з усіма властивими йому атрибутами: місяцем, що плаває в синьому небі, солов'їно-жабиним концертом, тихою дівочою піснею. Ця ідилія владно вдирається через розчинене вікно у трохи незвичайний кабінет двічі Героя Соціалістичної Праці Танаса Явора. Тієї незвичайності надають йому численні гарно намальовані діаграми, що рясніють на всіх стінах. Майже на всіх діаграмах крупно виділяється напис:

«На душу населення».

У кабінеті сидять Танас Явір, його заступник Антін Лоб, молодий агроном Роман Шевченко і ще молодший завклубом Федь Пугач.

Явір. Дістав я листа з редакції всіма нами шанованої газети. Редакція зацікавилася нашими показниками на душу населення, просить написати статтю.

Лоб (*захоплено*). Я ж казав! Я був певец, переконаний, що вашою ідеєю (*широкий жест у бік Явора*) зацікавлять-ся у всесоюзному масштабі.

Явір. Чому моею?

Лоб. Адже ініціатором на душу населення (*жест на діаграми*) є ви — двічі Герой Соціалістичної Праці Танас Карпович Явір.

Явір (*іронічно*). На вгороді бузина, а в Києві — не кажи гоп! Чув таку приказку?

Лоб. Вибачте, Танасе Карповичу.

Явір. Редакція просить... (*Читає з листа*). «Пишіть якомога простіше, своїми словами. Постарайтеся зробити це не переліком сухих цифр, а мовою цікавих фактів». Мовою цікавих фактів. Ясно?

Лоб. Ясніше ясного.

Явір. А ось нашому вченому агрономові (*жест у бік Романа*) — темна ніч. Відмовився писати статтю.

Роман. У принципі я не відмовлявся, Танасе Карповичу. Я теж за цікаві факти, але які?

Лоб (показуючи діаграми на стіні). Ось вони перед тобою. Найяскравіша картина!

Я вір. І статтю мав писати наш завклубом. Але ж він таке написав... Вийшла не стаття, а балансовий звіт.

Федь (винувато). Що ви від мене хочете? Я не віршмаз, щоб прикрашати діаграми ліричними метафорами.

Лоб. Та не метафорами, а цікавими фактами, як просять з редакції. Абсолютно ясно.

Федь. Ну, коли вам ясно, то самі й пишіть.

Я вір. Годі, не ображайся, Федю. Почав ти гарно... (Читає). «Червона зірка» збирає такі врожаї, що коли б графиня Браніцька, на землях якої ми господарюємо, підвелася з домовини, то вона б удруге померла від злості...» Це факт, і цікавий факт.

Лоб. Надзвичайний! Діалектичний факт!

Я вір. А далі ти пишеш. (Читає). «Червона зірка» виробила торік з розрахунку на душу населення дев'яносто центнерів зерна, вісімдесят центнерів цукру, сімсот п'ятдесят літрів молока...»

Лоб (звіряючи з діаграмами на стіні). Абсолютно точно!

Я вір. Що «точно»?

Лоб. Який ще колгосп у нашій області може похвалитися такими показниками? Це означає, що в нас навіть отака душа (показує) — немовля в колосці — виробляє дев'яносто центнерів зерна, вісімдесят центнерів цукру...

Я вір. Соб-цабе, тпр-ру... Та редакція ж просить, щоб було мовою фактів.

Лоб. Розумію. Без цифр.

Федь. Ось і покажіть, як це написати,— без цифр?

Лоб. Нема таких фортець, щоб їх не подолати. Дозвольте подумати, Танасе Карповичу. (Сідає збоку, пише).

Пісню чути ближче,

Я вір (підходить до вікна, тихо підспівує. Задушевно). І про пісні та дівчат напиши. Чуеш, Федю?

Федь. Про пісні та дівчат?!

Роман (зацікавлено). Дуже гарно сказали, Танасе Карповичу. Це саме те, чого нам найбільше бракує.

Я вір (іронічно). Пісень бракує? Та їх у нас припаде по сотні на душу населення.

Роман. Я зрозумів вас метафорично. Вислухайте мене, Танасе Карповичу.

Я в і р. Не хочу слухати, хоча читати в статті. Федь ось виклав свої думки, Антін он пише, а ти... Прийшов давати вказівки? Досить, наслухався їх за своє життя!

Л о б. Є, Танасе Карповичу! Без жодної цифри.

Я в і р. Давай.

Л о б. Про наше найбільше багатство — хліб — нехай Федь напише так: «Торік «Червона зірка» зібрала стільки зерна, що коли б його за раз змолоти на борошно, а з того борошна напекти паляниць, а ті паляниці покласти на довгій полиці, то та полиця простягнулася б від Одеси до Москви...» (До Явора). Цікавий факт?

Я в і р (усміхнувшись). Як, Федю?

Ф е д ь. Беру на озброєння. (Записує).

Л о б (заохочений похвалою). Про ефективність нашого тваринництва можна написати ще дотепніше. Я ось підрахував, що своїм салом, м'ясом та яйцями ми можемо прогодувати все населення такої республіки, як Андорра. (Залився сміхом).

Я в і р. Таке придумав, що самому смішно?

Л о б. Бо факт. Населення в тій республіці — шість тисяч чоловік.

Я в і р. Далі.

Л о б. Про сервіс на душу населення. Ось діаграма про нашого чудового шофера Грицька Цабєрябого. За останні три роки він купив мотоцикл з коляскою, телевізор, придбав для матері пральну машину і найновішої марки швейну машину.

Я в і р. Що ж у цьому дивного?

Л о б. А прізвище — Цабєрябий. Його батько, дід і прадід соб-цабекали на волів, а Грицько опанував найновішу техніку.

Я в і р. Цабєрябого запиши, Федю. Молодець! (До Лоба). Що далі?

Л о б. Одяг на душу населення. (Показує на одну з діаграм). Оці дані я взяв у нашому сільмазі. Якби з усього капрону й тетерону, сукна й ситцю, набраного нашими людьми за рік, пошити покривало, то тим покривалом можна напнути все наше село. Як шатром!

Я в і р. А те шатро для кого? Для київських дачників чи для наших ледарів?

Л о б. Для прикладу, Танасе Карповичу.

Я в і р. Боюся, що з таким прикладом ми потрапимо в «Перець» або в «Крокодил»... (До Романа). Як на твою дум-

ку, вчений академіку? Вибачай, що так називаю. Адже ти справді серед нас найученіший.

Роман. А дозволено академікові бути одвертим?

Явір. Галілео Галілей, доводячи, що земля крутиться, дозволу ні в кого не питав.

Роман. А що скаже товариш Лоб?

Лоб. Будь ласка, доведь, що «Червона зірка» перестає крутитися.

Роман. Не перестає, а збитися з орбіти може. І незабаром.

Лоб. Чуєте, Танасе Карповичу? Він просто глузує з наших показників на душу населення.

Роман. Навпаки, багатьма пишаюся. Адже я, як агроном, також дещо роблю, щоб ваша поліція з паляницями могла простягтися від Одеси до Москви. І сало та м'ясо — незаперечний факт. Справді, можемо прогодувати Андорру.

Лоб. На біса нам та Андорра! Порядком самокритики беру цей факт назад.

Роман. А я б уоставив і Андорру в статтю. Бо це ж факт, що ми можемо! Інших годуємо й самі живемо ось так! (Жест). Ніколи за всю історію наші селяни не жили так добре, як сьогодні.

Лоб. У чому ж ти вбачаєш загрозу для нашої орбіти?

Роман. У ножицях, що створилися на душу населення. Майже всі оті діаграми, що ви демонструєте, треба було б назвати: «На черево населення».

Лоб. Ви чуєте, Танасе Карповичу? На череві!

Роман. Людина потребує не тільки паляниць і сала. Це розуміли навіть церковні пастирі душ людських, коли казали, що не хлібом єдиним живе людина. А ми з вами, сучасні духовні пастирі, про це забуваємо.

Явір. Чого ж тільки ви?.. А я?.. Боїшся, вчений агрономе, стріляти в лоб, б'єш рикошетом?

Роман. Галілео Галілей, якого ви щойно згадували, якийсь час теж був не дуже хоробрий перед папою римським.

Лоб. Як ти смієш? Двічі Герой для тебе вже папа римський?

Явір. Та помовч ти, пастирю!.. Кажи далі, Галілео.

Роман. Серед усіх діаграм я бачу тільки дві про духовні набутки; про школу та газети й журнали. Тут кожний записується.

Лоб. До революції газети в нас передплачували тільки піп, волосний писар і вчитель. А тепер — три газети й журна-

ли на кожну хату! Збільшення на тисячу дев'ятсот відсотків!

Ф е д ь. Щодо журналів маю зауваження... Можна, Танасе Карповичу?

Я в і р. Кажі.

Ф е д ь. Приїхав представник з району і в навантаження занарядив нам по сто примірників «Журнала експериментальної й теоретическої фізики» та «Горного журналу».

Л о б. Що ж у цьому поганого? Нехай люди читають.

Ф е д ь. Не читають, а глечики тими журналами накривають.

За вікном раптом чується дикий вигук, який розряджається п'яною гуртовою піснею.

Л о б (*затуляючи вуха*). Починається черговий концерт.

Ф е д ь. Це в тракториста Кучерявого. Сьогодні святого Онопрія.

Л о б. Пропоную, Танасе Карповичу, поставити питання про Кучерявого на першому ж засіданні правління. У нього щотижня то іменини, то поминки, то святого Прокопія або Кузьми-Дем'яна.

Ф е д ь. Порядком інформації можу доповісти, який напій зараз у моді. Дозвольте, Танасе Карповичу?

Я в і р. Знаю, але ось його, непитушого (*кивнув на Лоба*), поінформуй.

Ф е д ь. Коктейль «Сам-шампан». Півсклянки самогону доливають шампанським.

Л о б. Чортзна-що! Самовбивці!

Ніби змагаючись, на іншому кутку ще голосніше заспівала інша п'яна компанія.

Ф е д ь. А це співають у Світлани Розлиганої.

Л о б. Ти знаєш усю п'яну географію!

Ф е д ь. По голосу впізнаю: виводить найкраща клубна користка.

Л о б. Чим хвалишся? Розпустив свої кадри, тепер поживай плоди.

Ф е д ь. Танасе Карповичу, благаю: проженіть мене з клубу. Хіба я винуватий, що хор розбігся і тепер Світлана виявляє свій талант на гулянках?

Я в і р. Давай без істерики, хлопче. Сідай, будемо закінчувати статтю.

Л о б (*зачиняючи вікно*). Якби моя сила, я б усіх отих п'янюг...

Я в і р. Що?.. Постріляв би чи повішав?

Л о б. Одрозу в витверезник.

Р о м а н. Дуже великого треба витверезника. Хіба що новий корівник переобладнаємо.

Л о б. Танасе Карповичу, він знову глузує.

Я в і р. Годі, крапка! *(До Федя)*. На чому ми спинилися?

Ф е д ь. На газетах і журналах.

Я в і р. Викладай, Лоб, що в тебе далі?

Л о б *(ображено)*. Я більше не можу. *(Жест у бік Романа)*. Хай він, цей учений дотепник.

Р о м а н. Берусь написати розділ: «Чому в нас так багато п'ють?» *(До Лоба)*. За вашим методом я зараз прикинув: якби всі пляшки з-під горілки, всяких вин, випиті в нашому колгоспі за рік, покласти в одну лінію, то лінія ця простяглася б до райцентру...

Заходять Гриць Цаберабий і Леся, обоє молоді, гарно вдягнені.

Гриць. Можна?

Леся. Добрий вечір.

Я в і р. Добрий вечір, молодята... *(Змірявши їх добрим поглядом)*. Часом не на весілля прийшли кликати?

Гриць. Заява ось. *(Подає)*.

Леся. І моя... *(Також подає)*.

Л о б. А ми тут згадували тебе, Цаберабий. Найкультурніший шофер у колгоспі! Статтю про тебе пишемо.

Я в і р *(пробігши очима заяви)*. Що таке? То ви... Ти, Грицю, думав, коли писав?

Гриць. Думав, Танасе Карповичу.

Я в і р. Сідай.

Леся. Дякуємо. Ми й постоїмо.

Я в і р. Сідайте, вам сказано! *(А сам, схвильований, заходив по кімнаті. Спинився раптом біля Лесі)*. Ти ж у нас на Дошці пошани красуєшся. Медаль одержала.

Леся. Одержала, дякую.

Я в і р. Що ж ти робитимеш у тому Києві? Там цукрові буряки не ростуть.

Леся *(підвівшись)*. Працюватиму в друкарні. Моя рідна тітка там бригадиркою.

Гриць *(також підвівшись)*. А я шофером. Уже домовився.

Л о б. Чого встали, сядьте!.. Хто вас навчив низькопоклонства? Людина — звучить гордо! Знаєте, хто це сказав?

Леся. Максим Горький.

Лоб. І тобі не соромно, дівчино: Горького знаєш, а з колгоспу тікаєш. Та ще якого — найбагатшого в області! (До Гриця). Скільки ти, Цабєрябий, минулого місяця заробив на своєю душу?

Гриць. Сто вісімдесят.

Лоб. А в гарячу пору мав і більше?

Гриць. Мав і більше.

Лоб. І мотоцикл з коляскою придбав, і власну «Волгу» купиш, як Коваленко. Бо добре заробляєш, бо трьох кабанів батько годує. (До Явора). Він мій сусіда. Має корову, телицю, табун гусей, курей... (До Гриця). А в Києві що матимеш?

Явір. Чого мовчиш? У твої роки я в одних штанях ходив, та й ті були полотняні. А ти ось вирядився, хоч на виставку красенів посилай!

Лоб (До Лесі). Скільки ти маєш шовкових платтів, блузок нейлонових та всяких кофточок? Півтора десятка набєрється?

Леся. Як у всіх...

Лоб. І тікаєш з колгоспу. Собі на безголів'я, а Танасові Карповичу на сором. Увесь район загаласує: «Від двічі Героя вже тікають!»

Явір (грюкнувши по столу). Та замовчи ти нарешті, Андорро нещасна! (До молодят, лагідно). От що, Грицю, і ти, Лесю. Йдіть додому і подумайте. Гарненько подумайте.

Гриць. Ми вже думали. Дайте нам довідки.

Леся. Пустіть нас із колгоспу,

Явір. Вимагаєте?

Гриць. Просимо, Танасе Карповичу.

Явір. Сам не маю права. На правлінні поставлю. А зараз ідіть... (Підвищивши голос). Ідіть, вам сказано!

Гриць і Леся. До побачення.

Виходять.

Явір (важко сідає на стілець, обхопив голову руками). От і дожився. Догероївся!

Лоб. Заспокойтеся, Танасе Карповичу.

Явір. Відійди, діаграмо!.. Перші в області, найбагатші! Ти скажи, чого люди тікають з найбагатшого колгоспу?

Лоб. Несвідомі... Карл Маркс учив... (Дістає з кишені розпухлу від закладинок книжку, щоб знайти відповідну цитату). Ось слухайте.

Явір. Заткнись мені, бо візьму зараз оту книжку й торохну нею по твоїй свідомій голові! (Раптом до Романа).

А ти, духовний пастир комсомолу, чого мовчиш, чого навіть слова не сказав цим молодцям?

Р о м а н. Розгубився. Чесно. Це така несподіванка...

Я в і р. Не бреш! Бачу, серцем відчуваю: ти їхній духовний натхненник. Хто щойно казав: «Людина потребує не тільки паляниць і сала»? Хто казав, що оті показники — «на черево населення»?

Р о м а н. Я казав.

Я в і р. І пишешся цим?

Р о м а н. Не пишась, але й не відмовляюсь.

Я в і р. Чи ти ба, який новатор прибув до нас із академії! Як той Цезар: прийшов, побачив, переміг... *(Перекривляє)*. «На черево населення!» А чи ти знаєш, учений академіку, скільки я і твій покійний батько поту пролили, сил віддали, щоб нарешті напхати голодні людські черева? Ти й твої цаберябі хоч раз були голодні? Ти знаєш, новаторе, що таке триста грамів на трудовень і двадцять дві копійки грішми?

Р о м а н. Цаберябі в цьому не винуваті.

Я в і р. То я, виходить, винуватий? Я і твій батько, в якого стріляли куркулі в часи колективізації? *(Перекривляє)*. «Не хлібом єдиним»!.. Якого тобі з Цаберябим духу потрібно? Кажі, відповідай!

Р о м а н. Я вже казав. І дозвольте все це викласти в статті.

Я в і р. Без тебе напишемо, самі напишемо, а ти... Геть звідси із своїм духом, щоб і не смердів! Повертайся в столицю!

Р о м а н. Не повернусь, Танасе Карповичу. Не для того я кінчав академію, щоб осідати в столиці. Хоч мені це й пропонували. Я — син землі, вона мене покликала, і ніяка сила мене звідси не зрушить.

Я в і р. Зрушимо. Знайдемо таку силу. Геть!.. *(Вкрай розхвилюваний, раптом хапається за груди, хилиться на стілець)*.

Усі кидаються до нього.

Л о б. Що з вами?

Р о м а н. Танасе Карповичу...

Л о б. Геть, тобі сказано!

Картина друга

На тлі синього неба, всіяного зорями, рельєфно вимальовується стрункий постамент і на ньому — бронзове погруддя двічі Героя Соціалістичної Праці Танаса Явора. Тиша, її часом порушують ті самі жаби та солов'ї.

Побравшись за руки, стоять Гриць і Леся.

Леся. Гарно. Як гарно. Отак би стояла вічно.

Гриць. Вічно стоять тільки пам'ятники. (*Кивнув головою на погруддя*). Живим потрібен рух.

І — вічний бій!

Нам спокій тільки сниться...

Леся. Чому ж той рух тільки в Києві?

Гриць. Бо там не чути принаймні солов'їв. Вони розмагнічують мозок, заколисують мрію. Та ще товариш Лоб... Ось послухай, що в мене виходить. (*Дістає з кишені губну гармошку, тихо награв ліричну мелодію*).

Леся (*захоплено*). Чудово, Грицю!

Гриць. А уяви це на саксофоні в супроводі оркестру! А товариш Лоб каже: «Давай тільки героїчне» (*Раптом рішуче*). Знаєш, Лесю, що я надумав?.. Поїдемо в Київ без довідок.

Леся. Але ж Танас Карпович просив подумати.

Гриць (*голосно*). Вагаєшся? Маєш дев'ятеро платтів та сім кофточок і вже рада! А для душі, як каже Роман, що маєш?

Заходить Лоб.

Лоб. Ш-ша! Хто тут галасує?

Леся. Ай! (*Зникає*).

Лоб. Ніякої дисципліни. Ти наказ знаєш?

Гриць. Знаю.

Лоб. Повтори.

Гриць. Не співати, не вмикати голосно радіо й телевізорів. (*Гукає*). Федю!

Лоб. Ш-ша! Чого галасуєш? (*Показуючи на погруддя*). Він хворий, дуже хворий, потребує абсолютного спокою.

Заходить Федь.

Федь. Ми вас шукали, Антоне Сидоровичу. Дозвольте провести репетицію оркестру.

Гриць. Ми тихо. Позачиняємо двері в клубі, позатуляємо вікна.

Лоб. Ніяких репетицій, ніяких дверей!.. Кругом, кроком руш! Стоп! Ви що зараз розучуєте?

Гриць. «Казки віденського лісу», «Гоп, мої гречаники»...

Лоб. Подурили, чи що? Він хворий, потребує абсолютної тиші, а ви — «Гоп, мої гречаники».

Гриць. Але ж ви самі, персонально, наказали, щоб народне.

Федь. А «Казки віденського лісу» замовила ваша дружина.

Лоб. Відставити! В даний період потрібне щось сумне, жалісливе. *(Наспівує мелодію)*.

Гриць. Похоронний марш? Ми вміємо...

Лоб. Та забули ж, мабуть, бо давно ніхто не вмирав. Треба повторити.

Федь. Ой, невже Танас Карпович помре?

Лоб. Ш-ша... Чому він? Я можу померти чи ще хтось. А тому зачиняйте двері, затуляйте вікна й добре відрепетируйте. Ясно?

Гриць. Ясно, Антоне Сидоровичу.

Хлопці виходять.

Лоб. «Невже... помре?» Навіть тричі Герої помирають. *(До погруддя)*. Так-то, Танасе Карповичу. Все тече, все помирає...

Заходить Сашко. Він напідпитку. Не бачачи Лоба, прямує до погруддя.

Сашко. Тату, батьку мій рідний! *(Сідає на сходинок, обнімає постамент)*.

Лоб. Олександрє Танасовичу, заспокойтеся.

Сашко. Товариш Лоб?.. Чого я маю заспокоюватись?

Лоб. На речі треба дивитись по-філософському...

Сашко. До біса вашу філософію! Мій батько помирає, батько всієї «Червоної зірки». Ви це розумієте? Що буде потім, хто поведе нас уперед?

Лоб. Я, вірний заступник вашого батька, дуже прошу: заспокойтесь і йдіть додому.

Сашко. А я — вірний і останній його син, бо інші його сини поклали голови на фронтах,— я вас питаю, що буде завтра?

Лоб. Буде сонце, буде день.

Сашко. Забирайтеся к чорту із своєю філософією! Дайте мені змогу побути на самоті.

Л о б. Будь ласка, дорогий Олександрє Танасовичу. (*Виходить*).

С а ш к о. «Олександрє Танасовичу», «дорогий»... Це сьогодні так величаєш, бо я син двічі Героя. А завтра?.. Чуєш, тату, ким я буду завтра? (*Обхопивши постамент руками, наспівує*).

Ой не жаль мені ні на кого,
Тільки жаль мені на оїця свого...

Заходить А г л а я. Вона в білому халаті й шапочці.

А г л а я. Ксандре, ти при розумі? Замовкни!

С а ш к о. «Ксандре»... Який я тобі Ксандр? Я був, є й буду Сашко Явір!

А г л а я. Любий Сашунчику, Лєсику мій, заспокойся, Знаю, співчуваю: тяжко татові, дуже. Але я, як лікар, запевняю, що йому покращає. До речі, він зараз заснув.

С а ш к о. А якщо помре?.. А потім і я помру? Хто продовжить славний рід Яворів? Чому ти не хочеш мати дітей?

А г л а я. Сам знаєш чому: дай мені раніше закінчити дисертацію, міцно стати на ноги.

С а ш к о. Але ж я, твій чоловік, уже стою міцно на ногах! (*Хоче стати й хилиться*).

А г л а я (*підтримує його*). Ось бачиш, як міцно?

С а ш к о. Ти мені зуби не заговорюй, ти слухай... Моя мама чотирьох синів мала і трьох дочок. Чому ти не хочеш дітей?

А г л а я (*обнімаючи його*). Любий мій чоловічку. Ти що, брав мене заміж, як кролематку?

С а ш к о. Що?! Як ти сказала?!

А г л а я. Прости, мій Лєсику. З язика зірвалося. Адже ти любиш мене, любиш? (*Обнімає*).

С а ш к о. Люблю, дурень пришелепуватий...

А г л а я. Чому ж дурень? А коли підуть діти, вся наша любов перейде на них. (*Крутнувши стегнами*). Ми ж іще не влюбились, не пожили для себе.

С а ш к о. Я хочу продовжити рід Яворів. Батько помирає... Чуєш? Чому ти досі не викликала професора з Києва?

А г л а я. Тихше, хтось іде.

С а ш к о. Нехай іде, пехай чує. Тобі дорогі не мій батько, не я, а твої папа і мама в Києві, твоя дисертація...

Заходить В о л я в накинутій на плечі легкій шалі.

В о л я. Аглая, тебе викликає Ялта.

А г л а я. Це мама. (*Швидко виходить*).

Сашко. Учора викликав папа, сьогодні мама. Не хворий батько, а курорти їй у голові.

Воля (іронічно). В Конституції записано, що кожен трудящий має право на відпочинок.

Сашко. Але ж два місяці тому її папа і мама були в Сочі.

Воля. Сам зміркуй, братику, хто ще може бути в Ялті...

Сашко. На що натякаєш? Аглая мені поклялася... (Раптом визвірившись). І взагалі, чого ти лізеш у моє сімейне життя?

Воля. Бо я рідна твоя сестра. Бо болить за тебе: інженер, син двічі Героя — і ганчірка! (Хоче йти).

Сашко. Стій!.. А ти куди? Поспішаєш на побачення? До нього? (Глумливо наспівує):

Серце мое, Романочку,
Не лий мені на сорочку...

Воля. А хоч би й так. Що тобі до цього?

Сашко. Кого ти любиш? Батькового ворога номер один?

Воля. Дурний піп, дурна його й молитва. (Виходить).

Сашко. Дурний піп. А чого я дурний? Що випив?.. А чого я випив? Бо болить, отут горить. (Б'є себе в груди). Чим загасиш полум'я?

У клубі, мабуть, хтось прочинив на мить двері — й на простір вихопилося кілька нот похоронної мелодії.

Що воно? «Ви жертвою впали»?.. (Зводиться, прислухається).
Мабуть, учулося... (До погруддя). До побачення, тату. Піду ще вип'ю за ваше здоров'я. (Виходить).

Повертається Воля, вона нетерпляче на когось чекає.
Зачувши кроки, стає за кущ.
Ідуть Роман і Леся.

Роман. Отак, Леся, давай і домовимось. Не поспішай.

Леся. А якщо Танас Карпович помре?

Роман. Як тобі язик повернувся таке казати?!

Леся (витираючи сльози). Навіщо ж тоді похоронний марш розучують?.. Чули?

Роман. Ну, чув, ну... А завтра... (Враз інтимно). Кажуть, що Гриць пісню скомпонував про тебе?

Леся (соромливо). Що ви, Романе Ільковичу. Не про мене, а... підібрав мелодію до вірша «Пісня про любов».

Роман. Теж непогано.

Леся. А товариш Лоб не дозволяє розучувати з оркестром, каже: «Зараз ювілейний рік, яка може бути любов?»

Роман. І цей факт беру до уваги, Лесю. Якщо бити Лоба, то — в лоб! (*Подав руку*). А тим часом будь здорова і красива.

Леся. До побачення. (*Виходить*).

Роман (*пройшовшись, занепокоєно*). Не прийшла!.. Сама призначила побачення й не прийшла.

Воля виходить з-за куца.

Воля. Прийшла, ворог номер один мого батька!

Роман. Ворог?.. Теж хочеш на прою зі мною стати?

Воля. Помовч краще. Теж мені герой! Від усіх вимагаєш молодечого злету. Батькові вже під сімдесят.

Роман. Ну, бий мене за це, бий!

Воля. Годину тому хтось нагадав батькові про тебе, і йому одразу погіршало: підскочила температура, а тиск — двісті п'ятдесят.

Роман (*стривожено*). Може, й справді інфаркт?

Воля (*сердито*). Ти як Аглая. Я певна, переконана, що в батька психоневроз. І районний лікар такої самої думки. А вона мучить його уколами, порошками й дієтою, хоче показати свою вченість. Якже: дисертацію закінчує.

Роман. Ти це серйозно?

Воля. Пробач, може, я помпляюсь, але не в цьому справа... Ти можеш зараз машиною змотатися в район? Дай ось телеграму моему професорові.

Роман. А чому не з нашої пошти?

Воля. Щоб не знала Аглая. Сама хоче лікувати батька, щоб на його імені заробити собі ім'я.

Роман. Ти певна?

Воля (*різко*). Я тебе питаю: ти можеш зараз у район з'їздити?

Роман. Чого ж у район? За професором я ладен їхати й у Київ!

Воля (*радісно*). Справді, мій ворог номер один?!

Роман (*дістаючи блокнот*). Давай координати професора.

Картина третя

Обстановка першої картини. За розчиненими вікнами ясний день. Швидко заходить заклопотаний Лоб, сідає за стіл, набирає номер телефону.

Лоб. Говорить Лоб із «Червоної зірки». Товариш Цимбал у себе? Прошу негайно з'єднати нас... (*Зводиться, виструнчує*

ться). Дозвольте доповісти, товаришу Цимбал. Стан здоров'я двічі Героя Соціалістичної Праці товариша Явора Танаса Карповича перебуває в попередньому стані. Всю ніч не спав. А вранці, завдяки районним лікарям і особливо невістці двічі Героя Аглаї Федорівні... Так, так. Це саме та ентузіастка, яка пише дисертацію про постановку лікувальної справи в «Червоній зірці»... Завдяки їй, Аглаї Федорівні, хворий двічі Герой заснув і спить до даного часу...

Забігає Кім. На грудях у нього бінокль, при боці іграшкові кинджал та пістолет.

Кім. Дозволь доповісти, папан?

Лоб (*у трубку*). Єсть, товаришу Цимбал. Здоров'я двічі Героя для мене над усе! (*Кладе трубку*). Що скажеш, Шерлок Холмс?

Кім (*таємничо*). Проходив я шойно через скверик біля клубу, аж бачу: йде! Точно такий, як у закордонних фільмах показують. У якійсь не нашій сорочці, у японських, мабуть, штанах і босий!

Лоб. У японських і... босий?

Кім. Ще й холоші отак підкачав... Іде й клацає фотоапаратом невідомої фірми, бо отакенький. (*Показує, що маленький*). Я йому по-англійському: «Добрідень». А він мені теж по-англійському: «Добрідень, хлопчику. Як тебе звати?» — «Я — Кім, — відповідаю, — Комуністичний Інтернаціонал Молоді, значить...»

Лоб. Далі, далі.

Кім. А далі я не знайшов потрібних англійських слів, щоб ще поговорити, і оце прибіг доповісти.

Лоб. Молодець, Шерлок Холмс! Де він? Веди... Або стоп! Ти можеш підібрати по-англійському такі слова: «Містер, вас просять зайти до правління».

Кім. А чого ж, таке можу.

Лоб. Тоді — раз-два!

Кім. Єсть, раз-два. (*Вибігає*).

Лоб (*причиняє двері, набирає номер телефону*). Говорить Лоб із «Червоної зірки»... Від імені і за дорученням двічі Героя Соціалістичної Праці товариша Явора маю запитання: вам щось відомо про перебування в нашому районі іноземців? Туристів чи кореспондентів?.. Не в курсі? То спитайте начальника, я подзвоню згодом... (*Кладе трубку*). Не в курсі... Що ж ви там робите? (*Зачувши кроки, сідає за стіл*).

Заходять Кім і босий Колодуб.

Кі м. Пліз, кам ін. Гуд бай. (*Зникає*).

Колодуб. Сенк'ю, гуд фелов. Гуд бай... (*До Лоба*). Бідовий клопчина. Доброго вам здоров'ячка.

Лоб (*офіційно*). Здрастуйте. Прошу сідати.

Колодуб. З вашої ласки, сяду біля вікна. Хочу надихатись чудодійним сільським повітрям, хоч трохи посмалитися на сонці. (*Усміхнувшись*). Чого так поглядаєте на мої ноги?.. Страх як люблю ходити по землі босий. Земля така тепла, ніжна, як материнська ласка.

Лоб. З ким маю честь?

Колодуб (*ніяково*). Тобто цікавитеся, хто я такий?

Лоб. Ми живемо у вік великих політичних катаклізмів, у час, коли треба...

Колодуб. Розумію, розумію. Ви вимагаєте мій паспорт?

Лоб. Не вимагаю, прошу.

Колодуб (*усміхнувшись*). А якщо я колгоспник і паспорта не маю? Може таке бути?

Лоб (*підвізшись*). Я тут офіційна особа, заступник двічі Героя Соціалістичної Праці товариша Явора.

Колодуб. Ах, ви той самий заступник? Тоді все ясно... (*Нишпорить по кишенях, знаходить невеличку замшеву палітурку*). Ось, будь ласка.

Лоб (*розгорнувши палітурку*). Що ви мені даєте? Це ж гральні карти!

Колодуб (*ніяково усміхаючись*). Справді, карти... Це моя дружина наплутала. Паспорт і карти — в однакових палітурочках.

Лоб (*роздратовано*). Чого ви усміхаєтеся, громадянине?

Колодуб. Бо смішно... І вам раджу побільше сміятися, товаришу заступник двічі Героя. Сміх — то сонце, як казав великий француз Віктор Гюго.

Лоб. Що ви мене тут повчаєте?

Колодуб. Не я, а Віктор Гюго. До речі, і товариш Ленін був такої самої думки. Сміх лікує від найстрашніших хвороб...

Лоб. Я не хворий. Як ви смієте?

Колодуб. У цьому відношенні хворі, шановний заступнику двічі Героя, дуже хворі. (*Хоче йти*).

Лоб. Стійте!.. Ви не маєте права мене ображати. Хто ви такий?

Колодуб (*гідно*). Громадянин Української Радянської Соціалістичної Республіки! (*Виходить*).

Лоб. Який негідник!.. Він ще ім'ям нашого Леніна козирає... (*Береться за телефонну трубку*).

Кі м. Хто він, папан? Я тут підслухував і нічого не зрозумів.

Лоб. Гайда за ним і не спускай з очей. Швидко!

Кі м. Єсть, швидко. *(Зникає)*.

Лоб *(набравши номер)*. Говорить Лоб із «Червоної зірки»...

Заходить Роман.

Роман. Добридень.

Лоб *(у трубку)*. Вибачаюсь... Я потім подзвоню... *(Кладе трубку)*. Добре, що зайшов, Романе. Давно чекаю.

Роман. Слухаю, товаришу Лоб.

Лоб. Чому так офіційно? Адже ми, здається, на однакових правах.

Роман. Ви зараз — виконуючий обов'язки. Ваш посланець просто наказав мені: «Негаймо до вео двічі Героя!»

Лоб. За дурнів я не відповідаю... Сідай поговоримо. Дзвонили з редакції, нагадують про статтю. Ти погодився написати сам.

Роман. Написав, і навіть дві. *(Дає одну)*. Це — «На душу населення». А це — «Чому Гриць і Леся тікають з колгоспу».

Лоб. Ти граєшся з вогнем, учений агрономе. Двічі Герой хворий, а ти... Хочеш доклати його?

Роман. А я про хворого не згадую. Йдеться про вас, Антоне Сидоровичу.

Лоб. Тобто як — про мене?

Роман. Зараз прочитаю, але... при свідках. *(Гукає в двері)*. Федю, заходь!

Заходить Федь.

Лоб. Що за змова, хлопці?

Роман. Слухайте статтю.

Лоб. Вона ж довга, я не маю часу. Давай, потім почитаю.

Роман. Я коротко, своїми словами... Перше. Була ухвала правління запросити з Києва митців, щоб поставити на ноги нашу самодіяльність?

Лоб. Була така ухвала. В порядку її виконання я особисто їздив у театр, щоб запросити самого головного режисера. А там сказали: «Ми самі вже давно працюємо без головного».

Федь. Навіщо головного? Нам хоч би рядового, хоч би студента з театрального інституту.

Л о б. Що значить «рядового»? Найпередовіший в області колгосп повинен мати найпередовішу самодіяльність.

Р о м а н. Друге. На тому самому правлінні було асигновано на поповнення клубної бібліотеки сімсот карбованців. Тридцять три карбованці й сорок копійок з них було витрачено на книжки, а решту — вгачено на блискучі люстри й золоті багети на портрети.

Л о б. Аякже. У нас часто бувають екскурсії, навіть закордонні. Навіщо ж соромитися? А бібліотеку поповнимо.

Р о м а н. Третє. Скільки в нас було розмов про завідувача клубу? Знаєте, скільки заробляв колись сільський піп-батюшка?

Л о б. До чого тут піп-батюшка?

Р о м а н. А до того, що він також був завідувачем... сільської церкви. Він купався в грошах та людських подаяннях. А що в нас має Федь? Рядовий колгоспник заробляє удвічі більше від нього.

Л о б. А до чого тут я? Не мені кажіть, а... Самі знаєте, кому треба казати.

Р о м а н. Четверте...

Л о б. Годі, крапка! (*Істерично*). Чи ви хочете й мене довести до інфаркту? То коліть мене, шпигайте!..

Дзвонить телефон.

(*Хапає трубку*). «Червона зірка» слухає. Я не кричу, товаришу Цимбал, тут на мене кричать... Дозвольте доповісти все по порядку... Мовчу й слухаю, Василю Петровичу! Так, так... Я теж думав, щоб викликати професора, але майбутній кандидат наук Аглая Федорівна... Цілком згоден з вами: ніяких «але»... Зараз дам телеграму в Київ. (*Кладе трубку, прямує до дверей*).

Р о м а н. Один момент... Про якого професора йдеться?

Л о б. До нашого хворого. Особистий наказ товариша Цимбала.

Ф е д ь. Професор уже тут.

Л о б. Я-ак «тут»? Хто викликав?

Ф е д ь. Були такі, що викликали... Поки хворий спить, професор ходить по селу й дихає повітрям.

Л о б. Що-о?... Чи не отой босий?

Ф е д ь. Босими ходять навіть академіки.

Л о б. То якого біса ви мовчали? Чому досі не сказали? (*Швидко виходить*).

Ф е д ь. Ні чорта не втямлю, чого Танас Карпович закоханий у нього?

Роман. Закоханий, як чорт у суху грушу.

Федь. Невже боїться цього Лоба-Лобища?

Роман. Був я на екскурсії в Посмітного. Він також по-боюється отакних, каже: «Щебече, як соловей, а кусає, як гадюка».

Дзвонить телефон.

Федь (*бере трубку*). «Червона зірка» слухає. (*До Романа*). Воля. Каже, що батько прокинувся.

Роман. Веди професора ти, я трохи спочину з дороги.

Картина четверта

Невелика кімната. У ній напівтемно, бо вікна завішені шторами, крізь які пробиваються сонячні зайчики. На ліжку під ковдрою лежить Танас. Явір. Навшпиньках заходить Воля в білому халаті.

Воля. Це я, таточку.

Явір. По ході чую, доню. Хоч ти скажи, що новенького? Від мене ж навіть газети ховають.

Воля. У газетах усе гаразд, нічого не трапилось.

Явір. Фейлетони є?

Воля. Переглянула всі газети за три дні, і — жодного.

Явір. То почитай мені Остапа Вишню.

Воля. Гаразд, таточку, я зараз... Приїхав професор Колодуб.

Явір. Щось знайоме прізвище... Колодуб?.. Це, здається, по оперній лінії?

Воля. Професор медицини, тату.

Явір (*враз засовався на ліжку*). Втечу. Через вікно. Досить мені районних лікарів та нашої Аглаї. Замучили!

Воля. Але як же... Із самого Києва приїхав. Я певна, що він допоможе вам, таточку.

Явір. Знаю, наперед уявляю. Зайде, візьме за руку, солодко запитає: «Як почуваете себе, хворий?»

Воля. Цей не такий, навіть пульс не мацатиме. Він вже все розпитав про вас, вивчив історію хвороби.

Явір. Що ж, тоді клич.

Воля виходить і незабаром повертається, пропускаючи поперед себе професора Колодуба. Він у піджаку і взутий. За ним заходить Аглая.

Колодуб. Добридень у цій хаті. А покажіться-но, шановний Герою, який ви без ретуші? Досі ж я бачив вас тільки

в газетах і журналах... О, вуса схожі і брови. Правда, вуса у всіх українців, мабуть, схожі. Мене в Румунії називали Тарасом Шевченком, а в Індії — Тарасом Бульбою.

Воля. А тата в Болгарії прозвали Максимом Горьким...

Колодуб (до Явора). Отже, по вусах ми з вами родичі, а по іншому... До речі, скільки вам років, шановний?

Аглая (запобігливо). Ось в історії хвороби записано... (Показує). У нас сьогодні відбувся консилиум. Ми, тутешні лікарі, вважаємо, що хворий у такому стані...

Колодуб. Зрозуміло, шановна колего. А тому я дивлюся в історію хвороби і бачу: хворому шістдесят шість, що мені навіть приємно: я — ровесник з ним.

Аглая. Цікаво...

Колодуб. А після цього мені цікаво знати й про день народження мого ровесника. За свідченням моєї рідної матері, я, наприклад, народився саме тоді, коли по хатах ходили посівальники й співали:

На щастя, на здоров'я,
На Новий рік,
Роди, боже, жито-пшеницю
І всяку пашницю.

Воля. Ой, а тато народилися під Новий рік!

Колодуб. Тобто на Меланки. Коли попід вікнами ходили щедрувальники. (Насіває).

Щедрик-ведрик, дайте вареник,
Грудочку кашки, кільце ковбаски...

Виходить, я на один день молодший. Молокосос!

Непорушний досі, Явір раптом трохи зводиться на руку.

Аглая (кидається до нього). Ой тату, вам не можна.

Колодуб. А чому не можна, колего? (До Явора). Скажіть, шановний, оцей ваш рух не відбився на серці? Не защеміло?

Явір. Аж ніяк.

Колодуб. То, може, ви й сісти можете?

Явір. Можу й сісти.

Воля хоче допомогти,

Не треба, доню, я сам.

Колодуб. От і чудово. Чудово! А тепер підніміть руки,

Отак. (Показує). Опустіть. Ще раз підніміть... Опустіть. А оскільки бог трійцю любить, то й ще раз.

Я в і р (у сміхнувшись, до Аглаї). Бачила, невісточко? А ти мені що: навіть дихати не давала.

А г л а я. Про дихання я нічого не казала...

К о л о д у б. До речі, про дихання. Чому тут зачинені вікна? А повідчиняйте-но, Воленько.

А г л а я (занепокоєно). Але ж буде протяг, професоре.

К о л о д у б. Навстіж відчиняйте, Волю, навстіж!

В о л я. Можна й навстіж.

Кімната одразу веселішає. На стіні напроти ліжка яскраво вимальовується велика картина, на якій зображено старого сліпця з молоденьким поводитирем.

К о л о д у б. Ось так. Сонце, повітря і... (Побачивши картину). Що це за картина?

Я в і р. Сумна, чи що?

К о л о д у б. Я б не сказав, що дуже весела.

Я в і р. То з моєї біографії. Той поводитир — я... Три роки водив сліпого жебрака. Ось один художник і увічнив на пам'ять.

К о л о д у б. Так, так... Про що ж я хотів сказати?

А г л а я. Про сонце, повітря і... Що «і»?

К о л о д у б. І харч. (До Явора). Ви сьогодні снідали?

А г л а я (попередивши). Аякже. Курячий бульйон, сливовий киселик.

К о л о д у б (до Явора). Кажіть правду: голодні?

Я в і р. Як по правді, то вола б зараз з'їв.

К о л о д у б. Е, ні, шановний. Вам потрібна зараз найсуворіша дієта. А тому... Яечню зараз їли б?

Я в і р. Ще б пак.

К о л о д у б. А коли до неї додати шиночки чи домашньої ковбаски?

Я в і р. Ковбаса цієї ночі снилася.

К о л о д у б. Резолюцію ухвалено більшістю голосів. (До Аглаї). Негайно смажте яечню з ковбасою!

А г л а я. Ви жартуєте, професоре?

К о л о д у б. Я приїхав сюди не жартувати, а лікувати вашого свекра. Чи ви мені, пробачте, не довіряєте?

А г л а я. Що ви, що ви...

К о л о д у б. Воленько, допоможіть колежанці, як кажуть наші земляки в Канаді.

В о л я. Охоче, Василю Явтуховичу.

Аглая і Воля виходять.

Я вір. Ви так поведетесь з моєю донькою, ніби хтосьна-відколи знайомі.

Колодуб. А вже майже п'ять років. Відкрию секрет: вона моя студентка. Причому улюблена.

Я вір. Он як?

Колодуб. Ось так.

Я вір. Заздрю їй, що має такого професора. Здорово у вас усе це виходить — з діагнозами, дієтами. Одне тільки... Може, невісточка має якусь рацію: киселик і раптом — ковбаса...

Колодуб. На запитання відповідаю запитанням. Скажіть, колишній поводитирю, коли ви водили сліпця, хто кому показував дорогу: ви йому чи він вам?

Я вір (*усміхнувшись*). То моя невісточка, виходить, сліпець?

Колодуб. У даному випадку сліпець ви, отже, самі й вибирайте собі поводитира.

Я вір (*сміється*). Здаюся, професоре.

Колодуб. Отакі хворі мені подобаються. Щоб сміялися і взагалі... (*Згадавши раптом, дістає з кишені карти*). Ви в карти граєте?

Я вір. В оті, що з тузами й королями? Грав колись парубком здорово. І на фронті, після боїв з фашистами.

Колодуб (*здаючи карти*). А я опанував цю премудрість іще пастушком. Програєш — біжиш завертати худобу, а виграєш — сидиш паном... Бубна козир!

Я вір (*показує карту*). У мене сімка.

Колодуб. Починайте, шановний Герою.

Грають.

Кажуть, що карти вигдавав якийсь дурнуватий французький король. А я люблю пограти. Закрутишся, буває, що голова вже нічого не варить, розкинеш пасьянс чи з кимсь у дурня перекинешся — і... Може, вам незручно, то спускайте ноги. На кплимок.

Я вір (*спускає ноги*). Тепер зовсім добре. (*Ходить картою*). Десятка.

Колодуб. А я її хлапом. (*Б'є*). У нашому селі валета називають хлап, мабуть, від польського «хлоп».

Я вір. А ми на фронті валета називали Геббельсом, короля — Герінгом, а туза — Гітлером.

Обидва весело сміються.

Заходять Аглая і Воля, несуть сніданок. Вражена побаченням, Аглая випускає на підлогу тарілку з ножем і виделкою,

Колодуб. Що з вами, колего?

Аглая. Нічого, нічого... Пробачте. *(Піднімає з підлоги розбиту тарілку, виходить)*.

Воля *(бачачи, що стіл зайнятий картами)*. Яченька. Де ставити?

Колодуб. Пробачте, Воленько, ми вмиць передислокуємось. *(Перекладає карти на ліжку)*.

Воля *(поставивши на столик)*. Я... ми зараз. *(Виходить)*.

Явір *(захопившись грою)*. Ваш хід, шановний професоре.

Колодуб *(ходить)*. Жировий Гітлер.

Явір. А ми його козирною шісткою. *(Б'є)*. А ці дві шістки на погони. *(Кладе на плечі Колодуба)*. Вітаю, генерале!

Повертаються Аглая і Воля, приносять решту сніданку.

Воля. Тату, яченька захолоне. *(Подає йому виделку)*.

Аглая *(сухо)*. Мені можна йти?

Колодуб. Як хочете, колего.

Аглая *(до Волі)*. Якщо буду потрібна, покличеш. *(Виходить)*.

Явір. Чогось напирдилася ваша колежанка. А ти, доню, не боїшся, що після яченьки твій тато богові душу віддасть?

Воля. Не боюся, їжте на здоров'я.

Явір *(апетитно їсть)*. Може, професоре, й ви за компанію?

Колодуб. На це нехай відповідь моя студентка.

Воля. Не можна, тату. Лікарська етика.

Явір. А музику можна? Щоб як у ресторані.

Колодуб. Усе можна, крім нудьги та... От, наприклад, солі багато не можна. *(Відсовує від нього сільницю)*. І не поспішайте.

Воля бере транзистор, настроює. Чути якусь іноземну мову, потім — сумбурну музику.

(Затуливши вуха). Ця музика — соратник інфаркту.

Явір. Європа розкладається, як указує мій заступник Лоб. Пошукай, доню, щось насъке.

Воля повертає регулятор, з транзистора долинає: «Говорить Київ. Передаємо сучасну українську музику».

Колодуб. Чудово! *(До Явора)*. А вам досить, шановний Герою, досить.

Явір. Але ж я тільки розоскомився.

Колодуб. Через якийсь час можна буде ще, а зараз — киселику. *(Підсовує)*.

Чути тиху, приємну мелодію. Явір і Колодуб із задоволенням слухають.

Я в і р. Наше, рідне.

К о л о д у б. Українське.

Я в і р (*усміхнувшись*). А подивися, Волю, не підслуховує нас часом товариш Лоб?

К о л о д у б. А хіба що?

Я в і р. В усьому українському вбачає націоналізм.

Зненацька тиха мелодія вибухає дикими какофонічними звуками.

К о л о д у б. Який жах!

Я в і р. Заткни йому пельку, доню!

Воля вимикає транзистор.

Оце так рідне, аж у піт кинуло.

К о л о д у б. Спокійно, шановний. Ляжте.

Я в і р. Не можу, професоре. Невже я так постарів, що вже нічого нового не сприймаю? Невже перед усім новим, хоч і дурним, треба схилитися?

В о л я (*занепокоєно*). Не треба на цю тему, таточку.

Я в і р (*збуджено*). Чому не треба? Гадаєш, що ці новатори разом з твоїм Романом нову еру відкривають? А ми, хто народився в підвалах капіталізму, вже нічого не тямимо, своє віджили? Та будь проклята така ера!

В о л я. Татуню, любий мій! (*Кидається до нього*).

Вбігає Сашко.

С а ш к о. Тату, ляжте. Я, ваш єдиний син, застерігаю: цей професор — шарлатан!

К о л о д у б. Що таке?

С а ш к о. Я не дозволяю вам лікувати мого батька!

З а в і с а

ДІЯ ДРУГА

Картина п'ята

Домашній кабінет Лоба. Його можна порівняти з домашньою фортецею, бо двері, крім внутрішнього замка, замикаються ще двома залізними засувами, а єдине вікно обладнане міцною внутрішньою віконницею. Обабіч письмового столу стоять велике дзеркало і масивна шафа-сейф. Заходять Л о б і збуджена А г л а я.

Л о б. Прошу бути як дома, шановна Аглае Федорівно. (*Із дзенькотом замикає двері на засуви*). Тепер кажіть, тут нам ніхто не завадить.

А г л а я. Я так хвилююся, Антоне Сидоровичу, так хвилююся.. Одну тільки фразу кинула Сашкові: «Професор картами лікує...» Сумнів, так би мовити, висловила. А він, немов божівільний, ухопився й одразу: «Шарлатан!»

Л о б. Заспокойтеся, шановна. Великий Геракліт...

А г л а я. Знаю, знаю: все тече, все... Але це так мені не протече. Як переконати професора, що я тут абсолютно ні при чому?

Дзвонить телефон.

Л о б. Не зважайте, Аглае Федорівно, подзеленькає й перестане.

А г л а я. Дякую, ви такі гречні.

Л о б (*завагавшись*). А якщо район або Київ?.. Це одну хвилинку. (*Бере трубку*). Квартира Лоба слухає! (*Враз міняючи тон*). Доброго ранку, товаришу Цимбал! Доповідаю: стан здоров'я хворого Явора перебуває в задовільному стані... Можна й ясніше: минулої ночі хворий спав добре... Професор?.. Уранці дав хворому читати «Енеїду», а сам пішов на Рось купатися... Так, хворому набагато полегшало. І невістка двічі хворого, пробачте, двічі Героя, Аглая Федорівна, це стверджує, але вона дуже хвилюється... Чого хвилюється? Вона тут, біля мене, можу передати їй трубочку... Будь ласка, Аглае Федорівно.

А г л а я. Доброго ранку, Василю Петровичу... Так, так, аж надто хвилююся. Адже для мене хворий не тільки двічі Герой, а й рідний свекор. Його здоров'я — це мое власне здоров'я! Ось чому я так збентежилась, коли побачила, що професор... Уявіть собі, що у вас температура тридцять вісім чи тридцять дев'ять, а вам карти в руки — грай у дурня... (*Криво усміхнувшись*). Хто виграв? Я так хвилювалася, що навіть не знаю... (*До Лоба*). Може, ви знаєте?

Л о б. Двічі Герой виграв. Дав професорові генерала.

А г л а я (*у трубку*). Хворий виграв, Василю Петровичу... Найуважніше слухаю вас... Так, так... (*Мило*). Дякую за пораду, Василю Петровичу. До побачення, товаришу Цимбал. (*Кладе трубку*).

Л о б. Що?!

А г л а я (*похмуро*). Одне з двох: або вчений агроном мій найлютіший ворог, або — ви!

Л о б. Аглае Федорівно, як ви можете таке думати?

А г л а я. Докази, Антоне Сидоровичу. Звідки Цимбал усе знає?

Л о б. Клянуся ім'ям двічі Героя: не я!

Аглая. Не клятьбою, а ділом доведіть, що ви друг сім'ї двічі Героя. (*Прямує до дверей, торсає*). Відчиніть, я тут задихаюся.

Лоб (*відчинивши двері*). Будь ласка, дорога Аглає Федорівно.

Аглая. Повторюю, Антоне Сидоровичу: або сім'я двічі Героя, або агроном Шевченко! (*Виходить*).

Лоб. Незрозуміла жінчина! Що їй сказав Цимбал?

Крізь відчинене вікно чути голос Кіма: «В ім'я революції за мною!
Ур-ра!»

Ніби луною віддаються дитячі голоси: «Ур-ра!»

(*Підходить до вікна, кличе*). Кімчику! Раз-два, сюди!

Кім стрибає через вікно, козирає.

Кім. Єсть, раз-два.

Лоб. Є завдання, Шерлок Холмс.

Кім. Від сьогодні, папан, я вже Ріхард Зорге. Чого так дивишся? Хіба не чув?

Лоб. Чого ж не чув? Це той, що і один у полі воїн?

Кім. Ти завжди плутаєш, папан. Ріхард Зорге — знаменитий наш розвідник. Загинув у Японії.

Лоб. Порядком самокритики тепер знатиму. Слухай... Маю відомості, що так званий професор і агроном Шевченко купаються на Росі.

Кім. На власні очі бачив.

Лоб. Ти в мене просто геній! А тому катай зараз на Рось, займи відповідну позицію і слухай, про що вони говорять. Завдання ясне?

Кім. Так точно, папан. (*Хотів був вистрибнути через вікно, але передумав і виходить дверима*).

Лоб (*збуджений, якийсь час ходить по кімнаті, потім спинається перед дзеркалом. Звертається до свого зображення*). Ось так воно, товаришу Лоб. Кандидат у кандидати наук Аглая Федорівна хвилюється, і ти хвилюєшся. А чого хвилюєшся? Адже за Гераклітом — усе тече, все міняється. (*Іншим голосом*). А що, коли все зміниться на твою голову? Ось скажи: як ти ставишся до хвороби й одужання двічі Героя? Чого мовчиш? Відкрий свою душу! (*Своїм голосом*). Ставлюся позитивно. З двічі Героем мені добре. (*Іншим голосом*). А що, коли агроном Шевченко таки послав свою статтю в редакцію? Там прочитають, надішлють комісію. Що тоді буде? (*Своїм голосом*). То й що? Двічі Герой горою стане за тебе, товаришу Лоб. (*Іншим голосом*). А коли не стане? Адже багато людей

горнутья до вченого агронома. *(Своїм голосом)*. А чорта з два! Двічі Герой не зрадить тебе, бо... *(Іншим голосом)*. Що «бо»? *(Своїм голосом)*. Двічі Герой боїтья тебе. Боїтья! А тому держи хвіст бубликом! *(Наспівуючи бадьюру пісеньку, засуває двері, зачиняє вікно й віконницю, вмикає електрику. Потім відмикає сейф, дістає звідти пляшку коньяку, наливає в чарку, звертається до свого зображення в дзеркалі)*. За твое здоров'я, товаришу Лоб. А оскільки по першій не закушують, то давай і по другій. *(П'є)*. О, тепер можна й пофілософствувати. Сідай, Антоне Сидоровичу. *(Іншим голосом)*. Дякую. *(Своїм голосом)*. Ось сидиш ти тут, у «Червоній зірці», восьмий рік. А жінка в Києві, і синок з нею. Жінці там добре, квартиру гарну має, і синок учиться, уже по-англійському розмовляє. Непогано?.. *(Іншим голосом)*. О'кей, як каже синок. *(Своїм голосом)*. Тож-бо. І тобі тут непогано. Маєш власного «Москвича» до жінки та синка їздити, і вони до тебе їздять, живуть тут, як на дачі. Так, товаришу Лоб? *(Іншим голосом)*. Абсолютно так, Антоне Сидоровичу. *(Своїм голосом)*. А що було б, якби помер двічі Герой? *(Іншим голосом)*. Зостався б на його місці... *(Своїм голосом, схопившись на ноги)*. Йолоп ти, сто разів йолоп! Викинь це з голови, наказую! *(Іншим голосом)*. Викинув, Антоне Сидоровичу, давай краще вип'ємо. *(Своїм голосом)*. Що? Не збивай на цей шлях, бо боротьба з пияцтвом — наш великий козир. Двічі Герой абсолютно певний, що я не п'ю. Та ще ось наш козир... *(Дістає свою пухку книжку з багатьма закладками, цитує)*. «Не свідомість людей визначає їх буття, а, навпаки, їх суспільне буття визначає їх свідомість...» Отже, не якийсь там дух, а черево — гегемон! Отже, не вчений агроном, а я для двічі Героя — тут указ!

Чути стук у двері і голос Кіма: «Папан, відчини!»

(Швидко застібається, ховає коньяк у сейф, відчиняє вікно).

Г о л о с К і м а. Чого так довго, папан?

Л о б *(відсуваючи двері)*. Задрімав був, синку. Заходь.

Заходить К і м з магнітофоном.

А ти чого так швидко?

К і м. Ріхард Зорге все робить швидко. *(Повів носом)*. Чим тут так смердить? І чого електрика сяє?

Л о б. Хмарка була набігла, і стало темно... *(Вимикає електрику)*. Доповідай, Зорге.

К і м. Розігнався я на Рось, аж бачу — товариш Цимбал приїхав. До двічі Героя.

Л о б. Товариш Цимбал? А ти часом не помилився?
К і м. Зорге ніколи не помилявся.

Лоб кинувся був до дверей, на ходу хукнувши собі в долоню, і за-
непокоєно спинився: з рога смердить.

Л о б. Ні, ні...

К і м. Що «ні?» Далі не доповідати?

Л о б. Навпаки, найдокладніше.

К і м. Я тилами пробрався в садок двічі Героя, зайняв по-
зицію під калиною. Чую, розмовляють: товариш Цимбал,
двічі Герой і професор.

Л о б. Про віщо?

К і м. Не розібрав. Ех, якби слуховний апарат!

Л о б. Буду в Києві, дістану. Що далі?

К і м. Я ще ближче, під вікно, чую: співають. Почав про-
фесор, а за ним і двічі Герой, і товариш Цимбал.

Л о б. І товариш Цимбал?

К і м. Не вірш? Так ось сам послухай. *(Розкриває магні-
тофон, налагоджує).*

Л о б. Записав на магнітофоні? Генію ти мій! *(Обнімає).*

К і м. *(виривається).* Не облаплуй, папан. Не люблю.

З магнітофона лунає «Катюша» або якась інша популярна пісня.

(Стрибає на підвіконня).

Л о б. Куди ж ти?

К і м. З хлопцями у війну гратись. Я в них за командира.
(Зникає).

Л о б. *(слухаючи пісню).* Справді, Цимбалів голос. *(До сво-
го зображення в дзеркалі).* Ти щось тямши, товаришу Лоб?..
(Занепокоєно). Що, як він зараз тебе викличе? *(Знову хукає
в долоню).* Смердить!.. Хіба пшона пожувати? *(Дістає з шух-
ляди, жує, філософствує із своїм зображенням у дзеркалі).*
Давай, Антоне Сидоровичу, тверезо зважимо обстановку. Дві-
чі Герой видужує, бо Роман привіз професора — раз, профе-
сор лікує хворого картами, Остапом Вишнею і тепер піснею —
два, товариш Цимбал підспівує — три... А що можеш придумати
для двічі Героя особисто ти? Щоб не агроном, а ти був
на висоті?

Дзвонить телефон.

Невже Цимбал? *(Хапає трубку).* Квартира Лоба слухає.
(Радісно). Нонночка?.. Золота моя половиночко! Цілую тебе
по прямому проводу тисячу разів... Хочеш приїхати? Давай, на
крилах лети, бо я зараз у такому становищі... *(Раптом наду-*

мавиш). Слухай, моя артистчко, розбийся, а привези з Києва таке, щоб здивувати весь район. Бандуристів? Ти вже привозила. Циркачі — теж не новина. Треба щось таке, щось таке... Грошей не пошкодуємо, тільки давай! Що? Карнавал з феєрверками? Здорово! Давай карнавал! (*Задоволений, вмикає магніофон*).

Чути ту саму пісню.

Картина шоста

Скверик біля погруддя Явора. Вечір. У глибині вгадуються білі колони колгоспного клубу, освітлені прожектором. У клубі й на майданчику біля нього відбувається костюмований карнавал. Під вальсову музику пропливають парочки в різноманітному вбранні. Збоку заходять професор Колодуб і Воля, одягнена Наталкою Полтавкою.

Колодуб. «Берізка». Мій улюблений вальс у студентські роки.

Воля (*одягаючи маску*). Може, поплаваємо на хвилях «Берізки»?

Колодуб. Залюбки, Наталочко Полтавочко, але одну хвилинку. Я вперше тут увечері. Дозвольте помилуватися вашим бронзовим татом при місяці. (*Оглядає погруддя, декламує*):

Я пам'ятник собі воздвиг нерукотворний,
Тропа народна там навіки пролягла...

Я не наплутав, Воленько?

Воля. Переклали майже так само, як Максим Рильський. До речі, Рильський був у нас і написав оці рядки:

Хто садить дерево, благословен!
Благословен, хто викопав криницю!

Колодуб (*усміхнувшись*). Маю запитання: дерево й криниця — це на душу чи на черево населення?

Воля. На мою думку, в цьому гармонійно поєднується і те й друге.

Колодуб (*вклонившись*). Ваш кавалер до ваших послуг. Танцюючи, вони зникають. Заходить Гриць Цаберябий у своєму звичайному одязі, стежить за парочками. Серед них Леся у вбранні Офелії, у парі з Федем, який вирядився в костюм казкового Івана-дурника.

Федь (*порівнявшись із Грицем*). Вручаю тобі твою Офелію. (*Легенько підштовхує дівчину до хлопця, зникає*).

Гриць (*сердито*). Ти таки припхалася на цей карнавал?
Леся (*знявши маску, винувато*). Дівчата... Просто потягли сюди.

Гриць (*оглядаючи її, іронічно*). Теж мені Офелія! Скидай зараз це лахміття — й додому! Завтра рано вставати.

Леся. Встанемо, Грицю, а зараз... (*Бере його за талію, щоб танцювати*).

Гриць (*ухиляється*). Ти, може, знову передумала? То знай, Лесю: я сам поїду в Київ, сам!

Леся. Але ж наостанку можна потанцювати. Наостанку, Грицю...

Гриць. Наостанку мені кортить набити пику Лобу-Лобишу.

Леся. Мовчи... Он він іде.

Гриць (*дивиться в глиб сцени*). Що? Чапаєвим вирядився! Та я йому зараз...

Леся. Я тебе благаю, Грицю, не чіпай. (*Тягне його в протилежний бік*).

Заходить Лоб, одягнений Чапаєвим. Виймає шаблю з піхов, розмахує нею.

Лоб. Ех, була колись розкіш-роздолля! А тепер і пальцем нікого не зачепи... (*Гукає*). Ріхард Зорге, ти на посту?

З-за куца визирає Кім.

Кім. Так точно, папан.

Лоб. Як твої успіхи? Записав щось на магнітофоні?

Кім. Професора і Наталку Полтавку.

Лоб. Про що говорили?

Кім. Вірші читали.

Лоб (*озирнувшись*). А Романа Шевченка, агронома... не було?

Кім. Може, й був у масці, не впізнав.

Лоб. Головне він, агроном. Розумієш?

Кім. Розумію, але скучно, папан. Там мама підбирає мені костюм. Я теж хочу на карнавал.

Лоб. Дайош, але про пост не забувай.

Кім. Єсть, папан. (*Вибігає*).

Танцюючи, з'являється Федь з дівчиною.

Лоб (*кличе його*). Ей, ходи-но сюди! Ти хто такий?

Федь (*змінивши голос*). Цебто я, товаришу Чапаєв?

Лоб. Та вже ж не хто. (*До дівчини*). Ти йди собі.

Дівчина зникає.

Так хто ти?

Федь. Як бачите: Іванко-дурник.

Лоб. А насправді?

Федь. На те й карнавал, щоб ніхто не впізнавав. (*Насні-
вує, удаючи дурника*).

Оженився дурачок, узяв біснுவату,
Не знали, що робити — запалили хату...

Лоб (*сміється*). Молодець! Тобі подобається оце міропри-
ємство — карнавал?

Федь. Геніальна штука! Триста відсотків веселощів на
душу населення!

Лоб (*насторожено*). Це ти сам вигадав чи хтось інший?

Федь. Де ви бачили, щоб Іванко-дурник таке змикитив?

Лоб. А хто ж? (*Озирнувшись*). Може, агроном Роман
Шевченко?

Федь. Може, й він.

Лоб. Ти його часом не бачив тут, на карнавалі?

Федь. Не бачив.

Лоб. А завклуба? Ти його знаєш?

Федь. Як свої старі чоботи.

Лоб. Тим краще. Знайди його й поклич сюди... Стоп!
(*Озирнувшись*). Як по-твоему, Іванку-дурнику, наш завклуб —
розумний завклуб?

Федь. Федь Пугач? Де там розумний, дурний як чіп.

Лоб. Чому «дурний»?

Федь. Бо працює завклубом.

Лоб. Не маєш права так його ображати. Дайош його сюди!

Федь. Єсть, дайош. (*Ступає крок від Лоба, проказує*). По
щучому велінню, по моему хотінню, завклуб явись! (*Знімає
маску, обертається*). Я вас слухаю, товаришу Лоб!

Лоб (*сердито*). То це ти? Ти, значить, розігруєш мене?

Федь. На те й карнавал, щоб було весело.

Лоб. Народові повинно бути весело, а не тобі. На кого
я поклав відповідальність за ідейну висоту цього міроприєм-
ства?

Федь. Особисто на мене, Антоне Сидоровичу.

Лоб. А ти куди дивишся? Ти бачиш, як наші чудові ра-
дянські колгоспники одягнені? Абсолютна більшість в укра-
їнському. Де твое почуття інтернаціоналізму?

Федь. Є ви, Чапаєв, і червоний козак Примаков, є гру-
зинка і латиш. А ще є Дон-Кіхот, є Анна Кареніна...

Лоб. Ти мені своєю ерудичією очей не замилуй. Ідеться
про ідейне звучання карнавалу. Чому в тебе переважають без-
ідейні костюми?

Ф е д ь. Ці костюми привезла ваша дружина.

Л о б. Моя дружина навезла їх багато. Я на власні очі бачив там костюми генералісімуса Суворова, Петра Першого. А ти ось, ідейний керівник карнавалу, одягся Іванком-дурником. Чому саме дурником?

Ф е д ь. Бо Іванко-дурник у всіх казках розумніший за всіх царів, узятих разом. І друге... Хочу загадати вам загадку. Дозвольте?

Л о б. Яку таку загадку?

Ф е д ь. Уявіть собі бублик, звичайний бублик, що його їдять. Уявляєте?

Л о б. Уявляю.

Ф е д ь. І ось я, Іванко-дурник, хочу знати: де дівається дірка, коли бублика з'їдають?

Л о б. Що за ідіотське запитання? До чого тут дірка?

Ф е д ь. А до того, що в ту дірку шелеснуло триста карбованців колгоспних грошей. На оцей карнавал!

Л о б. Що таке?!

Ф е д ь. До побачення. Йду переодягатися генералісімусом Суворовим. *(Виходить)*.

Із-за куца раптом вихоплюється переодягнений К і м у масці і з луком у руці.

К і м *(націлившись стрілою, вигукує)*. Руки догорі!

Л о б *(сахнувшись від несподіванки)*. Що за дурні жарти? Хто ти такий?

К і м. Робін Гуд. *(Сміється)*. Що, злякався, товаришу Чапай?

Л о б *(упізнавши синка)*. Ти так гаркнув... Хто він, цей твій Робін Гуд?

К і м. Англійський герой, борець за свободу.

Л о б. Уперше чую. Він що, комуніст?

К і м. Бив і громив багачів, то, мабуть, комуніст.

Л о б. Хвалю, синку! Рівняйся тільки на героїв!

Виходять.

Заходять професор Колодуб і Роман, одягнений Дон-Кіхотом.

К о л о д у б. Хоч і цікаво тут з вами, молодими, але мушу йти до свого пацієнта. До побачення, лицарю печального образу.

Р о м а н. Глузуєте? Змушений був так нарядитись: поміряв мундир Наполеона Бонапарта — замалий для мене, надів камзол Петра Першого — завеликий.

Колодуб. А чого виправдуєтеся? З точки зору на душу населення Дон-Кіхот дасть фори всім імператорам: рубав голови тільки вітракам!

Роман (*уклоняючись*). Смішний, але добросердий гідальго бажає вам доброї ночі. (*Виходить*).

Колодуб (*до погруддя*). Доброї ночі й тобі, бронзовий Герою.

Назустріч йому йде Аглая, одягнена Анною Кареніною.

Аглая. Перепрошую, шановний Василю Явтуховичу. Я просто щаслива, що зустрілася з вами віч-на-віч!

Колодуб (*упізнаючи її*). Слухаю вас, шановна... шановна...

Аглая (*з реверансом*). Анна Кареніна.

Колодуб. Дуже приємно, шановна Анно Кареніна.

Аглая (*знявши маску*). У даному разі дозвольте розмовляти як невістці вашого пацієнта. Я щойно від нього. Сидить на веранді, слухає музику, тішиться веселощами карнавалу. (*Піднесено*). Дозвольте від імені всієї родини Яворів подякувати: це ви, професоре Колодуб, поставили двічі Героя на ноги!

Колодуб. Ура, ура, і так шістнадцять разів! (*Усміхнувшись*). Оце й усе, що ви хотіли сказати мені віч-на-віч?

Аглая. Даруйте... Я забуваю, що ви належите до тієї категорії людей, які не полюбляють славословлень. Маю до вас прохання, дуже серйозне.

Колодуб. Найсерйозніше слухаю.

Аглая. Простіть. За мого чоловіка Сашка Явора простіть.

Колодуб. Ви знову? Я казав і казатиму: ваш чоловік — мила людина. Йому бракує лише одного: трошечки... любові.

Аглая (*спалахнувши*). Що ви, професоре, я його люблю, над усе люблю!

Колодуб. Даруйте, шановна, ви мене не дослухали... Йому бракує тієї любові, що зветься самоповагою.

Аглая. Абсолютний альтруїст! Усього себе віддає справі свого батька, двічі Героя. Заради цього він ладен навіть на безумство. І внаслідок — оте «шарлатан». Простіть, я навколішки стану!

Колодуб (*спиняє її*). Ще цього бракувало. Я — не Ісус Христос, а ви — не Марія Магдалина. (*Усміхнувшись*). Чи ви хочете, щоб я зараз прорік: «Гряди з миром, дщер, і більше не гріши»?

Аглая. «Дщер»?! Я не за себе прошу, за чоловіка.

Колодуб. Тим краще. Прощаю й розрішаю йому всі гріхи вольнії і невольнії.

Аглая. Дякую, дорогий професоре. Ви такий добрий, гуманний і... Дозвольте звернутись до вас іще з одним прохання... Напівособистим і водночас напівофіціальним.

Колодуб. Трошки догадуюсь, шановна колего. Хочете, щоб я познайомився з вашою дисертацією?

Аглая. Ой, та ви геніальний психолог! Як ви догадались?

Колодуб (*усміхнувшись*). Вашу дисертацію я третій день бачу в свекровій кімнаті.

Аглая. Справді... Коли хворий спав, я там над нею працювала.

Оркестр заграє вальс.

Який чудовий вальс! Він надихає мене й на третє прохання. (*Злегка бере Колодуба під руку*). Одне тільки коло, дорогий професоре.

Колодуб. Відповідаю на попереднє прохання: дисертацію прочитаю. А від вальса дозвольте утриматись.

Аглая. Не я прошу — Анна Кареніна.

Колодуб (*усміхнувшись*). На жаль, Вронський з мене дуже підтоптаний. Закружляєте в танці — і я можу впасти...

Заходить Лоб.

Лоб. Вибачайте... Я на одну хвилинку.

Аглая. Ви до мене?

Лоб. Навпаки. До шановного професора, товариша Колодуба, Василя Явтуховича.

Аглая. Не буду вам заважати. Ще раз дякую, дорогий професоре. Я така щаслива! Добраніч. (*Виходить*).

Колодуб. Я вас слухаю, шановний заступнику двічі Героя, а далі... пробачте, не знаю, як вас величати?

Лоб. Товариш Лоб, Антін Сидорович.

Колодуб. Слухаю вас, товаришу Лоб, Антін Сидорович.

Лоб. Вважаю своїм абсолютним обов'язком знати, як вам у «Червоній зірці»? Чи добре почуваетесь ви в нашому готелі? Чи смачно годують вас у нашому ресторані?

Колодуб. Почуваю себе тут краще, ніж на сьомому небі, бо там, напевне, немає такої чудової річки, як Рось. Сплю в готелі, як немовля біля маминої пазухи. А в ресторані годують так, ніби я принаймні міністр який.

Лоб. Всіх так годуємо, абсолютно всіх. П'ятий рік підряд маємо першу премію. Обласну. Докладаємо сил, щоб завоювати першу республіканську.

Колодуб. Помагайбі, як казав іще мій дід.

Лоб. А як вам оце міроприємство? Наш карнавал?

Колодуб. По правді?

Лоб. Тільки по правді, шановний професоре, товаришу Колодуб.

Колодуб. Вражений! Уперше таке бачу. Наполеон Бонапарт, Чапаєв, Анна Кареніна... Здорово!

Лоб (*не зрозумівши іронії*). Аякже. Все робимо на найвищому ідейно-художньому рівні. А головне: все для одужання й здоров'я нашого вельмишановного двічі Героя.

Колодуб. Ще маєте якісь запитання? Поспішаю до хворого двічі Героя. До побачення, товаришу Лоб, Антін Сидорович.

Лоб. До побачення, товаришу професор, Василь Явтухович.

Колодуб виходить.

Сашко (*співає*).

Тепер я турок, не козак,
Здається, добре зодягнувся...

Лоб (*поспішає йому назустріч*). Олександрє Танасовичу! Радий бачити вас у такому геніальному одязі.

Сашко (*закінчивши куплет*). Здорово оце ви придумали: карнавал у колгоспі. Дуже здорово!

Лоб. Служу «Червоній зірці» на чолі з вашим рідним батьком! Міроприємство подобається навіть професорові. Він каже: «Уперше таке бачу».

Заходить Аглая.

Аглая. Любий Сашуню, за всіма ознаками, ти вже п'яний?

Сашко. Я зараз не Сашко Явір, а Карась. А Карасеві належить бути п'яному... (*Співає*).

Гей, заїхав до шинкарки,
Випив, мабуть, ще три чарки,
П'яний з воза ізвалився,
Трохи, трохи не убився...

Аглая (*нишпорить по його кишенях*). Віддай пляшку!

Сашко. Не віддам. Це мій реквізит. Як же я виконуватиму свій номер без пляшки?

Аглая. Дай слово, що до виступу не доп'єш усю горілку.

Сашко. По-перше, це не горілка, а віньяк. А по-друге..

Бачиш тата? *(Показує на погруддя)*. Ним клянуся! Чи ти хочеш, щоб я не татом, а папінкою поклявся — по-французькому?

А г л а я. Я тебе прошу: ходімо на люди. *(Виходить)*.

С а ш к о. Не бажаю на люди, бажаю побути з татом. *(До погруддя)*. Чуєте, тату? А вашого ворога номер один немає на карнавалі. Він плює на карнавал. *(До Лоба)*. Відповідайте, заступнику двічі Героя: чого немає вченого агронома?

Л о б *(озирнувшись)*. По-перше, вчений агроном тут — замаскувався під Дон-Кіхота. А по-друге, якщо агроном Роман Шевченко для вас ворог номер один, то для мене персонально — ворог номер два.

С а ш к о. Докази! Мені потрібні докази!

Л о б. Будь ласка, Олександрє Танасовичу. Доказ перший. Цей чудовий карнавал я організував на знак любові до двічі Героя, йому на втіху і розвагу. Бо навіть великий француз сказав: «Веселощі — то сонце». А він, агроном Роман Шевченко, категорично заявляє: «Цей карнавал — дірка з бублика, дурні гроші на вітер».

С а ш к о. Так і сказав?

Л о б *(показуючи на погруддя)*. Клянуся бюстом гашого тата! Другий доказ. Статтю, яку доручено написати Романові Шевченкові, він назвав знаєте як? «Коли черево — гегемон».

С а ш к о. «Черево — гегемон»?! Та як він сміє?

Л о б. Це ганебний наклеп на двічі Героя, на вас, на мене і на всю «Червону зірку». А як поглянути на цю його заяву у світлі останніх міжнародних ситуацій, то це не що інше, як справжній ревізіонізм!

У глибині сцени спалахує фейерверк, потім другий, третій. Швидко заходить А г л а я.

А г л а я. Зараз почнеться концерт. Першим виступаєш ти, Сашуню.

С а ш к о *(зціпивши зуби)*. Кобра!

А г л а я. Хто «кобра»?

Л о б. Це не про вас, Аглає Федорівно... *(Бере Сашка під руку)*. Прошу на виступ, Олександрє Танасовичу.

Всі троє виходять.

З іншого боку швидко йде Г р и ц ь, за ним — Р о м а н.

Р о м а н. Не дурій, Грицю. Навіщо мучиш Лесю? Підбігла зараз до мене, плаче.

Гриць. Не я, а вона мене мучить. Чого передумала їхати в Київ? Адже вона першою почала: скучно на селі, в клубі тільки кіно крутять. І раптом... Чого передумала?

Роман. Мабуть, є причина.

Гриць. Ви — та причина! Це ви її напоумили.

Роман. А хоч би й я. Тут ви обоє перші, на Червоній дощі красуетесь. А там?

Гриць. Перші! Червона дошка! А для душі що? Це ж ви самі кажете.

Роман. Казав і зараз кажу.

Гриць. А що з того? Не ви, а Лоб-Лобище тут цар і бог. Чуєте, як звучить оркестр найпередовішого колгоспу в області?

Роман. Ну, чую.

Гриць. Самі труби та барабан гупають. Один кларнет на двадцять труб. Одна тисячна мелодії на душу населення.

Роман сміється.

Чого смієтесь?

Роман. Бо дотепно сказав: «Тисячна мелодії на душу населення».

Гриць. Вам смішно, а мені... Музика — найбільша моя вітха. Кажу це Лобу-Лобищу, а він мене цитатою по голові: «Музика в колгоспі — надбудова. Баранка на автомашині — от запорука твого щастя».

Заходять Воля і Леся в своєму звичайному вбранні.

Леся. Грицю, я переодяглася... Що далі?

Гриць. Отак би й давно. (До Романа). Прощавайте.

Роман. Чого ж «прощавайте»? Я зайду провіджати. До побачення.

Леся. На добраніч.

Обоє виходять.

Воля. Невже поїдуть?

Роман. Якщо Гриць по-справжньому любить Лесю і музику — не поїдуть.

Чути мелодію дуета Карася й Одарки.

Воля. Може, на півгодинки підемо? Сашко співатиме.

Роман. Досі цей дует був мені найулюбленішим, а після його виконання, мабуть, зненавиджу. Ти знаєш, що він сьогодні сказав?

Воля. Дурне, мабуть, сказав, бо всі ці дні чомусь п'яний...

(З болем). Нещасний він, Романочку. Сам знаєш, чоґо п'є. А вона... Бачив: Анною Кареніною вирядилася? Вчора до неї знову дзвонив той, із Ялти... Порадь, що робити.

Р о м а н. Можу поїхати в Ялту і вбити новоявленого Вронського.

В о л я. Я серйозно, ворог ти мій... Брат він, єдиний. Треба рятувати. Батькові не до нього, а я... День і ніч думаю, та нічоґо не придумую. Він же роботящий, талановитий... Чуєш, хіба поґано співає?

Р о м а н. Залюбки слухаю і навіть заздрю, бо в мене всі пісні виходять на мотив «Ой там Роман воли пасе...» (Закохано). Адже саме цією піснею ти причарувала мене! Може, заспіваєш зараз?

В о л я (озирнувшись). Ти з розумом, парубче мій?

Р о м а н. Так всі ж там, у клубі. (Злегка обнімає її).

В о л я. Нехай Сашко закінчить.

Р о м а н. А він якраз і закінчує... Ну, давай, тихенько.

В о л я (співає).

Ой там Роман воли пасе,
А дівчина воду несе.
Роман воли покидає,
Ту дівчину переймає.

— Серце моє, Романочку,
Не лий мені на сорочку.
Хоч ти чорний, а я руса,
Я Романа не боюся!

Ніби з-під землі виринає С а ш к о.

С а ш к о. Бач, де вони збіглися? Біля батькового пам'ятника. (До сестри). Ану, геть звідси, Наталко Полтавко! Хочу поговорити з твоїм задрипаним лицарем.

В о л я. То й говори.

С а ш к о. Хочу розмовляти наодинці.

Р о м а н. Иди, Волю, справді.

Воля виходить.

С а ш к о. Ти чоґо сюди припхався, Дон-Кіхот? Тут вітряків немає.

Р о м а н. Прийшов, як і всі, на карнавал. Хіба мені заборонено?

С а ш к о (перекривляє). «На карнавал»!.. Ти ж проти нього. Хто казав, що це дірка з бублика, дурні гроші на вітер?

Р о м а н. Непогано сказано. Я можу тільки додати: цей

карнавал — мішура. Зовнішньою позолотою латаємо дірки духовного виховання. Ось які, мовляв, ми висококультурні: навіть карнавали влаштовуємо!

С а ш к о. Хто це «ми»?

Р о м а н. Я, ви, товариш Лоб.

С а ш к о. Брешеш, учений агроном! Усе це ти рикошетниш на мого батька, двічі Героя Соціалістичної Праці. Що ти написав у статті про наші здобутки на душу населення: «Черво — гегемон»? Якого тобі в чорта духу потрібно?

Р о м а н. Такого, щоб люди не тікали з колгоспу. Щоб не горілчанним духом були тут веселі і щасливі.

С а ш к о. Яке тобі діло, що я п'ю? Яке тобі діло до мого щастя?

Р о м а н. Я маю на увазі не вас.

С а ш к о. Брешеш, кобро! Ти маєш на увазі всю сім'ю Яворів. Ти... ти на батькове місце цілишся. То ось тобі батькове місце! *(Б'є Романа пляшкою по картонному шолому, який налазить тому на обличчя).*

Із-за куца вискакує Кім, хапає Сашка за полу жупана, відтягує.

К і м. Не смійте бити його! Не смійте!

С а ш к о *(відштовхнув його)*. Геть, пуцвірку! *(Б'є Романа вдруге)*.

К і м. Люди-и!.. Рятуйте-е!.. *(Біжить у глиб сцени)*.

Р о м а н *(вивільнивши обличчя від шолома, вихоплює в Сашка пляшку)*. А далі що?

Музика замовкає.

З'являються учасники карнавалу.

С а ш к о. А далі — геть із цього святого місця! *(Обіймає постамент)*. Я нікому не дам у наругу свого батька!

Картина сьома

На тому самому місці через день. Вечір. У небі висить той самий місяць, яскраво освітлює погруддя двічі Героя і квітник навколо нього. Перед своїм погруддям стоїть Танас Явір. Він простоволосий, у теплому домашньому халаті, поверх якого накинуто піджак.

Я ві р *(якийсь час дивиться на своє зображення)*. Стоїш, бронзова подобо мого «я»?.. Удень і вночі, влітку і взимку. І так стоятимеш вічно. Але повір: я не заздрю тобі. Бо ти — бронза, а я ось живу, дивлюся на місяць, розмовляю. Хто з нас щасливіший? «Людина, яка робить щасливішими інших, не може бути сама нещасною!..» *(Згадує)*. Хто це сказав? Хто?

Воля. З ким ви розмовляєте, тату?

Явір. Добре, що нагодилася, доню. Бачиш мій бронзовий образ?

Воля. Авжеж... Місяць так гарно освітлює його.

Явір. Хтось сказав, що пам'ятник — це совість того, кому він поставлений.

Воля. Гарно сказано.

Явір. У суспільстві комуністичного прийдешнього совість стане основним критерієм людської поведінки. І мені закортіло зараз скласти сповідь перед власною совістю. Але цей пам'ятник — глуха й німа бронза: їй не відкриєш свою душу... Ти можеш на кілька хвилинок узяти на себе функції отієї совісті?

Воля (*зацікавлено*). В алегоричному розумінні, тату?

Явір. Так.

Воля. Тобто викликаєте мене на одвертість?

Явір. На цілковиту.

Воля. І я, як ваша совість, можу казати все?

Явір. Все-все.

Воля. В такому разі дозвольте прийняти й відповідну позу. (*Стає на сходинок, спиною до постаменту*).

Явір (*замилувався нею*). Чудово, доню!

Воля. Я вас слухаю.

Явір. Стоїш, бронзова подобо мого «я»?

Воля. Стою. Така доля всіх пам'ятників.

Явір. У твоїй відповіді я відчув смуток. Ти нарікаєш на свою долю?

Воля. Навпаки, дуже задоволена. Адже я забронзовіла в апогеї вашого буяння і злету.

Явір. В апогеї?! Виходить, ти не віриш у мій подальший злет?

Воля. Вірю, надіюсь, але...

Явір. Без ніяких «але»! Ти обіцяла казати все.

Воля. Вірю, надіюсь, але з деякого часу почуваю, що завдяки мені, бронзі, починаєте бронзовіти й ви.

Явір. Неправда! З висоти постаменту ти бачиш перед собою всю нашу «Червону зірку». Вона сьогодні в найбільшому розквіті.

Воля. Порівняно з минулим. І за це вам слава! За це ви маєте на грудях дві Золоті Зірки. А завтра?

Явір. І завтра. Я почуваю, що в моїх жилах ще пульсує живодайна кров.

В о л я. Пульсує в ім'я чого? Щоб одержати третю Золоту Зірку?

Я в і р. *(вражено)*. Як ти сказала? Повтори!

В о л я. Тату... *(Хоче кинутися до нього)*.

Я в і р. Стій! Застигни!.. Ти жорстока, надто жорстока, але ти — прекрасна! Бо ти — моя совість!

В о л я. І ви прекрасні зараз, тату!

Я в і р. Ні, ні. Досить похвали і дифіраблів! Вони спопеляють людину, а я ще прагну вогню... Кажі далі, моя совість!

В о л я. Хтось іде...

У глибині сцени проходять парочка.

Я в і р. Не витримала, спустилася на землю?

В о л я. Бо й ви земний, тату, весь земний!.. Сядьмо тут, на лавці.

Я в і р. Ну, сів, ну, слухаю.

В о л я. То Гриць Цеберябий пішов із Лесею.

Я в і р. Вони ще не поїхали в Київ?

В о л я. Збираються, але Роман Шевченко... Агроном...

Я в і р. Що «агроном»?

В о л я. Умовив Лесею не їхати, а Гриць...

Я в і р. Знову агроном? Знову дух?

В о л я. Тату... *(Обнімає його)*.

Я в і р. Іди собі! Я хочу побути сам із собою.

На місяць набігла хмарка, стає темно.

Картина восьма

Того самого вечора в домашній фортеці Лоба. Двері взяті на засуву, вікно — на віконницю. Розчинена лише шафа-сейф. Л о б сидить проти дзеркала, перед ним коньяк, закуска. Він уже добре підпилий.

Л о б *(наспівує)*.

Сіяв мужик просо, жінка каже: «Мак».

Ой так чи не так, нехай буде з проса мак, з проса мак!

Впіймав мужик рибу, жінка каже: «Рак».

Ой так чи не так, нехай буде з риби рак, з риби рак!

(До свого зображення в дзеркалі). А ти як? Ти теж як той мужик: «Нехай буде з риби рак!»? *(Іншим голосом)*. І нехай. *(Своїм голосом)*. Що значить «нехай»? Опортуніст ти, повзучий емпірик!..

Дзвонить телефон.

(Тягнеться до трубки). Ал-льо!.. Чого мовчиш, тобі ж алльо-каю? Міжміська? *(Схоплюється)*. «Червона зірка» слухає. Добрий вечір, товаришу редактор. Що, одержали статтю? А-а, чекаєте статтю? Пишемо, товаришу редактор, пишемо. *(Заспокоюється, сідає)*. Від імені і за дорученням двічі Героя Соціалістичної Праці... Ні, ні, це не я, не двічі Герой... Хочете з ним особисто?.. Будь ласка, будь ласка. До побачення, товаришу редактор. *(Кладе трубку. До свого зображення в дзеркалі)*. Чув, не двічі Герой? Учений агроном не послав статтю в редакцію, він боїться тебе. Боїться! *(Наспівує далі)*.

Купив мужик штани, жінка каже: «Фрак».

Ой так чи не так, нехай буде з штанів фрак, з штанів фрак!

Знову дзвонить телефон.

Дзвони, дзеленькай... Я зараз дома, не на службі.

Телефон не вгаває.

А що, коли сам Цимбал? *(Ханає трубку)*. Слухаю, товаришу Цимбал... А, це не ви... Добрий вечір, товаришу прокурор. Слухаю, товаришу прокурор. *(Заспокоюється, сідає)*. Від імені і за дорученням Танаса Карповича прошу вас не роздувати цю справу, а якраз навпаки. Адже він, Сашко Явір, єдиний син, бо інші сини двічі Героя поклали свої голови на вівтар Вітчизни... То й що? Ну, вдарив, ну, побігла там кров... Потерпілий особисто подав вам заяву? Навіть не дзвонив? Дуже добре! Ми тут самі на місці розберемось. Обіцяю завтра ж організувати товариський суд. На добраніч, товаришу прокурор. *(Кладе трубку)*. Подумаєш, яку цяцю побито. Та якби моя воля... *(До свого зображення в дзеркалі)*. Що «моя воля»? Хто ти тепер такий, товаришу Лоб? Був кінь, та з'їздився. Ти тепер мученик великих ідей... *(Наливає й п'є)*. За твое здоров'я, мученику.

Чути стук у двері.

Г о л о с К і м а. Папан, відчини!

Л о б. Що таке, синку? Чого не спиш?

Г о л о с К і м а. Не можу заснути. Пусти!

Л о б. Я зайнятий, Кімчику. Дуже зайнятий.

Г о л о с К і м а. То й що? *(Грюкає)*. Відчини, мені треба поговорити з тобою.

Л о б *(швидко одягаючи сорочку)*. Ну, говори. Крізь двері. Г о л о с К і м а. Я хочу віч-на-віч! *(Грюкає ще дужче)*.

Л о б ховає пляшку й чарку, замикає шафу, відсуває засуви. Заходить збуджений К і м.

Л о б. Слухаю, Ріхард Зорге.

К і м *(підозріло оглядаючи кімнату)*. Що ти тут робиш?

Л о б. Якщо тобі так цікаво, то... *(Бере зі столу аркуш паперу)*. Складаю план роботи.

К і м. А чого віконницю зачинив? Тут же так жарко. Навіщо двері взяв на засуви?

Л о б. Щоб ніхто не заважав, синку. *(Хоче його обняти)*.

К і м *(виривається)*. Не бреш, папані! Ти ховаєшся від людей, я це помітив. А зараз і від мене ховаєшся. З чим ховаєшся?

Л о б. Чого кричиш? Замокни!

К і м. Не замкни. Ти затіяв якусь змову. Учора змовлявся з інженером Сашком Явором, а сьогодні — з прокурором. Я все чув і навіть записав на магніфоні.

Л о б. Дурне ти записав, Кімчику.

К і м. Учора було геніально, а сьогодні вже дурне? Чому ти береш під захист бандита, який розкривавив агрономові голу? Я сам бачив. Хто такий ворог номер один?

Л о б. Вороги на кожному кроці, синку. Йде всесвітня боротьба. Але ти ще малий, і тобі не треба цього знати.

К і м. Брехня, я вже не малий, я все розумію. За якого мученика ти пив зараз горілку? Чи, може, скажеш, не пив? То глянь у дзеркало, помилуйся собою. Читаєш лекції, щоб інші не пиячили, а сам?

Л о б *(погрозливо)*. Замокни зараз, бо не подивлюся, що ти в мене єдиний син!

К і м *(вискакує на стіл)*. А Ріхард Зорге не боїться. Кажі, про що змовлявся з прокурором? А не скажеш, піду зараз до агронома Романа і все розкажу, все прокручу йому на магніфоні.

Дзвонить телефон.

Л о б. Геть із столу! *(Прямує до телефону)*.

К і м. Я сам побалакаю, сам. *(У трубку)*. Хто дзвонить? Слухайте мене, слухайте!

Л о б. Віддай трубку!

К і м. Не віддам! *(Бігаючи по столу)*. Хто це, хто? Доповідаю, товаришу Цимбал: у «Червоній зірці» змова! Чорна змова!

Л о б (валить його з ніг). Замовкни мені, виродку!
К і м (встиг крикнути в трубку). Рятуйте, товаришу Цим-
бал!

Картина дев'ята

Власне, це продовження сьомої картини. Хмарка пропливла, місячне сяйво знову заливає погруддя двічі Героя. Т а н а с Я в і р сидить замислений на тій самій лавці, Заходить В о л я.

В о л я. Тату, вам час додому.

Я в і р. Дім не втече, коли запалиш, тоді й згорить... (Зводиться. До погруддя). Отак-то, моя металева подобо. Не згоден застигати в бронзі! Я ладен навіть повалити тебе з постаменту.

В о л я. В ім'я чого?

Я в і р. Щоб бути дзвоном, а не макітрою з варениками.

В о л я. Хочете продовжити діалог із совістю?

Я в і р. Крапка! Цо занадто, то не здорово.

В о л я. Там дзвонить прокурор, хоче поговорити з вами.

Я в і р. Про віщо?

В о л я. Прокурор радить судити Сашка товариським судом. І потерпілий... агроном Шевченко не заперече.

Я в і р (іронічно). Який жалісливий той агроном: не заперече... (Різко). А я заперечую! Категорично. Хай мого сина-хулігана судить не лобівський, а районний суд. По закону!

В о л я. А ще дзвонять із редакції. Сам редактор. Запитує, коли напишете статтю.

Я в і р. Горить там у нього, чи що?

В о л я (обнімає). Тату, чого ж ви сердитесь?

Я в і р. Хіба я серджусь?

В о л я. Бурчите, як старезний дід.

Я в і р. Не буду, дою, не буду. А статтю нехай пише він... Чого так дивишся? Нехай пише твій агроном Шевченко.

В о л я (радісно). Він уже написав.

Я в і р. Тим краще. Нехай тільки додасть від мене: «Досі я, двічі Герой Танас Явір, був кочегаром, постачальником голодного людського черева. І я нарешті напхав те черево салом, м'ясом, цукром, хлібом...»

В о л я. А чого зітхнули?

Я в і р. Боляче за хліб, він був, є і буде для мене святим! А зайдеш у ресторан чи в їдальню, глянеш... Хлібом витирають виделки й ножі — немов ганчіркою. Хліб валяється під ногами. Якби моя воля, судив би за таке!

Воля. Заспокойтеся, татуню.

Явір. І ще нехай додасть до статті: «Був я кочегаром людського черева, а біля мене — Лоб, напханий цитатами. Усе в ім'я виробництва на душу населення!» Вірив, слухався, бо — Карл Маркс. А сьогодні я в того ж таки Карла Маркса вчитав, сам вчитав, що критерієм багатства є не тільки виробництво на душу населення, але й виробництво самої тієї душі...

З клубу чути тиху ліричну мелодію на саксофоні, яку потім підхоплює оркестр.

(Заслухавшись). Гарно грає... Просто гарно.

Воля. Це Гриць Цаберябий. Розучує власну композицію.

Явір. Сядь... Ближче... Бачиш місяць? Ти б полетіла на Місяць?

Воля. Хоч і сьогодні, тату.

Явір (усміхнувшись). Дурне запитав... До чого тут місяць? Краще скажи...

Воля. Про Гриця Цаберябого? Дуже талановитий хлопець.

Явір. Про Цаберябого нехай потім, а зараз... Ти ось тут, зі мною, а де ж він?

Воля. Хто «він»?

Явір. Та той, що: «Роман чорний, а я руса...» Гадаєш, не чув, як ти весь час наспівувала?

Воля (вкрай засоромлено). А я знаю?

Явір. Неправда, донечко. Серцем відчуваю, що він десь тут, за кущами. Гукнути?

Воля. Я сама, тату! (Зникає).

Явір (до погруддя). Що, бронзо, є ще в нас порох у порохівниці?

Заходять Воля і Роман. Щоб не виглядав мучеником, пов'язка на його голові ледь видніється з-під літнього капелюха.

Роман. Добровечір, Танасе Карповичу. Кликали?

Явір. Сідай. Наряду людських душ вважаю відкритою!

Тихо грає оркестр.

Завіса

ПРИТЧА ПРО ШЛАГБАУМ

*Комедія-бурлеск на 2 дії
з прологом і епілогом*

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Дід - Час.

Вакула.

Оксана.

Солоха.

Тиміш Бульбенко.

Гриць Голопупенко.

Голова.

Каленик.

Чичиков.

Поприщин.

Христіан Іванович.

Чорт.

Робот.

Наші дні.

ДІЯ ПЕРША

ПРОЛОГ

Стелиться в сяйну далину битий шлях, перетятий рипливим шлагбаумом з будкою біля нього і дороговказом, на якому написано: «У Майбуття». Лунає далека старовинна пісня, що поволі стихає. У віконці будки показується білоголовий Дід-Час, трубить у ріжок. На цей закличний сигнал з'являється Гриць Голопупенко. Одягнений він і всі у пролозі як і належить гоголівським героям,

Гриць. Доброго здоров'я, Діду-Час!

Дід-Час. Якщо не помиляюся, Гриць Голопупенко?

Гриць. А він, він. З «Сорочинського ярмарку». Мій земляк Гоголь обезсмертив мене: пускай у Майбуття!

Дід-Час. Чому сам? Де твоя Парася?

Гриць. А там десь їде з батьками. Гей та гей, круторогі... *(Закладає в рот пальці, по-парубоцькому свище).*

Дід-Час. А це вже й негаразд, Голопупенку. Прямуєш у Майбуття, а свищеш, як той Соловей Розбійник.

Гриць. Не буду, Діду-Час, не буду!

Дід-Час. Краще порадує старого якоюсь сорочинською піснею.

Гриць. А чого ж, можу!

Старий смикає за мотузку, і шлагбаум піднімається. Гриць, співаючи парубоцької, виходить.

Дід-Час. Щасливо, Голопупенко! *(Знову трубить у ріжок).* Ей, хто там на черзі!

З'являються Вакула й Оксана.

Вакула. Коваль Вакула з Диканьки! *(Співає свою арію з опери «Черевички»).*

Дід-Час. Гарно співаєш, ковалю!.. А що взяв ото з собою у Майбуття?

В а к у л а. Як водиться: ковальське знаряддя і пензлі у мішку, свою найкращу картину.

Д і д - Ч а с (*сміється*). Це ту, що нею матері дітей лякають: «Он бач, яка кака намальована?»

В а к у л а. Атож. «Чорт у пеклі».

Д і д - Ч а с. А ти, красунечко, Оксана?

О к с а н а. Вона, Дідусю-Час. (*Співає свою арію з тих же «Черевичків»*).

Д і д - Ч а с. А ти що взяла з собою?

О к с а н а. Сама себе, Дідусю-Час. (*Показує свій портрет*). Теж він, Вакула, намалював.

Д і д - Ч а с. Здорово він тебе, не згірш від Рафаеля!.. А покажи свої ніжки.

О к с а н а (*кокетливо*). Ніжки як ніжки!

Д і д - Ч а с. Бачу, бачу. А чому вони не в тих черевичках, що привіз Вакула з Петербурга? Від самої цариці.

О к с а н а. Бо ті казна-що. Вийшла я в них на диканьську вулицю, а вони одразу й розлізлися.

У повітрі майнула якась чорна тінь.

В а к у л а. Що воно? Може, чорт...

О к с а н а. Чорт не чорт, а твоя мама... Дідусю, пропускайте швидше!

Д і д - Ч а с. А це у мене раз-раз! (*Смикає за мотузки, і шлагбаум піднімається*).

О к с а н а (*тягне Вакулу за руку*). Ой, швидше, бо наздожене!

Зникають.

Д і д - Ч а с (*сміється*). Споконвічна колізія: свекруха й невістка...

Верхи на мітлі в'їжджає Солоха.

С о л о х а. Здрастуй, діду! Чи пройшов уже мій Вакула?

Д і д - Ч а с. А пройшов, пройшов, чарівна Солохо.

С о л о х а. Сам чи з Оксаною?

Д і д - Ч а с. Може, сам, а може, й з Оксаною.

С о л о х а. Ой, пропускай швидше, бо загине Вакула без мене у тому Майбутті!

Д і д - Ч а с. На мітлі не можна! Кинь!

С о л о х а. Як кинь? А на чому ж я там літатиму?

Д і д - Ч а с. Там побачиш. Покинь мітлу, кажу!

С о л о х а. Ну, кинула ось, кинула... (*Враз узявшись у боки й підморгнувши*). А як там із женихами? Чи можна їх мати?

Д і д - Ч а с. Можна, але тільки одного.

С о л о х а. Яке ж то Майбуття? У Диканьці за мною волочилися і дяк, і голова, і козак Чуб...

Ніби з-під землі з'являється Чорт.

Ч о р т. А я, чарівна Солохо?

Д і д - Ч а с. Брись мені, брись! Рогатим і хвостатим у Майбуття — заборонено!

Ч о р т. Я зіб'ю роги, відріжу хвоста!

Д і д - Ч а с. Брись, наказано! Інакше покладу на тебе святого хреста! *(Піднімає руку)*.

Чорт, заскавулівши, зникає.

С о л о х а. Ну й чорт з ним, з цим Чортом! А ось дяка й козака Чуба жалько.

Д і д - Ч а с. Категорично. Тільки одного!

С о л о х а. То тоді пропустиш голову. Тільки не отого одного, що з «Майської ночі», а диканьського.

Д і д - Ч а с. Щасливого Майбуття, Солошенько!

Шлагбаум піднімається, Солоха зникає. І одразу чути п'яний чоловічий голос: «Де моя хата?..»

Д і д - Ч а с. О, п'яний Каленик! І його потягло у Майбуття.

Входить Каленик, прямує до будки.

К а л е н и к. Ей, хто тут?... Чи не скажеш, де моя майбутня хата?

Д і д - Ч а с. Киш-киш! Проспись раніше... *(Зникає)*.

К а л е н и к. Киш-киш... Хіба я курка?.. Проспись... А чому й не поспати? *(Стелить на шляху чумарку, лягає)*. Ось такечки... Що воно наче муляє?.. *(Дістає з кишені пляшку, кладе під голову)*. Ось тепер і справді такечки...

Похнюпившись, чимчикує П о п р и щ и н. Наштовхується на дороговказ, чукає лоба, читає.

П о п р и щ и н. «У Майбуття!» *(Бурмотить)*. А дати не значено... *(Дістає каламар, гусяче перо, пише на дороговказі)*.

У віконці з'являється Д і д - Ч а с.

Д і д - Ч а с. Ей, хто там? Що пишеш?

П о п р и щ и н. Вісімдесят шостого мартобря...

Д і д - Ч а с. А-а, Поприщин із «Записок божевільного».

П о п р и щ и н. В алжирського дея під самим носом гуля... *(Показує рукою)*. Туди?

Д і д - Ч а с. Що туди?

По при щ и н. У Майбуття!

Д і д - Ч а с. Для божевільних воно протипоказано.

По при щ и н. А великий Белінський казав, що мої маячіння не тільки смішні, а й збуджують співчуття.

Д і д - Ч а с. Ну що з тобою поробиш... Чимчикуй!

Шлагбаум піднімається.

По при щ и н. В Іспанії є король... Цей король — я!
(Зникає).

К а л е н и к (прокинувшись, озирється). Ну, де ж тая моя нова хата?

Д і д - Ч а с. Проспався трохи, Каленику?

К а л е н и к. Еге ж... А там, у майбутній хаті, можна співати?

Д і д - Ч а с. Якщо тверезої, можна.

К а л е н и к (співає).

Ой гай, мати, ой гай, мати,

Ой гай зелененький...

Швидко входить Голова.

Голова. Гей, Діду-Час, чи була тут Солоха?

Д і д - Ч а с. Була й загула... Бачу, що ти Голова!

Голова. Атож.

Д і д - Ч а с. Не той часом, що над усіма головами голова і всім головам голова?

Голова. Таж той з «Майської ночі», а я з «Ночі проти різдва».

Д і д - Ч а с. А що взяв із собою в Майбуття?

Голова (показує на свої груди). Сам бачиш. Бляху!

Д і д - Ч а с. Що ж, буває, й перед бляхами схиляються...
Проходь!

Шлагбаум піднімається, й Голова зникає.

К а л е н и к. Голова!.. А що мені Голова? Я сам собі голова!

Д і д - Ч а с. Що ти там бурмочеш, Каленику?

К а л е н и к. Кажу, що голова, а куди голова, туди й ноги...
Пропускай і мене.

Д і д - Ч а с. А покажи-но, що стирчить у тебе з кишені?

К а л е н и к. Та ти ж не сліпий... Пляшка.

Д і д - Ч а с. Викинь! Одразу ж викинь!

К а л е н и к. І таке скажеш... Яке ж то Майбуття без пляшки?

Д і д - Ч а с. Суворо заборонено! Раз-два!

Каленик. Ех, була не була... Викидаю.

Тим часом чути заливчастий передзвін бубонців.

Дід-Час (*вглядається*). Невже мчить сам пан Чичиков? Каленик (*скориставшись моментом, ногою проштовхує пляшку по той бік шлагбаума*). То пропускаяй, діду!

Дід-Час. А виверни-но другу кишеню!

Каленик. Щоб мене грім убив!

Дід-Час. Тоді киш, киш! (*Смикає за мотузку*).

Каленик проходить, спритно проштовхнувши пляшку далі. Бубонці стихли. З'являються Чичиков і Христіан Іванович.

Чичиков (*дуже люб'язно*). Осмілююсь відрекомендуватися: Павло Іванович Чичиков!

Дід-Час. Знаю, знаю, особа відома.

Чичиков. Дуже приємно. (*Показує на дороговказ*). Як прекрасно звучить: «У Майбуття»!

Дід-Час. З «Мертвими душами» категорично заборонено!

Чичиков. Що ви, шановний пане Час? Які «Мертві душі»?.. То пан Гоголь вигидав. Видатний критик нашої епохи Булгарін переконливо довів, що «Мертві душі» — бездумний, пошлий твір і є наклепом на російську дійсність.

Дід-Час (*регоче*). Булгарін?! Видатний пройдисвіт він і шпигун царя Миколи Кривавого.

Чичиков. Іменно, істинно... До вас удаюся, вельмишановний пане Час: навчіть, оросіть жадобу мою урозумінням істини. Жду, як манни, солодких слів ваших.

Дід-Час. Назад, словоблуде!.. Ще далі назад!

Чичиков точиться, наступає на ногу Христіану Івановичу. Той скрикує від болю.

Чичиков. Прошу прощення, дорогий Христіане Івановичу!

Дід-Час. Це той, з «Ревізора», що не знає й слова по-нашому?

Чичиков. Осмілююсь довести до відома: Христіан Іванович — іноземець.

Христіан Іванович видає звук, схожий на «і» і «е».

Дід-Час. Але ж він живе у нашій країні. Назад! Ще далі! Хай спершу навчиться по-нашому!

Чичиков. Ми... Ми будемо скаржитися губернатору!

Дід-Час. Скаржтеся хоч і самому чортові!

У ту ж мить з'являється Чорт.

Чорт. Я до ваших послуг, панове!

Дід-Час. Ти знову, нечиста сило? Так ось же тобі, ось!
(Тричі хрестить його).

Заскавулівши, Чорт провалюється. З ями вихоплюється полум'я й дим. Коли прояснюється — нікого нема.

Дід-Час (гукає). Чичиков! Христіан Іванович!.. Чи-чиков!.. Мабуть, прорвалися, сучі душі!

Чути тупіт кінських копит. Дід-Час вглядається. Тупіт враз стихається, входить Тиміш Бульбенко.

Дід-Час (радо). Тиміш Бульбенко! Третій син Тараса Бульби!

Тиміш. Він самий!

Грає оркестр, Тиміш хоче співати.

Дід-Час. Ой, не співай, козаче. Зараз не час! Доганяй їх, окаянних!

Тиміш. Кого? (Вихопив шаблю).

Дід-Час. Чортів, чичикових! Покажи, на що здатний заперізький козак!

Тиміш. Є ще порох у порохівниці! Не притупилася козацька шабля!

Вибігає, чути тупіт кінських копит.

Дід-Час (трубить у ріжок, оголошує). Ей, хто там ще?.. На сьогодні прохід у Майбуття зачинається! А завтра — рівно о сьомій нуль-нуль!

Картина перша

І ось ми — у Майбутті. Крізь вікно кімнати, в якій живе й працює Вакула, бачимо панораму нового Києва, Фрагменти тієї панорами бачимо й у малюнках та ескізах, що прикрашають стіни. На видному місці висять знайома нам картина «Чорт у пеклі», портрети Оксани й Солохи, яких зображено такими, якими вони були у пролозі.

Під звуки бравурної мелодії з дешевого радіорепродуктора, стоячи біля старенького мольберта, Вакула започаду працює. На полотні вже вималювалися контури прудкої тройки коней на галопі.

Вакула (в такт мелодії). Ех тройка! Птиця-тройка!.. Трам-там-там!.. Димом курить під тобою дорога!.. Трам-там-там!.. Гримлять мости...

Чути дзвінки.

Три! (Біжить у коридор, чути його голос). Заходьте, заходьте, дорогий земляче! Як добре, що ви нагодилися!

З Вакулою входить Тиміш Бульбенко. Він набагато солідніший за свого земляка, у прокурорській формі, однорукий.

Тиміш. Бачу, голубе, що ти в доброму настрої.

Вакула. В найчудовішому, Тимоше Тарасовичу! *(Показує на мольберт)*. Бачите?

Тиміш. Непогано... Пробач, просто гарно! Суцільний рух, порив уперед.

Вакула. Тройка! Птиця-тройка!

Тиміш. Що ж ти хочеш сказати цим образом?

Вакула. «Чи не так і ти, Русь, як прудка необігнана тройка, мчиш? Русь, куди мчиш ти, дай відповідь!»

Тиміш. І ти задумав дати відповідь?

Вакула. Цілою серією картин, портретів, ескізів, якій дам назву — Гоголіана!

Тиміш. Цікаво, і навіть дуже. А ким населиш свою Гоголіану?

Вакула. Нашадками гоголівських героїв, що живуть і діють сьогодні. І хочу, щоб відкрили цю серію ви: нащадок Тараса Бульби, полковник у великій битві з фашистами, яка забрала у вас руку. А нині страж закону — прокурор!

Тиміш. Дякую за честь, голубе! *(Усміхнувшись)*. Але чи добре відкривати Гоголіану прокурором?

Вакула. Тоді... Тоді відкриє серію Гриць Голопупенко з «Сорочинського ярмарку». Тракторист, як і я, в минулому, а сьогодні — льотчик цивільної авіації.

Тиміш. Дуже добре. Недавно літав з ним у Москву. А ще хто?

Вакула. Левко Макогоненко з «Майської ночі». Бандурист і архітектор! *(Показує у вікно)*. Оті хмарочоси будував він.

Тиміш. Побоююся, що твоя Гоголіана буде надто куца. Адже Гоголь — це насамперед...

Вакула. Чому ж куца? А Тиберій Горобець з «Вія»? Доктор наук, незабаром академіком стане. А диканьський Голова — тепер голова передового колгоспу у Витребеньках. А моя мама? Колись Солоха, а зараз Соломія Мусіївна, найкраща доярка в Диканьці... А-а...

Тиміш. От-от, уже й заакав.

Вакула. Чого ж... А такий, як Поприщин із «Записок божевільного»? Мій сусід, живе за оцією стіною. Дуже милий і гарний... Дідуган-Час перековує людей, творить чудеса.

Тиміш. А я дивлюся на твого «Чорта в пеклі» і виношу такий вирок: ось де твоя планіда — чорти! Та ще всякі відьми.

Вакула *(сміється)*. Чорти та відьми зараз у відставці.

Тиміш. Ті, що з рогами й хвостами. А хлестакови й держиморди, а чичикови, манілови й ляпкіни-тяпкіни? Чому не спробуєш ними населити свою Гоголіану?

Вакула (*усміхаючись*). Пробував. Закупочна комісія за животи бралася з реготу, коли я їй показував. І не купила жодної картини.

Тиміш. Чому?

Вакула. Сказали: у наш час це не смішно...

Тиміш. Але ж комісія сміялася?

Вакула. Йй, мабуть, можна, а іншим — зась!

Тиміш. До речі, голубе, чому я не чую в переліку кандидатів у Гоголіану твоєї Оксани? І не бачу її в натурі.

Вакула (*зітхнувши*). Ой, краще не питаєте.

Тиміш. Глека розбили, чи що?

Вакула. Уже другий місяць... Живе на фабриці в гуртожитку.

Тиміш. Не догодив чимось? (*Сміється*). Забагла раптом нових царициних черевичків?

Вакула. Атож. Не бажаю, каже, жити в твоїй кузні!

Чути дзвінки.

Три... Пробачте, хтось до мене. (*Виходить*).

Тиміш (*оглядаючи кімнату*). Кузня — не кузня, а печеру пітекантропа нагадує.

Повертається Вакула, з ним Оксана. Вона модно одягнена.

Оксана. Тиміш Тарасович? Дуже рада, що бачу вас!

Тиміш (*вітаючись за руку*). Я також, Оксано. А ще був би радніший бачити вас отако вкупці! (*Зводить їх*).

Оксана (*відскакує*). Ой ні, Тимоше Тарасовичу... Я зайшла на кілька хвилинок, щоб... (*Показує на стіну*). Щоб забрати свій портрет.

Вакула. Повісиш у гуртожитку, чи що?

Оксана (*йому в тон*). А то моя справа.

Вакула. Не дам. Цей портрет дорогий мені як пам'ять про нашу любов!

Оксана. Згадала баба дівера, що добрий був. Коли те було? Коли ти працював трактористом, а я — ланковою?

Вакула. І тут, у Києві, коли вчилися, жили в гуртожитках. А тепер ти стала інженером-модельеркою і подавай тобі хороми.

Тиміш. Іменем закону суперечки припиняю! Сядьте!.. Не бажаєте, тоді я сяду. Відповідайте мені як прокурору: через

що посварилися Іван Іванович Перерепенко з Іваном Никифоровичем Довгочуном?

Оксана (*усміхнувшись*). Через дурного гусака...

Тиміш. А який гусак пробіг поміж вами?

Вакула. Оця кузня!

Оксана. Неправда. Оці штани! Приїхала його мамуля з Диканьки, побачила мене в штанях і такий лемент зчинила, що на вулицю було чути.

Вакула. Не в цьому справа, Оксано!

Оксана. А в чому ж, Вакуло?

Тиміш. Крапка! Як відомо, Іван Іванович та Іван Никифорович так і не помирилися. Тодішні прокурори не зуміли цього зробити. А я спробую.

Оксана. Ні, ні, Тимоше Тарасовичу! Не треба!

Вакула. Так, так... Не треба!

Тиміш. Тоді покличемо на допомогу нашого земляка Гогля. Ви його любите?

Вакула. Ще б пак.

Оксана (*усміхнувшись*). За нього в школі я одержувала тільки п'ятірки!

Тиміш. Бачиш, художнику, яка вона гарна усміхнена? Бери зараз палітру в руки і з неї починай Гоголіану.

Оксана (*насторожено*). Яку Гоголіану?

Тиміш (*показавши на мольберт*). Ех тройка! Птиця-тройка! Хто тебе вигадав? Він, Вакула, вигадав!

Оксана (*щиро*). Гарно!

Тиміш. Бажаю успіху! І... до побачення, друзі! (*Виходить*).

Оксана. Я з вами, Тимоше Тарасовичу... (*Хоче також іти, але двері не відчиняються*). Що ж це таке?.. Я поспішаю на фабрику!

Голос Тимоша: «Не пуцу, доки не домови́гесь».

Вакула (*примирливо*). Справді... Може, завтра почнемо?.. Для Гоголіани!

Оксана. Завтра видно буде... Пустіть, Тимоше Тарасовичу!

Тиміш (*розчинивши двері*). Тепер будь ласка!

Вакула проводить їх, через якийсь час чути його голос: «Заходьте, шановний сусіде. Я зараз...»

Входить Поприщин, якимось боязко озирається, а глянувши на мольберт, жахається.

Поприщин. Ай! Ай! (*Придивляється й заспокоюється*). Коні!.. Чого ж я злякався? Гарні коні!

В а к у л а. Сідайте, Оксентію Івановичу... Ось тут, щоб на вас падало світло.

П о п р и щ и н. Так, так, світло... Але навіщо, вельмишановний?

В а к у л а. Забули хіба?.. Ми ж уранці домовилися.

П о п р и щ и н. А так, так, дійсно... Про Гоголя. Читав, читав. Смішно!

В а к у л а. Смішно і сумно. (*Знімає з мольберта «Тройку», ставить чисту раму*). Ось у цьому ракурсі й хочу вас зобразити.

П о п р и щ и н. Так, так, цікавий ракурс, але... Той гоголівський Поприщин був божевільний, а я... Окрім того, я з дідапрадіда — Поприщенко.

В а к у л а. Пробачте... Але ж на дверях нашої з вами квартири написано: «Поприщин, дзвонити два рази».

П о п р и щ и н. Так, так, дійсно написано: «Поприщин, дзвонити два рази». А в дійсності... Дозвольте, вельмишановний, зробити деякі уточнення.

В а к у л а. Прошу, будь ласка.

П о п р и щ и н. Я не закінчував філологічного, але досконально вивчив: прізвище Поприщенко походить від кореня — прищ. Розумієте?

В а к у л а. Розумію... А Поприщин?

П о п р и щ и н. Це прізвище походить від діаметрально протилежного кореня: поприще! З наголосом на першому складі... Наприклад: він працює на поприщі науки, мистецтва і те де...

Чути дзвінки.

Три дзвінки! Дозвольте, я відчиню.

В а к у л а. Що ви, сусіде? Я сам.

П о п р и щ и н. Ні, ні, вельмишановний. Дозвольте! (*Вибігає*).

В а к у л а. Ну що ти на це скажеш?.. Утік!

Входить Каленик. Він наїдпитку, але намагається цього не показати.

Каленик. Вибачаюся... Чи туди я потрапив, чи навпаки?

В а к у л а. А, це ви — майстер на всі руки!

Каленик. Так точно, товаришу народний художник!

В а к у л а (*сміється*). Дякую за честь, але я ще молодий для народного.

Каленик. І народний, бо так називає вас мій друг Нолик. А для народного я ладен на все: крани в кухні полагодити, електрику того, а то й телевізор: одразу оживе і заспіває.

Вакула. Телевізора ще не придбав, а ось... *(Знімає зі стіни картину)*. Забивав у стіну костиля, щоб картину повісити. А цеглина й провалилася.

Каленик *(розглядає)*. Так точно, провалилася. Діромаха в стіні.

Вакула. Можете залатати цю діромаху?

Каленик. Ви ще питаєте. Як корова язиком злиже! Але не зараз... Зараз там унизу стоїть Нолик... *(Показує один палець)*.

Вакула. Нолик!.. Який Нолик?

Каленик. Дружок мій. А я другий... *(Показує два пальці)*. Нолик називає мене Каликом.

Вакула. Давно знаю, що ви Калик. А як це по-справжньому?

Каленик. Каленик... Каленик Іванович.

Вакула *(радо)*. Та ви ж, Каленику Івановичу, просто знахідка для моєї Гоголіани: Каленик з «Майської ночі!» Сідайте! Ось тут.

Каленик. Заради хорошого чоловіка чому й не сісти... Але ненадовго... *(Не потрапляє на стілець і падає)*.

Вакула *(піднімаючи його)*. Та ви, бачу, вже п'янький.

Каленик. Не брехатиму, трошки той... А для похмілля треба... *(Показує три пальці)*.

Вакула *(догадавшись)*. Шукаєте третього? Але ж я не п'ю, Каленику Івановичу.

Каленик. Дуже шкода. Нолик так страждає...

Вакула. Візьміть ось... *(Дає гроші)*. Це аванс за ту діромаху. А головне — хочу вас малювати!

Каленик. Малюйте і вздовж, і впоперек.

Вакула. Прийдете?

Каленик. Що за питання, товаришу народний!.. *(Швидко виходить)*.

Входить Солоха. Вона в сучасній спідниці і жакеті, вишиваній сорочці, з чемоданом.

Солоха. Що таке, сину? Двері стоять навстіж, якийсь бурмило прошмигнув, ледве з ніг не збив.

Вакула *(радо)*. Здрастуйте, мамо! *(Обнімає)*. Чого так довго не навідувалися?

Солоха. План гнала, сто шістьдесят з гаком дала! *(Оглядає кімнату)*. І досі живеш у цьому курені?

Вакула. Таж бачите.

Солоха. А вона, Оксана, в гуртожитку?

Вакула. Угу.

Солоха. Утік з Диканьки на свою голову. З раю в отаке пекло. Усі твої друзяки вибухали кам'яниці — на чотири, а то й на п'ять кімнат з верандами.

Вакула. Угу.

Солоха. Чого угукаеш? Коли вилізеш з цього куреня?

Вакула. Стоймо в черзі на кращу квартиру. А на кооперативну — грошей, того... Може, позичите, мамо?

Солоха. Зіжмаканого карбованця не дам! Твої друзяки механізатори на «Запорожцях» та «Жигулях» катаються, а ти?

Вакула. На трамваї й метро, на автобусі й тролейбусі. І навіть на фунікулері.

Солоха. Тобі все смішки. Ну, чого регочеш?

Вакула. Бо весело! Бо радий, що ви приїхали, мамо! Бо задумав таке, мамо, таке... Сідайте ось тут, зараз малюватиму!

Солоха. Та я он уже мальована й перемальована. *(Показує на стіну)*.

Вакула. У сто раз краще намалюю. Ви будете окрасою моєї Гоголіани!

Прочиняються трохи двері, чути голос: «Вас просять до телефону!»

Вакула. Іду. *(Виходить)*.

Солоха. Буду окрасою!.. *(Підходить до свого портрета)*. А таки гарно малює синок! *(Береться вбоки, як і на картині)*. Бо ще й сама гарна!.. *(Побачила дірку в стіні)*. А це що за окраса?

Повертається Вакула.

Вакула. На засідання викликають. І негайно.

Солоха. Що це за окраса, питаю?

Вакула. А, діромаха... Забивав костиля і... Може, ви залагаєте, мамо?

Солоха. Хай твоя Оксана латає!

Вакула. Ну чого-бо ви такі злючі на неї?

Солоха. Бо й злуча. Бо це вона потягла тебе в столицю! Потягла й завіялася.

Вакула. Ай, мамо, це вже наша печаль... *(Одягається)*. Я побіжу, а ви ляжте ось на канапі, відпочиньте з дороги.

Солоха. Не хочу лягати, краще посиджу й дочитаю «Королеву Марго». *(Дістає з чемодана книжку)*.

В а к у л а (*усміхнувшись*). «Королеву Марго»!

С о л о х а. Виконала план по макулатурі і ось маю!

В а к у л а. То читайте тут. Я не забарюся. (*Виходить*).

С о л о х а. А ось і не читатиму, на зло невістці таки зала-
таю дірку!

Підходить до стіни, засовує руку в дірку, виймає цеглину, потім другу
і враз зацікавлено.

Щось наче там ще є...

Дістає з дірки те «щось», загорнене в ганчірку. Розгортає, дивується.

Залізна скринька!

Відчиняє її і на мить застигає вражена.

Гроші!.. Ой, самі сотняжки!.. (*Похопливо починає лічити*).
Сто, двісті, триста, чотириста...

Картина друга

Скромна кімната Поприщина, стіни якої обклеєні темними обоями. На
видному місці красується чималий фотопортрет золотоволосої красуні
в золотому багеті. Під портретом — столик, заставлений ляльками со-
бачок з бантиками.

Господар кімнати, замкнувши двері, збирається спати. Знімає з себе
піджак, галстук, підходить до портрета, застигає перед ним у моли-
товній позі.

П о п р и щ и н. На добраніч, люба донечко! Хай сняться
тобі золоті сни! (*Бере до рук одну з ляльок*). Побажай і ти,
Меджі, приемних їй снів. І ти, Трезоре. (*Бере в руки третю
ляльку*). А ти, Полканчику, поцілуй її. Ось так... Що, хочеш
написати їй листа? Давай, давай... (*Сідає до столика, пише
примовляючи*). Люба Софі, наше щастя, наша любов...

Чути дзвінок.

Два! (*Занепокоєно*). Хто це так пізно до мене?

Виходить у коридор і незабаром повертається. З ним Чичиков з
пузатим дорожнім портфелем.

Ч и ч и к о в. Чим так збентежені, дорогий мій тестю?

П о п р и щ и н. Бо вже ніч. Думав — міліція...

Ч и ч и к о в. А що вона? Міліція нас береже, сказав поет.

П о п р и щ и н. Ти все з жартами, а я... Прийду зі служби,
хвилююся, ляжу спати — не засну. Чому так довго не навіду-
вався?

Чичиков. Бо діла, дорогий папа́, усе діла.

Поприщин (*показавши на портрет*). А вона, моя люба пташечка?

Чичиков. На те вона й пташечка, щоб пурхати. Була на Кавказі, а зараз у Ялті. Вода в морі, як материнська купіль: хай місяць-два поплещеться.

Поприщин. А так, так, хай поніжиться. Дякую, любий зятю. Серцем відчуваю, щаслива вона... Одне тільки...

Чичиков. Кажіть одверто: що?

Поприщин (*озирнувшись*). Непокіть мене її нове прізвище. Ти — Чичиков, а вона — Чичиконя.

Чичиков (*невдоволено*). Ви знову? (*З притиском, тихо*). Нема більше Чичикова.

Поприщин. Мовчу, мовчу. Хай буде й Чичиконя. Аби була щаслива.

Чичиков. Буде щаслива! (*Дістає з портфеля скриньку*). Ось. Ховайте у свій сейф.

Поприщин. Ай! Ой!

Чичиков. Ви що, папа́? Зраділи чи злякалися?

Поприщин. Не знаю, сам не знаю. (*Показавши на скриньку*). Скільки?

Чичиков. Десять тисяч. Як і там. (*Показав на стіну*).

Поприщин (*знімаючи зі стіни портрет*). Десять і десять... Ой! Ай!

Чичиков. До речі, Оксентію Івановичу, ви щось натякали про кращу квартиру?

Поприщин. А так, так. На службі обіцяють поліпшити мої житлові умови.

Чичиков. Обіцянки — цяцянки. Даю ось дві тисячі на кооперативну квартиру.

Поприщин (*аж кинувся до нього*). Ой, дякую, дорогий зятю! (*І враз*). Ні, ні!.. Адже скажуть: де це Поприщенко взяв такі великі гроші?

Чичиков (*регоче*). Дві тисячі — великі гроші?

Поприщин. Для тебе — копійки, а для мене... Хоча...

Чичиков. Що?

Поприщин. Коли дадуть мені квартиру в новому будинку, потрібні будуть і новенькі меблі... Дай тисячку!

Чичиков. Будь ласка, дорогий тестю.

Поприщин. Ой, повік дякуватиму, золотий зятю! (*Цілує Чичикову руку*).

Чичиков. Годі, досить. А решту ховайте!

Перевіривши, чи добре замкнені двері, Поприщин обережно відокремлює смугу обоїв на стіні, виймає цеглину і другу.

По прищин (*пошенки*). Боюся, що не вистачить місця для другої скриньки...

Чичиков. То перевірте.

По прищин. Потримай цеглину, щоб не стукнула й не грюкнула. Ось так. (*Засовує руку в дірку, на якусь мить застигає і враз скрикує*). Ай, ай! Немає!

Чичиков. Чого немає?

По прищин. Скриньки! Тієї першої!.. Хтось, мабуть, поцупив!

Чичиков. Як це поцупив! Хто той хтось?

По прищин. Ой, не знаю, не знаю. За цей місяць, що тебе не було, ніхто до мене не заходив. Хіба що муха залітала...

Чичиков. Замовкніть, не скигліть!

По прищин. Мовчу, мовчу... Але ж там було десять тисяч! Десять!

Чичиков. І п'ять років тюрми. Мені. А вам — три. За переховування!

По прищин (*злякано*). Ай! Ой! За віщо?.. Я нічого не знав і не знаю.

Чичиков (*показуючи на портрет*). Так вона знає. Ваша улюблена донечка.

По прищин. Батько за дочку не відповідає. Вона тепер твоя улюблена жіночка.

Чичиков. Зрікаєтесь, як той Іуда, рідного дитяти?

По прищин. Вона не рідна мені... Вона в мене прийомна донька... Ай, що я кажу, що?.. (*Падає раптом навколішки перед портретом*). Прости, Софі, прости мене, найрідніша в світі!!! Та я заради тебе! (*Б'є себе в груди*).

Чичиков. І я заради неї. Дачу над морем хочу побудувати. Та й вам допомагаю.

По прищин. Не хочу! (*Кидає гроші*). Не бажаю!

Чичиков. Спокійно, Оксентію Івановичу. Якщо схоплять мене за барки, то й вам цього не минути.

По прищин. Ай, ай! Не винен я, не винен!

Чичиков. А хто постачав мене бланками й бланочками? І не тільки зі своєї служби?

По прищин. Ай! Ай! (*Падає на ліжку, б'ється головою об подушку*). Хіба я знав, навіщо постачав? Хіба я знав!..

Чичиков. Ти-хо!

По прищин. Ой, дійсно. (*Показує на стіну*). Почує!

Чичиков. Хто цей ваш новий сусід за стіною?

По прищин. Художник. І кажуть — талановитий. Але бідолаха.

Чичиков. Бідолаха на гроші?

По прищин. І на гроші, мабуть, бо навіть звичайного телевізора не має, і...

Чичиков. Що «і»?

По прищин. Дружина його покинула. Така красуня...

Чичиков. Безгрішний... Дружина красуня... Сідайте, е планчик! Треба кувати залізо, доки гаряче!

Картина третя

Обстановка першої картини. В а ку л а біля мольберта закінчує портрет Тимоша Бульбенка, той стоїть віддалік, погрозово піднявши руку.

Тиміш (*усміхнувшись*). Мучителю ти мій! Ноги вже підгинаються, і рука терпне.

В а ку л а. Ще одну хвилину, Тимоше Тарасовичу!.. А втім, можете сісти. Мене цікавлять зараз тільки ваші очі. Кажуть, що Леонардо да Вінчі працював над ними по кілька років.

Тиміш (*сівши*). Віддаю тобі свої очі на суцільну поталу. (*Завмирає*).

В а ку л а (*малюючи*). Ні, ні, сидіть вільно, можете моргати... І розповідайте. Про війну цікаво було слухати. А тепер розкажіть щось зі своєї прокурорської практики.

Тиміш. Одержав я листа від одного голови колгоспу. «Схопив я сувору догану за невивіз буряків на цукроварню,— писав він.— А чим було їх вивезти, коли автомашин малувато? А мій сусід добрячу премію одержав, бо дістав одразу аж п'ять машин. Поцікавтеся, будь ласка,— писав,— як він ухитрився це зробити?» Послав я слідчого, а потім і сам поїхав. Мене просто заінтригувало: чому ті машини куплені у Литві? А головне — заплачено за кожну тільки по п'ятсот карбованців.

В а ку л а. По п'ятсот! Які ж то машини?

Тиміш. Оглянув я їх — на ходу. Перевірив грошові документи у банку — усе чин чином. Пишу тоді офіційного листа в Литву і одержую офіційну відповідь...

Чути дзвінки.

Три... До тебе.

В а ку л а. Я попросив сусідку, щоб відчиняла... Ну-ну, а далі?

Тиміш. Теж усе чин чином. Думаю сам поїхати в Литву.

Входить Оксана. Вона у світлій стилізованій українській сукні.

Оксана. Добрий день! *(Побачивши Бульбенка)*. О, і ви, Тимоше Тарасовичу! Виходить, я невчасно?

Тиміш. Саме вчасно, Оксано, я зараз щезаю.

Оксана *(до Вакули)*. Пробач, учора не змогла... Сукенку ось вишивала.

Вакула. Гарна!

Тиміш. Що гарна? Якщо у футболі існує суперкубок, то це — суперсукня! Заздрю тобі, голубе, маєш таку талант-жіночку.

Вакула. Зараз цей талант розкритикує нас. *(Показує на мольберт)*.

Оксана. Чого ж, гарно. *(Усміхнувшись)*. Навіть супергарно!.. Одне тільки...

Тиміш. От-от, громи!

Оксана. Рука... Здається, що прокурор хоче когось рубати.

Вакула. Справді... Я подумаю, подумаю.

Тиміш. То думайте тут, гадайте, а я... *(Подає руку)*. Будьте здорові і сім раз красиві!

Вакула хоче його провждати.

Не треба, голубе. Який з мене прокурор, щоб сам не знайшов дверей.

Оксана. Так швидко? З вами так цікаво.

Тиміш. Дуже поспішаю, Оксано. А чому й куди, тобі Вакула скаже. *(Виходить)*.

Вакула. У Париж збирається Тиміш Тарасович. На міжнародний симпозіум по праву.

Оксана. Цікаво! Ось тобі й тема для Гоголіани: нащадок Тараса Бульби — у Парижі!

Вакула. Подумаю. А зараз маю такий задум... Уяви собі степову могилу. Може, скіфську, а може, козацьку. Біло-сопляні хмари в синьому небі, а внизу... Ні, ні, це потягне мене в далеку історію. Уяви собі просто зелену могилку, і на ній білий обеліск з написом: «Тут поховані герої Вітчизняної війни: Іван Соколов, Гурген Саакян, Альфонас Айдутіс».

Оксана. Три брати!

Вакула. Атож. А біля тієї могилки у великій скорботі стоїть дівчина-українка з букетом квітів.

Оксана. Чудово!

Вакула. І образ тієї дівчини писатиму з тебе. В оцій сукенці.

Оксана. З радістю!.. *(Раптом побачила хустку на ліжкові)*. Чия це хустка?..

В а к у л а (*усміхаючись*). Мама в гості приїхала.

О к с а н а (*рішуче*). Я йду. Будь здоров!

В а к у л а (*затримує її*). Та ти ж зараз не в штанях.

О к с а н а. Навіть бачитися з нею не хочу. (*Виривається, виходить*).

В а к у л а. Норовиста, як кінь: захоче, то й на гору скоче, а не захоче, і з гори не везе...

Чути стук у двері і голос: «Можна до вас, вельмишановний?»

В а к у л а. Будь ласка, заходьте.

Входить П о п р и щ и н.

П о п р и щ и н (*винувато*). Прошу прощення!.. Від усього серця!

В а к у л а. Я вас слухаю, Оксентію Івановичу.

П о п р и щ и н. Думав я, думав... Усю ніч не спав... І прийшов до висновку: не Поприщенко я, з діда-прадіда Поприщин. А тому — малюйте...

В а к у л а. Навіть зараз?

П о п р и щ и н. Я до ваших послуг! (*Побачивши ескіз на мольберті, здригається, лунає очима*). Упізнаю, як же... Це той прокурор, що приходив?

В а к у л а. Надто войовничим вийшов у мене. Думаю трохи пом'якшити.

П о п р и щ и н. Навіщо, вельмишановний? Прокурор повинен бути грозою для злочинців!

В а к у л а (*знявши з мольберта портрет Тимоша, ставить чисту раму*). Сідайте, будь ласка, так, так. Уявіть собі, що ви сидите на березі моря і дивитеся в безкрайню далечинь...

П о п р и щ и н. Уявляю, уявляю... (*Втупився очима у стіну, де була дірка*).

В а к у л а. Хочете дивитися саме туди?

П о п р и щ и н. Чому ж, можу й сюди. (*Повертає голову в інший бік*).

В а к у л а. Так буде краще.

Чути дзвінки.

П о п р и щ и н. Два!.. До мене. Скажу, що я зайнятий, дуже зайнятий. (*Виходить*).

В а к у л а. Казна-що! Невже знову втече?

Повертається П о п р и щ и н, заходить К а л е н и к.

П о п р и щ и н. Не до мене, а саме до вас, вельмишановний... З відром і кельмою. (*Хіхікає*). Не на той дзвоник, каже, натиснув.

Каленик. Так точно, не на той. Таке частенько у мене трапляється: то не в ту хату зайду, то... Здрівія бажаю, товаришу народний! Де ваша діромаха?

Вакула *(сміється)*. Запізналися, Каленику Івановичу. Моя мама вже ліквідувала.

Каленик. Шкода, дуже шкода... А, може, погано ліквідувала?

Вакула. Чого ж. А за картиною й зовсім не помітно.

Каленик. Хочу на власні очі побачити!

Поприщин. Дозвольте, вельмишановний, я зніму картину!

Вакула. Я сам... *(Знявши)*. Будь ласка, майстер на всі руки.

Каленик. Здорово! Ваша мама — золоті руки!.. Шкода, і дуже! А як же аванс — три карбованці?

Вакула. Колись якось віддячите.

Каленик. Не колись, а зараз! *(Сідає)*. Малюйте!

Поприщин. Ні, ні, вельмишановний... Моя черга.

Каленик. Але ж я винен три карбованці... Малюйте! *(І раптом)*. Ой, забув! Зараз не можу, там чекає Нолик... *(Показує палець)*. Я другий... *(Показує два пальці)*. Розумієте?

Вакула. Ясно... *(Шукає по кишенях грошей, і не знайшовши)*. Позичте, дорогий сусіде, троячку.

Поприщин. З великим задоволенням! *(Дає гроші)*.

Каленик. П'ять карбованців!.. Не візьму, тільки один карбованець і двадцять одну копійку.

Вакула. Як це розуміти, Каленику Івановичу?

Каленик. Пляшка оковитої коштує три шістдесят дві. А поділіть на три...

Поприщин. Маю ось півтора карбованці. Прошу.

Каленик. Даю двадцять дев'ять копійок здачі. Дякую і до побачення!

Виходить, Вакула його проводить.

Поприщин. Він чи не він?.. Мабуть, не він, бо сам картину зняв, сам... Виходить, вона пограбувала, мати...

Повертається Вакула.

Веселий цей, з відром і кельмою... Просто комік. До речі, чого це не видно вашої мами?.. Чи не виїхала часом?

Вакула. Зрання побігла по магазинах. Кольоровий телевізор вибирає. Хочє найкращий купити.

Поприщин *(скрикнув)*. Найкращий!

В а к у л а. Що з вами?

П о п р и щ и н. Нічого, нічого, мовчу, мовчу, вельмишановний... (*Сідає*). Я готовий до послуг.

В а к у л а. Зараз розпочнемо. А щоб вам було веселіше, дозвольте увімкнути радіо.

П о п р и щ и н. Прекрасно!

Картина четверта

Десь у скверіку. У затишному куточку притулилася жовтогаряча будка з телефоном-автоматом. У будці — Г о л о в а.

Г о л о в а (*кричить у трубку*). Це говорить голова колгоспу імені Гоголя з села Витребеньки, Гапочка!

Дівочий голос (*люб'язно*). Слухаю вас, товаришу... Як, як?

Г о л о в а. Га-поч-ка. Можу сказати по буквах: голкіпер, Арарат, пенальті, офсайд, «Чорноморець», «Карпати», аут...

Дівочий голос. Ой, ви футболіст!.. Мабуть, голкіпер?

Г о л о в а. Був колись центральним форвардом, а зараз... Скажіть, будь ласка, чи вже прийшов товариш Чортокуцький?

Дівочий голос. Піфагор Піфагорович?

Г о л о в а. Так, так, Піфагор Піфагорович.

Дівочий голос. Товариш Чортокуцький Піфагор Піфагорович уже прийшов, але одразу й пішов на засідання.

Г о л о в а. А чи довго, будь ласка, він засідатиме?

Дівочий голос. А цього, товаришу Гапочка, голова колгоспу імені Гоголя із Витребеньок, я не знаю...

Чути часті гудки.

Г о л о в а. Так люб'язно розмовляла і так нелюб'язно поклала трубку.

Вкладає в апарат монету, набирає номер.

Скажіть, будь ласка, це Постачголовавто?

Жіночий голос (*сердито*). Якраз навпаки: це Автоголовпостач.

Г о л о в а. Вибачаюся... Скажіть, будь ласка, з якої і до якої години приймає Іван Павлович Яечня?

Жіночий голос. Не Яечня, а Яечниця! Прошу не плутати!

Г о л о в а. Вибачаюся... Чого ви така сердита?

Жіночий голос. Бо вас багато, а я одна...

Голова. Бодай тобі такій одній у спортлото десять тисяч виграти! До кого ж ще вдатися?.. (*Дивиться в записник*), Ага!..

Вкладає монету, набирає новий номер. З трубки одразу ж чути.

Голос. Алло!

Голова. Скажіть, будь ласка, це ви? По голосу упізнаю, що заступник Івана Павловича.

Голос. Припустимо, що я.

Голова. Дуже радий! Я вчора був у вас. Ви так гарно мене прийняли.

Голос. Аякже. Людина людині брат, товариш і друг!

Голова. Пригадуєте, учора я вам усю душу виклав: горю, на корню палаю! Зародило все: і жито-пшениця, і овочі-фрукти, навіть кавун, а машин бракує.

Голос. Яких саме?

Голова. Та я ж вам казав — автомашин. Авто! Кажу по буквах: акула, вудочка, товстолобик, окунь.

Голос (*враз зацікавлено*). Ви що, може, рибалка?

Голова. Не може, а насправді. П'ять ставків колгосп має, аж кишить товстолобиком.

Голос. Товстолобиком! Ви справді?

Голова. А що ж дивного? Завезли з Далекого Сходу і розплодили.

Голос. Одну хвилиночку...

Голова (*затуливши трубку*). Невже клюне на товстолобика?

Голос. Іван Павлович буде після обідньої перерви. Приходьте!

Голова. Не прийду, а прилечу!.. (*Вішає трубку, радо*). Здається, таки клюне!.. А якщо зірветься?.. Подзвоню ще Івану Никифоровичу: кажуть, що він полюбляє карасики у сметані. (*Нишпорить по кишенях*). От тобі й на: усі копійки видзвонив.

Виходить з будки, звертається до Солохи, яка саме проходить сквериком,

Громадянку! Якщо ваша ласка, розмінійте мені гривеника.

Солоха. Карпо?!

Голова. Соломія!

Солоха. Ти в Києві?

Голова. Ні, на десятому небі, бо тебе бачу!

Солоха (*кокетливо*). І таке скажеш. Чого в Києві?

Голова. Автомашини вибиваю, бо горю, на корню палаю.
А ти?

Солоха. Погуляти приїхала в столицю. Хіба доярці не можна? Давали путівку аж у Крим, казали: їдь, одпочинеш, побачиш, де царі жили, а я... От добре, що здибалися. Хочу порадитися.

Голова. То кажи, кажи.

Солоха. Ох, не знаю, як і почати... (*Таємниче*). Що б ти робив, якби виграв у спортлото тисячу карбованців?

Голова. Тисячу?.. Ну, купив би кольоровий телевізор, бо маю тільки чорно-білий. Ну, і ще б щось.

Солоха. А якби... Якби виграв п'ять тисяч?

Голова. Весілля б справив на всю губу! Щоб увесь колгосп пив, гуляв.

Солоха. Ти що, й досі не... оженився?

Голова. А все на тебе чекаю, Соломіє.

Солоха. Посоромся... Люди почують!

Голова. То ходімо кудись на безлюддя. Так хочеться з тобою погомоніти!

Солоха (*кокетливо*). І таке скажеш... Я ж свого недавно поховала...

Голова. І я свою недавно... Сироти ми з тобою, Соломіє.

Раптом пішов рясний дощ.

Солоха. Ой, дощ! Я побіжу!.. Прощавай, Карпе!

Голова (*веде її в будку*). Не пушу!

Солоха. Не дурій, адже дощ!

Голова. Як у пісні. (*Наспівує*).

Ой на горі дощ іде,
А в долині сухо,
Чом до мене не говориш,
Моя щебетухо?..

Солоха. А що говорити?

Голова. Як це що? А пригадай, Соломіє... Саме під отаким дощем ми й полюбилися, на полі, в курені.

Солоха. Ой, навіщо згадувати!

Голова. Або пригадай, як на фронт мене проводжала.

Солоха. Плакала, дурна...

Голова. Чого ж дурна?

Солоха. Бо після фронту... Повернувся ти в Диканьку весь у медалях, та й подався світ за очі.

Голова. Не подався, Соломіє, а сама знаєш: послали мене у Витребеньки. Ждав я тебе, ждав, та й жданики поїв.

Солоха. Бо ти ж оженився.

Голова. А ти ще раніше заміж вискочила. Було таке, Соломіє?

Солоха. Ой було, Карпе!..

Голова. То, може, хоч тепер поженихаємося?

Солоха. Дощ перестав!.. Прощавай, Карпе!

Голова. Подумай, Соломіє.

Солоха. Хай кінь думає, у нього голова велика! (*Несподівано цмокає його в щоку й тікає*).

Картина п'ята

Обстановка першої й третьої картини. На мольберті бачимо портрет Поприщина. З радіорепродуктора гримить какофонічна музика уперемішку з кошачим нявканням, свинячим хрюканням, собачим гавканням. Входить Солоха, обвішана пакунками, з великим яскравим абажуром у руці.

Солоха (*затуливши вуха*). Сказитися можна!

Хотіла було вимкнути репродуктор і передумала, бо почулося:

«Тут! — глухо прохрипіла відьма, а Басаврюк, подавши йому лопату, мовив: копай тут, Петре! ...Петро, поплювавши в руки, надавив ногою»...

Солоха. Казка якась! (*Вимкнувши радіо, знімає з себе пакунки, кладе на стіл. Бачить записку, читає*). «Мамо, я побіг на симпозіум. Буду не знаю коли». (*Невдоволено бурчить*). То малює, то симпозує!.. Коли ж ти за розум візьмешся, сину? (*Побачивши портрет Поприщина*). Сусід!.. А чого я злякалася?.. Ось піду зараз у міліцію і все скажу!.. А що скажу, що?

Вмикає радіо, чути: «Червінці, дороге каміння!.. Очі у Петра спалахнули, розум помутнів. Немов божевільний, схопився він за ніж, і безвинна кров бризнула йому в очі. Диявольський регіт загримів з усіх боків»...

Чути регіт.

(*Вимкнувши радіо*). Цур тобі, пек! Ще присниться отаке страшно... (*Оглядає кімнату*). Зараз утру носа невістці!.. (*Розгортає пакунок з квітчастими гардинами*). Гарні, по десятці за метр заплатила... А може, дослухати, чим закінчилася казка?

Вмикає радіо, чути: «Ми передавали оповідання Миколи Гоголя «Вечір на Івана Купала».

І одночасно чути стук у двері, приймний чоловічий голос: «Дозвольте зайти, шановна господинне!»

Ой, хто б це?.. (*Вмикає радіо, чепуриться*). Заходьте, будьте ласкаві!..

Входить Чичиков.

Чичиков (*шанобливо вклоняючись*). Добрий день, благодійнице, Соломіє Мусіївно! Адже так, здається, вас величають?

Солоха. Колись звали Солохою, а тепер хай буде й повашому.

Чичиков. Мило, дуже мило! (*Цілує їй руку*).

Солоха. Ой, що ви!.. Я ж доярка.

Чичиков. Найпочесніша професія на даному етапі. Сталевар — у місті, а ви — на селі. Молоко, сметана, кефір і навіть морозиво!

Солоха. Ви, мабуть, до сина? Казав, що має прийти Добчинський чи Бобчинський...

Чичиков. А я — Чичиконяні! Зять вашого сусіди... Оцього, що живе саме за цією стіною.

Солоха (*насторожено*). То сідайте, будьте як удома.

Чичиков. Найсердечніше дякую, шановна благодійнице, сяду. Але раніше дозвольте познайомитися з творчістю вашого сина. (*Оглядає, захоплюється*). О, та тут справжній Ермітаж, Третьяковська галерея... Хто ота Венера в українському образі?

Солоха. Ота витрішкувата?.. То моя невістка.

Чичиков. Гарненька невісточка... А ота красуня хто?

Солоха. Невже не впізнали?.. (*Кокетуючи*). Та то ж я!

Чичиков. Схиляюся! І перед вами, і перед вашим сином. Чудовий художник! До речі, шановна благодійнице, ваш син давно тут проживає?

Солоха. Восьмий місяць пішов.

Чичиков. А мій тесть два роки. До нього у цій кімнаті за стіною мешкав якийсь старий. Умер раптом, від інфаркту.

Солоха. Чула, чула...

Чичиков. Перебрався мій тесть у кімнату, а вона... Будинок старезний, ще за Богдана Хмельницького, мабуть, побудований. Стіни в кімнаті потріскані, і в одній щілина, палець пролазить. Колупнув тесть чимось, а цеглина візьми й провалилася... Ви мене слухаєте?

Солоха (*насторожено*). Як же, як же... Слухаю.

Чичиков. Поліз тесть рукою, щоб дістати ту цеглину, а там скринька... Така невеличка, металічна. Відкрив її, а там гроші... Десять тисяч! Сотняжками. Чого ви так дивитесь на мене?

Солоха. А як же мені на вас дивитися?..

Чичиков. І то правда... Поклав тесть ту скриньку назад, зробив ремонт у кімнаті. Почав розпитуватися, чи є в того

старий колись жив. Звідти відповіли, що й там ніяких рідних. І тоді...

Солоха *(не витримавши психологічного напруження)*. Що тоді?

Чичиков. Надумав мій тесть телевізора купити. Бо сумно, сам як палець. Візьму, каже, тисячу з тих десяти, що в стіні. Відколупав цеглину, поліз у дірку, а там... *(Раптом)*. Де гроші, шановна Соломіє Мусіївно?

Солоха *(розагублено)*. Поклала... В ошадкасу поклала.

Чичиков. Розумно, дуже розумно. Ви просто геній! А далі що?

Солоха. А я знаю?..

Чичиков. Тут і знати нічого не треба. Розміркуйте самі. Ваш син — чудовий художник, а живе й творить ось у цій халупі.

Солоха. Ой, і не кажіть. Як у курені.

Чичиков. І мій тесть. Навіть звичайного телевізора не має.

Солоха. Ой, а мій син он радіоточку слухає. Бо з студентів недавно вийшов...

Чичиков. Чудово зволили сказати: з студентів недавно вийшов. Іменно, істинно! А в такому разі вашу руку, шановна Соломіє Мусіївно!.. Пропоную навпіл оте, що поклали в ошадкасу. Спільна стіна, спільні й гроші!

Солоха. Справді... *(Протягла було руку й відсмикнула)*. А якщо знайдуться родичі?

Чичиков. Таж ось документ з Житомира. На бланку з печаткою! *(Показує)*.

Солоха. А якщо син? Він у мене хоч і безгрішний, але й на сто тисяч чужих не поласується.

Чичиков. По-перше, ці гроші вже не чужі. А по-друге, знаємо про них тільки ми: ви і я, я і ви. Вашу рученьку, шановна благодійнице!

Солоха *(точиться назад)*. Щоб знову цмокнули? Не люблю, гидко навіть збоку дивитися. *(Накидає на плечі хустку, бере сумочку в руки)*.

Чичиков *(насторожено)*. Куди ж ви, Соломіє Мусіївно?

Солоха. В ошадкасу. Якщо навпіл, то навпіл!

Чичиков *(радо)*. Іменно, істинно!..

Прямують до дверей, назустріч — В а к у л а.

Солоха. Це ти? Так швидко повернувся...

В а к у л а. Як бачите, мамо. *(До Чичикова)*. Добридень! Ви, очевидно, цікавилися портретом вашого тестя?

Ч и ч и к о в. А так, так. Написано талановито... Як дві краплі води!

В а к у л а. Щоб дуже, то не зовсім... Маю до вас справу.

Ч и ч и к о в. І я... Дуже важливу.

С о л о х а. От-от, порозмовляйте тут, а я... Я швидко. *(Виходить)*.

В а к у л а. Кожен художник мріє створити щось велике, принаймні значне. Ось і я, грішний, замислив...

Ч и ч и к о в. Знаю, поінформований, шановний маестро: Гоголіана!

В а к у л а. Дуже приємно, що поінформовані. Ось ескіз, яким хочу відкрити свою Гоголіану. *(Показує «Тройку»)*.

Ч и ч и к о в. Хвилювально! — як кажуть футбольні коментатори.

В а к у л а. А ось учора накидав... *(Показує новий ескіз)*. Дівчина на могилі героїв Вітчизняної війни. Дівчина ця — ланкова. Вона — українка, а герої — росіянин, вірменин і литовець.

Ч и ч и к о в. Чудово зволили сказати. Іменно, істинно: дружба народів! *(Раптом)*. Маю пропозицію, шановний маестро!

В а к у л а. Яку!

Ч и ч и к о в. А це потім, потім. Продовжуйте про Гоголіану.

В а к у л а. Думаю дати Голопупенка з «Сорочинського ярмарку», Тиберія Горобця з «Вія», навіть Хлестакова з «Ревізора» знайшов.

Ч и ч и к о в *(усміхнувшись)*. Звісно, пройдисвіт і брехун?..

В а к у л а. Чудовий чоловіча, працює на залізниці. А ось на Чичикова з «Мертвих душ» ніяк не натраплю.

Ч и ч и к о в *(сміється)*. Такий невловимий!

В а к у л а. Чечукова зустрів, Чиковані читав, є такий письменник. Почув ваше прізвище і аж зрадів. Чичи...

Ч и ч и к о в *(сміється)*. Чичиконян я, нічого не поробиш. Чи-чи-ко-нян з діда-прадіда.

В а к у л а. Який жаль!.. Пробачте, ляпнув дурницю. Я ж художник, а художники, як каже моя мама, — малахольні.

Ч и ч и к о в. О, ваша мама — філософ!

В а к у л а. Але я знайду, таки знайду Чичикова!

Ч и ч и к о в. Бажаю успіху, дорогий маестро. Як сказав поет:

Нехай одне бажання в тебе буде,
Щоб факел твій, що запалив ти людям,
Не згас повік...

Вакула. Дякую найсерdecніше!

Чичиков. А тепер дозвольте й мені... У своїй повсякденній роботі мені доводиться мати стосунки з будинками культури. І ось я маю цілковито конкретну, ділову пропозицію. Чи можете ви оцей ескіз з дівчиною на могилі героїв негайно реалізувати на полотні?

Вакула. Ескізи для цього й робляться...

Чичиков. Малуйте! І одразу ж п'ять копій.

Вакула. Як... П'ять?

Чичиков. Адже будинків культури багато...

Повертається Солоха.

Солоха. А ось і я. Купила свіженький «Київський» торт, зараз будемо чаювати.

Чичиков. Ваша мама, маестро, просто чарівниця! (До неї). Дякую, шановна Соломіє Мусіївно! Я щойно поспідав, а головне — дуже поспішаю.

Солоха. А як же?.. (Показала було на сумочку і враз схаменулася). А як же «Київський» торт?

Чичиков. Якщо ваша ласка, шановна, я завітаю увечері. Тоді ж і з вами, маестро, конкретніше домовимось. Згода?

Вакула. Є, товаришу Чичиковяні! (Проводжає його в коридор).

Солоха (насторожено). Якісь секрети мають, чи що?

Повертається Вакула.

Про що, синку, маєш домовитися з ним?

Вакула (весело). Картину мені замовляє. Малюватиму, мамо!

Солоха. То добре, добре, зайва копійка не завадить. А я...

Вакула. Що?.. Ви такі, наче збуджені.

Солоха. Ходила ото по магазинах і надумала...

Вакула. Не купувати кольорового телевізора?

Солоха. Угадав, сину. Адже такий маю. І теплого пальта не кулуватиму, теж маю.

Вакула. Солити будете гроші, чи як?

Солоха (рішуче). Позичу! Тобі ма кооперативну квартиру позичу!

Вакула. Мамо! (Враз вмикає радіо). Грай, музико! (Хпає її в оберемок, крутить по кімнаті). Моя рідненька мамо!

Солоха. Ой, пусти, синку! Підірвешся!

Вакула. Та я зараз і трактора підніму!

Солоха (*вивільнившись*). Ти краще потанцюй. По-київському!

Вакула. Ні, давайте краще по-диканьському!

Танцюють.

Завіса.

ДІЯ ДРУГА

Картина шоста

І ось Вакула з Оксаною уже живуть у кооперативній квартирі — світлій і чистій. У найбільшій кімнаті — майстерня, на стінах бачимо знайомі картини, портрети, ескізи. Поряд з мольбертом — нова картина «Дівчина на могилі героїв». Гримить музика з нової радіоли. Вакула закінчує копію з нової картини. Входить Оксана, одягнена в наймоднішу кофточку.

Оксана. Вибач, любчику, запізнилася. На фабриці така подія, така подія!

Вакула (*малюючи*). Угу.

Оксана (*затуливши вуха*). Ой, ця музика! Тобі вона не заважає?

Вакула. Якраз навпаки, надає сили.

Оксана. А якщо я вимкну?

Вакула. Тоді засну... Ноги підгинаються від утоми.

Оксана. Випий чорної кавочки.

Вакула. Он глянь: термос до дна спорожнив.

Оксана. Тоді прийми холодний душ.

Вакула. Ой, не допомагає.

Оксана (*вимкнувши музику*). Потерпи, любчику, потерпи, дорогенький. Закінчиш це замовлення, одержиш гонорар, я премію... (*Крутнувшись на каблучкові*). Глянь. Як тобі подобається моя остання модель?

Вакула. Чудова кофточка. Шик!

Оксана. Дирекція прийняла на «відмінно». А оту сукенку, що малюєш у ній дівчину, закупила Канада. Двадцять тисяч замовила!

Вакула. Поздоровляю! Виходиш на заокеанську орбіту.

Чути дзвінок.

Телефон... Послухай.

Оксана. Хай тельнякає. Тобі зараз не до розмов.

Вакула. Але ж, може, хтось з найближчих друзів.

Оксана. Любчику мій, твої найближчі друзі — образи, над якими працюєш.

Чути дзвінок з коридора.

Вакула. І там хтось дзвонить. Обіцяв зайти Гриць Голопупенко.

Оксана. Скажу, що тебе немає вдома. Адже ти мушиш сьогодні закінчити замовлення. *(Виходить)*.

Вакула. Ой, мушу! *(Зняв трубку телефону, але з неї вже лунають часті гудки)*. Так негарно все виходить...

Повертається Оксана, з нею Тиміш Бульбенко. Він у гарно пошитому цивільному костюмі,

Оксана. Наш парижанин повернувся.

Тиміш. Вів ля, земляче! Поздоровляю з новою кузнею!.. Пробач, Оксано, бачу, що один конфліктний гусак уже відлетів у вирій.

Оксана *(сміючись)*. Другий також.

Тиміш. Одержуй, Вакуло, паризький сувенір. *(Подає гарно оформлений альбом)*.

Вакула *(радо)*. Лувр!.. Кращого сувеніра я не уявляю. *(Розглядаючи альбом, сідає в кріселко)*.

Тиміш. А тобі, модельєрко, альбом найсучасніших французьких мод. Вибачайте, голуб'ята, на коштовніші подарунки не вистачило франків.

Оксана. Дякуємо, дорогий Тимоше Тарасовичу! Сідайте, розповідайте... Як там Париж?

Тиміш. Як і раніше, стоїть на Сені, в якій і поганого йоржа не впіймаєш. Ейфель також на тому місці. Але про це потім... Як твоя Гоголіана, Вакуло?.. Та ти, бачу, спиш!

Вакула *(схопившись на ноги)*. Пробачте, Тимоше Тарасовичу, задрімав...

Оксана. Стомився дуже... По сімнадцять-вісімнадцять годин не відходить від мольберта.

Вакула. На тракторі так не стомлювався...

Оксана. Зате, гляньте, яку картину створив! «Дівчина на могилі героїв»!

Тиміш. Гарно. Кольори просто грають... І зворушливо дуже... Поздоровляю, Вакуло!

Дзвонить телефон. Оксана зняла трубку й поклала,

Вакула *(осудливо)*. Оксано!..

Тиміш. О, та у вас і телефон... Дуже доречно. (*Знімає трубку, набирає номер*).

Голос з трубки. Чепурний слухає!

Тиміш. Я трохи забарився. Є вже відповідь з Литви?

Голос. Чекаємо, товаришу Бульбенко.

Тиміш. Коли одержите, одразу ж подзвоніть... (*До Оксани*). Який у вас номер?

Оксана. Двадцять п'ять, шістдесят дев'ять, двадцять сім.

Тиміш. Двадцять п'ять, шістдесят дев'ять, двадцять сім.

Голос. Записано!

Тиміш. Пробачте, голуб'ята, що раптом про Литву заговорив. У печінках сидить мені ця справа!

Вакула. Може, ота, з дешевими автомашинами?

Тиміш. Доганою мені пахне, якщо не розплутаю цього клубка. Сам не міг поїхати через цей Париж, а слідчий...

Дзвонить телефон.

Оксана. Може, вже вам?

Вакула (*схопивши трубку*). Вас слухають!

Голос. Нарешті озвалися... Говорить Ляпкін-Тяпкін.

Вакула. Дуже радий, Володю. Одну хвилиночку... (*До Тимоша*). Погмоніть тут, а я там... (*З трубкою на довгому шнурі виходить до сусідньої кімнати*).

Тиміш (*усміхаючись*). Ляпкін-Тяпкін! Невже знайшов?

Оксана. На футбольному матчі познайомилися. Сиділи поряд і спершу посварилися. Хтось з наших киян не забив пенальті, і Вакула назвав його Ляпкіним-Тяпкіним. А той...

Тиміш (*сміючись*). Обурився? А далі?

Оксана. Помирилися і тепер — не розлий вода.

Повертається Вакула.

Тиміш. Ну, що там Ляпкін-Тяпкін?

Вакула. Чудовий хлопець! Токарем на заводі працює, інститут заочно закінчує! Прізвище змінює на пристойніше....

Тиміш. Чудова трансформація!

Дзвонить телефон.

Вакула. Вас слухають.

Голос. Перепрошую. Товариш Бульбенко у вас?

Вакула. Будь ласка, Тимоше Тарасовичу.

Тиміш. Чим порадуєш, Чепурний?

Голос. Одержали телеграфну шифровку.

Тиміш. Дуже добре. Зараз приїду... (*Подаючи руку Вакулі*). До речі, голубе, як з моїм портретом? Переробив?

Вакула (*винувато*). Чекав на вас... Щоб з натурю.

Тиміш. І добре, що не переробив. Чуєш, Оксано? Справжній народний прокурор повинен бути рубакою!

Оксана. А що скажуть заокеанські гуманісти?

Тиміш. Давай не мішати гороху з капустою. Це наша внутрішня справа!

Оксана проводить Тимоша. Дзвонить телефон.

Вакула. Слухаю.

Голос. Гриць дзвонить, той, що Голопупенко.

Вакула. Дуже радий, Грицю!

Голос. Не вірю. Учора приходив, а на дверях записка, що ти на засіданні.

Вакула. Записка!..

Голос. І по телефону не додзвонився до тебе. Або зайнятий, або...

Вакула. Тисячу разів пробач, друже. І не сердься. Якщо дозволиш, сам завтра до тебе приїду на аеродром. Почну писати на літаку за кермом.

Голос. Завтра не можу, лечу в Тбілісі.

Вакула. Тоді післязавтра. Буду рівно о десятій.

Голос. Чекаю, Вакуло.

Входить Оксана.

Вакула. Що ж це таке, Оксано? Записки на дверях вишуєш, з телефоном щось робиш.

Оксана (*обнімаючи його*). Любчику мій, адже це заради твоєї творчості. Щоб не заважали.

Чути дзвінок з коридора.

Вакула. Пускай усіх, хто б не прийшов.

Оксана виходить. Вакула сів був у кріселко й схопився.

Ой, знову засну...

Входить Поприщин.

Поприщин. Прошу прощення, вельмишановний. Ще раз вітаю вас з новосіллям!

Вакула. Вас також... Чи ще не переїхали?

Поприщин. Позавчора, як же... Мій зять, Павло Іванович, просить прощення. Не може сам завітати. Кудись полетів. Як з його замовленням?

Вакула. Дві картини стоять он, чотири — в коридорі, а сьому ось закінчую.

Поприщин. Сьому?.. Прошу прощення, а Павло Іванович каже, що замовляв п'ятнадцять.

В а к у л а. Але ж вісім ви забрали ще на старій квартирі.
П о п р и щ и н. Так, дійсно, вісім я вже забрав. А ось і
гонорар... *(Кладає гроші на стіл)*. Перелічіть, будьте ласкаві...
А ще ось телеграма.

В а к у л а. Мені?

П о п р и щ и н. Павло Іванович просить ще п'ять дівчат на
могілі героїв.

В а к у л а. Змилюйтеся, дорогий колишній сусіде! Сам скоро
ляжу в могилу від перевтоми...

У коридорі щось брязнуло.

П о п р и щ и н *(аж кинувся, випустив картини, що взяв був
у руки)*. Ай!.. Може, міліція!

В а к у л а. Міліція! Чого їй раптом?

П о п р и щ и н. Дійсно... Чого їй...

Входить Оксана.

В а к у л а. Що там?

О к с а н а. Каленик. Зачепив твій велосипед, і він брязнув
об підлогу.

П о п р и щ и н. Як добре, що він нагодився. Допоможе мені
з картинами.

О к с а н а. Я вам допоможу.

П о п р и щ и н. Ні, ні вельмишановна. Каленик до машини,
а там — шофер. До побачення, вельмишановні! До побачення!
(Виходить).

В а к у л а *(подаючи гроші)*. На ось, і плануї свої плани.

О к с а н а *(лічачи гроші)*. Ой, чоловічку любий! Та ти ста-
еш багатієм?

В а к у л а. Насамперед пошли мамі борг.

О к с а н а. А може... Ми ж уже послали половину... Хай,
може, згодом!

В а к у л а. Як тобі не соромно, Оксано!

О к с а н а. Прости, любчику! *(Цілує)*. Прости, коханий!

В а к у л а. Годі, досить... Де ж той Каленик?

О к с а н а. Ой, любчику!.. Ну навіщо цей п'яничка в твою
Гоголіану?

В а к у л а. Догадуюся: ти його також не впускала?

О к с а н а. Зараз впуска. *(Виходить)*.

В а к у л а. П'яничка в Гоголіану... Може, й справді навіщо?

Входить Каленик. Він напідпитку, але намагається цього не по-
казати. Посіваючи зерном, приспівує:

Сію, вію, посипаю і щиро поздоровляю!
У новій хатині, щоб були щасливі,
У новій оселі, щоб були веселі...

Вакула. Дякую, Каленику Івановичу. Проходьте, сідайте.
Каленик. А я вам і вашій жіночці дякую. Що оце таки
впустили... Бо так мучила совість!

Вакула. Совість?!

Каленик. Атож... За боржок, що вам завинив. (*Кладе на
стіл гроші*). Одержуйте, товаришу народний.

Вакула. Який боржок, Каленику Івановичу?

Каленик. Ви ще питаєте... Раз дали три карбулі,
вдруге — два. А втретє... у свого сусіда позичили, а виру-
чили!

Вакула (*усміхнувшись*). Карбованець і двадцять одну ко-
пійку! Хіба то гроші?

Каленик. Та той карбуль і двадцять одна дорожчі за
тисячу! Мій дружок, Нолик, каже, що ви не тільки народний,
а й... Ось забув, як він казав... Ага! Що ви людина з найбіль-
шої букви!

Вакула (*сміється*). І все це за отой карбуль і двадцять
одну?

Каленик. Атож. Я, каже він, і по двісті з гаком зароб-
ляю на місяць, але то — вода, аш-два-о. А отой карбуль і
двадцять одна — чисте золото.

Вакула. Та він — філософ!

Каленик. Та ще який! Ось послушайте...

Вакула. Слухаю, Каленику Івановичу... (*Це кажучи, він
наколєє на мольберт чистий аркуш паперу*). Розповідайте, а
я... (*Починає малювати*).

Каленик. Ой, та я ж не чисто зодягнений...

Вакула. Аби душа чиста, Каленику Івановичу. Отак си-
дїть і кажїть.

Каленик. А що казати?

Вакула. Та хоча б про Нолика... До речі, чого він Нолик?

Каленик. Арнольд він, батько колись так охрестив. А Ка-
почка, жінка його, Ноликом перехрестила. Ох, ця Капочка!..
Бігала-бігала на завод, де Нолик працює, і таки добігалася:
усі його заробітки сама бере. А йому — коли-не-коли...

Вакула. Карбуль і двадцять одну?

Каленик. Нещасний він — стогне, скиглить... Зайде до
мене і так жалібно: душа болить, розривається — пошукай
третього... Жаль мені його стане, бо дружок. А як співає!
Куди тому телевізору! Вип'є ото свою порцію, обніме мене і
як заллється:

Де ти бродиш, моя доле,
Не докличусь я тебе!

Досі б можна дике поле
Пригорнути до себе...

Входить Оксана.

Оксана (*уципливо, але лагідно*). Що тут за опера?

Вакула (*захоплено маюючи*). Каленик Іванович нав'яв мені чудовий сюжет: народ і пісня, народ співає!

Оксана. Але ж пісня сумна, любчику...

Вакула. Бо з горя, туги, журби.

Оксана (*ще лагідніше*). Яка ж може бути журба у наш час?

Каленик (*винувато*). Я можу й не журливої...

Вакула. Співайте, Каленику Івановичу!

Той співає бадьору пісню.

Картина сьома

Поприщин-Поприщенко також справив новосілля. В його світлій квартирі з'явилися новенькі меблі. На одній стіні бачимо портрет тієї ж золотоволосої красуні, на другій висить картина «Дічина на могилі героїв».

Молитовно склавши на грудях руки, Поприщин стоїть перед портретом красуні.

Поприщин (*мурмоче*). Люба моя, найдорожча в усьому світі. Скажи, повідай: чи щаслива ти з Чичиконяном?.. Мовчиш? Чому мовчиш, пташечко?.. Кликав на новосілля, не прилетіла, телеграфував тобі, не озвалася. Ой, я збожеволію. Що сталося?

Чути дзвінок.

Мабуть, він... Але він також мовчить. А серце так скніє, бо-
лить.

Виходить і повертається з Чичиковим.

Чичиков. Бачу, відчуваю: на вас знову напала хандра?

Поприщин. Зжалься, дорогий зятю, не терзай. Чому вона не відповіла бодай на телеграму?

Чичиков. Казав і кажу: певно, не застала телеграма її в Ялті. Софі, напевно, уже в Молдавії. Саме виноградний сезон.

Поприщин. Так, так, виноградний...

Чичиков. Серцем і душею я з нею, але самі бачите — застряв у Києві. *(Дістає з портфеля пляшку)*. Дербалізмено, папа́, за її здоров'я!

Поприщин. Коньячок! Та ще який дорогий... Зараз приготую закусь.

Чичиков. Не зараз. Поставте в бар. Зараз має прийти покупець.

Поприщин. Ой, знову покупець!

Чичиков. Чого враз жахнулися?

Поприщин. Бо ти приймаєш своїх покупців у моїй квартирі, бо... Не хочу їх тут бачити.

Чичиков. Он як. Уже виганяєте мене зі своєї квартири?

Поприщин. Не тебе, а їх, твоїх покупців. Ця квартира чесна, її дали мені за чесну службу.

Чичиков *(регоче)*. Чия б гарчала, а чия б і мовчала.

Поприщин. Що ти маєш на увазі?

Чичиков. Спитайте kota, чиє він сало зжер. Отой кольоровий телевізор вам також на службі дали?

Поприщин. Ой, я ж хотів тільки чорно-білий і маленький...

Чичиков. А морські ванни в Сочі та Ялті? Для Софі. А виноградні сезони?

Поприщин. Мовчу, мовчу...

Чути дзвінок.

Чичиков. Мабуть, він, покупець. Відчиняйте!

Поприщин. А я?.. Знову мушу йти гуляти в скверик?

Чичиков. Свіже повітря — сто років життя!

Поприщин *(виходячи)*. Ой, збожеволіти можна!

Чичиков. Скиглій і страхополох. Тьху!

Входить Голова з чималим чемоданом.

Голова. Можна?

Чичиков. Прошу, прошу, шановний.

Голова. Здравія бажаю ще й у вашій хаті!

Чичиков. Проходьте сюди до столу, товаришу...

Голова. Гапочка.

Чичиков. Пробачте, забув... Прізвище маєте жіноче, а статура й поведінка — військові. Фронтоник, певно?

Голова. Всю війну пройшов. Ад'ютантом у самого генерала Козиря був. Чули про такого?

Чичиков. Як же, як же...

Голова. Героєм з героїв був... Поліг смертю хоробрих під Берліном.

Чичиков. Шасливий!.. Ви шасливий, товаришу Гапочка, що проливали кров за дорогу Батьківщину, а я... Був малий тоді. Але в душі я фронтовик!.. Ось гляньте на цю картину.

Голова *(оглядає)*. Гарна дуже!

Чичиков. Дівчина на могилі героїв Вітчизняної війни! До речі, дівчина ця — українка, а поховані в ній росіянин з Москви, вірменин з Єревана, литовець з Вільнюса. Дружба народів!

Голова. Свята дружба!.. Вона і в вогні не горить, і в воді не тоне.

Чичиков. Іменно, істинно. Сідайте, будьте як вдома. Може, одразу й до діла?

Голова. Завжди готовий! *(Дістає з чемодана пляшку, ставить на стіл)*.

Чичиков. Коньяк? Категорично!

Голова. То є горілка! *(Дістає)*.

Чичиков. А горілка ще шкідливіша. І для здоров'я, і для діла, до якого маємо приступити. Сховайте!

Голова. Можу й сховати...

Чичиков. Ось, товаришу Гапочка. *(Кладе перед ним папери)*. На п'ять автомашин!

Голова. На п'ять?.. А якби на вісім? Бо горю, на корні палаю!

Чичиков. Більше не можна. Категорично. Ось по цьому наряду перекажете через банк одну тисячу карбованців.

Голова *(читає й очам своїм не вірить)*. По двісті за машину?!

Чичиков. Не поспішайте й слухайте. Цих машин там хочуть позбутися, списали їх, щоб одержати нові. Вони для них — мертвий капітал.

Голова. Мертвий?.. То машини, виходить, не на ходу?

Чичиков. А ось по цьому наряду вони перестануть бути мертвими. Переказуйте півтори тисячі, по триста за машину, і їх відремонтують.

Голова. Теж через банк?

Чичиков. Само собою розуміється. Тільки через банк!

Голова. Двісті й триста... П'ятсот карбованців за автомашину!

Чичиков. А що ж дивного? Держава йде назустріч колгоспам.

Голова. І щоб за таке не випити? *(Дістає знову коньяк)*. Хоч по одненькій за державу, що йде нам назустріч!

Чичиков. Ви знову? *(Суворо)*. Негайно сховайте! Адже по суті ви пропонуєте мені хабара.

Голова. П'ятсот за машину!.. Та це ж...

Чичиков. Хвилиночку. Не п'ятсот, а вісімсот. Слушайте далі... У вашому колгоспі є Будинок культури?

Голова. Аякже. Не будинок, а справжній Палац культури! Так у газетах писали.

Чичиков. Тим краще, що Палац. Як любитель образотворчого мистецтва я одночасно працюю і в Художньому фонді. Є така державна іституція. Розповсюджую художні картини за відсотковим принципом. Розумієте?

Голова. За сумісництвом? Ясно...

Чичиков. Ось ця картина, наприклад, з дівчиною на могилі героїв. А є й інші. Вам ця подобається?

Голова. Ви ще питаєте... Дуже гарна й зворушлива!.. Скільки за неї?

Чичиков. За преїскурантом худфонду (*показує*) — одна тисяча п'ятсот тридцять один карбованець.

Голова. І дасте документ?

Чичиков. Само собою. На бланку, з печаттю!

Голова. Згода! Готуйте документ!

Картина восьма

Обстановка шостої картини. На мольберті — та ж «Дівчина на могилі героїв». У коридорі розривається дзвінок, Вакула, сидючи в кріселку з палітрою в руді, спить. І йому сниться: перед ним стоїть Гриць Голопупенко у формі льотчика цивільної авіації.

Гриць (*калатаючи ручним дзвоником*). Вакуло! Ти чуєш, друже?.. Чи ти вже зовсім забув про мене?.. То нагадую: я Гриць Голопупенко з «Сорочинського ярмарку». Уже сім разів злітав у Тбілісі й назад, а ти...

Вакула ворухнувся, щось забурмотів.

Гриць (*радіючи*). Почув нарешті!.. Якщо гора не йде до Магомета, то Магомет сам прийшов до тебе. Оце вже втретє... І зараз не чуєш? Тьху на тебе! (*Брязкає дзвоником об підлогу*).

Вакула прокидається, видіння зникає.

Вакула (*винувато*). Мабуть, сердиться на мене Гриць, бо аж приснився.

У коридорі знову озався дзвінок.

О, справді хтось дзвонить. Може, Гриць.

Швидко прямує в коридор, чути його голос: «Прошу пробачення!.. Будь ласка, заходьте до майстерні!».

З Вакулою входять Чичиков і Христіан Іванович,

Чичиков. Ви також пробачте нам, шановний маестро! Певно, так захопилися творчим процесом, що й дзвінка не чули... Знайомтеся, прошу вас: Христіан Йоганнович. Генеральний представник швейцарського філіалу фірми «Евр-кунст».

Христіан Іванович видає звук, схожий на «і» і «е».

Вакула. Дуже приємно!

Чичиков. На превеликий жаль, Христіан Йоганнович не володіє нашою мовою. Він виклав свої думки й пропозиції у писаній формі. Ось їх переклад. (*Дістає записник*).

Вакула. Прошу сідати, шановні гості.

Христіан Іванович, сідаючи, видає той же звук.

Чичиков. Завдяки історичній розрядці, що володіє тепер умами всього світу, західні європейці почали цікавитися радянським мистецтвом, зокрема образотворчим. Ім настобіси-ли усякі абстракціоністи, сюрреалісти і всілякі інші істи. Вони тягнуться до реалізму, який так буйно квітне у нашій країні.

Вакула. До реалізму! (*Усміхнувшись*). Навіть соціалістичного?

Чичиков. А так, так, шановний маестро, саме до нього. Побачивши вашу «Дівчину на могилі героїв», Христіан Йоганнович зацікавився й вашою творчою палітрою.

Христіан Іванович. Б'ен! С'ен б'ен!

Чичиков. Якщо ваша ласка, покажіть Христіану Йоганновичу ваші творіння, де б ще фігурувала ця гарна дівчина. (*Показав на мольберт*).

Вакула. Прошу. (*Показав на Оксанин портрет*).

Христіан Іванович. Гут! Зер гут!

Вакула. А ось найновіший ескіз. (*Показує*).

Христіан Іванович. О'кей! Пріма!

Чичиков. Як бачите, Христіану Йоганновичу вони дуже подобаються. І він, яко представник мистецько-торговельної фірми, має цілком конкретну пропозицію...

Вакула. Яку?

Чичиков. Хоче ці речі у вас придбати. Бажаю, в оригіналі, а можна і в повторах, з умовою, що ви зробите їх самі... Бачу, ви вагаєтеся?

Вакула. Чому ж... Але...

Чичиков. Ця операція буде вигідною і для вас особисто, і для нашої держави.

Вакула. Для держави!

Чичиков. Христіан Йоганнович веде розрахунки доларами й франками. Через державний банк. А іноземна валюта — знахідка для держави.

Вакула. Розумію.

Чичиков. І ще одне, шановний маестро. Цих трьох речей замало. Ця дівчина-українка так сподобалася Христіану Йоганновичу, що він бажає мати її ще в якомусь оригінально задуманому ракурсі.

Христіан Іванович *(підказує)*. Енгр... Жан-Огюст-Домінік.

Чичиков. Христіан Йоганнович закоханий в Енгра.

Вакула. І я... Бачив його творіння у Московському і Ленінградському музеях.

Христіан Іванович. О, Енгр! Жан-Огюст-Домінік!

Чичиков. А що принесло Енгру всесвітнє визнання? Це насамперед «Купальниця»... До речі, репродукція з неї вміщена у нашій Великій Радянській Енциклопедії... А ще уславився Енгр «Турчанками в бані», «Венерою, що народжується». Ви часом не пробували себе у цьому жанрі?

Вакула *(усміхнувшись)*. Крім голого он «Чорта у пеклі», нічого не малював.

Чичиков *(оглядаючи картину)*. Прекрасно!

Христіан Іванович. Шедевр!

Чичиков. Маючи таку фантазію, можете сміливо спробувати. Адже красою оголеної Венери Мілоської замилюються й імператори, й звичайні смертні. Мистецтво є мистецтво!

Вакула. Треба подумати...

Чичиков. Не заперечуємо, маестро. Христіан Йоганнович пробуде в Києві тиждень, отже, час є. Я певен, переконаний, що ваш чарівний пензель народить своєрідну — українську — Венеру!

Чути дзвінък.

Вакула. Я на хвилинку... *(Виходить)*.

Христіан Іванович *(тихо)*. Та ви, мсьє Чичиков, просто геній!

Чичиков. Не кажіть «гоп», як мовиться, тут, на Україні.

Христіан Іванович. А що хіба?

Чичиков. Ша! Він повертається...

Входять Вакула й Оксана.

Вакула. Прошу познайомитися, шановні. Моя дружина Оксана!

Чичиков. Вельми радий! Душа і серце найкращих полтен свого мужа! *(Цілує руку)*.

Христіан Іванович *(також цілуючи руку)*. Ок-са-на! Оксана. Прошу сідати, шановні това... *(До Христіана Івановича зніяковіло)*. Перепрошую, шановний пане!

Чичиков *(усміхаючись)*. Можете називати Христіана Йоганновича паном-товаришем. Він іноземець ліберальних переконань.

Христіан Іванович знову видає звук, схожий на «і» і «є».

Оксана *(також усміхнувшись)*. У такому разі сідайте, пани-товариші, й продовжуйте розмову. Я ж, з вашого дозволу, залишу вас, приготую каву.

Чичиков. З ваших уст, шановна Оксано, запрошення звучить як пісня. Але, на превеликий жаль, ми змушені відмовитися від кави. Христіан Йоганнович дуже поспішає.

Оксана. Аж ніяк?

Чичиков. На жаль, так... *(До Вакули)*. То як, маестро? Мені здається, що ми з вами домовилися...

Вакула. Про Енгра?.. Подумаю.

Чичиков. Само собою, шановний. Думайте, гадайте... Коли дозволите вам зателефонувати?

Вакула. Завтра... Об такій порі.

Чичиков. Прекрасно. До речі, як з моїм останнім замовленням?

Вакула *(показавши на мольберт)*. Оце закінчую. Решта — готові.

Чичиков. То завтра їх заберуть, а гонорар — сьогодні. *(Кладе на столі)*. До побачення, шановна господине! *(Цілує руку)*.

Христіан Іванович. О рьовуар, Ок-са-на!

Вакула проводить їх.

Оксана *(лічить гроші)*. Здається, вистачить... Є, тепер вистачить! *(Наспівуючи якусь мелодію, кружляє по майстерні)*.

Повертається Вакула.

Вакула. З якої такої радості?

Оксана *(кидається йому на шию)*. Вистачає, уже вистачає!

Вакула. Що, чого?

Оксана. Грошенят на царинці черевички в образі «Жигулів»!

Вакула. Ой, ти знову?

Оксана. Любчику мій! Ну чим ми гірші від інших?

Вакула. Багато тих інших уже стогнуть від такого шастя. Запчастин, кажуть, не до купишся. Ремонтники — шкуродери. Набагато дешевше, кажуть, щоденно на таксі увесь Київ об'їжджати.

Оксана. Будь воно прокляте, те таксі. По телефону — не додзвонишся, на стоянках — довжелезні черги. А коли й дочекаєшся, мусиш скатертинкою стелитися перед таксистом, підлабузнюватися.

Вакула. Чого?

Оксана. Сам знаєш. Оце й зараз чого я спізнилася? Дочекалася черги, а таксист: «Я, громадянку, у парк їду. Якщо вам по дорозі, сідайте». Мусила принижуватися, бісики йому пускати...

Вакула (*похмуро*). А чи не буде нам, як тій Насті: хрону купила на карбованця, а на холодець три копійки залишилося.

Оксана. Не буде так, любчику. Бо я теж заробляю. Крім того... Догадуюся: ти знову маєш замовлення?

Вакула. Хочуть дещо придбати, зокрема отой твій портрет.

Оксана. Ой... То ж пам'ять про нашу любов!

Вакула (*усміхнувшись*). Про колишню любов.

Оксана. І сьогоднішню, коханий мій! (*Цілує*). А ще що?

Вакула. А ще хочуть мати щось у стилі Жана Енгра з українським сюжетом.

Оксана. Ой, цікаво!

Вакула. І страшно вато. Бо замовляють писати... Щоправда, на тлі західноєвропейської порнографії моя Венера виглядатиме ангелом. Уяви собі, що на тлі київських гір з Лаврою на березі лежить красуня і об неї плещуться дніпровські хвилі.

Оксана. І назвеш картину «Дніпровська русалка». Чудово!

Вакула. Чудово і не дуже. Вони вимагають, щоб для тієї красуні позувала ти.

Оксана. Ой!

Вакула. Ось бач...

Оксана. Ой бачу... Але це ж для Європи. Хто там мене знає?

Вакула. Сама вирішуй.

Оксана. А що вирішувати? Ідьмо одразу ж на Дніпро!

Картина дев'ята

Обстановка та ж сама. На мольберті — «Дніпровська русалка». Радіо передає урок ранкової фіззарядки. Порозчинявши двері, Вакула й Оксана марширують по квартирі. Музика частішає, чути голос: «Переходимо на біг!.. Раз-два-три!.. Раз-два-три!» Через якийсь час чути дзвінок.

Вакула. Хто б це так рано?

Оксана. Відчиняй ти, а я переодягнуся. *(Зникає в сусідній кімнаті).*

Вакула, накинувши на себе халат, йде в коридор. Повертається з Солохою. Вона у модній кофточці і в штанях.

Солоха *(зайшовши, одразу ж сідає)*. Ох!

Вакула *(скісно поглядаючи на її штани)*. Що таке, мамо? Чого охкаєте?

Солоха. Ох, краще не питайся, сину. Оксана вдома?

Вакула *(кличе)*. Оксано, мама приїхала!

Солоха. Ох, не приїхала, а прилетіла...

Входить Оксана.

Оксана. Здрастуйте, мамо!.. З приїздом!

Солоха. А чого ото так скося зиркнула?.. На мої штани?

Оксана. Ні, ні... Скучила!

Солоха. Ой не брешти, невісточко, по очах бачу. А що в штанях, то з тебе моду взяла.

Оксана. Але я давно їх скинула, щоб вам догодити.

Солоха. А я, дурна, оце уштанилася, щоб тобі догодити.

Усі сміються.

Оксана. То чого ж ми у майстерні? Ходімо до їдальні, снідати будемо.

Солоха. Уже наснідана, доню. Рано прилетіла, і, щоб вас не будити, зайшла там до ресторану. Тьху!

Вакула. А чого плюєтеся, мамо?

Солоха. Півгодини ждала, доки підійшов подавальник, а ще більше, доки приніс. І таке приніс, щоб його лиха годна носила! Я просила щось куряче, а він притарабанив...

Вакула. Гусяче?

Солоха. Якби-то — щось жаб'яче, притрушене кропом. І підсовує мені графинчик, ставить чарочку. Покуштувала я те, притрушене кропом, і мусила горілки випити, щоб рота сполоскати.

Оксана. А кажете, що наснідани. Ходімте-бо.

Солоха. І наснідана, доню. Мусила крило від гостинця відшматувати.

Оксана (*сміється*). Яке крило?

Солоха. Від смаженого гиндика. Отам привезла, лежить у чемодані.

Оксана. То тоді, може, спочинете з дороги?

Солоха. Ох, не до спочинку, невісточко! Хочу раніше з сином погомоніти.

Оксана. То мені, може, піти, мамо?

Солоха. А піди, піди, доню. Вибачай, але таке діло, що нам треба тільки вдвох.

Оксана виходить.

Вакула. Пересідайте сюди, мамо, до столу.

Солоха. Можна й до столу. (*Переходячи, побачила картину на мольберті*). Що таке?.. Голу дівку намалював! Тьху на тебе!

Вакула. Маю таке замовлення, мамо.

Солоха. Дурний піп, дурна його й молитва! Ще раз тьху! Затули її чимось або зверни з моїх очей.

Вакула (*повертаючи мольберт*). Не сваріться, мамо. Кажіть краще свої секрети.

Солоха. Ох, синку, не знаю, з чого й почати. Кажі спершу, як у новій хаті живеш з Оксаною? Не хвицає?

Вакула. Гарно, мамо. Спасибі, що виручили нас, допомогли.

Солоха. Ох, ця допомога! Мучить вона мене, сидить отутечки!

Вакула (*насторожено*). Невже Оксана не прислала вам боргу?

Солоха. Краще б не прислала, бо... Краще б у нову хату щось придбали.

Вакула. Самі придбаємо і вже придбали. І холодильник, і радіолу, і... Чуєте, як у хаті раптом запахло?

Солоха (*погягши носом*). Та чую, якимись духами.

Вакула. То Оксана озонатор увімкнула. Штучку таку купила, щоб у хаті повітря було свіже і пахло квітами.

Солоха. Що гарно, то гарно, але... Мені набагато було б приємніше, якби у вашій хаті пелюшками пахло... Чого так дивишся? Не бажаєте діток, чи що?

Вакула (*ніяково*). А це, це... Ії, Оксану, спитайте.

Солоха. І спитаю. Бо бездітна невістка — чужа-чужениця. Якби ти знав, Вакуло, як хочеться побавитися з онучками!

Вакула. Ще набавитесь, мамо.

Солоха. Коли те буде?.. Коли зістарієтеся, як оце я?.. Ох, сину!

В а к у л а. І знову захопали, мамо. Кажіть врешті, що у вас на душі!

С о л о х а. Мені зараз, як у тій пісні... *(Журно співає)*.

Ой куди б я та з досадоньки пішла,
Де б я, де б я своє горе занесла?

В а к у л а *(співчутливо)*. Горе! Яке горе, мамо?

С о л о х а. А оте, що його ні конем не обминеш, ні літаком не облетиш... То було бідкалися люди: грошей нема! Чобіт ні за що купити, а часом і солі. А я... Ото повернув ти мені борг, а до того я ще й премію одержала. Хоч сядь і плач...

В а к у л а *(сміється)*. Справді, горе...

С о л о х а. Бо й горе, синку... Телевізора маю, оту машину, що сама пере, маю. Надумала було мотоцикла купити з коляскою. А кого возитиму у тій колясці? Сама ж однісінька. А він регоче...

В а к у л а. Хто він, мамо?

С о л о х а. Зараз скажу, не підганяй... А він регочеться. На зло йому взяла та й полетіла світ за очі. Сказала на літальній станції: продайте такий квиток, щоб найдорожчий. І прилетіла я на море-окіян, як у казках розказують...

В а к у л а. Невже у Владивосток?

С о л о х а. Атож. Побула там день, побула другий. Надивилася на море-окіян досхочу. А на третій — враз закортіло в Диканьку. На найшвидший літак сіла... Чого так дивишся?

В а к у л а. Дивуюся... То ж великі гроші витратили.

С о л о х а. Ох, сину, хіба в грошах щастя!

В а к у л а. І знову охнули. Чого, мамо?

С о л о х а. Бо теревеню оце казна-що, а про діло ніяк не почну.

В а к у л а. То починайте.

С о л о х а. Зараз, не підганяй... Так ото прилетіла я, а він сміється й каже: не дурій, Соломіє...

В а к у л а. Та хто ж той він?

С о л о х а. Ти його добре знаєш, голова колгоспу з Витребеньок.

В а к у л а. Карпо Іванович? А далі?

С о л о х а. А далі... Не дивися в очі, відвернися.

В а к у л а. Ну відвернувся.

С о л о х а. Сватається до мене Карпо Іванович... Ось я й прилетіла до тебе порадитися.

В а к у л а. Що ж тут радитися?.. Вам ще й півста нема, гарна... Та й він.

С о л о х а. Ото-то й ба, що він. Догану позавчора схопив,

В а к у л а. План якийсь зірвав, чи що?

Солоха. З усіма планами він тепер на першому місці. П'ять автомашин дістав, і дешево. А на картині для Палацу культури прогорів — великі гроші вгатив...

Ще раніше у коридорі чути було дзвінок, а тепер входить Оксана.

Оксана. Вибачте, мамо. *(До Вакули)*. Там Поприщин прийшов. За картинами.

В а к у л а. Хай заходить. Це ненадовго, мамо.

Оксана пропускає в кімнату Поприщина. Він скуйовджений, галстук на грудях з'їхав набік.

Поприщин. Добрий вечір... Прошу прощення, доброго ранку. *(Побачивши Солоху)*. Вітаю вас, вельмишановна!.. До сина в гості? Які ви щасливі! А я... *(І раптом заплакав)*.

В а к у л а. Що з вами, Оксентію Івановичу?

Поприщин. Звістку одержав, таку звістку... *(Плачучи)*. Єдина донька, щастя моє, і така нещасна...

Оксана. Заспокойтеся, дорогий наш.

Поприщин. Прошу прощення, прошу... За картинами приїхав. Прошу прощення.

В а к у л а. Усі готові, там у коридорі стоять. І одна ось.

Солоха *(побачивши картину, раптом скрикує)*. Така сама! Точнісінько.

Поприщин *(також скрикує)*. Ай, донечко, пташко моя... Навіщо нам ці картини, навіщо? Прошу прощення, вельмишановні! *(Вибігає)*.

В а к у л а. Оксано, біжи за ним...

Та виходить.

А ви чого так скрикнули, мамо?

Солоха. Бо, бо... За отаку саме картину і постраждав Карпо Іванович. Купив у Києві та й вивісив у Будинку культури.

В а к у л а. Отаку саму!

Солоха. Атож. Півтори тисячі заплатив за неї.

В а к у л а. Півтори тисячі?!

Солоха. А ти чого жахнувся?

Вакула. Бо я малюю за п'ятсот... *(Раптом догадується)*. Як його прізвище? Того, що продав Карпові Івановичу ту картину? Не Чичиконян часом?

Солоха. А я звідки знаю... Може, й так.

Вакула. То, може, хоч бачили його? Такий приятний, гарно одягнений... Стривайте, та ви його знаєте: зять оцього Поприщина.

Солоха (*занепокоєно*). Ну, знаю... То й що!
Вакула. Якщо це справді він, тоді треба негайно до прокурора!

Солоха. До прокурора! Ой, ой! Дай мені того, як його... валідолу!..

Картина десята

Обстановка та ж сама. На мольберті — рама з чистим полотном. Вакула сидить за столиком, на якому красуються пляшка з коньяком, ваза з фруктами й чарочки.

Вакула (*обхопивши голову руками, п'яним голосом співає*).

Ой, куди б я та з досадоньки пішов,
Де б я, де б я своє горе заніс?..

Щось наче не в риму. Не в риму.

Ой, куди б я та з досадоньки поплив,
Де б я, де б я своє горе утопив?

Входить радісно збуджена Оксана.

Оксана. Співаєш, любий мій?

Вакула (*похмуро*). Залізо кую, моя кохана.

Оксана (*з лагідним докором*). І п'єш... Другий день п'єш.

Вакула. Завтра піде третій.

Оксана. Сьогодні, будь ласка, але завтра... Я тебе благаю, любчику!

Вакула. Що ж завтра?

Оксана. Я щойно була там... Ой, налий і мені маленьку!.. (*Піднявши чарочку*). За завтра! Будьмо!

Вакула (*враз відставивши свою чарку*). Догадуюся! Дійшла черга на «Жигульку»?

Оксана. Завтра одержуємо!..

Вакула. Будь воно тричі прокляте таке завтра! На ось, читай. (*Подає книжку*).

Оксана (*глянувши на неї*). Гоголь! До чого тут Гоголь?

Вакула. Читай оці підкреслені рядки.

Оксана (*читає*). «У тебе є талант, гріх буде, якщо ти його занестиш. Стережися... писати модні картинки за гроші».

Вакула. Чуєш? То Гоголь застерігає не когось, а саме мене.

Оксана. Ну хай «Дніпровська русалка»... А яка ж модна «Дівчина на могилі героїв»?

Вакула. А чому на неї так накинулися?

Оксана. Подобається людям. *(Обнімає його)*. Ти ж у мене талант!

Вакула. До біса! Не я талант, а Чичиконян. Двадцять п'ять копій купив у мене. Заробив на кожній по тисячі карбованців.

Оксана. Але ж, може, мама наплутала. Закохалася на старості літ і... Заспокойся, любчику.

Чути дзвінок з коридора.

Вакула. Ти знову замкнулася? Коли я вдома, хай двері стоять розчинені!

Оксана виходить і швидко повертається.

Оксана. Телеграма від мами.

Вакула. Читай.

Оксана *(читає)*. «Прилечу завтра. Прізвище продавця автомашин і картини Чичинеску».

Вакула. Що? Може, телеграф наплутав?

Оксана. Ось унизу є приписка. *(Читає)*. «Звірено: Чичинеску...»

Вакула. Чичинеску, Чичиконян...

Схоплюється з-за столу і, ледве не впавши, кидається до телефону, набирає номер. Чути голос: «Бульбенко слухає!»

Вакула. Дуже добре, Тимоше Тарасовичу... Це 'я, Вакула.

Тиміш. Не кричи, й так чую. Що, може, повернулася мати?

Вакула. Телеграму прислала. Як, пак, прізвище того, що в Литві?

Тиміш. Чичикяус, Алексіс Чичикяус.

Вакула. А цього, що у Витребеньках, Чичинеску.

Тиміш. Ясно. Коло замикається. Ти можеш негайно прийти в прокуратуру?

Вакула. Іду, Тимоше Тарасовичу! Іду! *(Розганяється до дверей і знову ледве не падає)*.

Оксана *(підтримавши його)*. Ти п'яний, любчику! Попадеш під автобус чи тролейбус.

Вакула. Аби не під «Жигульку»... Де мій піджак? Знайди швидко.

Оксана. Не пуцу! Підеш завтра.

Вакула. Завтра! Знову завтра?

Оксана. Чого ти на мене кричиш?

Вакула. І кричатиму. Про яке Завтра ми мріяли в Диканьці, коли були студентами? Відповідай!

Оксана. Чого ж... Я свого досягла. Маю гарну професію і гарного, талановитого чоловічка! *(Пригортається)*. Я щаслива. І все зроблю, щоб ти був щасливий.

Вакула. Усе?.. А діти? Коли ти ошасливиш мене синком або донечкою?

Оксана. Чудненький! А моя статура?.. З кого малюватимеш дніпровських русалок?

Вакула. Що-о!.. Та я зараз... *(Хапає зі столу ніж)*.

Оксана. Рятуйте, люди! Рятуйте! *(Тікає з майстерні)*.

Вакула. Дурна! Та я ж не тебе. Оцю Венеру хочу порізати!.. *(Наміряється ножем і, спіткнувшись, падає на канану, над якою висить «Чорт у пеклі»)*. Чорт?! Чого баньки витріщив? Злякався, чи що?.. Не бійся, не заріжу. А ось українську Венеру на шмаття поріжу!

Швидко входить Каленик. Він чепурно одягнений, чисто поголений, на рукаві — пов'язка, яку носять дружинники.

Каленик. Давайте не будемо, товаришу художник! Віддайте ніж!

Вакула. Каленик Іванович!

Каленик. Віддайте ніж, кажу!

Вакула. Який ніж?.. А-а, ніж!.. Будь ласка.

Каленик *(сховавши його)*. Чергую собі на вулиці, аж раптом — рятуйте! Аж бачу — біжить ваша хазяечка... Що сталося?

Вакула. Сам господь бог послав вас, Каленику Івановичу. Ось коли нарешті ми вип'ємо! *(Заточуючись, добирається до столика, наливає в чарки)*. Будьмо, дорогий Каленику Івановичу!..

Каленик. Давайте краще не будьмо, товаришу художник. Я зав'язав!

Вакула. Як це зав'язали?!

Каленик. На зашморґ! Або, як каже Нолик, на атомний зашморґ з двома шпінгалетами.

Вакула. Чудасія! На вербі груші, а на осіці — кисліци... З якого часу?

Каленик. А відтоді, коли Нолика швидка допомога забрала. До лікарні. На ґрунті алкоголізму, як було написано у «Вечірньому Києві».

Вакула. У «Вечірньому Києві»?.. Про Нолика?

Каленик *(лагідно)*. Давайте не перебаранчати, товаришу художник... Ото як Нолик звалився з третього поверху

на ґрунті алкоголізму, до мене прийшов наш кутковий міліціонер Кукубенко. Прийшов і каже: «Випивали з Ноликом?» — «Бувало,— відповідаю,— за компанію, бо дуже жалібно просив». — «Так ось,— каже на це Кукубенко,— давай-те більше не будемо!»

В а к у л а. І ви перестали бути?

К а л е н и к. Атож. Згодом знову приходить до мене Кукубенко, каже: «Я стежив за вами, людей розпитав. Молодця!» А потім і питає: «Хочете, щоб на нашому кутку не було більше такого, як ото з Ноликом?» — «Хочу»,— кажу. І ось бачите? *(Показав пов'язку на руці)*.

В а к у л а. Народним дружинником стали?!

К а л е н и к. Це він, Кукубенко, добився. «Будете,— каже,— у вільні години допомагати добрим словом, а коли добре слово не подіє — у витверезник!» То ось я й прийшов з добрим словом: лягайте спати!

В а к у л а. Ой, справді... У голові такий туман.

К а л е н и к *(допомагав йому влягтися на канапі)*. Ось такечки... А щоб швидше заснулося, думайте про ліс. Тихо там, зозуля кує: ку-ку, ку-ку!

В а к у л а. І соловей щебече.

К а л е н и к. І соловей. А водяний бугай: бум-бум! Бум-бум!..

Тихою мелодією озивається оркестр. Каленик, чимось прикривши Вакулу, зашторює вікно, навшпиньки виходить.

ЕПІЛОГ

Тихо звучить та ж мелодія. Промінь прожектора вириває з темноти сонного В а к у л у, частину стіни з «Чортом у пеклі» і портретом Тимоша Бульбенка. Потім поволі освітлюється битий шлях, реконструйований за останнім словом кібернетики й архітектури. Райдужні будка з великим вікном устаткована щитом з усілякими кнопками й рупорами, оддалік від неї красується весела альтанка. Замість шлагбаума править Р о б о т, розмальований у шлагбаумні кольори. А на стрілі-дороговказі красиво написано: «У Завтра!»

У будці возсідає той же білоголовий Д і д - Ч а с. Він натискує на одну з кнопок. Робот повертає до нього голову, козирає, прикладає до рота горн, заклично трубить. Одразу чути рокіт мотора.

Д і д - Ч а с *(задоволено)*. Ну й моторний цей Гриць Голопупенко! Навіть на вертольоті примчав з надзвуковою швидкістю!

Згори у випускній гондолі спускається Г р и ц ь, доповідає,

Гриць. Пілот цивільної авіації Гриць Голопупенко готовий у Завтра!

Дід-Час. А з яким капіталом розігнався?

Гриць. Два мільйони маю на своєму рахунку!

Дід-Час (*жартівливо*). Де розбагатів на ті мільйони?

Гриць. На неосяжних повітряних трасах моєї рідної Батьківщини!

Дід-Час. Бойко відповідаєш, колишній сорочинський забіяко. Але на всяк випадок перевіримо. (*Натискує на кнопку*).

Робот (*глянувши в книгу*). Так точно. Налітав два мільйони кілометрів.

Дід-Час. А чому сам? Де твоя Парася?

Гриць. У родильному будинку. Обдарувала мене третім сином!

Дід-Час. Молодець. Ялових батьків зневажаю. (*Раптом знову суворо*). А ти часом не тікаєш у Завтра від аліментів?

Гриць (*засукуючи рукава*). Ще одне таке слово і я не подивлюся, що ти Дід-Час. Ребра полічу!

Дід-Час. У квадраті молодець! Хвалю!

Гриць. Лечу поки що на розвідку. А потім заберу туди Парасю з синами.

Дід-Час. Щасливої розвідки, Голопупенку! (*Натискує на кнопку*).

Робот козирає. Музика гримить маршової. Гриць проходить.

Вакула (*схопившись на канані*). Грицю! Постривай, друже, я ж тебе ще не намалював!

Дід-Час. Проспався, нарешті... Він ще повернеться, а ти... Бачиш, он тече річка? Гайда, й освіжися!

Вакула. Біжу, Діду-Часі (*Зникає*).

Чути, що приземлився літак.

Дід-Час (*глянувши в бінокль*). О, колишня відьма на реактивній мітлі прилетіла!

Вбігає Солоха.

Солоха. Ох, ох... Чи прийшли вже мої Вакула й Оксана?

Дід-Час. Чого сама? А де ж твій Карпо?

Солоха. Ох, не пускають. Буряків на цукроварню не вивіз.

Дід-Час. Отакої! Адже п'ять автомашин придбав.

Солоха. Мертві ті машини, уже дух поспускали...

Д і д - Ч а с. А як у тебе з молоком?

С о л о х а. Виконала й перевиконала. Усе Завтра заллю молоком!

Д і д - Ч а с (*натиснувши на кнопку*). Як там у твоїй книзі?

Р о б о т (*глянувши*). Сто. А гак ще більший.

С о л о х а. Чув, діду?

Гордо прямує, але Робот враз розставляє в сторони руки, і чується вороняче «кра-кра!».

Що таке?

Д і д - Ч а с. Гріх маєш за душею, Солохо.

С о л о х а. Який такий гріх?

Д і д - Ч а с. Сядь отам в альтанці й подумай.

Входить Оксана.

О к с а н а (*співає*).

Ой не світи, місяченьку,
Не світи нікому,
Тільки світи миленькому,
Як іде додому.

Д і д - Ч а с. Миленькому?.. Вакулу маєш на увазі?

О к с а н а. Його, дідуню, його. Любила, люблю, а ще палкіше любитиму в Завтра!

Д і д - Ч а с. Дуже похвально! (*Натискує на кнопку*). Яка буде твоя резолюція, кібернетичний усезнайко?

Р о б о т. Любов її — ялова.

«Ялова, ялова!» — віддається луною.

Д і д - Ч а с. Ай-ай-ай, красунечко! А якби твоя мама була такою? Де б тоді взялася ти?.. Мовчиш? Що ж буде в двохтисячному році: зостануться самі пенсіонери?

О к с а н а. Чого ж... Будуть і молоденькі.

Д і д - Ч а с. У капусті їх знайдуть чи народять роботи?

Робот регоче.

Сядь, красуне, отам і покумекай! (*Зникає*).

О к с а н а (*зайшовши до альтанки*). І ви, мамо, тут?

С о л о х а. І я, невісточко. Кумекаю...

Боязно озираючись, чимчикує Попришин. Глянувши на дороговказ, радо простує вперед. Наразившись на розставлені руки Робота й почувши «кра-кра», злякано айкає. На своєму місці з'являється

Д і д - Ч а с.

Д і д - Ч а с. А, Попришин! Чого айкаєш? Чи не тому, що в Іспанії знову з'явився король?

По прищин. Ой, я й без короля божеволю. Не пускає цей вельмишановний страж у Завтра. Я не хочу більше бути в Сьогодні. Мій зять безсоромно обдурив мене. Він обезчестив мою єдину донечку, погрався з нею, як кіт з мишкою, і втік.

Дід-Час. Чичиков?

По прищин. Він. В образі Чичиконяна... (Плаче).

Оксана. І нас обшахрав.

Солоха. І Карпа. Перевернувся в Чичинеску.

Дід-Час. Ти-хо!.. (Гукає у рупор). Прокурора! Негайно!

«Прокурора! Прокурора!» — віддається луною, Освітлюється портрет Тимоша на стіні.

Тиміш (оживши в рамі). Я за нього. Прокурор Бульбенко зараз в Азербайджані.

Дід-Час. Чого його туди понесло?

Тиміш. Там з'явився якийсь Чцчик-огли, скуповує мертві автодуші.

Солоха. Накажи, діду, його негайно повісити!

Оксана. Фізично знищити!

Дід-Час. Фізично знищити його не можна.

Солоха. Як не можна?

Оксана. Чому не можна?

Дід-Час. Поясни їм, Бульбенку.

Тиміш. Бо він — Чичиков. Як і всіх нас, Гоголь його обезсмертив.

Солоха. Тоді засадити його в довічну тюрюгу!

Оксана. Хай більше не грабує мого Вакулу!

По прищин. Хай довічно платить моїй дочці аліменти!

Дід-Час. Чув, Бульбенку?

Тиміш. Беру наказ до виконання! (Завмирає у рамі).

Солоха й Оксана плешуть у долоні.

Дід-Час. Чого радієте? Зараз розпочну суд над вами.

По прищин. Ой!

Оксана. За віщо?

Солоха. За які гріхи?

Дід-Час. Якщо ви такі недогадливі, то посидьте отам і ще подумайте. (Натискує на кнопку). Вакулу!

Робот трубить у гори. Одягаючись на ходу, з'являється Вакула.

Вакула. Я тут... Освіжився!

Дід-Час. Обполоскав тіло. А совість?

Вакула. Каюся! Винен перед нею. Суди мене, Діду-Час!

Д і д - Ч а с (До Оксани й Солохи). Чули? А ви що надумали?

О к с а н а. Ой, і я винна!.. Змушувала Вакулу...

Д і д - Ч а с. Халтурити?.. А чому мовчиш про продовження роду Вакуленків?

О к с а н а. Матиму двох доньок. І обидві у двохтисячному році пойдуть на всесвітній конкурс красунь!

С о л о х а. Ох, і моя совість нечиста... Ось вони, ті кляті п'ять тисяч!

Віялом полетіли гроші.

П о п р и щ и н. Гроші! Гроші!.. (Кинувся був збирати й схаменувся). Ой, ой! Навіщо мені гроші?!

У с і р а з о м. Суди нас, Діду-Час!

З картини на стіні вискакує Ч о р т.

Ч о р т. А-а, попалися, грішні душі!

Д і д - Ч а с. Ти що, повернувся з відставки?

Ч о р т. А я був, є й буду! (Заміряючись вилами). Гайда зараз у пекло!

В а к у л а (схопивши його ззаду за хвіст). То ти такий? Та я тебе зараз...

Ч о р т (регоче). Що зараз? Що? Ось тобі дуля з маком!

Д і д - Ч а с. Чув, Вакуло? Ти його породив, а спробуй укошити.

Ч о р т. Я також безсмертний!

Д і д - Ч а с. А тому, художнику, тягни його назад у картину. І здай у музей. На віки вічні!

В а к у л а. Амінь!

Тягне Чорта до рами, той галасує, йому акомпанує вороння,

Д і д - Ч а с (до робота). На сьогодні годі, став належну крапку!

Затемнення: залишається освітленим тільки Робот, він трубить у горн.

Р о б о т. Ех, тройка! Птиця — тройка... Димом курить під тобою дорога... Гримлять мости... шлагбауми... і гордий гоголь шугає вгорі.

З а в і с а

ЗМІСТ

НЕ НАЗИВАЮЧИ ПРИЗВИЩ. <i>Комедія на 3 дії, 5 картин</i> . . .	3
НА ХУТОРІ БІЛЯ ДИКАНЬКІ. <i>Комедія-бурлеск на 3 дії, 6 картин</i>	70
ЖЕНИХ З АРГЕНТИНИ. <i>Комедія на 3 дії, 5 картин</i>	131
НА ДУШУ НАСЕЛЕННЯ. <i>Комедія на 2 дії, 9 картин</i> . . .	189
ПРИТЧА ПРО ШЛАГБАУМ. <i>Комедія-бурлеск на 2 дії з прологом і епілогом</i>	234

ВАСИЛИЙ ПЕТРОВИЧ МИНКО

*Избранные произведения
в двух томах*

Том второй

Комедии

Издательство художественной литературы «Дніпро»
(На украинском языке)

*Редактор Н. М. Кравченко
Художник Б. Я. Бродський
Художній редактор А. І. Клименко
Технічний редактор Л. М. Смоляннюк
Коректор Т. В. Грузинська*

ІВ № 1399

Здано до складання 16.03.81. Підписано до друку 16.06.81. БФ 23152. Формат 84×108^{1/32}. Папір друкарський № 1. Гарнітура літературна. Друк високий. Умовн. друк. арк. 15,12. Ум. фарб. відб. 15,12. Обл.-вид. арк. 15,977. Тираж 65 000. Зам. 149. Ціна 1 крб. 30 к.

*Видавництво художньої літератури «Дніпро». 252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.*

З матриць Головного підприємства на Київській книжковій фабриці,
252054, вул. Воровського, 24.

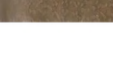
Минко В. П.

М62 Вибрані твори в двох томах. Том другий: Ко-
медії.— К. : Дніпро, 1981.— 287 с.

До другого тому вибраних творів українського радянського драма-
турга ввійшли комедії «Не називаючи прізвищ», «На хуторі біля Ди-
каньки», «Жених з Аргентини», «На душу населення», «Притча про
шлагбаум», які висміюють споживацькі настрої, дрібновласницьку
психологію, утверджують працю як найблагородніше покликання лю-
дини.

М $\frac{70600-105}{M205(04)-81}$ 105.81. 4702590200.

У2

BRUNNEN
COLOGNE

1КРБ.3Пк.